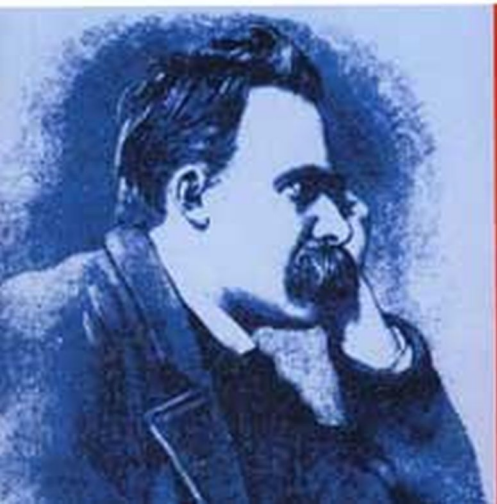
FRIEDRICH NIETZSCHE

Böyle Buyurdu Zerdüşt

19

BÜTÜN YAPITLARI

say

BÖYLE BUYURDU ZERDÜŞT

Herkes ve Hiç Kimse İçin Bir Kitap

Friedrich (Wilhelm) Nietzsche

(d. 15 Ekim 1844, Röcken – ö. 25 Ağustos 1900, Weimar, Almanya)

Alman asıllı İsviçreli filozof, ilkçağ uzmanı, kültür eleştirmeni ve şair. Babası da, dedesi de papaz olan Nietzsche, klasik öğrenimini ünlü din okulu Schulpforta'da yaptı. 1869'da Basel Üniversitesi klasik filoloji profesörlüğüne atandı. Nietzsche, eski metinlerin okunmasından kaynaklanan felsefi sorunlara açık tutumuyla zaman içinde öbür filologlardan ayrıldı. Özellikle trajedi konusunda, Yunanlılarda sanatla dinin ve sanatla sitenin birliğini kavramak gerektiğini gösterdi. Ocak 1872'de yayımlanan ve Yunanlıların Dionysosçu yanını ilk kez ortaya koyan *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu* adlı ilk yapıtı, onun Alman filoloji çevrelerince dışlanmasına yol açtı. Yapıt, özgün karakteri ve özellikle yazarın, çağdaş kültüre ilişkin sorunlar üzerindeki kişisel görüşleriyle sarsıcı bir nitelik taşıyordu. Yapıtta filolog, giderek bir estetikçi, hatta bir filozof ve bir ahir zaman peygamberi halini alıyordu.

1874'ten itibaren Nietzsche, sürekli baş ağrılarından yakınmaya başladı. Aynı yıl, iki yıllığına fakültesinin dekanlığına atandı. Mayıs 1879'da sağlık nedenleriyle istifa etmek zorunda kaldı. Bundan böyle, on yıllık öğretim görevinden dolayı kendisine bağlanan emekli aylığı ile kanton yönetiminin bağışları tek geçim kaynağını oluşturdu. *Menschliches, Allzumenschliches* (İnsanca, Pek İnsanca) adlı yapıtının ilk iki cildini tamamladı. 1873-1876 arasında *Unzeitgemaesse Betrachtungen* (Çağa Aykırı Düşünceler) adlı dört ciltlik yapıtını yayımladı. Daha sonra yaşamı, bir kentten öbürüne göçmekle geçti; Marienbad, Rapallo, Roma, Nice, Venedik, Torino, Sils-Maria. Yapıtlarını bu göçebeliği sırasında yazdı. Wagner'le olan dostluğu, bestecinin *Menschliches, Allzumenschliches*'in ilk cildini, filozofun da *Parsifal*'i yermesi üzerine son buldu (1878). Tüm aldatmacaları açığa vurmak ve tüm önyargıları yıkmak isteyen Nietzsche, 1881'de *Morgenröte*'yi (Tan Kızıllığı), 1881-87'de *Die fröhliche Wissenschaft*'ı (Şen Bilim), 1883'te *Also sprach Zarathustra*'nın (Böyle Buyurdu Zerdüşt) ilk bölümünü yayımladı. 1885'e kadar bu sonuncu yapıtını yazmaya devam etti. 1886'da *Jenseits von Gut und Böse* (İyinin ve Kötünün Ötesinde), 1887'de de *Zur Genealogie der Moral*'i (Ahlakın Soykütüğü Üstüne) yazdı ve yayımladı. 1888'de *Götzen–Dämmerung*'u (Putların Alacakaranlığı, kitap ertesi yıl basıldı), *Der Fall Wagner* (Wagner Olayı, Eylül 1888'de basıldı) ve *Der Antichrist*'i (Deccal, 1888'de basıldı) yayımcıya gönderdi. 1889'da, Torino'nun bir sokağında aniden yere yıkıldı. Jena'da hastaneye yatırıldı. Önce annesi onu yanına aldı, sonra kız kardeşi Elisabeth Förster-Nietzsche, kardeşini Weimar'daki evine götürdü. Nietzsche, yaşamının sonuna kadar hiç konuşmadı. Yalnız zaman zaman zekâ belirtileri gösterdi. 1888'de *Nietzsche contra Wagner* (Nietzsche Wagner'e Karşı); 1888'de *Ecce Homo* adlı yapıtları yayımlandı. 1886'dan beri yazmakta olduğunu arkadaşlarına söylediği *Der Wille zur Macht* (Güç İstenci) adlı yapıtından taslaklar, aforizmalar ve parçalar kalmıştır.

Nietzsche'nin özgün yanı, Batı uygarlığının temel felsefi sorunlarını köktenci bir kuşkuyla ele almasıdır. Nietzsche, bilginin (bilim), varlığın (Batı'ya özgü apaçık hakikatler) ve nihayet eylemin (ahlak ve siyaset) yeniden sorun haline getirilmesine olanak sağladı. Kantçı eleştirinin sonucunu daha ilerilere vardıran Nietzscheci eleştiri, giderek Kantçı eleştirinin kendisine yöneldi; aklın sözde önsel kategorilerini kabul etmeyerek bunların, bedensel ve sosyoekonomik kökenli, salt 'yaşamsal' zorunluluklardan başka bir şey olmadığını ileri sürdü. Nietzsche, bilimsel hakikat de dahil olmak üzere, her türlü hakikatin içyüzünü ortaya çıkardı; insanın ayırt edici özelliği olan icat gücünü ve aynı zamanda yeniliğe karşı direnişini (yabancısı olduğu şeyi 'barbarca', kendi aklına uyduramadığı şeyi 'akıldışı' diye niteleyen o değil midir?) göstermeye çalıştı.

Nietzsche'den yoğun biçimde etkilenen düşünür ve sanatçılar arasında, edebiyat alanında Thomas Mann, Hermann Hesse, André Gide, D. H. Lawrence, Rainer Maria Rilke ve William Butler Yeats; felsefe alanında Max Scheler, Karl Jaspers, Michel Foucault sayılabilir. Psikoloji alanında ise başta Sigmund Freud olmak üzere Alfred Adler ve Carl G. Jung, birçok görüşünü Nietzsche'ye borçlu olduklarını belirtirler.

Başlıca Yapıtları:

Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu (Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik, 1872,); *David Strauss, İtirafçı ve Yazar* (David Strauss, der Bekenner und der Schriftsteller, 1873); *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Yararsızlığı Üzerine* (Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben, 1874); *Eğitimci Olarak Schopenhauer* (Schopenhauer als Erzieher, 1874); *Richard Wagner Bayreuth'da* (Richard Wagner in Bayreuth, 1876); *İnsanca, Pek İnsanca* (Menschliches, Allzumenschliches, 1878); *Tan Kızıllığı* (Götzen-Daemmerung, 1881); *Şen Bilim* (Die fröhliche Wissenschaft, 1881-1887); *Böyle Buyurdu Zerdüşt - dört bölüm* (Also sprach Zarathustra, 1883-85); *İyinin ve Kötünün Ötesinde* (Jenseits von Gut und Böse, 1886); *Ahlakın Soykütüğü Üstüne* (Zur Genealogie der Moral, 1887); *Dionysos Dithyrambosları* (Dionysos-Dithyramben, 1888); *Wagner Olayı* (Der Fall Wagner, 1888); *Putların Alacakaranlığı* (Götzen-Daemerung, 1888); *Nietzsche Wagner'e Karşı* (Nietzsche contra Wagner, 1888); *Deccal* (Antichrist, 1888); *Ecce Homo* (Ecce Homo, 1888).

Friedrich Nietzsche'nin Say Yayınları'ndaki Öteki Yapıtları:

1) *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu;* 2) *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Yararsızlığı Üzerine;* 3) *Putların Alacakaranlığı;* 4) *Tan Kızıllığı;* 5) *İyinin ve Kötünün Ötesinde;* 6) *İnsanca, Pek İnsanca* (1. Kitap); 7) *Şen Bilim (Şiirler);* 8) *Wagner Olayı/Nietzsche Wagner'e Karşı;* 9) *Ahlakın Soykütüğü Üstüne;* 10) *Eğitimci Olarak Schopenhauer;* 11) *Ecce Homo* 12) *Yazılmamış Beş Kitap İçin Beş Önsöz- Yunanlıların Trajik Çağında Felsefe;* 13) *Richard Wagner Bayreuth'da;* 14) *Dionysos Dithyrambosları,* 15) *Öğretim Kurumlarımızın Geleceği Üzerine;* 16) *Şen Bilim* (Ana Metin 1); 17) *Yunan Tragedyası Üzerine İki Konferans;* 18) *David Strauss-İtirafçı ve Yazar;* 19) *Böyle Buyurdu Zerdüşt;* 20) *Deccal;* 21) *İnsanca Pek İnsanca* (2. Kitap).

Böyle Buyurdu Zerdüşt

Herkes ve Hiç Kimse İçin Bir Kitap

Almancadan çeviren:
Murat Batmankaya

SAY

Say Yayınları
Friedrich Nietzsche / Bütün Yapıtları - 19

Böyle Buyurdu Zerdüşt - Herkes ve Hiç Kimse İçin Bir Kitap
Özgün Adı: *Also Sprach Zarathustra*

ISBN 978-975-468-540-4
Sertifika No: 10962

Türkçe Yayın Hakları © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Yayın Yönetmeni: Aslı Kurtsoy Hısım
Almancadan Çeviren: Murat Batmankaya

Baskı: Lord Matbaacılık ve Kâğıtçılık
Davutpaşa Cad. Davutpaşa Matbaacılar Sitesi
No: 103/430 Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 674 93 54

1. baskı: Say Yayınları, 2006
2. baskı: Say Yayınları, 2007
3. baskı: Say Yayınları, 2009
4. baskı: Say Yayınları, 2010

Say Yayınları
Ankara Cad. 54/12 • TR-34410 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
web: www.sayyayincilik.com
e-posta: sayyayinlari@ttmail.com

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 54/4 • TR-34410 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
e-posta: dagitim@saykitap.com
online satış: www.saykitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ (Nicholas Davey) 9

BÖYLE BUYURDU ZERDÜŞT

Birinci Bölüm
BAŞLANGIÇ HİTABESİ 33
ZERDÜŞT'ÜN KONUŞMALARI 49
Üç Dönüşüm Hakkında 49
Fazilet Kürsüleri Hakkında 51
Öte Dünyalılar Hakkında 54
Bedeni Küçümseyenler Hakkında 58
Sevinçler ve İhtiraslar Hakkında 59
Solgun Mücrim Hakkında 61
Okuma ve Yazma Hakkında 64
Dağdaki Ağaç Hakkında 66
Ölüm Vaizleri Hakkında 68
Savaş ve Savaşçı Halklar Hakkında 70
Yeni Putlar Hakkında 72
Panayır Sinekleri Hakkında 75
İffet Hakkında 78
Dostluk Hakkında 79
Bin Bir Amaç Hakkında 82
Diğerkâmlık Hakkında 84
Yaratıcının Yolu Hakkında 86
İhtiyar ve Genç Kadıncıklar Hakkında 89
Engerek Sokması Hakkında 91
Çocuk ve Evlilik Hakkında 93
Gönüllü Ölüm Hakkında 95
Hediye Veren Erdem Hakkında 98

İkinci Bölüm

Ayna Tutan Çocuk 105
Saadet Adaları'nda 108
Merhametliler Hakkında 110
Rahipler Hakkında 113
Erdemliler Hakkında 116
Ayaktakımı Hakkında 119
Zehirli Örümcekler Hakkında 122
Meşhur Bilgeler Hakkında 125
Gece Türküsü 128
Oyun Türküsü 130
Mezar Türküsü 133
Kendini Aşmak Hakkında 136
Ulular Hakkında 139
Kültür Ülkesi Hakkında 142
İffetli Bilgi Hakkında 145
Âlimler Hakkında 148
Şairler Hakkında 150
Büyük Vakalar Hakkında 154
Kâhin 158
Kurtuluş Hakkında 162
İnsanın Basireti Hakkında 166
En Sakin Saat 170

Üçüncü Bölüm

Seyyah 175
Evham ve Muamma Hakkında 178
Arzu Edilmeden Gelen Saadet Hakkında 184
Güneşin Doğuşundan Önce 187
Küçültücü Fazilet Hakkında 192
Zeytin Dağında 198
Geçip Gitme Hakkında 201
Dönmeler Hakkında 204
Yuvaya Dönüş 209
Üç Kötülük Hakkında 213
Ağırlığın Ruhu Hakkında 218

Eski ve Yeni Levhalar Hakkında 222
Nekahetteki 243
Büyük Hasret Hakkında 250
Öteki Oyun Türküsü 253
Yedi Mühür (Ya da: Evet ile Amin İlahisi) 257

Dördüncü ve Son Bölüm
Bal Sunusu 263
İmdat Feryadı 267
Krallarla Konuşma 271
Sülük 275
Büyücü 278
Emekli 285
En Çirkin İnsan 289
Gönüllü Dilenci 294
Gölge 298
Öğle Vakti 302
Karşılama 304
Akşam Yemeği 310
Yüksek İnsan Hakkında 312
Kara Sevda Türküsü 322
Bilim Hakkında 327
Çölün Kızları Arasında 330
Uyanış 336
Eşek Merasimi 339
Uyurgezer Türkü 342
Emare 350

Notlar (Anthony M. Ludovichi) 353
A. Nietzsche ve Ahlak 355
B. Efendi ve Köle Ahlaklarının Karşılaştırılması 356
C. Nietzsche ve Evrim 357
D. Nietzsche ve Sosyoloji 357
Birinci Bölüm 358
İkinci Bölüm 361
Üçüncü Bölüm 366
Dördüncü Bölüm 380

GİRİŞ*

> Bir tecrübe ve bir itirazdı benim tüm gezip tozmalarım: ve doğrusu, böylesi itirazlara cevap vermeyi de öğrenmelidir kişi. Ancak bu – benim üslubumdur.
>
> ***Böyle Buyurdu Zerdüşt,***
> *Üçüncü Bölüm – Ağırlığın Ruhu Hakkında*

Kehanetler insanda tekinsiz bir his uyandırır. Öyle görünüyor ki güçlerini gaipten haber vermelerinden çok, bize zaten bildiğimiz, arzuladığımız ama şartlar öyle gerektirdiği için ya da kendi seçimimizle bir kenara bıraktığımız şeyleri hatırlatmalarından –bizi uyarmalarından– alırlar. Eski Ahit'teki cennetlik süt ve bal diyarı, (evrensel) gücünü cennete benzeyişinden değil, bizi şiddetle, yabancılaşmayla ve sıradan deneyimlerin hayal kırıklıklarıyla yüzleşmeye zorlamasından ve daha farklı ve kurtarıcı[1] bir şeylere duyduğumuz –fazlasıyla– insancıl özlemimizden alır. Kehanetlerin çekiciliği, hayalin ve ilettiği yanıtın bizi canlandırmasında ve bizi kehanet bilgisini aramaya iten deneyim ve sorulara döndürmesinde yatar. Kehanet, kehanetin yanıt verdiği sorunun farkına varmamızı ve ona boyun eğmemizi buyurur. Kehanetin gerçekçiliği, iddiasının açıklığında ve mantıklı yapısında değil, ele aldığı deneyimlere ve sorulara verilen meşru, hakikate uygun, hatta kurtarıcı bir yanıt olarak algılanabilmesinde yatar. Kehanet bizi, dönüştürdüğü temel sorunlara geri döndürür ve onların içine yerleştirir. *Böyle Buyurdu Zerdüşt* tam da böyle bir kehaneti ve bir yanıtı dile getirir. İnsanların geleneksel değerleri aşmak konusundaki kaçınılmaz ihtiyacı

* İngilizceden çeviren: Aslı Kurtsoy Hısım.

1 Mary Grey, "kurtarmak" sözcüğünün, "bir batış durumunu atlatma", "boşunalıktan, anlamsızlıktan kurtulma, geri kazanma, özgürleştirme, gerçekleştirme" anlamlarına da gelebileceğini söyler. Bkz, *Redeeming the Dream, Feminism, Redemption and Christian Tradition*, Londra, SPCK 1989.

beklediği ve öngördüğü için kehanet özelliği taşır; ve ihtiyaç olarak gösterdiği şey, Nietzsche'nin insanın anlamına ve amacına yönelik hayati sorulara verdiği yanıtın özünü oluşturduğu için, bir yanıttır.

Nietzsche diğer tüm filozoflardan daha çok, her şekliyle, sorun fenomeniyle ilgilenir. Nietzsche'nin Avrupa epistemoloji geleneğinin ve ahlakının *eleştirisi*, sorgulama açısından öyle güçlü ve etkilidir ki, "hakikat" ve "iyilik" kavramları neredeyse güvenilirliklerini yitirir. Felsefi sorgulamalarında Nietzsche'nin evrensel savlara karşı itimatsızlığı hat safhadadır. Kuşku yorumbilgisi uygulayıcılığı mükemmellik derecesindedir,[2] ve "en yüce değerler" konusunda kuşkularını açıkça, ters, kaba ve bazen de tartışılır biçimde sergiler. Hem belirsizlik yaratmanın hem de belirsizliği yaratıcı bularak, Descartes'ın metodolojik kuşkuculuğunu bilginin sözde temellerini yıkmak için bir stratejiye dönüştürmenin verdiği coşkun heyecandan büyük zevk alır. Bu felsefi sorgulamanın bütünlüğü ise kusursuzdur; kendisi de bu eleştirel bakıştan payını alır; bir defasında, kendi (felsefi) sistemini bile kabul edemeyecek kadar kuşkucu olduğunu belirtmiştir.

Oysa bu *rerum concordia discors* (şeylerin uyumsuz uyumu) ortasında, bu tümüyle muhteşem belirsizliğin ve insan varlığının zengin çok anlamlılığının ortasında, soru sormadan, böyle bir sorgulamanın esrikliği ve tutkusuyla titremeksizin ... işte benim aşağılayıcı bulduğum duygu bu (*Şen Bilim*, 1. Bölüm, 2, [Say yayınları, 2004, Çev. Ahmet İnam]).

Nietzsche'nin tüm çalışmalarının dikkatli bir biçimde yaklaştığı bir soru var: İnsanın gerçekten bildikleri konusunda ne kadar cesareti var? – "Ne denli gerçekliğe dayanabilir, ne denli gerçekliğe cesaret edebilir bir tin?" (*Ecce Homo*, Önsöz, Bölüm 3, [Say yayınları, 2005, Çev. İsmet Zeki Eyuboğlu]). Nietzsche'nin

2 Nietzsche, *İnsanca, Pek İnsanca*'nın önsözünde kendisini en kuşkucu düşünürlerden biri olarak niteler: "Aslına bakılırsa, hiç kimsenin dünyaya böylesine büyük bir kuşkuyla baktığını sanmıyorum... Bu büyük kuşkuculuğun sonuçlarını, bu koşulsuz görüş ayrılığının kuşkuculuk bulaşmış kişiyi mahkûm ettiği korkuları, hayal kırıklıklarını ve yalnızlıkları bir parça olsun sezebilecek kişi, anlayacaktır."

daima bildiği ve varlığının en derininde hissettiği şey, insan yaşamının karşıtlıklar, çelişkiler, gerilimler ve aksaklıklardan oluşan bir kargaşa olduğuydu. Bu sorudan çıkan şudur: Sürekli ve anlamsız görünen bir akış içindeki bir dünyada yaşamamız ne kadar mümkündür? Sanki bu sorun bizi konudan uzaklaştırıp bizde antik bir kaygı uyandırır. Silenus haklı mıydı? Gerçekten: "Bizim için en iyisi ulaşılmaz: hiç doğmamış olmak, hiç olmamak, hiç olmak... ikinci en iyi seçenekse en kısa zamanda ölmek" midir? (*Tragedyanın Doğuşu*) Zerdüşt bu soruyla uğraşmış biri gibi konuşur, "İnsanın varoluşu endişe vericidir ve manasızdır" (1. Bölüm, 7). Yukarıda da öne sürüldüğü gibi *Böyle Buyurdu Zerdüşt* kehanet özelliği taşıyan bir eserdir; "çok uzak ve çok eskiden" kalma ana sorunların hâlâ bizimle olduğunu endişe verici bir biçimde anımsatır. Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ü yazmaya başladığı dönemde deneyimlediklerinin, bu belirleyici varoluşsal çıkmazlar (*aporias*) konusundaki anlayışını değiştirdiğini açıkça belirtir.

Hiç kuşkusuz, *Böyle Buyurdu Zerdüşt,* Nietzsche'nin en büyük, en çok sorgulayan ve sorgulamaya teşvik eden eserlerinden biridir. *Tragedyanın Doğuşu*'nda olduğu gibi, kitapta belirtilen patlamaya hazır zenginlikteki fikirler kitabın dışına taşmaktadır. Güç istenci *Übermensch* (üstinsan), *amor fati* (kader sevgisi), bengidönüş doktrinlerinin tümü –bazıları ilk olarak– yeni ifade biçimleri kazanır. Bu doktrinlerin hiçbiri geleneksel anlamda felsefi olarak ele alınmaz; zaman zaman taraflı şiirsel savlar olarak değerlendirilen metinlere konu olurlar. Biçimleri kesinlikle metnin kötü şöhretine katkıda bulunmuştur. Bir uçta, kitabın dünyevi yaşamı ve yaratma tutkusunu yüceltmesi Alman Dışavurumcuları arasında onu neredeyse kutsal kitap haline getirirken, bir diğer uçta metnin Tanrının ve Hıristiyan ahlakının ölümünü ilan edişi, İngiliz I. Dünya savaşı propagandacıları tarafından Nietzsche'nin "dinsiz metninin" her Prusyalı askerin çantasında bulunduğu efsanesini yaymak için kullanılmıştır. Dahası, *Böyle Buyurdu Zerdüşt,* Nietzsche'nin en çok bilinen eseri olduğundan, eserin edebi üslubu yazarının ciddi bir filozof olarak kabul edilmesinin önünde önemli bir engel teşkil etmiştir. Ancak Nietzsche'nin eserlerinin sanatsal mı yoksa felsefi mi olduğunu tartışmak son derece yanıltıcıdır.

Nietzsche, bir yerde, şarkı söylemek yerine yazdığı için yakınsa da, yaratıcı yaşamının büyük bir bölümünde, düşüncesinin edebi ve felsefi boyutları arasında keskin bir ayrım olmamıştır. Nietzsche'nin entelektüel *corpus*'u (külliyatı), kendinden sonra gelen çalışmaların geleneksel felsefe terimleriyle sağlamlaştırabileceği yeni bir düşünce tarzı ve anlayışla, geçici birer köprübaşı kuran pek çok yeni entelektüel ve yaratıcı ifade patlaması ortaya koyar. *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, *Böyle Buyurdu Zerdüşt* başarısız olduğu için değil, yaratıcı hayalinde Nietzsche'ye görünen şey, başka biçimlerde de açıklanmayı gerektirdiği için yazılmıştır.[3] *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'te Nietzsche dizginleri hayal gücünün eline bırakır. Metnin felsefi ya da edebi durumunu tartışma konusu yapmak saçmadır. Önemli olan meselenin söyleniş biçimi değil konusudur.[4] Dahası, Nietzsche, *modus operandi*'si (yöntemi) eşsiz bir biçimde, felsefi yaratıcılığının çözülemez gerilimlerinde –yani, yaratıcı şeytanının ortaya çıktığı üretken yüzleşmenin, sanat ve felsefenin içinde– yatan modern bir düşünürdür. Nietzsche'nin ilk kitabı *Tragedyanın Doğuşu* aydınlık felsefi anlaşılırlık arayışıyla sanatı kışkırtan karanlık yaratıcı güçleri yan yana koyar. Sokratik yapı, dünyanın bilinebilir, anlaşılır bir düzeni olduğuna inanmakla yakından ilişkilendirilir. Felsefenin işi, bu düzenin gerçeğini mümkün olduğunca açık ve net kavramlarla ortaya koymaktır: varlık anlaşılırdır. Aynı metnin Dionysosçu analizi, Nietzsche'nin aynı zamanda, yaratıcı ruhun kabul göreni ve geleneksel olanı yeniden yorumlamak ve yeniden şekillendirmek için özgürlüğünü kazandığını, bunun bedeli olarak da kargaşanın dehşetiyle, kuralların yok oluşuyla ve dayanabileceği anlaşılır biçimlerin yıkımıyla yüzleşmek zorunda kaldığını bildiğini gösterir. Felsefi zihin, yeni biçimler yaratmak için anlaşıl-

3 Nietzsche, çağdaşı Wilhelm Dilthey gibi, en derin deneyimlerin eksik olduğuna, yani bunların daima ileriye gittiğine, sürekli farklı yönlerini gösterdiklerine ama aslında hiçbir zaman tamamlanmadıklarına inanan bir düşünürdür.

4 Bu, Nietzsche'de dil ve biçim meselesinin önemli olmadığı anlamına gelmez. Tam tersine, bu son derece önemli bir meseledir. Nietzsche, "hakikat"in anlaşılması zor doğasını aksettirebilmek için pek çok değişik tarz ve perspektif kullanır. Tek bir felsefi dil kullanmak, Nietzsche için, varlığın gizemli doğası üzerine anlayışımıza deli gömleği giydirmektir.

maz olanı atmaya çalışırken, yaratıcı zihin bir anlamda bunu benimsemek durumundadır. Yaratıcı ruh "boşluğun üstünde bir karanlık"la yüzleşmek, kendisini riske atarak henüz var olmayan bir şeyi dövmek için demirci ocağına girmek zorundadır. Nietzsche'nin yazılarında sıra dışı olan, bu iki "bilme" biçiminin birbiriyle kaynaşması, birbirini ateşlemesi ve kışkırtmasıdır.

Nietzsche'nin içindeki filozof ve fikir tarihçisi, çağının yaşanan değişimin ve oluşun gerçekliğini gittikçe artan bir biçimde *tek* dünya olarak görmesinin, o güne kadarki en büyük değerlerin yıkımının habercisi –yani Batı mezafiğinin ölümü– olduğunu bilir. Nietzsche'yi rahatsız eden şey, Tanrının ölümünden çok, bu ölümün tüm sonuçlarının, baş gösteren ve etrafını saran felaketin henüz farkında olmayan uygarlığa görünmeye başlamamasıdır. Nietzsche için, deneysel bilimlerle Kant'ın metafizik eleştirisinin birleşimi, anlaşılır bir Varlık'ın mevcudiyetinin, sabit zihin dışı gerçeklere inanmanın, mantıksal özdeşliğin ve kutsallaştırılarak meşrulaştırılmış ahlaksal iyinin faydasının –kısaca felsefi anlaşılırlığın dayandığı her şeyin– insani bir anlam katmak amacıyla, zorlayıcı gerçekliğin üstüne yansıtılan hayali yapılar olduğunu ortaya koyar. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, bu örtük krizin doğasını aşağıdaki sözlerle anlatır.

Suyun üstünde tomruklar varsa eğer, köprü ile parmaklık, nehrin bir kıyısından öteki kıyısına atlıyorsa eğer: Hakikaten, hiç kimse inanmaz, şunu söyleyene: "her şey akıp gitmekte."

Avanaklar dahi itiraz ederler ona: "Nasıl?" diye sorarlar, "Her şey akıp gitmekte mi? Tomruklarla parmaklıklar nehrin üzerinde ya!"

"Her şey dengelidir [istikrarlıdır] nehrin üstünde, şeylerin tüm kıymetleri, köprüler, kavramlar, tüm "iyi" ve "kötü"ler: dengelidir bunların hepsi!"–

Gelmeyegörsün hele azılı kış, nehir terbiyecisi, en nüktedanları [zekileri] dahi öğrenir o vakit güvensizliği ve hakikaten, yalnız avanaklar değil, herkes şöyle der: "Sabit mi durmalı – her şey?"

"Esasında her şey sabittir." – bu, kışa özgü hakiki bir öğretidir, verimsiz dönemler için elverişli bir şeydir, kış uykusuna yatanlar ve soba başında pinekleyenler için iyi bir tesellidir bu.

"Esasında her şey sakindir." – bunun aksini vaaz eder lakin, çiy getiren rüzgâr!

Çiy getiren rüzgâr, bir boğa, çifte sürülecek cinsten değil ama – küplere binmiş boğa, hiddetli boynuzlarıyla buz kıran bir yıkıcı! Halbuki buz – *köprüleri yıkar!*

Ah kardeşlerim, akıp gitmekte değil mi şimdi her şey? Tüm köprüler ve parmaklıklar düşmedi mi suya? Kim tutunabilir hâlâ "iyi" ile "kötü"ye?

"Yazıklar olsun bize! Selam olsun bize! Çiğ getiren rüzgâr esiyor!" – böyle vaaz edin, ah kardeşlerim, tüm sokaklar boyunca!

Böyle Buyurdu Zerdüşt,
3. Bölüm – Eski ve Yeni Levhalar Hakkında

Nietzsche'de bilgi ve oluş birbirini dışlar. İnsanlığın, epistemolojik ve ahlaki tercihlerinin evrenselliğine kendisini inandırmak amacıyla tutunduğu her şeyin önyargı, hayal ürünü, asılsız ve aldatmaca olduğu gözler önüne serilmiştir. Kutsal söz olarak algılanan ya da gösterilen her şeyin ustaca ve yaratıcı bir çevirmeden –korkunç anlamsızlık hissini hafifletmenin bir yolundan– başka bir şey olmadığı ortaya konmuştur. *Incipit* nihilizm (Nihilizm burada başlar).

İnsan (gerçek) dünyanın tamamen psikolojik gereksinimlerden oluştuğunu ve bu nedenle onun üzerinde hak iddia edemeyeceğini öğrenir öğrenmez, nihilizmin son şekli oluşur: bu, herhangi bir metafizik dünyaya inanmamayı içerir ve gerçek bir dünyaya inanmayı kendisine yasaklar. (*Güç İstenci*)

Nihilizmin en uç biçimi, her inancın, bir şeyin gerçek olduğuna dair her düşüncenin, gerçek bir dünya olmadığı için, ister istemez asılsız olduğu görüşü olmalıdır. (*Güç İstenci*)

Nietzsche'nin Avrupa nihilizminin kuramsal çözümlemesinin hem kötümser hem de iyimser yönleri vardır. Kötümser boyutu, varlığa, hakikate ve anlaşılırlığa gerçekliğin tek ölçütü olarak inanmayı sürdürmenin ancak ve ancak hayal kırıklığıyla sonuçlanabileceğinin kavranmasıyla ile ilgilidir. Oluşun ve bilmenin biçimsel olarak mukayese edilemezliği, dünya hakkında nasıl düşünürsek düşünelim, bizim düşüncemizle gerçekliğin doğasının hiçbir zaman örtüşmeyeceği anlamına gelir. Nietzsche'yi daha da çok korkutan, insanlık "hakikat"i ararken yaptığı muazzam fedakârlıkların boşa olduğunu öğrendiğinde onu pençesine alabilecek olan umutsuzluktur. Çözümlemesinin iyimser yanı, insanlığın ideallerinin yeniden değer kazanması ile ilgilidir; nihilizm anlayışı bunu kolaylaştırmıştır. Gerçek bir varlığın olmaması ve bilmeyle iyinin arasında zorunlu bir denklem olmaması, bu kurgu değerlerin içini boşaltmaz. Nietzsche için önemli olan, bu tür kurguların epistemolojik rolü değil, bu kurguların ardındaki inanç gücünün neleri başarmaya kadir olduğudur. Batı felsefesinin ve bilimin biçimsel öncülleri yanlış olsa bile, bu öncüllerin doğruluğuna inanmak, beraberinde muazzam disiplinli bir gözlem gücü getirmiş, bu da insanlığın doğaya karşı en acil ve içgüdüsel tepkilerini yenmesini sağlamıştır. Kısaca, bu kurgulara inanmak, insanlığın kendisini dönüştürebilmesini, durumları ifade edebilmesini, hedeflerini ve emellerini formüle edebilmesini sağlamıştır. İnsanlığı, gerçekliğin akışında pasif bir nesne olmaktan kurtarmış ve kendisini geliştirebilmesini (Bildung) mümkün kılmıştır. Bu tür kurgular yaratılmasaydı, böyle bir dönüşüm de mümkün olmazdı. Nietzsche'yi ilgilendiren, bu nedenle, gerçeklikte değil bu kurgularda ifade bulan yaratıcılığın hayatı mümkün kılan ve hayatı zenginleştiren değeridir. *İyinin ve Kötünün Ötesinde,* bu tür yanlışlıklara karşı nankörlük etmememizi önerir:

> Bir yargının yanlışlığı bizim için hiç de o yargıya karşı çıkmak değildir: Burada yeni dilimiz belki pek de tuhaf geliyor kulağa. Soru, onun ne ölçüde yaşam ilerletici, yaşam-koruyucu, tür-koruyucu, belki de tür-yetiştirici olduğudur. (*İyinin ve Kötünün Ötesinde*, 1. Bölüm, 4.)

Ancak, Nietzsche'nin aklından çıkmayan can alıcı soru, insanlık, yaratıcı yolculuklarını destekleyen doğruların ve değerlerin kurgu olduğunun ortaya konduğunu anladığında neler olabileceği ile ilgilidir. *Ahlakın Soykütüğü Üzerine*'de Nietzsche, "Bütün büyük şeyler kendi yıkımlarını, kendilerinin üzerine yükselme edimiyle sağlarlar." "Hakikat istemi, 'hakikati' sorguladığında ne olacak?" der (*Ahlakın Soykütüğü Üzerine* 3, 27, 25). Kültürel olarak yıkıcı bir nihilizmin yol açacağı felaketten sakınmak için Nietzsche, insanlığın "doğrularının" oldukları gibi, yani hem insanlığın dönüşmesini ve kendisini disipline sokmasını, hem de varlığının zengin çelişkileri ve mücadeleleriyle ilgilenmesini sağlayan yaratıcı araçlar olarak görülmeleri gerektiği sonucuna varır. Eğer bu kurgular artık "doğrular" olarak görülemiyorsa, kuramcı Nietzsche, insanlığın bir başka gerçek Varlık dünyasının özlemini duymaktansa gerçeklikle yüzleşmesini, *per se* (kendi başına) gerçeklikten keyif almasını sağlayacak bir dizi yeni değerler yaratılması gerektiğini görür. Bu noktada Zerdüşt ve kehanetleri başlar, bu dünyayı aşabilecek bir Mesih'in gelişini değil, yeni değerler yaratmasıyla, insanlığın kendi yaratıcılığı yoluyla kendini bir nebze daha aşmasının mümkün olduğunu gösteren bir üstinsanın gelişini haber verir. Üstinsanın yaratıcılığı, insanlığın değerinin, kendisine inanmak için yarattığı Varlık ve hakikat kurgularından değil, bu kurguları üreten yaratıcılıktan geldiğini gösterir. Kendi yaratıcılığının, değerinin ana kaynağı olduğunu göstermekle üstinsan, insanlığın kendisine inanmak ve kendisini haklı göstermek için kendinden başka bir şeyin kurgusunu yaratma gereksinimini aşmasını sağlar. Meselenin düğümlendiği nokta buradadır.

Filozof Nietzsche, nihilizm kışkırtmasına, onun yapısını anlatarak yanıt verir ama sanatçı Nietzsche, nihilizmin çözümleyici betimlemesini yapmanın yeterli olmadığını da gayet iyi bilir. Nihilizmin belirtileri kuramsal olarak anlaşılabilir belki ama nedenleri bu şekilde elenemez. Dünyaya olumlu bakan –gerçekliğin akışına yöneltmeyen ya da ona karşı bir yabancılaşmayı göstermeyen– değerlerin yaratılması nihilizmi çözmekten çok onun yerini alır. Nietzsche, İsa'nın varoluşun acı ve ıstırabından etkilenmeme becerisini, bunların *üste-*

*sinden gelme*nin bir biçimi sayar; ancak olumsuzluğu onu bozmaktadır: bir başka Varlık dünyası sözü, bu dünyaya katlanmayı mümkün kılan cazibedir. Nietzsche'nin, üstinsanın üstesinden gelme biçimi olarak düşündüğü şey olumlu bir üstesinden gelme biçimidir (*ja-sagen*). Varoluş acısı, esinlediği yaratıcılık, gerçeklikten kaçma ya da onu reddetme yolu olarak değil, dünyevi varlığımızı teyit etme, kutlama, genişletme ve dönüştürme yolu olarak yüceltildiğinden dolayı, reddedilmez, telafi edilir. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün Alman Dışavurumcu sanatçılar tarafından çok sevilmesine şaşmamak gerekir; zira Nietzsche, nihilizm ve kültürel canlanma sorunu konusunda, sanatçının filozofun yerini alması gerektiğini anlar.

> Sanatçılar: en azından onlar olması gerekenin resmini çizebiliyorlar: Her şeyi olduğu gibi bırakan bilgelerden farklı olarak gerçekten başkalaştırma ve dönüştürme derecesinde üretkenler. (*Güç İstenci*, 585)

Sonuç olarak filozof Nietzsche, büyük ve yaygın bir varoluşçu yaratıcılık uyandırma gereksinimini kuramsal olarak kavramış olsa da, doğrusunu söylemek gerekirse, kuramcı olarak bunu gerçekleştiremez. Ancak şair olarak, nihilizmin umutsuzluğundan arındırılmış olumlu bir varoluş biçimini dile getirmeye, uyandırmaya, yüceltmeye çalışabilir. Dolayısıyla, *Böyle Buyurdu Zerdüşt* metin olarak Nietzsche'nin, nihilizmin dünya tarihinde yol açtığı krize yanıt vermek için felsefeden sanatsal yaratıcılığa dönmesi gerektiği görüşünü belirtir. Bu dönüş felsefeyi reddetmek anlamına gelmez, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün de gösterdiği gibi Nietzsche'nin şiirsel sesinin altında onu besleyen ve tınısını aldığı felsefi görüşü vardır. Belki de başka hiçbir düşünür–yazar, felsefi imgelemi oluşturan gerilimlerde bu kadar etkili ve bu kadar tehlikeli bir biçimde gezinmez.

Nietzsche'nin kuramsalla yaratıcıyı yan yana koyması, felsefenin de dünya yaratacak ölçüde imgesel güçlere dayandığını gösterir. Heidegger gibi Nietzsche de felsefi düşünme biçimlerinin ve sanat eserlerinin insanlığın kendisiyle ilgili görüşünü kökten değiştirebileceğinin son derece farkındadır. Bu tür eserler tarihe ait olmaktan çok yeni tarihi dönem-

leri bildirir ve tanımlarlar. Nietzsche'ye göre, en büyük felsefeler, *ex nihilo* (hiçlikten) farklı dünyalar yaratmalarıyla temelcidirler. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün yanıtladığı felsefi sorun, post-sokratik ve Hıristiyan felsefelerinin değer dünyaları artık inandırıcı değilse, felsefenin bir kez daha "boşluğun üstündeki karanlığa" bakmak ve kendi içinden, varoluşun karmaşasını ve ıstırabını reddetmeyen ve suçlamayan, bunun yerine onu yücelten ve dönüştüren kategoriler ve değerler yaratmak zorunda olduğunun, farkına varmakla ilgilidir. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, Nietzsche'nin nihilizmin felsefi ve varoluşçu meydan okumasına yaratıcı yanıtıdır.

İyinin ve Kötünün Ötesinde'de Nietzsche, düşüncelerin biz istediğimiz zaman değil istedikleri zaman geldikleri yorumunu yapar. Nietzsche'nin, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ü, sanki acı çeken ve çektiren bir *musa*nın etkisindeymiş gibi yazdığına kuşku yoktur. *Ecce Homo* Zerdüşt'ün başlangıcını tutkulu sözlerle anlatır.

Ozanların esin dedikleri nedir o çağlarda, var mı bunu 19. yy. sonunda açıkça kavrayan? Ben anlatayım yoksa. Bir boş inan olmaya görsün içinizde, insanüstü güçlerin somutlaşması, yalnızca onların sözcüsü, aracısı olduğunuza inanmaktan alamazsınız kendinizi, insanı en derinden sarsan, altüst eden bir şeyin birdenbire anlatılmaz bir doğruluk ve incelikle görülür, duyulur kılınması anlamına gelen "açınlanma" sözcüğü var ya, bu olayı eksiksiz karşılar. İnsan aramaksızın duyar kimden geldiğini, sormaksızın alır, düşünce bir şimşek gibi çakar, zorunlulukla, en son biçimi içinde – benim seçme şansım yoktu.

Elinizden gelen yok artık, yine bir özgürlük duygusu, bir saltlık, bir erk, bir tanrısallık fırtınası içindeymiş gibi olup biter ne varsa... İmgenin, benzetmenin artık bizimle bağlantılı olmadığı en ilginç yanıdır bu. İmge nedir, alegori nedir bilmez olursunuz bir tekini bile. Elinizin altındadır hepsi, en doğru, en yalın deyim. Zerdüşt'ün bir sözüyle söyleyeyim, şeyler kendilerinden gelirler sanırsın, kendilerini sunarlar bir alegori olarak. "Senin konuşmanı okşamaya geliyor burada hepsi, gülüyor yüzüne senin: senin sırtına binmek istiyor tümü. Burada her benzetmenin sırtına binip her doğruluğa koşturuyorsun.

Açılıyor burada sana tüm varlığın sözleri, söz gömüleri açılıveriyor sana; söz olmak istiyor burada tüm varlık, tüm oluş senden konuşmayı öğrenmek istiyor." *Ecce Homo*, Böyle Buyurdu Zerdüşt, 3, [Say yayınları, 2005, Çev. İsmet Zeki Eyuboğlu])

Nietzsche'nin edebi çocuğu hakkında böylesine esrik sözler sarf etmesi şaşırtıcı değildir. Ocak 1883'te, "*En iyi* kitabımı yazdım," der ve gerçekten de bu kitapta, daha sonraki görüşleriyle eşanlamlı hale gelecek olan güç istenci, bengidönüş gibi doktrinlerden ilk kez söz eder. Nietzsche'nin vahiy anı rastlantısal olsa da, Zerdüşt'ün dile getirdiği doktrinler rastlantısal değildir. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, birdenbire ortaya çıkmış bir eser değildir. Nietzsche'nin varoluşun anlamlılığı ve sanatın varoluşla ilişkisi ile ilgili sorulara üçüncü yanıtını temsil eder. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, Nietzsche'nin düşüncelerinin tümü bağlamında düşünülmelidir. Göreceğimiz gibi metin, yaratıcı gücün varoluşsal ve kültürel önemi üzerine uzun süreli bir düşünmenin ürünüdür.

Nietzsche'nin yukarıdaki sorulara ilk yanıtı -trajik *Artisten-Metaphysik*'i (estetik-metafizik)- 1870/ 71 yıllarından bir notla özetlenebilir.

Tersine çevrilmiş Platonculuk (olarak) felsefem: Gerçeklikten ne kadar uzaklaşılırsa, daha saf, daha güzel ve daha iyidir. (*Die Unschuld des Werdens, I*)

Tragedyanın Doğuşu'nda şöyle der:

Tek bir dünya var o da sahte, acımasız, çelişkili, baştan çıkarıcı ve anlamsız - Bu şekilde kurulmuş olan, gerçek dünyadır. Bu gerçekliği, bu "hakikati" fethetmek için, yani yaşamak için yalanlara ihtiyacımız var.

Bu argümanın öncülü şudur: Antik Yunan için de bizim için de varoluş, "acımasız, çelişkili, baştan çıkarıcı ve anlamsızdır". Nietzsche'ye göre, Hıristiyanlığın ve metafiziğin yanılsamaları Yunandan sonra gelen uygarlıkları bu gerçeğe karşı körleştirmiştir ama şimdi Kantçı kuşkuculuk ve bilim bu tür inançların sağlam olmayan temellerini açığa çıkardı-

ğından, Nietzsche, modern insanın bu "ebedi sorun"u nihilizmde yeniden keşfedeceğini sezer. Nietzsche'nin Antik Yunan sanatının doğasını ele alma amacı *per se* (kendi başına) antikiteye dönmek değil, ondan bir şeyler öğrenmek, nihilist durumumuzu onun gözünden görmek ve böylece Antik Yunanlıların aynı zamanda bizim de sorunumuz olan varoluş sorununu nasıl çözdüğünü öğrenmektir.

Nietzsche Yunan kültüründe, varoluş sorununa üç estetik yanıt bulmuştur: Dionysosçu yanıt (esrik dans ve şenlik), Apolloncu yanıt (güzellik, ölçü ve aşırılıktan kaçınmanın kural olduğu plastik sanatlar) ve Trajik yanıt (bize her gün acı çektiren acımasızlık ve aşırılıkla aramıza mesafe koyabileceğimiz ve daha büyük bir ölçekte bu tür fenomenlerin belki de gerekli olduğunu görebildiğimiz dramatik biçim). Nietzsche Dionysosçu ve Apolloncu estetiğin varoluşu hafifletici değeri konusunda bazı kuşkular besler. Dionysosçu estetik, varoluş "yarası"na bir çözüm sunmaz, ona teslim olur. Tüm varlıkların yüzleşmek zorunda olduğu üzücü sonun bilinci (*Tragedyanın Doğuşu,* 17) dans ve şenlikle yok edilebilir ama tam da varoluşsal kaygıyı besleyen bu sonlu akışa yenik düşerler: Dionysosçu, aşırılık nedeniyle intihara sürüklenebilir. Varoluşsal kaygı, Apolloncu, güzel imgenin teınaşasında kendini unutma arayışı ile de yatıştırılabilir. Yine de Nietzsche, Apolloncu yanılsama arayışının sonsuz olduğu ve kültürel tarih boyunca hayal kırıklığıyla gezinmeyi teşvik ettiği konusunda ısrar eder. Sanat, varlık sorununu çözmeye değil ondan kaçmaya alışkındır. Dionysos ve Apollon'un bir sentezi olan Yunan tragedyası ise nihilizme ne boyun eğer ne de onu reddeder. Tragedya tüm varlıkların yükselişini ve düşüşünü kutlar, ancak dramatik bir sanat biçimi içinde onu nesnelleştirerek onlarla arasındaki mesafeyi korur. Böylelikle Dionysosçu aşırılığın zararından kurtulur. Tragedya Dionysosçu gerçekliğin imgelerini bulundurduğu için, Apolloncu, gerçekliğin estetik olarak kavranabilir olmasına izin verir. Duyumcu bir arayıştan, varoluşu güzelleştirme işine dönen Apolloncu güzellik tutkusu, Dionysosçu tarafından sınırlandırır ve ondan amaç kazanır. Apollon ve Dionysos, insanlığın içinde bulunduğu zor durumla yüzleştiği ve onu dönüştürdüğü için bireylerin Varlıksız bir Oluşa odaklanması-

nı, razı olmasını sağlayan, hatta yaşamlarını arzu edilir kılan bir sanat biçiminde iç içe geçer. Daha sonra göreceğimiz gibi, bu da Zerdüşt'ün öğretilerinin amaçlarındandır. Böylece trajedi sanatıyla dönüştürülen varoluş Silenus'un bilgece sözlerini tersine çevirir: "(Şimdi) Grekler için, en kötüsü hemen ölmek, ikincisi ise her halükârda ölmektir" (*Tragedyanın Doğuşu*, 3), çünkü varoluş hakkında en tiksindirici düşünceleri yaşanılır hale getirmeyi yalnızca sanat bilir (*Tragedyanın Doğuşu*, 7).

Buna rağmen Nietzsche, tragedya estetiğinin yeniden doğuşunu gerçekleşmemiş, beklediği bir şey olarak görür.

> Sanatın en yüce ve gerçekten en önemli görevinin, gözü gecenin korkunçluğuna bakmaktan kurtarmak ve özneyi, yanılsamanın sağaltıcı merhemiyle istencin çalkantılı sancılarından uzaklaştırmak olduğunu düşünmemeli miyiz?.. (*Tragedyanın Doğuşu,* 19)

Bu pasaj, tragedya estetiğinin bir savunmasını *yapmadığından* ötürü ilginçtir. Tragedyanın yeniden doğuşuna kadar, Apolloncu estetiğin, insanlığın artan Dionysosçu bilincine karşı koyması gerektiğini gösterir gibidir. Ancak bu, estetik metafizikte problematik olanı ortaya koymaktadır.

Eğer sanatın amacı, estetik yanılsama yoluyla bireyin varlığını dönüştürmekse, argüman son derece paradoksaldır. İnsanlık neyse (bir Oluş biçimi) ancak gerçek varlığını unutarak gelişebilir. Nietzsche, *İnsanca, Pek İnsanca*'da, Apolloncu estetiğin ancak "geçici olarak yatıştırıp iyileştireceğini" ve güzellik ve Varlık sözlerinin kaçınılmaz olan Dionysosçu yüzleşmeyi daha da güçleştireceğini söyler. Nietzsche, Apolloncu arayışın varoluşun anlamsız olduğu sahte öncülüne dayandığının farkındadır. Eğer gerçeklik *bizim* anlaşılır anlam kriterimize uymuyorsa, bundan çıkarılabilecek tek şey bizim kriterimizin uygulanabilir olmadığıdır. Varoluşun, özünde anlamsız olduğu sonucunu çıkarmak, insanlığın anlam ilkelerinin evrensel olarak geçerli olduğunu varsaymaktır. Kötümserlik "maskara olur": Oluş sorunu varlığın doğasında değil bizim onu nasıl değerlendirdiğimizde yatar. Dolayısıyla, varoluş çıkmazının çözümü, değerlendirmenin de-

ğişmesine bağlıysa, daha iyi, daha arzulanır bir dünya hayali sunarak bireyleri gerçeklikten uzaklaştırdıkları için tam da bu değerleri sarsmak arzu edilir olur. Öteki dünya değerleriyle içinde yaşadığımız dünyayı, karalanmaktan kurtarma çabası Zerdüşt'ün dünyaya karşı dürüst olma çağrısının temel özelliklerinden biridir. Bu kaygı Nietzsche'nin önceki *estetik metafiziği* görüşüne saldırısının temelini oluşturur.

Nietzsche'nin *İnsanca, Pek İnsanca*'sı Platoncu bir şiddetle sanat ve estetiğe saldırır. Nietzsche, Apolloncu sanatın, gerçekliği değerlendirmede bir değişiklik yaratmak için insanlığı dünyada var olmanın farklı biçimlerini araştırmaya teşvik etmek yerine, bu türden girişimlere engel olduğunu düşünür. "Sanat, çoktan beridir sessiz, hatta kopmuş bile olsa metafizik telleri kolayca ahenkli tınılar çıkaracak şekilde akort edebilir" (*İnsanca, Pek İnsanca*) der alaycı bir şekilde. Sanatçılar, sarsılmaz bir Varlık dünyası yanılsamasının çığırtkanlığını yapmakla, "hoşnutsuz olanları eyleme geçiren tutkuyu erteleyip yatıştırarak, insanların koşullarını gerçek anlamda düzeltmek için çalışmalarını bile engeller" (*İnsanca, Pek İnsanca 148*). Nitekim Nietzsche, 1876-1882 yılları arasında, farklı yaşam biçimlerini, değer sistemlerini, beslenme ve toplumsal örgüt türlerini konu edinen "tarihi felsefe" konusunda diretir. Tüm bunlar, dünyayı yabancılaştıran ve yabancılaşmış metafizik geleneklerinden kurtulma çabalarıdır. İnsanlığın varoluş çıkmazı artık estetik yanılsamalara kaçışla değil, gerçekliğin dinamizmini kucaklayan ve geliştiren değerleri ve yaşam biçimlerini aramakla çözülecektir. Ancak Nietzsche'nin orta dönem sanat eleştirisinde ciddi bir eksiklik vardır.

Düşünce denemeleri, varoluşçu hipotezler ve bunları destekleyen değerler *ex vacuo* (boşluktan/yoktan) türetilemezler. Nietzsche, yaygın metafizik ideoloji dışındaki tarihi alternatifleri gösteren bir Marksistin tutkusuyla –farklı değer sistemlerini sosyolojik, psikolojik ve antropolojik açıdan araştıran– tarihi felsefeyi savunur. Yapılacak iş, geçmiş olasılıkları saptamak ya da tekrar yaşamak değil, yeni bir varoluş yönelim biçimi belirlemektir. Deneylemenin yaratıcı bir anlayış, planlama ve tahmin gerektirdiği açıktır, ancak bu sonuncular orta dönem sanat eleştirisinde kınadığı Apolloncu esteti-

ğe özgü bileşenlerdir. Neyin daha arzulanır olabileceğini düşünmek (tümü, yaratıcı düşünmede temel unsurlar), zorunlu olarak gerçeklikten uzaklaşıp henüz gerçekleşmemiş olasılıklara bakınayı gerektirir. Ancak Nietzsche'nin Apolloncu estetikte eleştirdiği tam da bu, gerçeklikten memnuniyetsizliktir. Apolloncu estetik, var olanla her tür uzlaşmanın önünde bir engel olarak görüldüğü için kınanır. Ancak, deneyselcilik gerçeklikle yeni bir uzlaşma sağlayabilecekse, bunu ancak o da eldeki verilere alternatif üretme yaratıcı gücüne sahip olduğu için başarabilir. Gerçeklikten yaratıcı bir biçimde uzaklaşma olmadan Nietzsche'nin orta dönem deneyselciliği çöker. *Böyle Buyurdu Zerdüşt* için zemin hazırdır.

Böyle Buyurdu Zerdüşt, yaratıcılığa varoluşun bir tür kurtuluşu olarak bakan bir metindir. Beethoven eserlerinin bitişlerindeki inatçı kararlılık gibi, bu metin de sanat ve estetik üzerine, Nietzsche'nin önceki argümanlarını bastıran, ama aynı zamanda onları kaldırıp yeni ve nihai bir ilişkiye oturtan pasajlar içerir. Aşağıdaki alıntılara bakınız.

Hakikaten her türlü iyilik ve kötülüğü tatbik etmiştir insan. Hakikaten bunları almadılar, bulmadılar ve bunlar gökten bir ses gibi inmedi onlara. (*Bin Bir Amaç Hakkında*)

Fakat zamanı ve oluşumu anlatmalı iyi tasvirler: methi ve müdafaası olmalılar tüm faniliğin. (*Saadet Adaları'nda*)

Yaratma – büyük kurtuluştur bu acılardan ve hayatın hafife alınmasından. Fakat yaratıcı olmak için çok ıstırap çekmek gerekir, çok dönüşmek. (*Saadet Adaları'nda*)

Nerede masumiyet? Yaratma iradesinin bulunduğu yerde. (...) Nerede güzellik? Tüm irademle tefekküre daldığım yerde, salt bir hayal olarak kalmasın diye sevmek ve yok olmak istediğim yerde. (*İffetli Bilgi Hakkında*)

Azat eyler irade: yaratmadır zira irade: böyle öğretirim size ben. Ve yalnız yaratmak gayesiyle öğrenmelisiniz! (*Eski ve Yeni Levhalar, 16*)

Bu alıntılarda en önemli nokta, irade, yaratma, acı çekme terimleri arasındaki bağdır. Bu bağ, sanat ve sanatın insanlığın varoluş çıkınazı ile olan ilişkisi sorununu yeni ve sıkı bir analitik birliğe taşır. Nietzsche'nin eserinde acı çekme sözcüğü, gerçekliğin ussal söylemin anlaşılır dünyasına hiçbir zaman uymayacağının idraki ile birlikte ortaya çıkan gerçeklikten uzaklaşmayı işaret eder. Dolayısıyla acı çekmenin iki yönü vardır: olanla olabilecek olanın ya da inanılanla şimdi öyle olmadığı bilinenin farkına varmaktan doğan gerilim. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'te bu gerilim deneyimi, varoluş çıkmazımızın belirgin dışavurumu haline gelir: bu acı, varlığımızın kaçınılmaz ve tartışmasız gerçeğidir! İrade kavramında da aynı çift yönlülük söz konusudur. Farkına varılanla arzulananın yansıması arasında bir çatışmaya neden olur. Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'de, tüm iradenin eşzamanlı bir "yaklaşma" ve "uzaklaşma"ya neden olduğunu söylerken, *Nachlass*'da şöyle der:

Karşılanmayı bekleyen her itki, doyumsuzluğunu nesnelerin mevcut durumlarıyla ifade eder: ne, yoksa bütün, kafalarında ihtiyaç listeleri olan doyumsuz parçalardan mı oluşur? "Gidişat" yoksa tam da "buradan uzağa, gerçeklikten uzağa!" –ebedi doyumsuzluğa– doğru mu? (*Güç İstenci*)

İrade için söylenebilecek olan Oluş kavramı için de geçerlidir, çünkü güç istenci olarak onun da iki anı vardır, biri gelecek olan, biri de geçmekte olan. Yaratıcılık da, iki yönün eşzamanlılığını eşit derecede sarmalar: hayal olan salt hayal olarak kalmasın diye (*Böyle Buyurdu Zerdüşt, İffetli Bilgi Hakkında*), hem "uzaklaşma" hem de "yaklaşma", "olması gerektiği gibi bir dünya yaratma arzusu"dur. (*Güç İstenci*)

Bu çift yönlü terimler dörtlüsünün işaret ettiği, sanatsal yaratıcılığın, oluş biçimi olarak insan varlığının dönüştürücü bir aracı olduğu monistik (tekçi) bir ontolojidir. Estetik metafizik bireylerin gerçeklikten uzaklaştıklarını öne sürerken, acı çekme, irade, oluş terimlerinin eşzamanlılığı, yabancılaşma deneyiminin insanlığın gerçeklikten uzaklaşmasın-

dan çok onunla en yakın birleşmesi olduğunu ima eder: "Bu dünya güç istencinden başka bir şey değildir! Sizler de bu güç istencisiniz başka bir şey değil!" (*Güç İstenci*). Acı, acı çekme, çelişki, artık varlığın önünde bir engel değil, varlığın gerilimlerinin bir ifadesidir. İrade ve yaratma arasındaki bağın belirtileri apaçıktır.

Yaratma eyleminin kendisi bir Oluş anıdır, dolayısıyla birey ve gerçekliğin en sıkı birleşimini gerektirir. Böyle bir anda, yaratma eylemi olacakların belirlendiği bir kader anıdır. Bu sıfatla, sanatçılar değer yaratıcıları olarak Oluşun motorudur. Sanat eserlerini esinleyen ve biçimlendiren değerler, nesnel olgulardan oluşan bir dünyanın öznel uzantıları değil, olası deneysel dünyaları görünür kılan bu bakış açılarının ve yorumların zemini ve tözüdür. Dolayısıyla sanatsal yaratıcılık varoluş olasılığının başlıca belirleyicisidir. Nietzsche'nin *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'te söylediği gibi, "değer vermek yaratmaktır" (*Bin Bir Amaç Hakkında*). Bu yaratıcılık düşüncesi Nietzsche'nin daha önceki varoluşçu deneyselciliğinin boşluğunu tamamlamakla kalmaz, aynı zamanda yaratıcı bireyin, yaşam süreçlerinin ta kendisi olduğunu teyit eder, ki bu süreçler gerçekliktir. Bu bireyi acı çekmekten kurtarmaz ama bireyin ona bakışını değiştirir. Tüm varlıkların akışıyla bir olmanın kriteri haline gelir.

Kötümser, dünyayı olduğu gibi kabul etmeme ile olduğundan başka bir şey olmasını arzulama arasında gidip gelirken, sanatçı olası deneysel dünyalar yaratma yoluyla, gerçeklikle uzlaşma sağlamakla kalmaz, gerçeklik süreciyle bir olur. Varoluş çıkmazının acısı –"uzaklaşma" ve "yaklaşma"– artık dünyada olmaya engel değil, *par excellence* (mükemmel) bir varoluş deneyimi haline gelir. Her yaratıcı "öyleyse, şimdi, olacak" savıyla varoluşun anlamı yeniden belirlendikçe Oluşun gerçek anlamı ya da anlamsızlığı sorunu bir kenara bırakılır. Bu, Nietzsche'nin dünyanın durmaksızın kendi kendini doğuran bir sanat eseri olduğu bildirisinin temelidir. Yaratıcı an gerçekliğin, varlığıyla ilgili yeni bir kararlılığa ulaşmasına izin verir ya da Heidegger'in söyleyeceği gibi, dünyayı "dünyaya" bırakır. Böylece, "irade, acı çekme ve Oluş"un birleşimi, sanatın varoluşla ilişkisi sorununu tam

anlamıyla çözmez. Onu eritir, yok eder. O artık sanatın varoluşla ilişki kurması meselesi değil, sanatın varoluşu ifade etmesi meselesidir. Acı çekmekten kurtaran yaratıcı irade, varoluş geriliminin ilahlaşmasıdır. Var olma, olma, daha fazlası olma arzusudur.

Varoluşçu anlamı dışında Nietzsche'nin son estetik anlayışı Dionysosçu ve Apolloncu sanat arasında yeni bir uyum yaratır. Apolloncu değişmez, kusursuz imgeler yaratma arayışı artık değişim karşıtı olarak değil, değişimi güçlendirmenin bir yolu olarak görülür. Yeni değerlerin ve bakış açılarının ifade edilmesi ve yansıtılması, yeni deneysel olasılıklar meydana getirir. Apollon, Dionysos'un bir temsilcisi haline gelir. Ancak yeni olasılıklar yaratma arzusu, kaçınılmaz olarak kurulu bakış açılarının yıkılmasına neden olur: "sürekli tahrip eder, yaratmak zorunda kalan" (*Bin Bir Amaç Hakkında*). Dahası, her yeni olasılık da aşılmalı ve geride bırakılmalıdır: "Yakmak istemelisin kendini, kendi alevinde: nasıl yeni olabilirsin, önce kül haline gelmeden?" (*Yaratıcının Yolu Hakkında*). Parçalara bölünmüş Dionysos hayatın sürekli yenilenmesinin vaadi olarak nihayet belirir: "sonsuza dek yeniden doğacak ölümden dönecektir" (Güç İstenci). Yaratıcı eylem, trajedinin ilahlaşması olarak doğar. Yeniden doğmak için sanatçı "kendi varlığının ötesinde bir şey yaratmak ve ölmek" zorundadır. "Uzaklaşma" ve "yaklaşma" arzusu içindeki sanatçı, *Tragedyanın Doğuşu*'nda yazdığı gibi, "ilk varlığa" dönüşür ve "onun güçlü varoluş arzusunu ve sevincini duyar" (*Tragedyanın Doğuşu*). Bu, Nietzsche'nin son estetik anlayışının yücelttiği şeyi vurgular:Yaratan ya da yaratılan değil *yaratma*. Yaratma anı tüm Oluşun ebedi varlığıdır.

Acı çekme, oluş, irade ve yaratma kavramları arasında, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün kurduğu sıkı analitik ilişki son derece etkileyicidir. Nietzsche'nin sanat ve sanatın insanlığın varoluş çıkınazı ile olan ilişkisi sorununa üçüncü yanıtını oluşturmakla kalmaz, yaratıcılığı *amor fati* (kader sevgisi) ve bengidönüş doktrinleriyle de birleştirir. Birleşim etkileyicidir, çünkü tumturaklı sözlerine rağmen *Böyle Buyurdu Zerdüşt* aynı zamanda inanç ve din üzerine yazılmış bir eserdir. Nietzsche'nin hem *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'te hem de *Deccal*'de, Hı-

ristiyanlığa ateşli saldırısını göz önünde bulunduracak olursak, böyle bir iddia şaşırtıcı gelebilir. Ama Nietzsche'nin yazdıkları buna yeterli kanıttır. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, pek çok kez yaratıcılığın kurtarıcı (Erlösung) doğasına ve "toprağa" sadık kalmanın önemine göndermelerde bulunur. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, yeni bir dinden söz etmez, ancak dünyayı *tüm* yönleriyle, inayete benzer biçimde, olduğu gibi kabule çalıştığı açıktır. Yaratıcılıkla *amor fati* (kader sevgisi) arasındaki ilişki bunu açıkça ortaya koyar.

Acı çekme, bireyi, varlığını anlamlı kılacak yeni bakış açıları yaratmaya teşvik ettiği sürece, bireyin yaratıcılığı Nietzsche'ye göre insanı tüm acılardan kurtarır. "Oluş okyanusunda" önemsiz olmak yerine, sayısız biçim veren gücün toplandığı sahne olan birey, müthiş bir önem kazanır. Bireyi biçimlendiren değerlendirici ve kültürel güçler birey varolmadan çok önce etkili olsa da, yine de bunlar bireyin yaratıcı eyleminde belirleyici bir biçim almayı başarırlar. Zerdüşt her şeyin "birbirine zincirli, birbirine kenetli, birbirine vurgun" (*Uyurgezer Türkü*) olduğunu söyler, dolayısıyla "varoluşun kum saati" içinde herhangi bir anda, tüm önceki anlar etkileyici bir biçimde onun içine akar. Yaratma anının sevinci, onu var eden tüm ön koşulların esrik bir onaylaması olabilir. Zerdüşt şöyle diyor:

Istırap bir hazdır aynı zamanda, lanet de bir takdis ve gece de bir güneş (...) Hayatınızda bir hazzı kabul ettiğiniz oldu mu hiç? Ah dostlarım, böylece tüm ıstırapları da kabul etmiş oldunuz. (...) Bir defa, ikinci defa istediniz mi gelmeyi hiç; hiç dediniz mi: "hoşuma gidiyorsun, ey talih! Bir lahza! Bir an!" Böylece – istemiş oldunuz her şeyin tekerrür etmesini! (*Uyurgezer Türkü*).

Yalnızca bireyin yaratıcı eyleminden önce gereken bir girişten önce giden her şey değil, daha önce gitmiş olan her şeyin anlamlılığı da muallakta kalır, onaylanmayı ya da reddedilmeyi bekler. Dolayısıyla geleceğin kaderi, dünya tarihindeki yaratıcı an girdabında alınan karara bağlıdır: "Her an yeniden başlar var olma; her "burada"nın etrafından döner

"orada"nın topu. Orta, her yerdedir." (*Nekahetteki*). Varoluşun dışında olmak bir yana yaratıcı birey, Oluşun içinde oynayanların etrafında döndüğü bir eksendir. Bu bağlamda, Nietzsche'nin *Ecce Homo*'daki şaşırtıcı sözü, "Neden Bir Yazgıyım", ne tuhaf ne de istisnaidir. Nietzsche, varoluş acısının yaratıcı olumlamasını kaçınılmaz olarak –görünürdeki anlamsızlığı ve varoluş çıkmazının belirsizliğini anlamlı bir şeye dönüştürebilecek ilk eylem olarak– görür. "Tüm 'böyle idi'ler, küçük bir kırıntı, bir muamma, korkunç bir tesadüften ibarettir, – ta ki yaratıcı irade hakkında şunu söyleyinceye kadar: 'Ama bunu böyle istiyordum ben!'" sözü geçmişin kaderci bir biçimde kabulü anlamına değil, "Tüm 'böyle idi'ler"in, yaratıcı anın gerekli bir başlangıcı olarak sevinçle kabulü anlamına gelir. Yaratıcı eylem, daha önce görmediğimiz yerde anlam ve önem görmemizi sağlamakla, daha önce gizlenen ve gerçekleşmemiş anlamlılık potansiyellerini gerçekleştirir. "Böyle idi" artık bir muamma olarak değil, anlamlılığın açılışının gerekli bir yönü olarak görünür. Bir başka deyişle, yaratıcı iradenin "Böyle isteyeceğim"i, geçmişe bir gelecek vererek onu kurtarır. Zerdüşt, yaratıcı müdahale anı için şunları söyler,

Bak şu ana! Bu geçitteki andan, uzun, sonsuz bir yol uzanır *geriye doğru*. Bir sonsuzluk uzanır ardımızda. (*Evham ve Muamma Hakkında*)

Ancak o, bu geçitten önümüze doğru da bir sonsuzluk uzandığını bilir. İstikbali yaratmayı öğrettim onlara ve *bir zamanlar olanı* – yaratarak kurtarmayı öğrettim. (*Eski ve Yeni Levhalar*) Zerdüşt, o ana seslenip, "Böyle istiyorum" diyip diyemeyeceğimizi sorar, çünkü bu bizi yaratıcı eyleme iter, çünkü içinde bulunduğumuz çıkmaza bir anlam verebilir ya da anlam vermeye doğru ilerleyebilir, böylece acı çekmemizin gerekliliğini onaylayabiliriz. Bu nedenle Zerdüşt şöyle der, "Bir defa, ikinci defa istediniz mi gelmeyi hiç (...)Böylece – istemiş oldunuz her şeyin tekerrür etmesini!" (*Uyurgezer Türkü*) Yaratıcı anda varoluşun acıları yararlı olarak görüldüğünden, tüm acı ve ıstıraplarıyla varoluş ebedi olarak kurtulur. Zerdüşt'ün yaratıcılık felsefesi kurtarıcı bir inayetten söz

eder: dünyayı minnetle, sevgiyle, olduğu gibi kabul etmeyi yüceltme. İsa dünyayı, onu reddederek yenerken, Zerdüşt "dünyayı öyle sever" ki kendini tamamen ona vermeye, kendini, kendinden daha büyük olana, yani gelecek olanın arayışına –dünyaya olumlu bakan, dünyayı kurtaracak değerlere– feda etmeye (untergehen) hazırdır.

Böyle Buyurdu Zerdüşt, Nietzsche'nin bengidönüş doktrininin karanlık yanını gösterir. İçimizdeki acıyı tahammül edilir bir anlamlılığa dönüştürmeyi başaramamak, bizi korkunç bir olasılığa, acımızın sonsuz geri dönüşüne mahkûm eder. "Böyle idi"ye ait olan her şeyi kurtarmayı başaramamak, dolayısıyla gelecek olanın anlamlılığını güvence altına almayı başaramamak Nietzsche'nin aynılığın bengidönüşü olarak tanımladığı şeyi garantiler. Yaratıcı anın kurtarışı olmadan, aynı acının sonsuz geri dönüşüne mahkûm oluruz. Bu, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'teki soru motifini daha da vurgular. Acı anının her birimizde sorguladığı, acımıza bir anlam atfedecek ve dolayısıyla ona akmış olan ve ondan akacak olan her şeyi kurtaracak yaratıcı kapasiteye sahip olup olmadığımızdır. Bengidönüş doktrininin önümüze koyduğu asıl zorlu sınav şudur: Anın acısıyla yüzleş ve varlığın için bir anlam yaratarak hem kendini hem de seni ayakta tutan her şeyi kurtar. Bunu yapmakta başarısız olursan, güçsüzlüğün seni aynı ebedi anlamsızlık döngüsüne mahkûm eder. Bengidönüş doktrininin yaratıcı–felsefi güçlerimizi etkili bir biçimde kışkırtması ve sorgulamasıyla giriş bölümümüz tamamlanıyor.

Kehanetlerin özelliklerinden birinin, bizi, başkalaştırmaya çalıştığı temel sorunlara döndürmek ve onların içine yerleştirmek olduğunu öne sürdük. *Böyle Buyurdu Zerdüşt,* intiharın erdeminden söz eden ve modern devleti ve onu ayakta tutan burjuva değerleri eleştiren, muazzam zenginlikte ve çeşitlilikte bir metin. Karmaşıklığının altında Nietzsche'nin "ebedi sorun" konusundaki endişelerini görürüz: Sonsuz akış içinde insan varlığının anlamlılığı sorunu. Zerdüşt'ün rolü bir parça kışkırtıcıdır çünkü bu sorundan söz etmekle bizi bu soruna döndürür. Ancak Nietzsche'nin bunu bize anımsatmaktaki amacı çok açıktır. Hıristiyanlık ve Batı metafiziği bu sorunu perdelemiştir ama şimdi entelektüel anlamda güveni-

lirlikleri sarsıldığından Nietzsche, insanlık felsefi ve bilimsel hakikati arayışının boşa olduğunu anladığında onu pençesine alacak olan yıkıcı nihilist umutsuzluktan korkar. Nietzsche'nin ısrarlı kültürel misyon anlayışı (Zerdüşt'ün ara sıra hissettiği sesini duyurma kaygısı), eserindeki aşırı, keskin retoriğin bir kısmını açıklar. Yine de Nietzsche'nin kullandığı çok sayıda tarz ve maskeye rağmen amaçta bir tutarlılık söz konusudur: bizi geri döndürmek ve "ebedi sorun"la bir yüzleşme olasılığı başlatmak. Eğer Zerdüşt'ün öğretisini yüzleştiği varoluşsal ve felsefi ikilemlere bir yanıt olarak düşünürsek, bu sorunların Zerdüşt'ün onlarla ilgili yorumundan daha büyük olduğunu da anlarız. Bir başka deyişle, Nietzsche'yle birlikte düşünürsek, bu sorularla yüzleşmek ve onlar tarafından sorgulanmak zorunda kalacağımızı biliriz. Zerdüşt, mürit arayışı içinde değildir: "İlelebet öğrenci kalırsa insan, değerini düşürür hocanın." (*Hediye Veren Erdem Hakkında*) "Hedefime ulaşmak istiyorum, kendi yolumda gidiyorum," (*Birinci Bölüm, 9*) der, "böyle karşılık verirdim, bana 'yol'u soranlara. O yol zira – yok artık!" (*Ağırlığın Ruhu Hakkında*) zira. Belki de bu Zerdüşt'ün gizli armağanı, yazılmamış doktrinidir, zira varoluşun belirsizliği ve anlam bulanıklığının ortasında herkes kendi yolunu çizmek zorundadır. Eğer, sonuçta, Zerdüşt'ün bizi döndürdüğü sorunların doğasını ve gizli anlamını anlarsak, Zerdüşt'ün arayışının sonuçlanmasının, bireylerin, dünyaya olumlu bakan, Zerdüşt'ün öğretilerini aşacak ve dolayısıyla onlara duyulan ihtiyaçtan kurtaracak bakış açılarını yaratmasına bağlı olduğunu da anlayabiliriz. Zerdüşt'ün "hakikati" onun "çöküşünde" anlaşılacaktır.

Nicholas Davey*
Dundee Üniversitesi

* An Introduction (*Thus Spake Zarathustra*), F. Nietzsche, Çev. Thomas Common, Wordsworth Classics of World Literature, 1997.

BÖYLE BUYURDU ZERDÜŞT

Herkes ve Hiç Kimse İçin Bir Kitap

BİRİNCİ BÖLÜM

BAŞLANGIÇ HİTABESİ

1.

Zerdüşt* otuz yaşındayken yurdunu ve yurdunun gölünü terk edip dağlara çekildi. Orada ruhunun ve yalnızlığının tadına vardı ve on yıl boyunca da bundan usanmadı. Lakin sonunda bir değişiklik hissetti gönlünde ve bir sabah, tan vakti kalkıp, güneşin karşısına geçti ve ona şöyle hitap etti:

"Ey büyük yıldız! Işığınla aydınlattıkların olmasaydı, bahtın nice olurdu?

On yıldır, yükselirsin mağaramın üzerinde: eğer ben, kartalım ve yılanım olmasaydık, usanırdın ışığından ve yolundan!

Fakat biz bekledik seni her sabah; yükünün fazlasını aldık ve takdis ettik seni bunun için!

Bak! Ben, fazla bal toplamış arılar misali, hikmetimden usandım; ona uzanacak ellere muhtacım artık.

İnsanlar arasında, bilgeler divaneliklerinden, fakirler zenginliklerinden bir kez daha memnuniyet duyana değin, dağıtmak ve paylaştırmak istiyorum hediyelerimi.

Bunu yapabilmek için aşağılara inmeyelim: senin akşamları denizin ardında batışın ve yeraltını aydınlatışın gibi, ey fevkalade zengin yıldız!

* Hangi tarihte yaşadığı, tam olarak bilinmemekle birlikte, Yunanlılar onun Platon'dan 6000 yıl önce, İranlı âlimler ise MÖ 1768'de doğduğunu kabul ederler. Üzerinde hemfikir olunan tarih ise MÖ 600–630 arasıdır. Beş kardeşten üçüncüsü olarak Baktriyen'de (ya da Horasan'da) dünyaya geldiği varsayılır. Otuz yaşındayken, uzun süreli oruç ve ayinden sonra münzevi bir yaşam sürerken, kendisini kızgın boğa kültüyle birlikte mitra rahipliğinin fanatik rakibi yapan bir ilham vizyonu yaşar; burada içeriği tam olarak bilinmeyen "Haoma" adlı bir ilacın etkisinde kaldığı rivayet edilir. Memleketinden kaçmak zorunda kalır; Kral Vişteşpa'nın (Yun. Hystaspes) himayesine girer. Bir vaaz ve mitra rahipleriyle 33 soruluk bir münazaradan sonra, birkaç asilin yandaşlığını kazanır. 42 yaşına kadar da kral ve sarayı, yeni öğretiye katılır. Sonraki 35 yıl boyunca öğretisini geliştirir ve yayar. Efsaneye göre 77 yaşında, gökten düşen ateş yüzünden ölür. Kaynak: Annette von Heinz-Frieder Kur, *Gizli Bilimler Ansiklopedisi*, Çev. Bülent Atatanır, Omega, 2004. (ç.n.)

Aralarına inmek istediğim insanların tabiriyle, batmalıyım ben de seninle!

En büyük saadete bile kıskanmadan bakabilen ey tok göz,* kutsa beni!

Taşmak isteyen kâseyi kutsa ki, aksın altın gibi içindeki su, taşısın her tarafa saadetin parıltılarını!

Bak! Bu kâse yine boşalmak, Zerdüşt yine insan olmak istiyor."

– Böyle başladı Zerdüşt'ün batışı.

2.

Zerdüşt dağdan yalnız olarak indi ve yolda kimseyle karşılaşmadı. Lakin ormana ulaştığında, karşısına, ormanda ağaç kökü toplamak için mukaddes kulübesinden ayrılmış bir ihtiyar çıktı. Ve şöyle buyurdu ihtiyar, Zerdüşt'e:

"Bu seyyah, yabancı gelmedi bana: hayli zaman önce geçmişti buradan. Zerdüşt'tü adı, lakin değişmiş.

O gün külünü taşıyordun dağlara: Bugün maksadın, vadilere mi taşımaktır ateşini? Korkmaz mısın cezasından kundakçılığın?

Evet, tanıdım Zerdüşt'ü. Berraktır gözleri ve bulaşmamıştır ağzına mekruh bir şey. Bu sebeple değil midir, böyle dans eder gibi yürümesi?

Zerdüşt değişmiş, çocuğa dönüşmüş; Zerdüşt, "uyanmış" biri artık: ne ararsın uyuyanların arasında?

İnzivadayken yaşardın denizde adeta ve taşırdı deniz seni. Yazık, ne diye karaya çıkmak istiyorsun? Yazık, bedenini yine kendin mi sürüklemek istiyorsun?"

Zerdüşt cevap verdi: "İnsanları seviyorum."

"Neden?" dedi ermiş, "Neden ormana ve inzivaya çekildim? İnsanları her şeyden çok sevdiğim için değil mi?

Artık tanrıyı seviyorum: İnsanları sevmiyorum.** Bana öyle geliyor ki insan, henüz yeterli olgunluğa erişmemiş bir şey. İnsanı sevmek mahvedebilirdi beni."

Zerdüşt karşılık verdi: "Ne diye sevgiden bahsediyorum ki! İnsanlara hediye götürüyorum."

* "*ruhiges Auge*" tamlamasını dilimize, "dingin göz", "sakin göz" şeklinde çevirmek de mümkün. (ç.n.)

** Zerdüşt'ün yeni etiği, Aristoteles'in *Politika*'da sözünü ettiği "iyi insan" ile "mükemmel insan" arasındaki ilişkiye gönderme mahiyetindedir. (ç.n.)

"Onlara bir şey verme." dedi ermiş, "Mümkünse yüklerini al onların ya da birlikte taşı – böylesi daha mutlu kılacaktır onları: tabii, bu senin de hoşuna gitmeli!

Ve onlara ille de bir şey vermek istersen, sadakadan fazlasını verme; bunun için bile olsa bırak yalvarsınlar sana."

"Hayır." dedi Zerdüşt. "Ben sadaka vermem. Fakir değilim sadaka verecek kadar."

Ermiş, Zerdüşt'ün haline güldü ve şöyle dedi: "Madem öyle, hazinelerini onlara kabul ettirmeye bak! Onlar münzevilerden kuşkulanırlar ve hediye vermek için geldiğimize inanmazlar.

Adımlarımız pek sessiz çınlar onların sokaklarında. Gece yataklarındayken, güneşin doğmasından çok evvel, birinin ayak sesini işitseler, kendi kendilerine sorarlar hemen: bu hırsız nereye gidiyor böyle?

İnsanlara gitme, ormanda kal! Hayvanlara gitmen çok daha iyi. Neden benim gibi olmak istemezsin: Ayılar arasında ayı, kuşlar arasında kuş."

"Peki, bir ermiş ormanda ne yapar?" diye sordu Zerdüşt.

Ermiş şöyle dedi: "Şarkılar söyleyerek, ağlayarak, gülerek ve hatta homurdanarak, benim olan tanrıyı överim. Överim de, söyle bakalım sen şimdi, hediye olarak bize ne getirdin?"

Zerdüşt bu sözleri duyar duymaz ermişi selamladı ve şöyle dedi:

"Size verecek neyim olabilir ki? Ancak bırakın bir an evvel gideyim, hiçbir şeyinizi almadan."

Böylece ayrıldı ermişle Zerdüşt iki çocuk gibi gülüşerek.

Ne ki yalnız kalınca Zerdüşt, kendi kendine şöyle söylendi: "Mümkün olabilir mi böyle bir şey? Henüz işitmemiş olabilir mi, ormanda yaşayan bu mukaddes ermiş, tanrının öldüğünü?"*–

* Nietzsche, "Tanrı öldü!" derken, aslında "Tanrı yok" demektedir; "Tanrıya inanmıyorum" da demektedir; aksine "Tanrı öldü", demektedir. İleri görüşlü bir şekilde çağa ve kendi özüne bakarak, o anki gerçekliğin bir bulgusunu tespit ettiğini düşünmektedir." Karl Jaspers, *Nietzsche–Einführung in das Verständnis seines Philosophierens*, 4. Baskı, Walter de Gruyter, Berlin.

"Burada Tanrının ölümü, Tanrının kendi benliğini tüketmesine değil, onu öldüren insana işaret eder. Tanrının ölümü, insanın kendisinin üstünde yüceltilmesidir. Modern çağın Tanrı öldü hissi, bu şekilde onu biz öldürdük sözüne dayanıyorsa, bu durumda o, Feuerbach'ın insanı kendisine getirdiği söylenen Tanrıyı ortadan kaldırmasıyla hayli yakınlık taşır." Brian D. Ingraffia, *Nietzsche ve Hıristiyanlık* [*Nietzsche ve Din*, Yayıma hazırlayan: Ahmet Demirhan, Gelenek, 2002]. (ç.n.)

3.

Zerdüşt, ormanın eteklerine kurulmuş en yakın şehre vardığında, halkı pazar yerinde toplanmış buldu: zira bir ip cambazının duyurusu yapılmıştı. Zerdüşt halka şöyle hitap etti:

Üstinsanı öğreteceğim size. İnsan, aşılması gereken bir şeydir. Onu aşmak için ne yaptınız?

Bugüne değin bütün varlıklar kendilerinden üstün şeyler yarattılar: siz bu büyük meddin ceziri olmak ve insanı aşmak yerine hayvanlığa dönmek mi istiyorsunuz?

İnsan için maymunun manası nedir? İnsanı gülümseten ya da acıya sebep olan bir utanç vesilesi mi? İnsan, üstinsana da aynen böyle bakmalıdır: Gülünecek ya da acıya sebep olan bir utanç!..

Solucandan insana uzanan yolu kat ettiniz ancak içinizde pek çok şey hâlâ solucan halinde. Bir zamanlar maymundunuz; gel gör ki insan hâlâ, herhangi bir maymundan daha maymun.

En bilgeniz dahi bir nifak, bitkiyle hortlak arası bir karışım. Size hortlak ya da bitki olmanızı mı söylüyorum?

Fark edin, size üstinsanı öğretiyorum!

"Üstinsan" arzın manasıdır. İradeniz demeli ki: Üstinsan yeryüzünün manası olmalı!

Yeminle teyit ve tasdik ederim ki kardeşlerim, yeryüzüne sadık kalın ve kanmayın size dünyanın ötesindeki ümitlerinden bahsedenlere! Onlar, zehir saçanlardır, bilerek veya bilmeyerek...

Onlar, hayatı hakir görenlerdir; nesli tükenenlerdir, kendi kendilerini zehirleyenlerdir; usanmıştır arz onlardan: bırakın göçüp gitsinler.

Bir zamanlar, tanrıya karşı çıkmak,* en büyük günahtı; lakin tanrı öldü, onunla birlikte bu günahlar da öldü. Şimdi ise en korkunç şey, arza karşı günah işlemek ve bilinmesi mümkün olmayanı yeryüzünün manasından üstün tutmaktır.

Bir zamanlar ruh, bedeni hakir görürdü: ve o zamanlar bu küçümseme, en yüce şeydi: – ruh, bedenin cılız, çirkin olmasını ve acısından ölmesini isterdi. Bu sayede bedenden ve yeryüzünden kurtulmayı umardı.

* "Frevel" hem *günah*, hem de *cürüm*, *cinayet* gibi anlamlara gelir. Burada tercihimi, bağlamı gözeterek "karşı çıkma"dan yana kullandım. (ç.n.)

Ah, bu ruhun kendisi cılız, çirkin ve acısından ölmek üzereydi: ve bu gaddarlık, onun kösnüsüydü.

Fakat kardeşlerim, siz de söyleyin: Bedeniniz, ruhunuz hakkında ne düşünüyor? Ruhunuz; fakirlik, kirlilik ve acınası bir rahatlıktan ibaret değil midir?

Sahiden, kirli bir nehirdir insan. Kişinin, kirlenmeden kirli bir nehri içine alabilmesi için derya olması gerekir.

Fark edin, üstinsanı öğretiyorum size: o, bu denizdir ki, içinde büyük horgörünüz batıp gidebilir.

Yaşayabileceğiniz en büyük şey nedir? Büyük horgörü saatidir. Saadetin dahi iğrenç geleceği saattir, mantığın ve faziletin dahi...

Şunu söylediğiniz saattir: "Talihim dediğim şey ne ki? Yoksulluk, kirlilik ve acınası bir rahatlıktan başka... Ne var ki, talihim haklı çıkarınalı varlığı."

Şunu söylediğiniz saattir: "Aklım dediğim şey ne ki? Bir aslanın yiyeceğine duyduğu ihtirası, bilgi karşısında da duyuyor mu? Yoksulluk, kirlilik, acınası rahatlıktan başka nedir ki o!"

Şunu söylediğiniz saattir: "Erdemim dediğim şey ne ki? Henüz öfkelendiremedi beni! Ne kadar bezginim, yaptığım iyilik ve kötülüklerden! Bunların hepsi yoksulluk, kirlilik ve acınası bir rahatlıktan başka nedir ki o!"

Şunu söylediğiniz saattir: "Adaletim dediğim şey ne ki? Bakıyorum da ne alevim, ne de kömür. Halbuki adil olan alev ve kömürdür!"

Şunu söylediğiniz saattir: "Merhametim dediğim şey ne ki? Merhamet, insanları sevenin mıhlandığı çarmıh değil midir? Halbuki benim merhametim bir çarmıha germe değil!"

Böyle konuştunuz mu hiç? Haykırdığınız oldu mu hiç böyle? Ah, işitmiş olsaydım keşke, böyle haykırdığınızı!

Günahınız değil – kanaatkârlığınız haykırıyor göklere, günah işlerken bile gösterdiğiniz cimriliğiniz haykırıyor göklere!

Nerede sizi diliyle yalayacak o yıldırım? Aşılanmanız gereken cinnet nerede?

Fark edin, size üstinsanı öğretiyorum: o, bu yıldırımdır; o, bu cinnet! –

Zerdüşt, sözlerini bitirdiğinde, ahaliden biri bağırdı: "Yeter ip cambazı hakkında duyduklarımız; bırakın da kendisini görelim!" Ve kalabalığın tümü, Zerdüşt'e gülmeye başladı. Gel gör ki kendisiyle alay edildiğini sanan ip cambazı, başladı gösteriye.

4.

Lakin Zerdüşt, halka bakıp da şaşırdı. Ardından şöyle buyurdu:

İnsan bir iptir, hayvanla üstinsan arasına gerilmiş, – uçurum üstünde bir ip.

Tehlikeli bir geçiş, tehlikeli bir yolculuk, tehlikeli bir geriye bakış, tehlikeli bir ürperiş ve duraklayış.

İnsanda büyük olan şey, onun bir amaç değil, bir köprü olmasıdır: İnsanda sevilebilecek olan şey ise, onun bir g e ç i ş ve bir b a t ı ş olmasıdır.

Ben, batmadan yaşamayı bilmeyen insanları severim, zira onlar karşıya geçenlerdir.

Ben, büyük hor görenleri severim, zira onlardır taparcasına sevenler, onlardır karşı kıyıya duyulan hasretin okları.

Ben, batmak ve kurban olmak için yıldızların ardında sebep aramayanı değil, günün birinde, arz,* üstinsanın olsun diye kendilerini arza kurban edenleri severim.

Ben, idrak etmek için yaşayan ve üstinsanın geleceğini idrak eden insanı severim. O insan ki, böyle olsun ister kendi batışı da.

Ben, üstinsana ev yapmak ve ona toprak, hayvan ve bitki hazırlamak için çalışan, keşifler yapanı severim, zira böyle olsun ister kendi batışı da.

Ben, erdemini seveni severim: zira erdem batma iradesi, hasretin bir okudur.

Ben, kendisine bir damla ruh bırakmak şöyle dursun, büsbütün erdeminin ruhu olmak isteyeni severim: böylece o, bir ruh olarak köprüyü geçer.

Ben, erdemini dayanağı ve felaketi olarak hazırlayanı severim; böylece o, yalnız erdeminin hatırı için yaşamak ister, başka bir şey için değil.

* Dünya, yeryüzü. (ç.n.)

Ben, pek çok erdeme sahip olmak istemeyeni severim. Tek bir erdem, iki erdemden daha fazilettir; zira kaderin asıldığı düğümdür o.

Ben, ruhunu israf edip, teşekkür beklemeyeni, teşekkür etmeyeni severim; zira o, daima verir ve kendisine saklamak istemez.

Ben, attığı zar, lehine düştüğü zaman utanan ve şöyle soranı severim: hilekâr oyuncu muyum ben – zira helak olmak ister.

Ben, bir işe soyunmadan evvel altın sözler saçan ve vaat ettiğinden fazlasını tutanı severim: zira o, batışını ister.

Ben, gelecektekileri haklı çıkaranı ve geçmiştekileri kurtaranı severim: zira o, bugünküler tarafından helak edilmek ister.

Ben, sevdiği için, tanrısını edepli kılanı severim: zira o, tanrısının gazabıyla helak olmak mecburiyetindedir.

Ben, yaralıyken de ruhu derin olanı severim, ve küçücük bir yaşantıda dahi yok olanı: zira o, memnuniyetle geçer köprüyü.

Ben, kendini unutacak kadar ruhu dolup taşanı severim ki içindedir her şey onun: böylece her şey onun batışı olur.

Ben, ruhu hür, gönlü hür olanı severim: öyle ki kafası bağırdır gönlünün, ancak gönlü batmaya sürükler onu.

Ben, insanların üstünde asılı duran kara buluttan tek tek düşen ağır damlalar gibi olanların hepsini severim: onlar, yıldırımın habercisidirler ve helak olurlar haberci gibi.

Fark edin, yıldırımın habercisiyim, buluttan düşen ağır bir damla: ancak bu yıldırımın adı "üstinsan"dır. –

5.

Zerdüşt, bu sözleri söyledikten sonra, halka bir kez daha baktı ve sustu. "Orada dikilip duruyorlar," dedi kendi kendine, "orada gülüşüp duruyorlar: anlamıyorlar beni, bu kulaklara hitap eden ağız değilim ben.

İlkin kulaklarını mı patlatmak gerek, gözleriyle işitmeyi öğrenmeleri için? Davul ya da günah çıkaran vaiz gibi yaygara mı koparmalı? Yalnız kekemelere mi inanırlar yoksa?

Bir şeyleri var ki gurur duyuyorlar onunla. Ne diyorlardı, onları gururlandıran şeyin adına? Eğitim diyorlar; kendilerini keçi çobanlarından ayırt eden şeymiş bu!

Bu sebeple, kendilerinden söz edilirken "horgörü" sözcüğünün kullanılmasından pek haz etmezler. Bundan ötürü gururlarına hitap etmek isterim ben de.

Bundan ötürü kendilerine hor görülebilecek olandan bahsedeceğim: ancak bu son i n s a n d ı r."

Ve şöyle buyurdu Zerdüşt halka:

Zamanıdır, insanın kendine bir gaye edinmesinin. Zamanıdır, insanın en yüce umudunun tohumunu ekmesinin.

Toprak, buna imkân verecek kadar bereketlidir hâlâ. Gel gör ki, bir süre sonra bu toprak fakirleşecek, gevşeyecek ve hiçbir ulu ağaç yükselmeyecek üzerinde bir daha.

Yazık! Vakti gelince, insan, hasret okunu insandan öteye atamayacak ve yayını germeyi unutacak!

Size söylüyorum: insanın, dans eden bir yıldız doğurabilmesi için, içindeki kaosun henüz bitmemiş olması gerekir. Size söylüyorum: o kaos henüz bitmemiş içinizde.

Yazık! İnsanın artık yıldız doğuramayacağı zaman yaklaşmakta. Yazık! En çok hor görülenin dahi, kendini hor göremeyeceği zaman gelmekte.

Bakın! Size son i n s a n ı gösteriyorum.

"Aşk nedir? Yaradılış nedir? Hasret nedir? Yıldız nedir?" – böyle soracaktır son insan ve kırpacaktır gözlerini.

O zaman yeryüzü küçülmüş olacaktır, her şeyi küçülten son insan onun üzerinde sıçrayacaktır. Cinsi, toprak piresi gibidir, kökü kurutulamaz; son insan herkesten uzun ömürlü olandır.

"Saadeti biz keşfettik" – derler son insanlar ve gözlerini kırparlar.

Onlar yaşanması güç semtleri terk etmişlerdir: zira hararet lazımdır kişiye. Henüz komşu sevilmektedir, ona sürtünülür: zira hararet lazımdır kişiye.

Hasta olmak ve kuşku duymak günah kabul edilir: sakınarak yürürler. Budaladır, buna rağmen ayakları taşa sürçen ya da insanlara takılıp tökezleyen kişi.

Ara sıra bir miktar zehir: bu, hoş rüyalar gördürür. Ve nihayetinde alınan fazlaca zehir, huzur içinde bir ölüm temin eder bu da.

Hâlâ çalışmaktadır kişi, zira iş eğlencelidir. Fakat dikkat edilir, eğlencenin kişiyi tüketmemesine.

Artık kişi ne zenginleşir ne de züğürt kalır. Her ikisine de katlanmak güçtür. Kim hükmetmek ister ki artık? Kim artık itaat etmek ister? İkisine de katlanmak güçtür.

Çobansız bir sürü!* Herkes aynı şeyi ister, herkes birdir: kendini farklı hisseden, gönüllüdür tımarhaneye.

"Bir zamanlar dünyanın tamamı çılgındı." – deyip en kurnazları, göz kırparlar.

İnsan zekidir ve olup biten her şeyi bilir: bu nedenle iğnelemelerinin sonu yoktur. İnsanlar hır gür halindedir hâlâ, ancak çabuk barışırlar – aksi takdirde mideleri bozulur.

İnsanın, gündüz için ayrı, gece için ayrı, küçük şekerlemeleri vardır: yine de değer verirler sağlığa.

"Saadeti biz keşfettik" – derler son insanlar ve göz kırparlar.–

Ve Zerdüşt'ün "başlangıç hitabesi", ki kimileri "Öndeyiş" de derler buna, son bulur burada: zira yığınların haykırış ve coşkusu sözünü keser. "Ey Zerdüşt, bize bu son insanı ver!" –bu şekilde bağırmaktadırlar– "Bizi bu son insanlardan yap! Böylelikle armağan edebiliriz biz de sana üstinsanı!" Yığınların tümü zafer çığlıkları atmakta ve ağızlarını şapırdatmaktadır. Ne var ki Zerdüşt kederlenip, şöyle der gönlüne:

"Anlamıyorlar beni: bu kulaklara hitap eden ağız değilim ben.

Demek oluyor ki pek fazla kalmışım dağlarda, pek fazla kulak vermişim derelere ve ağaçlara: hal böyleyken keçi çobanlarına hitap eder gibi sesleniyorum onlara.

Ruhum dingin ve aydınlık, dağlardaki kuşluk vakti gibi. Ancak onlar beni, soğuk ve korkunç şakalar yapan biri sanıyorlar.

Ve bundan ötürü bana bakıp bakıp gülüyorlar: ve güldükçe nefret ediyorlar benden. Buz var gülüşlerinde!"

* *İncil*'e gönderme: *"Bu ağıldan olmayan başka koyunlarım var. Onları da getirmeliyim. Benim sesimi işitecekler ve tek sürü, tek çoban olacak."* Yuhanna 10, 16. (ç.n.)

6.

Tam da bu esnada, bir şey oldu, ki ağızlar dilsiz, gözler hareketsiz kaldı. İp cambazı gösterisine başlamıştı zira: cambaz, küçük bir kapıdan çıkıp, iki kule arasında, halkın ve panayırın üstüne gerilmiş bir ip üzerinde yürüyordu. Cambaz ipin ortasına varınca, küçük kapı bir kez daha açıldı, rengarenk giyinmiş, soytarı kılıklı bir adam, kapıdan fırlayıp, hızlı adımlarla cambaza yönelmişti. "Yürü, miskin topal!" diye yükseldi felaket sesi, "Yürü, haymana mandası,* karaborsacı, solgun suratlı! Yürü ki ayağımın altına almayayım seni! Ne işin var iki kulenin ortasında? Seni kuleye tıkmalı, yerin orası senin! Ne hakla kendinden üstün olanın yolunu tıkıyorsun!" – her sözle biraz daha yaklaşıyordu cambaza: Ramak kalmıştı ki yetişmesine, ağızları dilsiz, gözleri hareketsiz bırakan o korkunç şey oldu – şeytani bir çığlık atıp, yolunu kesen kişinin üstünden atladı. Cambazın, rakibinin muzaffer edası karşısında, başı döndü ve ipe hâkimiyetini yitirdi; elindeki sırığı savurdu ve adeta bir kol ve bacak kasırgası halinde, sırığından daha büyük bir hızla, aşağıya düştü. Panayır meydanı ve halk, fırtınaya maruz kalmış denize döndü: Herkes bir yana koşuşturuyor, birbirleri üzerine düşüyordu, ve özellikle cambazın vücudunun çakılacağı yer boşalmıştı.

Gel gör ki Zerdüşt yerinden kımıldamadı, cambazın vücudu, fena ve paramparça bir halde, yanı başına düştü; ancak hâlâ canlıydı. Bir süre sonra paramparça olan adamın bilinci açıldı ve Zerdüşt'ü yanında diz çökmüş olarak gördü. Nihayet, "Burada ne yapıyorsun?" dedi, "Şeytanın beni çelmeleyeceğini epeydir bilmekteydim. Şimdi de cehenneme sürüklüyor beni: Ona mâni olmak ister misin?"

"Şerefimle söylerim ki dostum," diye karşılık verdi Zerdüşt, "bahsettiğin şeylerin hiçbiri yok: ne şeytan, ne de cehennem. Ruhun, bedeninden önce ölecektir: Bundan böyle korkma!"

Adam, kuşkuyla baktı. "Eğer doğruysa söylediğin," deyip ekledi, "hayatımı kaybetsem dahi, kaybettiğim bir şey yok

* "Faultier", zaman zaman "faulenzer" manasında da kullanılır. "Bıçkın", "kaldırım mühendisi", "tembel teneke" gibi seçenekler bulunmasına rağmen, yukarıdaki tamlamayı tercih ettim. (ç.n.)

demektir. Hayvandan öte bir şey değilim, birkaç darbe ve birkaç ısırıkla dans etmeyi öğrenen."

"Haksızlık etme!" dedi Zerdüşt, "Sen ki mesleğini tehlikeden yaratmışsın: hor görülecek bir yan yok bunda. Mesleğinden ötürü mahvoluyorsun şimdi: Seni ellerimle gömmek isterim bundan ötürü."

Zerdüşt bunu söylediğinde, can çekişmekte olan cambaz bir karşılık vermedi; ancak elini hareket ettirdi, sanki teşekkür etmek için Zerdüşt'ün elini aramaktaydı. –

7.

Bu arada akşam oldu ve panayır meydanı karanlığa gömüldü: Derken kalabalık dağıldı; zira merak ve dehşetin ta kendisi yorulmuştu. Zerdüşt ise, yerde yatan ölünün yanına oturdu ve düşüncelere daldı: böylece zamanı unuttu. Nihayet gece oldu ve soğuk bir rüzgâr, münzevinin üstünden esmeye başladı. O zaman ayağa kalktı Zerdüşt ve şöyle söyledi gönlüne:

"Hakikaten, Zerdüşt güzel bir balık tuttu bugün! Bir insan değil ama bir ceset yakaladı.

İnsanın varoluşu* endişe vericidir ve manasızdır hâlâ: Felaketine sebep olabilir, soytarının biri.

İnsanlara oluşun** manasını öğretmek istiyorum: bu üstinsandır, kara bulut olan insandan çakan şimşek.

Ancak hâlâ uzağım onlardan ve duyularım hitap etmiyor onların duyularına İnsanlar nazarında deliyle ceset arası bir şeyim.

Gece karanlıktır, karanlıktır Zerdüşt'ün yolları. Gel, soğuk ve katı yoldaşım! Seni ellerimle gömeceğim yere taşıyayım."

8.

Zerdüşt bunları gönlüne söyledikten sonra, cesedi sırtlayıp yola koyuldu. Henüz yüz adım gitmemişti ki bir adam, yanına sessizce sokulup kulağına fısıldadı – bak şuna! Kule-

* Dasein. (ç.n.)
** Sein. (ç.n.)

deki soytarı değil miydi konuşan – "Git bu şehirden, ey Zerdüşt." diyordu; "Burada çok kişi sana kin güdüyor. İyiler ve adiller nefret ediyorlar senden; seni düşman ve hor gören olarak tanımlıyorlar; hak dinin müminleri nefret ediyorlar senden ve tehlikeli sayıyorlar seni halk için. Hayırlı oldu, sana gülmeleri: hakikaten, bir soytarı gibi konuştun. Hayırlı oldu, ölü köpeğe yanaşman da: kendini böylesine alçaltarak, yakayı kurtardın bugünlük. Fakat uzaklaş bu şehirden – yoksa yarın üstünden atlarım, bir canlının bir ölünün üstünden atlaması gibi." Bunu söyledikten sonra kayboldu adam; Zerdüşt ise karanlık sokaklarda yoluna devam etti.

Şehrin kapısında mezarcılarla karşılaştı: fenerlerini yüzüne tuttular Zerdüşt'ün, onu tanıdılar ve hayli dalga geçtiler onunla. "Zerdüşt, ölü köpeği alıp götürüyor: Aferin Zerdüşt'e, mezarcı olmuş! Oysa bizim ellerimiz, böylesi bir leş için fazlasıyla temiz. Şeytanın elinden lokmasını almak mı istiyor yoksa? Madem öyle, buyursun! Ve afiyet olsun! Şayet şeytan, Zerdüşt'ten daha usta bir hırsız çıkmazsa tabii! – Şeytan her ikisini de çalar; ikisini de yer!" Bunu diyenler, baş başa verip gülüştüler aralarında.

Zerdüşt, tek kelime söylemeden yoluna devam etti. Ormanlar ve bataklıkları aşarak iki saat kadar yol aldıktan sonra, aç kurtların uluyuşlarını dinledi sık sık, kendisi de acıkmıştı. Derken, orada tek başına duran ve ışığı yanan bir evin önünde durdu.

"Açlık" dedi Zerdüşt, "bir eşkıya gibi bastırdı. Ormanlarda ve bataklıklarda bastırdı açlığım ve gecenin karanlığında.

Tuhaf huyları var açlığımın. Çok defa öğün sonrası bastırırken, bugün gün boyunca hiç gelmedi: nerede kalmış olabilir ki?"

Bunları söylerken evin kapısını çaldı Zerdüşt. Yaşlı bir adam göründü; elinde mum* vardı ve sordu: "Bu gelen de kim bana ve berbat uykuma?"

"Bir canlı ve ölü!" dedi Zerdüşt. "Bana yiyecek ve içecek bir şey ver, gündüz yemeyi unuttum. Her kim ki açları doyurur, kendi ruhunu da ferahlatmış olur: Böyle buyurur bilgelik."

* "Licht" sözcüğü, zaman zaman "mum" (Kerze) karşılığı da kullanılır. (ç.n.)

Yaşlı adam uzaklaştı, fakat bekletmeksizin geldi; Zerdüşt'e ekmek ve şarap sundu. "Burası açlar için kötü bir yer." dedi, "Onun için burada oturuyorum. İnsanlar ve hayvanlar uğrarlar bana, bu münzeviye. Fakat yoldaşına da yiyecek ve içecek ver, o senden daha yorgun." Zerdüşt cevap verdi: "Yoldaşım ölü, kendisini yemesi için ikna etmem güç." Yaşlı adam suratını asarak, "Bu beni ilgilendirmez." dedi, "Kapımı çalan kişi, ne sunarsam kendine almalı. Yiyin ve rahatınıza bakın." –

Bundan sonra Zerdüşt, bir kez daha iki saat boyunca yürüdü, yola ve yıldızların ışığına güvendi: zira o, gece gezmelerine alışkındı ve uyuyanların yüzüne bakmayı severdi. Gel gör ki tan ağarırken kuytu bir ormanda buldu kendini, herhangi bir güzergâh dahi yoktu. Ölüyü bir ağaç kovuğunun içine yatırdı, –zira onu kurtlardan korumak istiyordu– kendisi de yere, yosunların üzerine uzandı. Uzanmasıyla uyuması bir oldu, vücudu yorgun, ruhu dingindi!

9.

Uzun süre uyudu Zerdüşt ve yalnız tan kızıllığı değil, öğle öncesi ışığı da vurdu yüzüne. Ama sonunda açıldı gözleri: Hayretle ormana ve sükûta baktı; hayretle kendi içine baktı. Sonra birden karayı görmüş denizci gibi süratle doğruldu: zira yeni bir hakikat görmüştü. Ve şöyle dedi gönlüne:

"İçimde bir ışık doğdu: yol arkadaşlarına ihtiyacım var benim, canlı yol arkadaşlarına – gönlümün istediği yere taşıyacağım ölülere ya da cenazelere değil.

Bilakis canlı yol arkadaşlarına ihtiyacım var, arzuladıkları için bana refakat eden – ben nereye gidersem, oraya gelen.

İçimde bir ışık doğdu: Zerdüşt, halka değil, yoldaşlara hitap etmeli! Bir sürünün köpeği ya da çobanı olmamalı Zerdüşt!

Birçoklarını ayırmak için sürüden – bunun için geldim ben. Varsın halk ve sürü kızsınlar bana: Çobanlara haydut demek ister Zerdüşt.

Çoban diyorum ben onlara, onlarsa kendilerini "iyiler" ve "adiller" olarak görüyorlar: Çoban diyorum ben onlara, onlarsa kendilerini hak dininin müminleri olarak görüyorlar.

Şu iyilere ve adillere bakın! En çok kimden nefret ediyorlar? Kıymet levhalarını parçalayandan, aykırı harekette bulunandan, mücrimden:* – oysa yaratandır o.

Bütün inançların müminlerine bakın! En çok kimden nefret ediyorlar? Kıymet levhalarını parçalayandan, aykırı harekette bulunandan, mücrimden: – oysa yaratandır o.

Yoldaşlar, yaratıcı arar, ceset değil, sürü ve müminler de aramaz. Yaratıcı, yeni levhalar üstüne yeni kıymetler yazacak, yaratma ortakları arar.

Yoldaşlar, yaratıcı arar, hasat ortakları arar, zira onda her şey hasada uygundur. Ancak eksiği yüz oraktır onun: böylece söker başakları ve darılır.

Yoldaşlar, yaratıcı arar, oraklarını bilemesini bilenleri arar. Onlara "imha edici", "iyi"yi ve "kötü"yü hor gören denir. Fakat onlar, hasat yapan ve bayram edenlerdir.

Birlikte yaratacağı yoldaşlar arar Zerdüşt, birlikte hasat yapacağı, birlikte bayram edeceği: onun sürüler, çobanlar ve ölülerle yaratabileceği ne var?

Ve sen, benim ilk yoldaşım, huzurlu ol! İyicene gömdüm seni ağaç kovuğuna ve sakladım iyice kurtlardan.

Lakin senden ayrılmanın vakti geldi. İki tan kızıllığı arasında yeni bir hakikate erdim.

Ne çoban olmalıyım ben, ne de mezarcı. Yığınlarla konuşmayacağım bir daha; ve son defa hitap ediyorum bir ölüye.

Yaratanla, hasatçıyla, bayram edenle ortaklık kurmak istiyorum: gökkuşağını göstermek istiyorum onlara ve bütün basamaklarını üstinsanın.

Yalnız yaşayanlara söyleyeceğim türkümü ya da iki kişi yaşayanlara; işitilmemiş şeyler için kulağı olanın gönlünü ağırlaştıracağım saadetimle.

Hedefime ulaşmak istiyorum, kendi yolumda gidiyorum; müteredditlerin ve mızmızların üzerinden atlayacağım. Böylelikle benim yürüyüşüm, onların batışı olacak!"

10.

Güneş tepeye ulaştığında, bunları söylemişti Zerdüşt gönlüne: soran gözlerle baktı yükseğe – başının üstündeki bir

* Mücrim: Cürüm işlemiş, sürgün edilmiş; sanık. (ç.n.)

kuşun keskin çığlığını duymuştu zira. Şuna bak! Bir kartal, havada geniş daireler çizerek uçuyordu ve bir yılan asılmıştı, bir av gibi değil, bir dost gibi: zira sarılmıştı yılan kartalın boynuna.

"Bunlar, benim hayvanlarım!" dedi Zerdüşt ve gönülden sevindi.

"Güneşin altındaki en mağrur ve güneşin altındaki en zeki hayvan – keşif üzere çıkmışlar yola.

Öğrenmek istiyorlar, Zerdüşt sağ mı? Sahiden yaşıyor muyum hâlâ?

Daha tehlikeli, insanlar arasında olmak, hayvanlar arasında olmaktan; tehlikeli yollarda yürüyor Zerdüşt. Yolumu göstermeli hayvanlarım bana."

Zerdüşt, bunları söylerken, ormandaki azizin konuşmasını hatırladı, içini çekti ve şöyle buyurdu gönlüne:

Zeki olmayı tercih ederim! Baştan aşağıya zeki olmayı, yılanım gibi!

Fakat imkânsızı diliyorum ben: iyisi mi gururumdan, daima zekâmla beraber yürümesini dileyeyim!

Ve bir gün aklım beni terk ederse: –ah, uçup gitmeyi pek sever!– uçmalı o zaman gururum deliliğimle birlikte!

– Böyle başladı Zerdüşt'ün batışı.

ZERDÜŞT'ÜN KONUŞMALARI

Üç Dönüşüm Hakkında

Size ruhun üç dönüşümünü anlatacağım: ruhun nasıl deveye, devenin aslana ve aslanın da çocuğa dönüştüğünü.

Ruhun ağır yükleri vardır, güçlü, dayanıklı bir ruhun, içinde derin saygının barındığı: onun gücü, daima ağırı ve en ağırı ister.

Ağır olan nedir? böyle sorar dayanıklı ruh, deve gibi diz çöker ve iyi yüklenmek ister.*

En ağır olan nedir, ey yiğitler? diye sorar dayanıklı ruh, ki omzuma alayım ve memnun kalayım gücümden.

Şu değil mi: kibrini zedelemek için kendini alçaltmak? Hikmetiyle alay edebilmek için deliliğini ışıldatmak?

Ya da şu: zaferini kutlarken davamızdan vazgeçmek? Baştan çıkaranı** baştan çıkarmak için yüksek dağlara çıkmak?

Ya da şu: idrakin*** palamut ve çiminden beslenmek ve hakikat istenciyle ruh açlığı çekmek?

Ya da şu: hasta olmak ve teselliye geleni evine göndermek ve istediğini hiçbir zaman duymayan sağırlarla dostluk kurmak?

Ya da şu: içinde hakikat var diye kirli sulara dalmak ve soğuk kurbağalarla, sıcak kaplumbağaları hakir görmemek?

Ya da şu: bizi tahkir edenleri sevmek ve bizi korkutmak isteyen hayalete el uzatmak?

Tüm bu ağırlıkları**** yüklenir dayanıklı ruh: kendi çölüne doğru hızla ilerler, yükünü alıp ilerleyen deve gibi.

* "Yüklenmek" (Alın. *beladen*), -öyle sanıyorum ki- "bilgi edinmeyi istemek" manasında anlaşılmalı. (ç.n.)

** "Baştan çıkaran" (Alın. *Versucher*), daha çok "şeytan" yahut "iblis"le birlikte düşünülmeli. (ç.n.)

*** Erkenntnis. (ç.n.)

**** Bağlam gözeterek "Schwerste"yi, "zorluklar", "güçlükler" şeklinde çevirmek de mümkün. (ç.n.)

Fakat en ücra çölde ikinci dönüşüm gerçekleşir: aslana dönüşür ruh, hür bir ortam kurmak ve kendi çölünün efendisi olmak ister.

Son efendisini arar burada: onun düşmanı olmak ve zafer uğruna büyük ejderhayla güreşmek ister.

Ruhun artık efendi ve tanrı olarak tanımadığı büyük ejderha nedir? Büyük ejderhanın adı "sen yapmalısın"dır.*[1] Oysa aslanın ruhu "ben isterim"** der.

'Sen yapmalısın', durur yolunda, altın kıvılcımlarıyla parlayan pullu bir hayvandır o ve her pulun üstünde altın gibi bir 'sen yapmalısın' parıldar.

Binlerce yıllık kıymetler bu pulların üstünde parıldar ve şöyle der ejderhalar içinde en güçlüsü: "Bende parıldar nesnelerin tüm kıymeti."

"Tüm kıymetler önceden yaratılmıştı ve yaratılmış kıymetlerin tamamı – işte o benim. Salıiden "ben isterim" olmamalıdır artık." Böyle buyurur ejderha.

Kardeşim, ruh aslana niçin ihtiyaç duysun? Yük hayvanı neye yetmez ki mütehammil*** ve saygılı?

Yeni kıymetler yaratmak – buna aslan dahi muktedir olmuş değildir: yenisini yaratmak için kendine özgürlük yaratmak – işte buna yeter aslanı gücü.

Kendine özgürlük yaratmak, kaçınılmaz görevler karşısında dahi mukaddes bir "hayır" diyebilmek: kardeşlerim, işte bunun için aslana ihtiyaç vardır.

Yeni kıymetlere hak kazanmak – bu, dayanıklı [mütehammil] ve saygılı bir ruh için "almaların" en korkuncudur. Hakikaten bu onun için bir gasptır ve yırtıcı bir hayvanın işidir.

* "Du-sollst". (ç.n.)

1. "Devé, belli ahlaki gelenekleri kasvetli bir mahrumiyet hali olarak görürken, aslan Zerdüşt'ün alegorisinde ası "Böyle yapacaksın" (*Thou shalt*) olan büyük ejderhayla simgelenen ahlak fikrinin ta kendisine karşı savaş verir. Emir kipindeki "Böyle yapacaksın", On Emri ve dolayısıyla Yahudiliği ve Hıristiyanlığı çağrıştırsa da Zerdüşt "Böyle yapacaksın"ı ahlaki ifadelerin örnek biçimi olarak sunar. "Böyle istiyorum" (*I will*) diyen aslanın yolunu keser." Peter, Berkowitz, *Nietzsche – Bir Ahlak Karşıtının Etiği*, Çev. Ertürk Demirel, Ayrıntı, 2003. (ç.n.)

** "Ich will". (ç.n.)

*** Mütehammil: Tahammül eden, dayanan; yük altında bulunup ses çıkarmayan. (ç.n.)

Vaktiyle en mukaddes şey olarak "sen yapmalısın"ı seviyordu: şimdi sevgisinden özgürlüğünü çalabilmek için, en mukaddes olanda bile hezeyan* ve keyfilik bulmak zorunda: bu gasp için aslana ihtiyaç vardır.

Fakat söyleyin bana kardeşlerim, aslanın yapamayıp da çocuğun yapabildiği nedir? Gaspçı aslan neden bir de çocuklaşmak zorundadır?

Masumiyettir çocuk ve unutkanlık, yeni bir başlangıç, bir oyun, kendiliğinden yuvarlanan bir çember, ilk hareket** ve mukaddes bir "evet"tir.***

Evet, yaratma oyunu için kardeşlerim, mukaddes bir "evet" lazımdır: Ruh, kendi iradesini ister, dünyayı kaybeden, kendi dünyasını kazanır.

Size ruhun üç dönüşümünden söz ettim: Ruhun nasıl deveye, devenin aslana ve nihayet aslanın da çocuğa dönüştüğünü.**** --

Böyle buyurdu Zerdüşt. Ve o esnada, kimilerinin "Alaca İnek" dediği şehirde bulunuyordu.

Fazilet Kürsüleri Hakkında

Zerdüşt'e, uyku ve fazilet hakkında güzel konuşmayı bilen bir bilgeyi övdüler: Bilge bu sebeple saygı görür ve takdir edilirmiş ve tüm gençler kürsüsünün önünde otururlarmış.

* Wahn. (ç.n.)

** Gerek "kendiliğinden yuvarlanan bir çember", gerek "ilk hareket", muhtemelen Aristoteles'in "kutsal anlık" görüşüne gönderme. (ç.n.)

*** "Ja-sagen". (ç.n.)

**** "Bu mesel, ahlakın alt edilmesini sağlayan birbirinden farklı ve gerekli aşamaları resmeder gibi dursa da aslında tinin gelişimi her bir aşamada, daha üst bir ahlak olan entelektüel vicdan tarafından hem harekete geçirilir, hem de sınırlandırılır. Tinin temel dönüşümlerinden her biri, görünüşte kavrayışın gelişmesinin bir sonucudur. Oysa daha yakından incelendiğinde, her bir gelişim, metafizik bilgi üzerinde dogmatik ve şüpheli bir hak iddiasına dayanır ve bu bilgi tinin devasa gururuna ve talepkâr istencine hizmet eder. Bir çocuk olarak yeniden doğan tin, ne kadar acı ve çirkin olduğunu önemsemeksizin hakikate duyduğu arzu kadar acı ve çirkin hakikate duyduğu arzu tarafından da harekete geçirilmiş olarak "kutsal bir 'evet'" kelimesini mırıldandığı, 'kendi istenci üzerinde istençte bulunduğu' mutlak bir özgürlüğe kavuşur: Zerdüşt'ün meselinden çıkarılacak sonuç, bu özgürlüğe kavuşmanın./..

Zerdüşt, bu zata gitti ve diğer gençlerle birlikte oturdu kürsüsünün önüne. Ve şöyle buyurdu bilge:

Saygı ve utanç duymalı uyku karşısında! İlk yapılması gereken budur! Ve yolundan çekilin, gece boyunca uyanık kalan ya da fena uyuyanların!

Hırsız bile utanç duyar uyku karşısında: daima geceleri çalar sessizce. Ancak utanmazdır gece bekçisi, hayasızca taşır düdüğünü.

Oysa kolay bir sanat değildir uyku: gün boyunca uyanık kalmak gerekir uğruna.

Günde on kez kendini yenmen gerekir; bu iyi bir uyku verir ve afyonudur ruhun [tinin].

Yine günde on kez, kendinle barışman gerekir: yenme acıdır ve barışmayan fena uyur.

Günde on kez hakikat bulman gerekir: aksi takdirde gece boyunca ararsın hakikati ve ruhun aç kalır.

Günde on kez gülmen ve şen şakrak olman gerekir: aksi takdirde, gece boyunca rahatsız eder miden seni, şu elem babası yani.

Az kişi bilir bunu: iyi uyumak için bütün faziletlere sahip olmak gerekir. Şahitlik mi edeceğim yalan yere? Zina mı yapacağım?

Komşumun hizmetçisine mi musallat olacağım? Tüm unlar iyi uykuyla uyuşmaz.

Ve kişinin bizzat kendi tüm faziletlere sahip olsa bile, bir şeyi anlamalı: faziletleri de vakti geldiğinde uykuya yollamalı.

.../.. dogmatik temellere dayandığıdır. Bu açıdan Zerdüşt'ün meseli, bir bütün olarak onun konuşmalarının yaratıcılık etiğinin kökeni ve kendi kendini tanrılaştırma ihtirasının kaderi hakkındaki yargısını önceden haber verir. (Karl Löwith'e göre: "Hegel ve Nietzsche Alman tininin on dokuzuncu yüzyıl boyunca ilerlediği tarihsel yolun iki üç noktasıdır. Hegel ve Nietzsche arasındaki farklılıklara temel teşkin eden bir bütünlük vardır. Örneğin, Zerdüşt'ün alegorisi bizzat nihai ve mutlak hedefe giden yolda tinin geçmek zorunda olduğu aşamaları resmettiği için bir tin görüngübilimidir. Hayati farklılık elbette hedefin doğasıyla ilgilidir. Hegel gibi, Zerdüşt de mutlağın filozofu olarak değerlendirilmeyi hak eder. Hayati öneme sahip farklılık hedefin doğasıyla ilgilidir. Hegel özbilinçliliğin kendini mutlak bilgide tamamladığını söylerken, Zerdüşt tinin tatmininin sınırsız, mutlak yaratıcılığın uygulanmasıyla gerçekleşeceğini iddia eder. Oysa mutlak yaratıcılık Zerdüşt'e göre insanlığın kozmostaki konumu hakkındaki mutlak, ya da tamamen yeterli bilgiye dayanır.) Peter, Berkowitz, *Nietzsche – Bir Ahlak Karşıtının Etiği*, Çev. Ertürk Demirel, Ayrıntı, 2003. (ç.n.)

Birbiriyle didişmesinler diye, bu nazik dişiler, ey bedbaht!

Tanrı ve komşuyla barış: Böyle ister iyi uyku! Ve hatta komşunun şeytanıyla da barış! Aksi takdirde gece boyunca dolanır etrafında.

Saygı duy, üst kademedeki hükümet makamlarına ve itaat et, hatta sahtekârlarına* dahi! Bunu ister iyi uyku. Elimden ne gelir, eğer iktidar,** çarpık bacaklar üzerinde gezinmekten hoşnutsa?

Koyununu en yeşil yamaca süren, en iyi çobandır benim için: iyi uykuyla uyuşum içindedir bu.

Çok şeref istemem, ne de büyük servet: iltihapla kaplanır dalak. Ancak iyi uyunmaz, iyi bir nam ve küçük bir servete sahip olunmayınca da.

Makbuldür bence küçük bir topluluk, fena topluluktan. Yeter ki vaktinde gidip gelsin. Budur iyi uykunun bir şartı da.

Fikir yoksulları*** da hoşuma gider: Uyumayı kolaylaştırır bunlar. Nasıl da mutludurlar, kendilerine daima hak verildiğinde.

Böyle gelip geçer faziletlinin günü. Gece olunca, imtina ederim, uykuyu çağırmaktan! Çağrılmak istemez uyku, ki efendisidir faziletlerin.

Özellikle hatırlarım, gündüzün ne yaptığımı ve ne düşündüğümü. Geviş getirircesine sorarım kendime, ineğe eş sabırla: Neydi senin galebe çaldığın on şey?

Peki, kalbime huzur veren on barışma, on hakikat, on gülüş nelerdi?

Tüm bunları mülahaza eder ve kırk düşünceyle salınırken, bastırıverir uyku, o çağrılmayan, faziletlerin efendisi olan uyku.

Gözlerime vurur uyku: ağırlaşır gözlerim. Ağzıma dokunur uyku: açık kalır ağzım.

Hakikaten, yumuşacık pençeleriyle gelir bana hırsızların en sevimlisi ve çalar benden düşüncelerimi: Şu kürsü kadar pestenkerani**** kalakalırım orada.

* Krumm (Alm.): *mec.* Doğru dürüst olmayan, samimiyetsiz, sahtekâr. (ç.n.)

** Macht. (ç.n.)

*** Geistig-Armen. (ç.n.)

**** Bir nesneyi imlediği için "dumm"u bu sözcükle [pestenkerani: saçma, değersiz, önemsiz] karşılamayı yeğledim. (ç.n.)

Lakin çok sürmez dikilmem: uzanıveririm. –

Zerdüşt, bilgeyi dinlerken için için güldü: zira bir ışık yükselmişti içinde. Ve şöyle buyurdu gönlüne:

Soytarının teki bence, şu kırk fikirli bilge: fakat zannım o ki, uykudan iyi anlıyor.

Talihli sayılır, bu bilgenin yakınına oturan! Bulaşıcıdır böylesi bir uyku, kalın duvarları dahi aşıp sirayet eder.

Bir sihir barındırmakta kürsüsü dahi. Değilmiş beyhude meğer, oturmaları gençlerin, bu fazilet hatibinin önünde.

Hikmetinin tanımı şöyle: Uyanık kalmak, iyi uyuyabilmek için. Ve hakikaten, eğer hayatın bir manası olsaydı ve bir zırvalık yeğlemem gerekseydi, seçilmeye en layık zırvalık bu olurdu benim için de.

Şimdi çok daha iyi anlıyorum, fazilet ustalarında, öncelikle nelerin arandığını. İyi bir uyku ararmış kişi ve yanı sıra da afyon tesiri yapan faziletler!

Bu kürsülerin methedilen tüm bilgelerinin "hikmet"i, rüyadan yoksun bir uykuydu: hayatı anlamlandıracak başka bir şey tanımıyorlardı.

Kuşkusuz bugün de bulunmakta, bu fazilet vaizleri gibi düşünen, ve hatta bu kadar dürüst bile değiller: Ne var ki onların zamanı geçti. Uzun süre ayakta kalamazlar artık: işte serilmişler bile.

Mekânı cennet bu uykucuların: Birazdan başları düşecektir. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.*

Öte Dünyalılar Hakkında

Vaktiyle Zerdüşt de tüm öte dünyaya [ahrete] inananlar gibi, vehmine kapıldı insandan sonrasının. Dünya, o zaman bana, bir şeyden mustarip ve azap çeken bir tanrının eseri gibi görünürdü.

* Muhtemelen "iti vutta kam"a (sans.) gönderme. (Ç ev. n.)

Dünya, benim için bir rüya ve bir manzum eser gibiydi tanrının yazdığı; ilahi bir memnuniyetsizin gözündeki renkli bir duman gibiydi.

İyi ve kötü ve haz ve eza ve ben ve sen – yaratıcının gözleri önünde renkli bir duman gibi görünürdü bana. Kendinden uzağa bakmak istiyordu ki yaratıcı, – dünyayı yarattı.

Mest edici bir heves verir, ıstırap çeken için, kendi acısından öteye bakmak ve kendinden geçmek. Mest edici bir heves ve kendinden geçmek gibi gelirdi bir vaktiyle bana dünya.

Bu dünya, ebediyen kusurlu;* ebedi bir çelişkinin tasviri, kusurlu bir tasviri – kusurlu yaratıcı için mest edici bir heves: – böyle gelirdi bir zamanlar bana dünya.

Böylece ben de bütün öte dünyaya inananlar gibi, vehmine kapılmıştım insandan sonrasının. Hakikaten ne var insanın sonrasında?

Ah, kardeşlerim, yarattığım bu tanrı, insan–ürünü ve insan şuurunun ihtilaliydi, tüm tanrılar gibi!

Bir insandı o ve hatta zavallı bir insan parçası ve "ben": Kendi külünden ve közümden gelmekteydi bana bu hayalet, hakikaten! Öte dünyadan değil!

Ne oldu kardeşlerim? Ben, ıstırap çeken kendimi yendim, dağlara taşıdım kendi külümü, daha parlak bir alev buldum kendime. Bak şuna! Hemen de k a ç ı v e r d i hayalet benden.

Böyle bir hayalete inanmak, nekahet sürecindeki benim için, elem ve ıstırap olur: bir elem olur benim için ve de küçük düşme. Böyle buyurdum öte dünyalılara.

Elim ve liyakatsizlikti – tüm öte dünyaları yaratan; ve sadece en mustaribin farkına varabileceği kısa bir saadet hezeyanıydı.

Bir adımla, ölümcül bir sıçrayışla son merhaleye ulaşmak isteyen bir yorgunluk, daha fazlasını istemeyen zavallı, toy bir yorgunluk: tüm tanrıları ve öte dünyaları yaratan.

İnanın bana kardeşlerim! Vücudun kendisiydi, vücuda dair ümitsizliğe kapılan, – dokunurdu son duvarlara, aldanmış ruhunun parmaklarıyla.

* "Bu dünya, ebediyen kusurlu" tümceciğini, "Bu dünya, kul yapısı, tanrı yapısı değil!" şeklinde de yorumlamak mümkün. (ç.n.)

İnanın bana kardeşlerim! Vücudun kendisiydi, yeryüzüne dair ümitsizliğe kapılan, – kendisiyle konuştuğunu duyardı, varlığın derinliklerinin.

Ve böylece kafasıyla son duvarları geçmek isterdi ve yalnız kafasıyla geçmek değil, – "öteki dünya"ya* göçmek isterdi.

Fakat "öteki dünya", ilahi bir hiç olan, barbarca** ve insandan arındırılmış o dünya, iyi saklanmıştı insanlardan ve varlığın karnı*** artık hitap etmez insana, eğer insan insansa.

Sahiden zor, kanıtlamak her türlü varlığı ve konuşturmak. Söyleyin kardeşlerim, en iyi ispat edilen en acayip olan değil midir?

Evet, bu ben ve "ben"in çelişkisi karışıklığı, kendi varlığından söz eder, çok samimice, her şeyin ölçüsü ve kıymetidir, bu yaratan, isteyen, kıymetlendiren "ben".

Ve bu en namuslu varlık,**** ben – vücuttan bahseder, ve şiir yazdığı, hülyalara kapıldığı ve kırık kanatlarla titrediğinde bile vücudu ister.

Gittikçe daha dürüstçe konuşmasını öğrenir "ben": ve öğrendikçe, daha fazla sözcük ve şeref bulur vücut ve yeryüzü için.

Yeni bir gurur öğretti benim "ben"im, ben de insanlara öğretiyorum bunu: artık gömmeyin başınızı "ilahi" şeylerin kumuna, bilakis özgürce taşıyın, yeryüzüne mana katan bir dünya–kafası!*****

Yeni bir istenç öğretiyorum insanlara: İnsanın körü körüne gittiği yolu istemeyi ve ona iyi demeyi ve bir kenara itmemeyi, hasta ve ağır ağır ölüp gitmekte olanların yaptığı gibi!

Hastalar ve ağır ağır ölmekte olanlardı, bedeni ve yeryüzünü hakir görenler, cenneti ve kurtarıcı kan damlalarını icat edenler: Fakat bu tatlı ve hararet artıran zehirleri de aldılar bedenden ve yeryüzünden!

Yoksulluklarından kurtulmak istiyorlardı ve yıldızlar çok uzaktı onlara. Tam da burada iç çektiler: "Ah, keşke, kişiyi başka bir varlık ve başka bir saadete ulaştıracak semavi yol-

* "Jener Welt". (ç.n.)

** Unmenschlich: Gaddar, kıyıcı; barbarca, hayvanca; insanlığa yakışmaz, insanlık dışı. (ç.n.)

*** "der Bauch des Seins". (ç.n.)

**** "redlichtste Sein". (ç.n.)

***** "Erden–Kopf". (ç.n.)

lar olsaydı." – böylece keşfetmiş oldular dolap çevirmeyi ve kanlı içkilerini.

Bedenlerinden ve yeryüzünden kurtulabileceklerini sandılar, bu nankörler. Halbuki kime borçlular acaba, bu kurtuluşun çırpınışlarını ve neşesini? Bedenlerine ve yeryüzüne.

Müşfiktir hastalara karşı Zerdüşt. Hakikaten kızmaz, onların teselli tarzları ve nankörlüklerine. Yeter ki şifa bulsunlar ve engelleri aşsınlar ve kendilerinden daha üstün bir beden yaratsınlar.

Kuruntusuna şefkatle bakan ve gece yarısında tanrısının mezarına sokulan, nekahetteki birine de kızmaz Zerdüşt: Fakat hastalık ve hasta hal gözyaşlarında bile devam etmektedir.

Bunlar arasında nice hastalar vardı, kimileri şiir yazardı ve tanrı bağımlısıydı; bunu idrak edenden ve faziletlerin en yenisinden ölesiye nefret ederler ki adı: namustur.

Daima geçmişe bakarlar, karanlık zamanlara: Burada vehim ve inanç başka bir şeydi hiç kuşkusuz; aklın cinneti tanrı benzerliğiydi ve şüphe günahtı.

Pek iyi tanırım bu tanrı müsveddelerini: kendilerine inanılmasını ve şüphenin günah olmasını isterler. Pek iyi bilirim ben de, bizzat kendilerinin en çok neye inandıklarını.

Sahiden, öte dünyalara, kurtarıcı kan damlalarına değil bedene inanırlardı en çok ve onlar için kendi bedenleri, kendinde şeydi.*

Ancak onlar için hastalıklı bir şeydir bedenleri ve memnuniyetle sıyrılıp çıkmak isterler tenlerinden. Bundan ötürü ölüm vaazlarını dinlerler ve bizzat vaaz verirler öte dünyalara.

İyisi mi, kardeşlerim, dinleyin beni, sağlıklı bir bedenin sesini: Bu ses, daha dürüst, daha saf bir sestir.

Daha dürüstçe konuşur ve saftır sağlıklı beden, mükemmel ve dik bir beden: ve yeryüzünün manasından bahseder.

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* Immanuel Kant'ın yaygınlık kazandırdığı *kendinde şey* (Alm. Ding an sich) deyimi, *bilinemez*'i imler ve bilginin sınırını gösterir. Kant'a göre *kendinde şey*, görüngülerin (Alm. Phänomen) altındaki, içindeki, kişiye verilmemiş ancak akıl yoluyla (usla) kavranabilecek olan, duyular aracılığıyla bilinemeyendir. Kant, Platon tarafından "düşünsel bilgi nesnesi" manasında kullandığı noumenon'u (yun.), phänomen karşılığında kullanmıştır. (ç.n.)

Bedeni Küçümseyenler Hakkında

Bedeni küçümseyenlere diyeceklerim var. Ne bildiklerinden vazgeçsinler ne de yeni bir şey öğretsinler bana, sadece kendi bedenlerine veda etsinler – başka bir deyişle sessiz kalsınlar.

"Ben, beden ve ruhum" – böyle konuşur çocuk. Peki, neden çocuklar gibi konuşmamalı?

Lakin uyanmış ve arif kişi der ki: Tamamen bedenim ben, başka bir şey değil; ruh ise basit bir sözcük, bedendeki bir şeyi tanımlayan.

Beden, büyük bir akıldır, tek hedefli bir çokluk, bir savaş ve bir barış, bir sürü ve bir çoban.

Bedeninin aleti de senin küçük aklındır, kardeşim, "ruh" dediğin şey, büyük aklının bir küçük aleti ve oyuncağıdır.

"Ben" diyorsun ve mağrursun bundan ötürü. Lakin çok daha büyük olan, senin inanmak istemediğin hani – bedenin ve onun büyük aklıdır: o, Ben demez, Ben gibi davranır.

Duyunun hissettiğiyle, aklın idrak ettiğinin, kendi içinde sonu yoktur hiçbir zaman. Fakat duygu ile akıl, ikna etmek isterler seni, her nesnenin sonu olduklarına: Böylesine kibirlidirler.

Duygu ile akıl, alet ve oyuncaktır: bunların ardında da kendi* vardır. Kendi de, duyuların gözleriyle arar, aklın kulaklarıyla dinler.

Daima dinler ve arar kendi: kıyaslar, zorlar, zapt eder, tahrip eder. Hükmeder ve "ben"in de hâkimidir.

Düşüncelerin ve duyguların ardında, kardeşim, kudretli bir efendi, meçhul bir bilge vardır – kendi denilen budur. Mekânı bedenindir, o senin bedenindir.

En yüce bilgeliğinden daha çok akıl vardır bedeninde. Ve kim bilir, bedenin, bu en yüce bilgeliğe hangi maksatla ihtiyaç duyar?

* Kendi (Alm. Selbst): Özneyi pekiştirmede kullanılan, bir eylemin kendisine olan gönderimini dile getiren sıfat. Buna göre, özne söz konusu olduğunda, kendi deyimi, kendisini nesne, yani ben olarak ortaya koyup ifade ettikten sonra, bu ifadeden hareketle yine kendi kendisine dönen ve bu şekilde somut bir gerçeklik kazanan özneyi ifade eder. Terim, Friedrich Nietzsche'de, organizmayı düzenleyen, bireyin hakiki öznesini tanımlamaktadır. Kaynak: Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, 4. basım, 2000, s. 552 (ç.n.)

Kendi, "ben"ine ve onun mağrur sıçrayışlarına güler. "Ne ifade eder ki düşüncelerin bu sıçrayış ve uçuşları?" diye sorar. "Benim maksadım için dolambaçlı bir yol. Ben "ben"in kâhyası ve tasavvurlarını fısıldayanım."

Kendi, "ben"e şöyle der: "Şuranda duy acıyı!" O an acı çeker ve daha fazla acı çekmekten nasıl kurtulacağını düşünür – ve zaten bunu düşünmesi de g e r e k i r.

Kendi, "ben"e şöyle der: "Şurada duy hazzı!" O an sevinir "ben" ve sık sık sevinmeyi düşünür – ve zaten bunu düşünmesi de g e r e k i r.

Bedeni küçümseyenlere diyeceklerim var. Değersiz bulmaları saygılarındandır. Küçümsemeyi ve hürmeti, kıymeti ve iradeyi yaratan nedir?

Yaratıcının ta kendisi, saygıyı ve küçümsemeyi yarattı, hazzı ve elemi yarattı. Yaratıcı beden, kendine iradesinin eli olarak, yaratmıştır ruhu.

Budalalığınızla ve horgörünüzle dahi, ey bedeni küçümseyenler, kendi'nize hizmet ediyorsunuz. Size söylüyorum: Ölmek istiyor aslında kendi'niz ve sırtını dönmek hayata.

En çok istediği şeye dahi, mutedil değil artık: – kendinden ileri bir varlık yaratmak. Bunu ister en çok. Budur bütün tutkusu.

Ne ki bunun için artık çok geç – bu sebeple batmak ister kendi'niz, ey bedeni küçümseyenler.

Batmak istiyor bizzat kendi'niz, bundan ötürü bedeni küçümseyenlerden oldunuz! Zira sizler, kendinizden ileri bir varlık yaratamazsınız artık.

Ve bu nedenle hayata ve toprağa öfke duyuyorsunuz. Bilinmez bir kıskançlık vardır küçümsemenizin şaşı bakışında.

Sizin yolunuzdan gitmiyorum ben, ey bedeni küçümseyenler! Bence siz, üstinsana giden köprü değilsiniz. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Sevinçler ve İhtiraslar Hakkında

Kardeşim, bir faziletin varsa ve bu senin faziletinse, buna hiç kimse ortak değildir.

Elbette, adını koymak istersin ve okşayarak sevmek; kulağını çekmek, oyalanmak istersin onunla.

Bak! Artık paylaşmaktasın onun adını halkla ve faziletinle halktan ve sürüden biri oldun.

Şöyle deseydin daha iyi olurdu: "İfade edilemez ve adsızdır, ruhuma elem ve haz veren, karnımın* açlığı olan şey."

Adların samimiyetine sığmayacak kadar yüce olmalı faziletin. Önünde kekelemekten utanma, eğer ondan bahsetmeye kalırsan mecbur.

Şöyle konuş ve kekele: "Bu benim 'iyi'mdir, onu severim, bu halini beğenirim, yalnız bu şekliyle isterim ben "iyi"yi.

Tanrının bir buyruğu olarak istemem onu, insan tüzüğü ve "şerri" olarak: üstdünya** ve cennete giden yolun kılavuzu değildir benim için o.

Fani bir fazilettir benim sevdiğim: Biraz bilgelik vardır içinde, en az da herkeste olan akıldan.

Lakin bu kuş yanımda yaptı yuvasını: bundan ötürü sever ve korurum onu – ve işte şimdi yanımda oturuyor, altın yumurtalarının üstünde, kuluçkaya yatmış bir halde."

İşte böyle kekelemeli ve övmelisin faziletini.

Bir zamanlar tutkuların vardı ve kötü derdin sen onlara. Lakin şimdi yalnız faziletlerin kaldı: Onlar senin tutkunun içinde yeşerdiler.

En yüksek hedefini bu tutkuların bağrına bırakmıştın: ve böylelikle onlar, senin faziletlerin ve sevinçlerin oldular.

İster ansızın hiddetlenenlerin,*** ister şehvetlilerin, ister taassupların,**** ister intikamcıların soyundan gel:

Sonunda bütün tutkuların fazilet ve bütün şeytanların melek oldular.

Bir zamanlar vahşi köpeklerin vardı mahzeninde: fakat sonunda bunlar kuşlara ve sevimli şarkıcılara dönüştüler.

* Eingeweide: 1. İç organlar; 2. Gönül, kalp. (ç.n.)

** Über-Erden. (ç.n.)

*** Jäahzornigen: Bu, jäh (1. Birdenbire, ani, apansız; 2. Sarp, dik, dikine) + zornig (Öfkeli, hiddetli, kızgın) sözcüklerinden oluşmuş, -ler (-lar) takılı, bileşik sözcüğü, belki biraz zorlayarak, dilimize "keçi gibi kin güden" (!), "burnunun dikine giden" şeklinde de aktarmak mümkün. (ç.n.)

**** taassup (Alm. Glaubens-Wühtigen, İng. fanatical, fr. fanatisme): Kendi dinini çok üstün tutarak başka dinden olanlara düşman olma. (ç.n.)

Zehrinden hazırladın kendine merhemini; kara kara düşünüp sağıyordun ineğini, – şimdi ise memelerinden tatlı süt içiyorsun.

Ve bundan böyle kötülük yeşermez sende, faziletlerinin çatışmasından kötülük doğmazsa eğer.

Kardeşim, talihin varsa, bir tek faziletin olur, fazlası değil: böylece daha kolay geçersin köprüden.

Ayrıcalıktır birçok fazilete sahip olmak fakat güç bir kaderdir* aynı zamanda; ve kimileri çöle gidip öldürmüştür kendini, faziletlerin savaşından ve savaş alanı olmaktan bıktıkları için.

Kardeşim, mücadele** ve meydan muharebesi*** kötü müdür? Gel gör ki gereklidir bu kötülük, gereklidir faziletlerin arasında kıskançlık, güvensizlik ve iftira.

Bak, her bir faziletin nasıl da en yüksek hedefi arzulamakta: Tüm ruhunu ister, haber getireni olabilmek için onun; öfke, nefret ve sevgide bütün gücünü ister.

Her fazilet diğer fazileti kıskanır, kıskançlık ise korkunç bir şeydir. Faziletler dahi yerle bir olabilir kıskançlık yüzünden.

Kıskançlık alevi ile sarılan kişi, sonunda kendine batırır zehirli iğnesini, akrep gibi.

Ah kardeşim, bir faziletin kendisine iftira edip, hançer sapladığını görmedin mi hiç?

İnsan, aşılması gereken bir şeydir: ve bundan ötürü, faziletlerini sevmelisin, – zira onlar seni yerle bir edecek. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Solgun Mücrim Hakkında

Ey hâkimler ve kurban edenler, hayvanı, başını eğmeden öldürmek istemiyorsunuz, öyle mi? Bakın eğdi başını solgun mücrim: büyük bir horgörü okunuyor gözlerinde.

* Schweres Loos (İng. *hot lot*). (ç.n.)
** Krieg. (ç. n)
*** Schlacht. (ç.n.)

"Benim ben'im aşılması gereken bir şeydir: benim ben'im, bence, en beter aşağılanmasıdır insanın": böyle diyor bu gözler.

Kendi kendini yargılaması, onun için en büyük andı: müsaade etmeyin yücelmiş kişinin yeniden alçalmasına!

Böyle kendi kendine eza veren kişi için kurtuluş yoktur, tez gelen bir ölüm olmazsa tabii.

Ey hâkimler, sizin öldürüşünüz, bir acıma olmalı, intikam değil. Ve öldürürken de haklı çıkarmaya bakın hayatı!

Kâfi değildir, uzlaşmanız, öldürdüğünüzle. Kederiniz, üstinsana duyduğunuz sevginiz olmalı: böylelikle haklı kılarsınız hâlâ hayatta kalışınızı!

"Düşman" diyebilirsiniz, ama "cani"* değil; "hasta" diyebilirsiniz, ama "hain" değil; "mecnun" diyebilirsiniz, ama "günahkâr" değil.

Ve sen, kızıl hâkim, yüksek sesle söylemek istersen eğer, zihnen neler yaptığını: şöyle haykırır herkes: "Defol git, adi, zehirli solucan."

Fakat fikir başka, eylem başkadır, eylemin tasviri ise bambaşka. Bunlar arasında dönmez nedenselliğin çarkı.**

Bir tahayyüldü, bu solgun adamın betini benzini attıran. Cürümü işlerken de, aynı haldeydi: fakat işledikten sonra, gördüğü manzaraya dayanamadı.

Kendini, bir eylemin faili olarak gördü daima. Çılgınlık diyorum ben buna: istisna, onda varlığa dönüştü.

Atılan bir fırça, tavuğu buyruğu altına alır; atılan fırça, ki bizzat eyleyendi, buyruğu altına aldı zavallı muhakeme yeteneğini – ben buna eylem s o n r a s ı nükseden çılgınlık diyorum.

Dinleyin, ey yargıçlar! Başka bir çılgınlık daha var: ve bu, eylemden önceki çılgınlıktır. Ah sizler, inmediniz yeterince derinliklerine ruhumun henüz!

* Bösewicht. (ç.n.)

** Das Rad des Grundes (Nedensellik Çarkı); bu tamlama, her şeyin, bir nedeni olduğunu, aynı koşullar altında, aynı nedenlerin aynı sonuçları doğurduğunu ifade eden nedensellik ilkesine göndermedir. Bilindiği gibi nedensellik ilkesine ilk ciddi eleştiriyi David Hume getirmiştir. (ç.n.)

Şöyle der kızıl yargıç: "Ne için öldürmüş olabilir ki bu mücrim? Çalmak istiyordu." Ancak ben diyorum ki size: onun canı kan istedi, çalıp çırpmak değil: o bıçağın saadetine susamıştı!

Zavallı aklı, bu çılgınlığı kavrayamadı ve onu ikna etti. "Kanda ne var?" dedi, "Çalarken, yanında başka bir şey daha yapmak istemez misin hiç? İntikam almayı mesela?"

Ve o, zavallı aklına uydu: kurşun gibi çöktü üzerine aklının hükmü, – öldürürken, çalıyordu aynı zamanda. Utanmak istemiyordu çılgınlığından.

Ve şimdi yine çöktü kurşun gibi üzerine, işlediği suçun yükü ve zavallı aklı, yine öyle kurallara sıkı sıkıya bağlı, öyle kötürüm ve öyle yavaş.

Bir kafasını sallayabilse, düşecek üstünden yükü: fakat bu kafayı kim sallayabilir ki?

Bu insan nedir? Hastalıklar yığını, zekâ vasıtasıyla dünyaya yayılan: avlanmak isterler burada.

Bu insan nedir? Vahşi yılanlar yığını, yan yana geldiğinde sakin durabilen, – bundan ötürü her biri ayrı ayrı dışarı çıkar ve ararlar avlarını dünyada.

Şu zavallı bedene bir bakın! Onun ıstırabını ve arzularını, bu zavallı ruh kendince yorumladı, – onu öldürme tutkusu ve bıçağın saadetine duyulan ihtiras diye yorumladı.

Her kim ki hastalanır şimdi, kötülük çullanır üzerine, şimdi kötü olan: acıtmak ister, kendisine acı verenle. Lakin başka zamanlar oldu, başka kötüler ve iyiler de.

Bir zamanlar kötüydü kuşku, Ben istenciydi. O dönem, hastalar kâfir ve cadı olmuştu: kâfir ve cadı olarak acı çekti o ve acı vermeyi istedi.

Ne ki bunu duymak istemiyor kulaklarınız: iyilerinize zarar verirmiş bu, böyle diyorsunuz bana. İyi de bana ne sizin iyiliklerinizden!

Tiksindiriyor beni, iyiliklerinizden pek çoğu ve hakikaten kötülükleriniz değil. İsterdim ki, uğrunda yerle bir olacakları bir çılgınlıkları olsun, şu solgun mücrim gibi!

Sahiden, isterdim ki çılgınlıkları hakikat, sadakat ya da adalet olsun: gel gör ki onların uzun ve acınacak bir kendinden hoşnutluk içinde yaşamak için faziletleri var.

Ben büyük bir nehir içindeki korkuluğum: tutunun bana, her kim tutunabiliyorsa! Koltuk değneğiniz olarak düşünmeyin ama. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Okuma ve Yazma Hakkında

Tüm yazılmışlar arasında sevdiğim tek şey, birilerinin kendi kanıyla yazdığıdır. Kanla yaz: fark edeceksin ki, kan ruhtur.

Kolay bir iş değildir, meçhul kanı anlamak: nefret ederim, avare okurlardan.

Her kim ki okuru tanır, daha fazlasını yapmaz onun için. Bir okur yüzyılı daha – ağır kokacaktır, ruhun ta kendi.

Cümle âlem okumayı öğrenecek olsa, yalnız yazmak değil, düşünmek de çürürdü.

Vaktiyle ruh tanrıydı, sonra insanlaştı ve şimdi, neredeyse avanlaşmak üzere.

Kanla ve hikmetle* yazan kişi, okunmayı değil, ezberlenmeyi ister.

Dağda, en kısa yol, doruktan doruğa olandır: ancak bunu yapabilmek için uzun bacaklı olmak gerekir. Hikmetli sözler, en üst derece olmalı: ve onlar, muhatapların yani, onlar da yüce ve heybetli olmalı.

Hava açık ve temiz, tehlike yakın ve ruh, şen bir muziplikle dolu: birbirlerine iyi yakışmaktalar böyle.

Etrafımda koboldlar** olsun isterim, yürekliyim zira. Hayaletleri dağıtan cesaret, kendisine koboldlar yaratır, – cesaret, gülmek ister.

Artık sizinle aynı şeyleri hissetmiyorum: altımda gördüğüm şu bulut, şu karanlık ve şu vahim, gıyabında güldüğüm, – tam da bu, sizin fırtınaya yol açan bulutunuz.

* İlkin "darbımesel", "vecize" ya da "deyiş" manasına gelen "Spruch" sözcüğünü, cümle içindeki bağlamı gözeterek, Türkçedeki ikincil anlamıyla karşılamayı uygun buldum: hikmet. (ç.n.)

** Kobold: (yun. Kobalos) Muzır yeraltı ve maden cini. (ç.n.)

Yukarı bakarsınız, ne zaman yücelmek isteseniz. Ve ben bakarım aşağı, zaten yücelmiş olduğumdan.

İçinizden hanginiz hem gülebilir hem de yüce olabilir ki? En yüksek dağlara tırmanan, güler tüm facia* ve vahamete.**

Yürekli, kaygısız, müstehzi ve zorba – böyle olmamızı ister bilgelik: bir dişidir o ve daima yalnız savaşçı erkeği sever.

Bana diyorsunuz ki: "Hayatın yükünü taşımak zor." İyi de, neye yarar o zaman, kuşluk vakti mağrur, akşam vakti itaatkâr olmak?

Hayatın yükünü taşımak zor: ama siz de çıtkırıldım olmayın öyle! Her birimiz, pekâlâ hoş, hayli yük taşıyabilecek erkek ve dişi eşekleriz.

Üzerinde bir damla çiğ var diye tir tir titreyen gül goncasıyla müşterek neyimiz var?

Hakikat şu: biz hayatı seviyoruz, ne ki hayata değil, sevmeye alıştığımız için.

Aşkta daima biraz hezeyan vardır. Ama hezeyanda da daima biraz akıl bulunur.

Ve bana, ki hayatla aram iyidir, öyle geliyor ki saadeti en iyi idrak edenler, kelebek ve sabun köpüğü ya da benzeri türden insanlardır.

Bu yufka, ahmak, narin, hareketli ruhçukları uçuşurken görmek – budur Zerdüşt'ü gözyaşı ve türkülere sürükleyen.

Ben, yalnız dans etmesini bilen bir tanrıya inanırdım.

Ve şeytanımı gördüğümde, onu ciddi, titiz, derin ve vakur buldum: o, ağırlığın ruhuydu – onun yüzünden düşmekte her şey.

Öfkeyle değil, tebessümle öldürülür kişi. Hadi, öldürelim ağırlığın ruhunu!

Yürümeyi öğrendim: öğrendim öğreneli koşar dururum. Uçınayı öğrendim: öğrendim öğreneli ihtiyacım kalmadı, yerimden kımıldamak için itilmeye.

Şimdi hafifim, şimdi uçuyorum, şimdi altımda kendimi görüyorum, şimdi bir tanrı dans ediyor içimde.

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* Trauer-Spiele. (ç.n.)
** Trauer-Ernst. (ç.n.)

Dağdaki Ağaç Hakkında

Zerdüşt'ün gözleri, bir delikanlının kendisinden kaçmaya çalıştığını görmüştü. Ve bir akşam, yalnız başına "Alaca İnek"* denen şehrin etrafını saran dağlarda gezinirken: gördü, delikanlının ağaca nasıl yaslandığını ve bitkin bakışlarla vadiyi süzdüğünü. Delikanlının yaslandığı ağacı tuttu Zerdüşt ve şöyle dedi:

"Ne vakit, şu ağacı ellerimle sarsmaya kalksam, gücüm yetmez buna.

Lakin bizim görmediğimiz rüzgâr, onu hırpalar ve istediği tarafa eğer. İşin kötüsü, biz en çok, görünmeyen ellerce bükülür ve eziyet görürüz."

Tam da bu anda delikanlı hayretle ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Zerdüşt'ü duyuyorum ve biraz önce ben de onu düşünüyordum!" Zerdüşt karşılık verdi:

"O halde niye korkuyorsun? – Ancak insanların hali ağaçlardan farklı değildir.

Yükseklikle re ve aydınlığa çıkmak istedikçe, kökleri onu toprağa, aşağıya, karanlığa, derine – kötülüğe çeker."

"Evet, kötülüğe!" dedi delikanlı. "Bu nasıl mümkün olur, ruhumu nasıl keşfedebilirsin?"

Zerdüşt gülümsedi ve şöyle dedi: "Bazı ruhlar hiç keşfedilemez, ilkin icat edilmedikçe."

"Evet, kötülüğe!" diye bir kez daha bağırdı delikanlı.

"Sen hakikati söyledin Zerdüşt. Yükseklere çıkmak istediğimden bu yana, güvenemiyorum kendime ve başkaları da güvenmiyor artık bana, nasıl oluyor bu?

Hayli hızlı dönüşüyorum: bugünüm, dünümü çürütüyor. Üzerinden atlıyorum basamakların, tırmanmaya yeltendiğimde, – affetmiyor bunu hiçbir basamak.

Yukardayken, daima yalnız buluyorum kendimi. Kimse konuşmuyor benimle. Issızlığın dehşetli soğuğu tir tir titretiyor beni. Ne istiyorum ki yükseklerden?

Küçümsemem ve hasretim birlikte büyüyorlar; ne kadar yükseğe çıkarsam, o kadar küçümsüyorum yükseleni. Ne işi var ki onun yüksekte?

* Bugün bu adı taşıyan bir tatil beldesi vardır. Allensbach am Badensee'de. (ç.n.)

Nasıl da utanıyorum yükselmemden ve tökezlememden! Nasıl da sarakaya alıyorum öfkemden köpürüşümü!* Nasıl da nefret ediyorum uçanlardan! Ne kadar da yorgunum yükseklerde!"

Bu anda susar delikanlı. Ve Zerdüşt, yanlarındaki ağaca bakar ve şöyle buyurur:

"Tek başına duruyor şu ağaç bu dağın başında; aşmış durumda boyu insan ve hayvanı.

Öyle ki konuşmak istese dahi, kimse olmaz yanında, kendini anlayacak: o kadar serpilip büyümüş.

Şimdi bekliyor da bekliyor, – neyi bekliyor? Bulutların divanına yakın oturuyor: ilk yıldırımı mı bekliyor yoksa?"

Zerdüşt, bunu söylediğinde, delikanlı hararetli hararetli bağırdı: "Evet, Zerdüşt, sen hakikati söylüyorsun. Yüksekleri dileyerek, aslında batışını istemiş oldum, ki sensin benim beklediğim o yıldırım! Bak, artık kimim ki ben, bize göründüğünden beri? Beni perişan eden, sana duyduğum h a s e t tir." – Böyle buyurdu delikanlı ve acı acı ağladı. Bunun üzerine, doladı kolunu Zerdüşt delikanlıya, birlikte yürüdüler.

Ve bir müddet birlikte yürüdükten sonra, Zerdüşt konuşmaya başladı:

"Kalbimi paralıyor bu. Gözlerin, sözcüklerinden daha iyi anlatıyor, içinde bulunduğun tehlikeyi.

Özgür değilsin henüz, hâlâ a r a m a k t a s ı n özgürlüğünü. Uykusuz ve aşırı uyanık yapmış seni bu arayış.

Özgür yükseklikleri istiyorsun, susamış ruhun yıldızlara. Ancak senin kötü içgüdülerin de susamış durumda özgürlüğe.

Vahşi köpeklerin özgür olmak isterler; havlarlar hazdan mahzenlerinde, ruhun tüm zindan kapılarını açmağa çalışırken.

Henüz bir mahpussun bana göre, özgürlük peşinde koşan:** Ah, kurnaz olur, bu tür mahpusların ruhları kurnaz fakat hilekâr ve fena aynı zamanda.

* "heftigen Schnauben", daha çok "hızlı hızlı burnundan soluma" olarak yorumlanır. (ç.n.)

** "ersinnen"in ikincil anlamı, "kötü bir şeyin peşinde koşmak, kötü bir şey planlamak"tır. (ç.n.)

Mecburdur arınmaya, ruhu özgürleşmiş olan dahi. Hâlâ pek çok zindan ve çürüme kalınıştır içinde: gözlerinin bile arınması gerekir.

Evet, tanıyorum, seni bekleyen tehlikeyi. Ancak sana sevgim ve umudumla yemin ederim: terk edip gitme sevgi ve umudunu!

Soylu hissediyorsun kendini henüz: ve soylu buluyorlar seni hâlâ, sana kin tutsalar ve kem gözle baksalar dahi. Öğren, herkesin yolunu kesen bir soylu bulunmaktadır.

İyilerin de yolunu kesmektedir soylu: ve her ne kadar iyi olarak tanımlasalar da kendisini, bu şekilde, bertaraf etmek isterler onu.

Yeni şeyler yaratmak ister soylu ve yeni bir fazilet: Eskiyi ister iyiler ve eskiyi muhafaza etmeyi.

Lakin soylunun içinde bulunduğu tehlike, onun iyi bir kişi değil, bilakis bir küstah, bir müstehzi, bir yıkıcı olmasıdır.

Ah, en yüksek umutlarını kaybeden soylular tanıdım ben. Ve şimdi kara çalmaktalar, tüm yüksek umutlarına.

Artık küstahça yaşıyorlar, anlık hazlar içinde, ve ertesi güne dair hedefleri yok neredeyse.

"Ruh da şehvettir" – böyle derlerdi. Bu sırada kırıldı ruhların kanatları: şimdi yerlerde sürünüyor ruhları ve kirletiyor kemirdiği her şeyi.

Bir zamanlar kahraman olmayı düşünüyorlardı: şehvet düşkünüler şimdi. Bir kasvet ve dehşet, onlar için kahraman.

Fakat sevgim ve umudumla sana yemin ederim: terk edip gitme ruhundaki kahramanı! Kutlu tut, en yüksek umutları! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Ölüm Vaizleri Hakkında

Ölüm vaizleri vardır: ve doludur yeryüzü, hayattan elini çekmesi için vaaz verilmesi gerekenlerle.

Doludur yeryüzü, gereksiz kişilerle, bozulmuştur hayat bu fazla fazlalıklarla.* Gönül ister ki "ebedi hayat" vaadiyle çekilip gitsinler bu hayattan!

"Sarılar": Ölüm vaizleri böyle anılmakta, ya da "Karalar". Fakat ben onları size başka renklerde de göstermek istiyorum.

Dehşet verici olanlar vardır, içlerinde yırtıcı hayvan taşıyan ve kendi kendini parçalamak ya da bu lezzet dışında başka bir seçimi olmayanlar. Hazları bile kendi kendilerini yemektir onların.

Henüz insan dahi olamamışlardır, bu dehşet vericiler: gönül ister ki yaşamdan feragat etmeyi vaaz edenlerin bizzat kendileri feragat edip gitseler.

İşte ruhu veremliler: daha doğmadan başlarlar ölmeye ve hasret çekerler yorgunluk ve feragat öğretilerine.

Ölmeyi memnuniyetle kabul ederler ve istençlerini onaylamamız lazım bizim de! Sakınalım bu ölüleri uyandırmaktan ve bu canlı tabutlara zarar vermekten!

Bir hasta ya da bir ihtiyar ya da bir cenaze çıkar karşılarına; ve şöyle derler hemen: "Hayat fanidir!"

Fakat fani olan, varoluşun yalnız bir yüzünü gören kendileri ve gözleridir.

Kesif bir hüzünle tıka basa dolu ve ölüm getiren küçük tesadüflere düşkün – böyle beklerler ve gıcırdatırlar dişlerini.

Ya da: saldırırlar şekerlemelerine ve sarakaya alırlar çocukluklarını bu vesileyle: tutunurlar bir saman çöpüne** ve sarakaya alırlar tutunmalarını saman çöpüne.

Bilgelikleri şudur onların: "Budaladır, hayatta kalan ancak şimdiye kadar biz de budala olduk! Ve hayatın en budalaca yanı da bu işte!" –

"Hayat yalnız ıstıraptır" – böyle der diğerleri ve yalan da değildir bu: temin edin öyleyse, siz de sonunuzu! Temin edin öyleyse, yalnız ıstırap veren bu hayatın bitmesini!

* Viel–zu Vielen. (ç.n.)

** "Strohhalm" karşılığı olarak saman çöpünü önerdim; lakin bu noktada kastedilenin şişedeki, bardaktaki yahut herhangi bir çevreleyici içindeki sıvıyı içmede kullanılan çubuğa (pipet) gönderme yapılmış olabileceği de unutulmamalı, sanırım. (ç.n.)

Ve şöyledir faziletinizin öğretisi: "Öldürmelisin bizzat kendini! Kaçıp kurtulmalısın kendinden."

"Şehvet günahtır" – böyle der ölüm vaaz eden bazıları, – "Kenara çekilelim ve çocuk yapmayalım."

"Doğurmak zahmetlidir" der bazıları. "Niye doğurmalı ki? Yalnız bedbahtlar doğurduktan sonra!" Bunlar da vaaz edenlerdir ölümü.

"Acımak gerekir" – böyle demekte üçüncü şahıslar. "Alın, neyim varsa! Alın, her ne isem! Alın ki daha az bağlanayım hayata."

Sahiden merhametli olsalardı, zehir ederlerdi yaşamı yakınlarına. Kötü olmak – bu olurdu onların en hakiki iyiliği.

Oysa el etek çekmek istiyor onlar hayattan: Umurlarında mı ki başkalarını zincirleri ve hediyeleriyle daha sıkı bağlayıp bağlamadıkları! –

Ve sizler, hayatları çılgın bir çalışma ve huzursuzluktan ibaret olan sizler: usanmadınız mı yaşamaktan? Fazla olgunlaşmadınız mı ölüm vaizleri için?

Deli gibi çalışmayı, aceleyi, yeniyi ve yabancıyı seven sizler, – kendinize bile katlanamıyorsunuz, çalışkanlığınız, kaçış ve kendinizi unutma istencinden başka bir şey değildir.

Daha fazla inansaydınız eğer hayata, daha az kaptırırdınız kendinizi ana. Ancak içinizde, yeterli muhteva yok, beklemek için – hatta tembellik için bile!

Çınlıyor dört bir yanda, ölüm vaaz edenlerin sesleri: ve yeryüzü, doludur böyle, kendilerine ölüm vaaz edilmesi gerekenlerle.

Ya da "ebedi hayat"* vaaz edilmesi gerekenlerle: benim için hiç fark etmez – bir an evvel gitsinler de oraya!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Savaş ve Savaşçı Halklar Hakkında

En iyi düşmanlarımız tarafından esirgenmek istemeyiz, gönülden sevdiklerimiz tarafından dahi. O halde size hakikati söyleyeyim!

* "das ewige Leben". (ç.n.)

Savaştaki kardeşlerim! Sizi gönülden severim, ben de sizdendim ve hâlâ öyleyim. Ve de sizin en büyük düşmanınızım. Bu yüzden size hakikati söyleyeceğim!

Kalbinizdeki nefreti ve kıskançlığı bilirim. Nefreti ve kıskançlığı bilmeyecek kadar büyük değilsiniz. O halde kendinizden utanmayacak kadar büyük olun!

İdrak* azizleri değilseniz dahi, onun savaşçısı olun bari. Onlardır böylesi bir kutsiyetin yoldaşları ve öncüleri.

Pek çok asker görüyorum: savaşçı görmek isterdim oysa! "Üniforma" diyorlar giydiklerine: bununla sakladıkları şey uni-form** olmasa keşke!

Gözleri daima düşman arayanlar olmalısınız, – kendi düşmanlarınızı. Ve içlerinizden bazılarında nefret uyanmalı ilk bakışta.

Düşmanınızı aramalı, düşünceleriniz uğruna mücadelenizi sürdürmelisiniz. Ve mağlup olsa da düşünceleriniz, zafer çığlıkları atmalı doğruluğunuz bu suretle.

Yeni savaşların aracı olarak sevmelisiniz barışı. Ve sevmelisiniz kısa barışı uzun barıştan fazla.

Size çalışmanızı değil, savaşı tavsiye ederim. Barışı değil, zaferi tavsiye ederim. İşiniz savaş, barışınız zafer olsun!

Kişi ancak oku ve yayı olduğu zaman susup sakince oturabilir: yoksa gevezelik edip, çekişir. Barışınız zafer olsun!

Diyorsunuz ki savaşı bile kutsal kılan, iyi bir davadır. Ben de diyorum ki: her davayı mukaddes kılan, iyi savaştır.

Savaş ve cesaret, diğerkâmlıktan daha büyük şeyler yapmıştır. Kazazedeleri, merhametiniz değil, cesaretiniz kurtarmıştır bugüne değin.

"İyi nedir?" diye soruyorsunuz. Cesur olmak iyidir. "İyi olan, hem güzel hem de dokunaklı bir şeydir" diye küçük kızlar konuşsun.

Size kalpsiz diyorlar: oysa sizin yüreğiniz halis*** ve sizdeki samimi utangaçlığı seviyorum ben. Siz utanırken yükselişinizden, başkaları utanıyor alçalışından.

* Erkenntnis. (ç.n.)

** Ein-Form: Tekdüze, tek tip, yeknesak. (ç.n.)

*** Halis (Alın. Ächt [echt]): Hilesiz, katkısız. (ç.n.)

Çirkin misiniz? Madem öyle, pekâlâ kardeşlerim! Sarılın yüceye, çirkinin hırkasına!

Ve ruhunuz büyüdüğünde coşup taşacaktır ve şeytanlık olacaktır heybetinizde. Tanırım sizi.

Şerde buluşur coşup taşanla zayıflar. Ancak yanlış anlarlar birbirlerini. Tanırım sizi.

Sizin, yalnız kin beslenecek düşmanlarınız olmalı, hor göreceğiniz düşmanlar değil. Gurur duymalısınız düşmanınızla: işte o zaman düşmanınızın başarısı, sizin de başarınız olur.

İsyan – kölelerin soyluluğudur bu. Sizin soyluluğunuz itaat olmalı! Emriniz dahi itaat olmalı!

İyi bir savaşçının kulağına "sen yapmalısın", "ben isterim"den daha hoş gelir. Ve hoşunuza giden her şeyin, ilkin buyurulması gerekir size.

Yaşam sevginiz, en yüksek umudunuzun sevgisi olsun: ve en yüce umudunuz, en yüce fikriniz olmalı hayata dair!

Ancak en yüksek fikrinizi, bırakın ben buyurayım – bu emir şudur: insan aşılması gereken bir şeydir.

Böyle sürüp gitsin, itaat ve savaş içerisinde ömrünüz! Ne manası var ki uzun yaşamanın! Hangi savaşçı esirgenmek ister ki!

Ben sizi esirgemem, sizi canı gönülden severim, savaşan kardeşlerim benim!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Yeni Putlar Hakkında

Bir yerlerde, hâlâ halklar ve sürüler vardır ama bizde yoktur kardeşlerim: burada devletler var.

Devlet? Nedir bu? Pekâlâ! Kulak verin şimdi, zira size halkların ölümünden bahsedeceğim.

Devlet, tüm soğuk azmanların en soğuğuna verilen addır. Onun yalanı da soğuktur ve sürüne sürüne çıkar ağzından şu yalan: "Ben, yani devlet, halkım."

Yalandır bu! Yaratıcılardır halkları yaratan ve halkların üstüne bir inanç ve sevgi asanlar: Böyle hizmet ettiler hayata.

Yok edicidir, birçokları için tuzak kuran ve buna devlet diyenler: bir kılıç ve yüzlerce ihtiras astılar üzerlerine onların.

Halkın hâlâ mevcut olduğu yerde, devlet anlaşılmaz ve nefret edilir ondan kem gözmüş gibi, örf ve hukuka karşı işlenmiş bir günah sayılarak.

Şu emareyi veririm size: her halk, kendi "iyi" ve "kötü"sünden bahseder: anlamaz komşu bunu. O, dilini örf ve yasalardan türetmiştir.

Fakat devlet, her iyinin ve kötünün dilinde yalan söyler; söylediği her şey yalandır – ve sahip olduğu her şey çalıntı.

Her şey sahtedir onda; ısırır çalıntı dişleriyle bu ısırgan. Bağırsakları bile sahtedir onun.

İyinin ve kötünün dilsel karışıklığı: bu emareyi, size devletin bir emaresi olarak veriyorum. Ölüm istencine dair bir imdir bu emare! Hakikaten işaret eder ölüm vaizlerine!

Gereğinden fazla insan doğmakta: bu fuzuli insanlar için türetilmiştir devlet.

Bakın, devlet nasıl da ayartıyor bu lüzumsuzları! Nasıl da çiğniyor, yutuyor ve geviş getiriyor!

"Daha büyüğü yok benden yeryüzünde: Nizam yaratan parmağıyım ben tanrının." – böyle kükrer o canavar. Ve önünde diz çökenler, yalnız uzun kulaklı ve dar görüşlüler değildir!

Ah, yüce ruhlar, o sizin içinizde de fısıldar karanlık yalanlarını. Ah, kendini memnuniyetle harcayan cömert gönüller bulur.

Evet, sizleri de bulur, yaşlı tanrıyı yenen sizleri! Yoruldunuz savaşta ve yorgunluğunuz artık yeni puta hizmet etmekte!

Yeni put, kahramanları, şeref sahibi olanları ister etrafında! Memnuniyetle güneşlenir, iyi vicdanların ışığında, – o soğuk hilkat garibesi!

Bu yeni put, ona taptığınız müddetçe, vermek ister her şeyini size: Böylece satın alır kendine, erdemlerinizin parıltısıyla mağrur gözlerinizin bakışını.

Lüzumsuzları tuzağa düşürmek ister o! Evet, cehennemi bir sanat eseri icat edildi burada; bir ölüm atı, ilâhi payelerin süslü koşum takımı içinde tangırdayan.

Evet, niceleri için, kendini hayat olarak öven bir ölüm icat edilmiştir burada; hakikaten tüm ölüm vaizlerine canı gönülden yapılan bir yardımdır bu!

Devlet derim, iyilerin ve kötülerin, tüm zehir içenlerin bulunduğu yere: devlet derim, iyilerin ve kötülerin, herkesin kendini kaybettiği yere: devlet derim, herkesin ağır ağır intiharına – "hayat" denilen yere.

Şu lüzumsuzlara bakın hele! Çalarlar eserlerini kâşiflerin, hazinelerini bilgelerin: "yüksek öğrenim" diye tanımlarlar hırsızlıklarını – ve her şey bir hastalık, bir dert haline gelir onlar için.

Şu lüzumsuzlara bakın hele! Hastadırlar daima, kusarlar safralarını ve buna da gazete derler. Yutarlar birbirlerini ve hazınedemezler üstelik.

Şu lüzumsuzlara bakın hele! Servet edinirler, edindikçe de züğürtleşirler. Güç, ama öncelikle gücün kaldıracı olarak çok para isterler, – şu lüzumsuzlar!

Tırmanışlarına bakın hele, şu çevik maymunların! Birbirlerinin üzerine basarak yükselmeyi istemekteler, böylelikle batağa ve uçuruma sürüklemekteler birbirlerini.

Tahta ulaşmak ister hepsi de: bu da divanelikleri onların, – sanki tahta otururmuş gibi saadet! Bataklık vardır oysa çoğu kez tahtın üzerinde – hatta çoğu kez bataklık üzerindedir taht.

Hepsi divane bunların, şu tırmanan maymunlar ve onların açgözlülükleri.* Pek fenadır kokusu putlarının, o soğuk hilkat garibesinin: pek fena kokar, şu putperestlerin hepsi.

Kardeşlerim, boğulmak mı istersiniz, ağızlarının, ihtiraslarının sisinde? Evladır oysa camı çerçeveyi kırıp, boşluğa atlamak!

Çekilin yolundan fena kokunun! Kaçıp kurtulun bu lüzumsuzların putperestliğinden!

Çekilin yolundan fena kokunun! Kaçıp kurtulun şu insan kurbanlarının dumanından!

* (Alm) Überheisse (İng. *Eager*). (ç.n.)

Hâlâ açık yeryüzü yüce ruhlara. Boş duruyor hâlâ, etrafında sakin denizlerin kokusunun estiği pek çok yer, yalnızlar ve yalnız çiftler için.

Hâlâ mümkün yüce gönüller için hür bir hayat. Hakikaten, mülkü az olanın, tutkusu da az oluyor: küçük yoksulluk, çok yaşa!

Devletin bittiği nokta neresi ise, orada başlar, lüzumsuz olmayan insan: orada başlar, lüzumluların türküsü, biricik ve yeri doldurulmaz bir şekilde.

Oraya, devletin b i t t i ğ i yere, – şöyle bir bakının kardeşlerim! Görmüyor musunuz ebemkuşağı ve köprülerini üstinsanın? –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Panayır Sinekleri Hakkında

Yalnızlığına sığın dostum! Mühim adamların tantanası karşısında afallamış olarak görüyorum seni ve de küçük adamların iğneleriyle sokulmuş.

Ağırbaşlılıkla susmasını bilir orman ve kaya seninle. Benze yine ağaçlara, hani o çok sevdiğin, geniş dallılara: dingin ve itaatkâr durmaktalar, denizin üstünde.

Yalnızlığın bittiği yerde başlar panayır: ve panayırın başladığı yerde, başlar büyük oyuncuların gürültüsü ve zehirli sineklerin vızıltısı.

Dünyada en iyi şeyler dahi, onları gösterecek kimse bulunmazsa, bir şeye yaramazlar: halk, bu göstericilere "büyük adam" der.

Büyükten pek anlamaz halk; yani yaratmadan. Ancak halk, büyük davaların bütün göstericilerine ve oyuncularına karşı duyarlıdır.

Dünya, yeni değerler yaratanların çevresinde döner: görünmeden döner. Oysa, oyuncuların çevresinde döner halk ve şan: böyledir dünyanın gidişi.

Ruh vardır oyuncuda, lakin zayıftır vicdanı ruhun. O, daima inanmak istediği şeye inanır en çok – k e n d i n e inanır!

Yarın başka, ertesi gün başka bir şeye inanır. Hızla değişen duygulara sahiptir halk gibi ve değişken haleti ruhiyeye.

Devirmek – bu onda şu manaya gelir: İspatlamak. Kudurtmak – bu onda şu manaya gelir: ikna etmek. Ve kan, onun için tüm delillerin en sağlamıdır.

Yalnız hassas kulaklara sızan hakikati yalan ve hiç olarak tanımlar. Sahiden de o, ancak dünyada büyük gürültü koparan tanrılara inanır!

Şatafatlı şaklabanlarla doludur panayır – ve halk, büyük adamlarıyla övünür! Bunlar, halk için an'ın hâkimleridir.

Fakat an onları sıkıştırır: böylece onlar da seni sıkıştırır: ve senden bir Evet ya da Hayır bekler. Eyvah, Leh ile Aleyh arasına mı yerleştirmek istersin iskemleni?

Ey hakikat âşığı, kıskanma bu kayıtsız şartsızları ve zorbaları! Hakikat, hiçbir zaman takılınamıştır bir zorbanın koluna.

Bu şappadakçılardan* dolayı kendini emniyete al: yalnız panayırda saldırırlar insana, Evet veya Hayır'la.

Tüm derin kaynakların tecrübesi ağırdır: Uzun süre beklemeleri gerekir, d e r i n l i k l e r i n e düşen şeyin ne olduğunu anlamak için.

Tüm büyüklükler, ötesindedir panayırın ve şöhretin: yeni kıymetlerin yaratıcıları, daima ötesinde bulunur panayırın ve şöhretin.

Yalnızlığına sığın dostum: Zehirli sinekler tarafından delik deşik edildiğini görüyorum. Çekip git, sert ve güçlü bir havanın estiği yere!

Yalnızlığına sığın! Sen ki küçüklere ve acınası adamlara çok yakın yaşadın. Kurtul onların görünmez intikamlarından. Başka bir şey düşünmez bunlar, senden intikam almak dışında.

El kaldırma artık onlara! Sayılamayacak kadar çoktur onlar ve sineklik olmak değildir senin kaderin!

Sayılamayacak kadar çoktur bu küçük ve acınası adamlar; ve nice mağrur yapının harap olmasına sebep, yağmur damlaları ve yabani otlardır.

* Plötzlichen. (ç.n.)

Sen kaya değilsin, şimdiden oymuş seni ama bir yığın damla. Daha da çatlatıp parçalayacak seni, bu bir yığın damla.

Hırpalanmış görüyorum seni zehirli sinekler tarafından, yaralar açılmış görüyorum yüzünde; ve gururun öfkelenmek dahi istemiyor.

Kan istemekteler senden, tam bir masumiyet içinde, kana hasret onların kansız ruhları – ve sokmaktalar onun için tam bir masumiyet içinde.

Fakat, sen ey derin kişi, derin ıstıraplar duyarsın küçücük yaralarda dahi ve henüz şifa bulmadan, elinin üstünde yürür, aynı zehirli sülük.

Bu pis boğazları öldüremeyecek kadar mağrursun. Aman dikkat et ki kaderin olmasın, tüm zehirli zalimliklerine katlanınak!

Onlar överek de etrafında vızıldarlar: Sırnaşıklıktır onların övgüsü. Yakın olmak isterler tenine ve kanına.

Sana, bir tanrı veya şeytanmışsın gibi yaltaklanırlar; bir tanrı veya şeytanmışsın gibi sızlanırlar karşında. Ne gam! Onlar sırnaşık ve yaltakçıdırlar, başka da bir şey değil.

Çoğu kez şirin yaratıklar gibi görünürler sana. Fakat bu, öteden beri kurnazlığı olmuştur hep, korkakların. Evet, kurnazdır korkaklar!

Sığ gönülleriyle düşünürler seni çok – kuşku uyandıran birisin sen daima onlar için. Kuşku uyandırır, üzerinden fazlaca düşünülen her şey.

Bütün faziletlerinden ötürü cezalandırırlar seni. Hatalarındır – yürekten bağışladıkları sadece.

Mülayim ve adil olduğun için şöyle dersin: "Küçücük varoluşlarından* ötürü masumdur onlar." Fakat onların sığ ruhları şöyle düşünür: "Günahkârdır, tüm büyük varoluşlarıyla."

Şefkatli davransan dahi onlara, hakarete uğramış hissederler kendilerini ve üstü örtülü kötülükle karşılık verirler yaptığın iyiliğe.

Sessiz gururun, hitap etmez onların zevkine: davranmaya gör, mağrur olacak kadar mütevazı olmaya, uçarlar sevinçten.

* "Dasein". Heidegger'in, dasein'ı, belirli bir türden varoluşu tanımlamada kullandığını anımsamakta yarar var galiba. (ç.n.)

Biz, bir insanda tanımladığımız şeyi, alevlendiririz de kendisinde. Bundan ötürü sakın kendini küçüklerden!

Küçük hissederler kendini, senin karşında ve yanıp tutuşur alçaklıkları sana karşı, görünmez bir kin halinde.

Farkında değil misin, onlara yaklaştığında nasıl sessizleştiklerinin ve güçlerinin, sönen bir ateşin dumanı gibi, kendilerini terk ettiğinin?

Evet dostum, vicdan azabısın sen, yakınların için: zira layık değiller onlar sana. Bundan ötürüdür ki nefret ederler senden ve emmek isterler kanını.

Zehirli sinek olacaktır yakınındakiler daima; sende büyük olan şey – daha zehirli ve daha fazla sinek yapacaktır onları hep.

Yalnızlığına sığın, dostum; sert ve güçlü bir havanın estiği yere. Bir sinek-kovan olmak değil senin kaderin. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

İffet* Hakkında

Ormanı severim. Kötüdür şehirlerde yaşamak: orada azgınlar pek fazladır!

Daha iyi değil midir, bir katilin eline düşmek, azgın bir dişinin rüyasına girmekten?

Şu adamlara bakın bir: gözlerinden okunur – bir kadınla yatmaktan daha iyi bir şey yoktur dünyada.

Bataklık vardır ruhların temelinde; yazık olur, eğer zekâsı varsa bataklıkların!

Hayvan olarak mükemmel olsaydınız bari! Ama hayvana mahsus bir şeydir masumiyet.

Size duygularınızı öldürmenizi mi tavsiye ediyorum? Size duyguların masumiyetini tavsiye ediyorum.

İffetli olmanızı mı tavsiye edeyim size? İffet, bazılarınca bir erdemdir lakin çoğunluk için neredeyse kötü bir alışkanlık.

* "Keuschheit"ın bir anlamı da "cinsel ilişkiden uzak durma"dır. (ç.n.)

Bunlar kendilerini tutarlar – lakin şehvet denen dişi köpek, kıskançlıkla sırıtır yaptıkları her şeyden.

Erdemlerinin zirvesine ve soğuk ruhun içine kadar takip eder onları bu haşarat* ve onun huzursuzluğu.

Ve şehvet denen dişi köpek, nasıl da bilir dilenmesini, bir parça haz için, esirgediğinizde kendisinden bir parça et.

Seversiniz değil mi, trajedi ve kalp burkan şeyleri? Lakin güvenmiyorum ben sizin kancık şehvetinize.

Pek zalim gelir gözleriniz bana ve şehvetle bakarsınız mustariplere. Şehvetiniz dahi kılık değiştirip, merhamet demedi mi adına?

Şu kıssayı da vereyim size: Az değildir, kovmak isterken şeytanı, pisliğe gömülen.

Her kime güç gelirse iffet, önerilmemelidir o kişiye: kendisini cehenneme –ruhun bataklığı ve azgınlığı– götüren yol olmasın diye.

Kirli şeylerden mi bahsediyorum? Bence en fena şey bu değildir.

Aklı eren, hakikatin suyuna kirli olduğu zaman değil sığ olduğu zaman girmeyi sevmez.

Hakikaten, baştan aşağı iffetli olanlar vardır: bunların kalpleri yufkadır, sizden daha çok, daha sevimli gülerler.

Onlar iffete de gülerler ve sorarlar: "iffet nedir?

İffet delilik değil midir? Fakat bu delilik bize geldi, biz ona gitmedik.

Biz bu misafire barınak ve gönül verdik: şimdi bizimle oturuyor, – ne kadar kalmak istiyorsa, o kadar kalabilir!"

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Dostluk Hakkında

"Daima bir kişi fazladır etrafımda" – böyle düşünür münzevi. "Her zaman, bir kere bir – zamanla iki olur!"

* "Getier". (ç.n.)

Ben ile kendim* hararetle görüşürüz her zaman: nasıl tahammül edilir hayata, bir dost olmasa?

Bir münzevi için dost, daima üçüncü şahıstır: üçüncü şahıs, iki kişi arasındaki konuşmanın derinleşmesini önleyen bir mantardır.

Ah, tüm münzeviler için çok fazla derinlik vardır. Bu sebeple, özlem duyarlar bir dosta ve onun yükseltmesine.

Başkalarına olan inancımız, kendimizde en fazla neye inanmak istediğimizi ele verir. Ele verir bizi, bir dosta olan hasretimiz.

Ve çoğu kez, sevgiyle aşılmak istenir kıskançlık. Ve çoğu kez, saldırıya açık olduğunu gizlemek için saldırır insan, düşman yaratır kendine.

"Hiç değilse düşmanım ol benim!" – böyle der, dostluk kurmaya cesaret edemeyen hakiki saygı.

Bir dosta sahip olmak isteyen, uğrunda mücadele etmeyi de göze almalı: ve gerektiğinde düşman olabilmeli.

Kişi, dostundaki düşmana da saygı göstermeli. Onun safında olmadan, dostuyla omuz omuza olabilir mi insan?

Kişi, dostunda en iyi düşmanını bulmalı. Kalben yakınında olmalı, muhalefet ettiğinde dahi.

Anadan üryan mı olmak istersin dostunun karşısında? Onur mu duymalı dostun, kendini olduğun gibi sunduğun için? Gel gör ki, bunlardan ötürü "Şeytanından bul!" demek ister o.

Her kim ki kendini gizlemeyi başaramaz, kudurur: çıplaklıktan ürkmek için, birçok gerekçeniz var. Evet, tanrı olsaydınız eğer, işte o zaman utanabilirdiniz giysilerinizden.

Dostun için ne kadar süslensen azdır: Zira sen, onun için üstinsana olmaya yönelik bir hedef** ve özlem ifade etmelisin.

Dostuna uyurken baktın mı hiç – keşfetmek için, nasıl göründüğünü? Diğer zamanlarda nasıldır dostunun çehresi? O, pürüzlü ve kusurlu bir aynada, senin çehrenin görünüşüdür.

* Ich und Mich". (ç.n.)
** "Pheil". (ç.n.)

Dostunu uyurken gördün mü hiç? Dostunun böyle görünmesinden ötürü, kapılınadın mı dehşete? Ah dostum, insan, aşılması gereken bir şeydir.

Dost dediğin, sezgi ve sükûnet hususunda usta olmalı: her şeyi görmek istememelisin. Rüyaların açığa çıkarmalıdır, dostunun uyanıkken ne yaptığını.

Merhametin sezgi olmalı: öncelikle bilmen gereken, dostunun merhamete ihtiyaç duyup duymadığı. Belki de sendeki cesaretini kaybetmemiş göz* ile sonsuzluk bakışını seviyordur.

Dostuna duyduğun merhamet, sert bir kabuk altında saklanmalı; ona ulaşmak için ısırdığında kabuğu, kırmalısın bir dişini. İşte o, böyle tatlanır ve lezzetlenir.

Dostun için hem temiz hava hem inziva hem ekmek hem ilâç mısın? Bazıları kıramazlar kendi zincirlerini, ama kurtarıcılarıdır dostlarının.

Köle misin? O halde dost olamazsın. Zorba mısın? O halde dostun olmaz.

Kadında uzun zamandır saklı bir köle ve zorba vardır. Bu yüzden kadın henüz dostluğu beceremez: o sadece sevgiyi bilir.

Kadının sevgisinde, sevmediği her şeye karşı adaletsizlik ve körlük bulunur. Kadının bilinçli sevgisinde bile hâlâ saldırı [tecavüz]** ve tepeden inmelik*** vardır, ve ışığın yanı sıra gece.

Dostluk kurmaya henüz ehil**** değildir kadın: kedidir hâlâ kadınlar, ve kuş. Ya da, en iyi ihtimalle, inek.

Dostluk kurmaya henüz ehil değildir kadın. Lakin söyleyin bana, ey siz erkekler, hanginiz dostluk için uygun ehliyete sahipsiniz ki?

Vah, sizin ruh cimriliğiniz ve züğürtlüğünüze, ey erkekler! Sizin dostunuza verdiğinizi, ben ancak düşmanıma veririm, ve yoksullaşmam bununla da.

Arkadaşlık var: dostluk da olsa keşke!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* "ungebrochne Auge". (ç.n.)
** "Überfall". (ç.n.)
*** "Blitz". (ç.n.)
**** "Nodl". (ç.n.)

Bin Bir Amaç Hakkında

Çok memleket gördü Zerdüşt ve pek çok halk: Böylelikle keşfetti pek çok halkın iyi ve kötü saydıkları şeyleri. İyi ve kötüden daha büyük bir güç bulamadı Zerdüşt yeryüzünde.

Yaşayamaz hiçbir halk, yoksunsa her şeyden evvel, takdir [tahmin] yeteneğinden; yaşamak isterse yine de başka türlü olmalıdır takdiri komşusununkinden.

Pek çok şey var ki bir halkın iyi diye tanımladığı şeyi, bir başka halk istihza ve hakaret sayabilir: böyle olduğunu gördüm. Şurada kötü diye tanımlanan şeyin, bir başka yerde erguvani bir şerefle yaldızlandığını gördüm.

Hiçbir zaman anlamadı komşu komşusunu, hep hayret etti ruhu, komşusunun hezeyan ve kötülüğüne.

Menkul mallar levhası asılıdır her halkın üstünde. İşte bu, o halkın zaferinin levhasıdır; işte bu sesidir, o halkın güç istencinin.

Övgüye değerdir, müşkül olan her şey; zaruri ve zor olana iyi denir ve her ne ise en büyük zaruretten kurtulan, nadir ve en güç olan, – kutsal diye övülür.

Onu iktidara taşıyan, muzaffer ve haşmetli kılan her şey, dehşet ve kıskançlığa sürükler komşusunu: bu, o halk için en ulvi, en muteber, her şeyin mana ve gayesi olan şeydir.

Hakikaten kardeşlerim, bir halkın ihtiyacını, toprağını, göğünü ve komşusunu tanıdın mı: anlarsın o zaman, zaferlerinin yasasını ve neden umutlarına bu merdivenle çıktığını.

"Daima birinci olmalısın ve aşmalısın diğerlerini: kimseyi sevmemeli kıskanç ruhun, dostun dışında" – bu söz, bir Yunanlının yüreğini titretti: böylece yürüdü yüceliğin patikasında.

"Doğru söylemek, ok ve yayı ustaca kullanmak": – bu, hem sevimli hem de zor gelirdi, bana adını veren halka – o ad ki benim için hem sevimli hem de zordu.

"Ana babayı saymak ve arzularını içtenlikle [kalben] yerine getirmek": – bu zafer levhasını, bir başka halk astı üzerine ve bununla güçlendi ve ölümsüzleşti.

"Sadakat göstermek ve sadakat uğruna kötü ve tehlikeli şeyler için bile şerefini ve kanını riske etmek": Bunu telkin

ederek idare etti kendini bir başka halk ve kendini idare ederken büyük umutlara gebe kalıp ağırlaştı.

Hakikaten her türlü iyilik ve kötülüğü tatbik etmiştir insan. Hakikaten bunları almadılar, bulmadılar ve bunlar gökten bir ses gibi inmedi onlara.

İnsan kendini korumak için ilkin nesnelere değer verdi, – evvela nesnelerin manasını yarattı, insani manasını! Bundan ötürü "insan" der kendisine: yani takdir eden [kıymet biçen].

Takdir etmek [kıymet biçmek], yaratmaktır [üretmektir]: ey yaratıcılar, duyun! Takdirin [kıymetin] bizzat kendisi, hazinesi ve cevheridir tüm takdir edilmiş nesnelerin.

Takdir [kıymet], ancak takdir etmekle [kıymet biçmekle] çıkar ortaya: ve takdir etme [kıymet biçme] olmaksızın, boş olurdu varoluş cevizi. Dinleyin, ey yaratıcılar!

Kıymetlerin değişimi – yani, yaratıcıların değişimi. Sürekli tahrip eder, yaratmak zorunda kalan.

Başlangıçta halklardı yaratıcılar ve çok sonra bireyler oldu; hakikaten bireyin bizzat kendi, en yeni eseridir kendisinin.

Halklar, bir zamanlar, üstlerine iyiliklerin levhasını asarlardı. Hükmetmek isteyen sevgiyle itaat etmek isteyen sevgi, kendileri için yarattılar bu levhaları.

Sürüdeki haz, eskidir ben'deki hazdan: ve iyi vicdan, sürü manasına geldiği müddetçe, der ki kötü vicdan: 'ben'.

Hakikaten, kendi çıkarını çokluğun çıkarında arayan kurnaz ve sevgiden yoksun ben: sürünün kaynağı değil, çöküşüdür bu.

Seven ve sürekli yaratanlardı onlar, iyiyi ve kötüyü üretenler. Sevginin ve öfkenin ateşi, korlaşırdı tüm erdemlerin adına.

Çok memleket gördü Zerdüşt ve pek çok halk: daha büyük bir kudret bulamadı yeryüzünde, sevenlerin eserlerinden: 'iyi' ve 'kötü'dür bu eserlerin adı.

Hakikaten fevridir [saldırgandır], bu övme ve yermenin kudreti. Söyleyin kardeşlerim, onu kim alt edebilir? Söyleyin, kim zincir vurabilir binlerce boynuna?

Binlerce erek vardı şimdiye değin, binlerce halk vardı zira. Yalnız binlerce boyuna geçirilecek zincir eksik, ereklerden biri eksik. İnsanlığın bir ereği yok henüz.

Fakat söyleyin kardeşlerim: insanlığın bir ereği eksikse, eksik değil midir – bizzat kendisi de? –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Diğerkâmlık* Hakkında

En yakınlarınızın etrafında fır dönersiniz ve söyleyecek güzel bir sözünüz vardır hep. Fakat ben size derim ki: diğerkâmlık, kendinize duyduğunuz kötü sevgidir.

Kendinizden kaçıp, sığınıyorsunuz en yakınınızdakine ve bir erdem yaratmak istiyorsunuz bundan. Lakin ben, bu fedakârlığınızın iç yüzünü görebilirim.

"Sen", daha eskidir "ben"den; kutsanmıştır "sen", ancak "ben" henüz değil: bu sebeple, sokulmaya çalışır kişi, yakın çevresine.

Diğerkâmlığı mı tavsiye edeyim size? Bilakis, yakınlarınızdan kaçınayı ve en uzaktakini sevmeyi tavsiye etmeyi yeğlerim.

Daha yücedir yakındakine duyulan sevgiden, en uzaktakine ve istikbale duyulan sevgi. Daha yücedir nesnelere [şeylere] ve hayaletlere duyulan sevgi, insana duyulan sevgiden.

Kardeşim, önünde koşan bu hayalet, daha güzeldir senden; neden ona etini, kemiğini vermiyorsun? Lakin dehşete kapılıp, koşarsın yakınlarına.

Tahammül dahi edemiyorsunuz kendinize ve sevmiyorsunuz kendinizi kâfi derecede: Şimdi de en yakınınızdakini sevgiyle baştan çıkarmak ve yapacağı bir hatayla yaldızlanmak istiyorsunuz.

Tüm şu yakınlarınız ve onların komşularına tahammül edemez halde olmanızı isterdim; böylelikle yaratasınız diye dostunuzu ve onun taşkın ruhunu bizzat kendinizden.

* "Nächstenliebe", her ne kadar İngilizceye "Brotherly Love" (kardeşçe / kardeş sevgisi) olarak aktarılsa da Alınancada "a.) Altrüizm, diğerkâmlık; b.) Hayırseverlik, hamiyet" anlamlarına gelmektedir ki özünde, "hiçbir çıkar gütmeden başkalarına yardımcı olma"dan başka bir şey değildir ve Auguste Comte tarafından *bencillik* ya da *bencilik* deyimine karşı ileri sürülmüştür. (ç.n.)

Ne zaman kendi lehinize konuşmak isteseniz, bir şahit davet edersiniz; ve onu hakkınızda "iyi" düşünmeye ikna ettiğinizde, iyi düşünmeye başlarsınız siz de kendiniz hakkında.

Yalancı, yalnız bildiğinin aksini söyleyen kişi değildir; bilakis daha çok bilmediğinin tersini söyleyendir. Ve öyle bahsedersiniz ki görüşmelerinizde kendinizden, kendinizle birlikte komşunuzu da kandırmış olursunuz.

Şöyle buyurur divanenin teki: "insanlarla ilişki içinde olmak karakteri bozar, hele hele o kişinin bir karakteri yoksa."*

Kimi, kendini aradığı için gider yakınına, kimi de yitirmek istediği için kendini. Kendinize duyduğunuz kötü sevgi, zindana çevirir yalnızlığınızı.

Uzağınızdakilerdir, yakınınızdakilere duyduğunuz sevgiyi ödeyen ve ölmesi gerekir altıncının, ne zaman beşiniz bir araya gelse.

Sizin bayramlarınızı da sevmem: çok fazla oyuncuya rastladım orada, ki seyirciler dahi, oyuncular gibi davranırdı sık sık.

Size yakınınızdakini değil, dostu öğretiyorum. Dost olsun, sizin için yeryüzünün bayramı ve üstinsanı seziş.

* Amos'a (MÖ 785–MÖ 745) gönderme. "Amos, tanrısal bildirileri yazıya döken ilk peygamberdir. Yisrael Krallığında Kral Yeroboam II zamanında ahlaki çöküntüye ve sömürücü bir yönetici sınıfa karşı din adamlarına ve dindarlara karşı uyarıda bulunurken, Yisraeloğulları'nın seçilmişliğinin sorumluluk (ayrıcalık değil) ifade ettiğini belirtmiş; aksi halde kurban sunularının kabul dahi edilemeyeceğini dile getirmiştir. Küçük Nebilerin üçüncüsü olan Amos'un Samaria'nın yıkılacağına dair kehanetleri ve pişmanlık avdet ettiğinde halkının kurtuluş döneminin başlayacağı gibi konular Tanah'taki Amos Kitabı'nda yer alır." Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Cilt I, Gözlem Gazetecilik Basın ve yayın AŞ 2001.

Peygamber Amos'un (Amos 5:21) sözlerini tekrar eden Zerdüşt, insanların bayramlarına karşı duyduğu tiksintiyi dile getirir. "Komşu sevgisinin" yerine gerçek bayram olarak "dost" sevgisini getirir. Ama şefkat ve merhametten tamamen yoksun bir ilişki tanımladığı gerçeği varlığını korur. Dosta saygı duyulur, zira üstinsanın mükemmelliğinin imgesi ve andını temsil eder. Aslında Zerdüşt dostunu sevmenin, en uzaktaki şeyi sevmekten farksız olduğuna inanır, zira dostun amacı tam da henüz kazanılmamış olan özgürlük ve hakimiyeti simgelemekten ibarettir. Dost tıpkı kadın gibi, bir katalizör, bir üvendire, insanın yolunu aydınlatan ama daha tamamen sönmeden duygusuzca bir kenara atılması gereken tek kullanımlık bir meşaledir." Peter, Berkowitz, *Nietzsche – Bir Ahlak Karşıtının Etiği*, Çev. Ertürk Demirel, Ayrıntı, 2003. (ç.n.)

Size dostu ve onun taşkın ruhunu öğretiyorum. Fakat her kim, taşkın ruhlarca sevilmek istiyorsa, bir sünger olmayı da bilmeli.

Size, iyilik kâsesi olarak hazır bulunan dostu öğretiyorum, ki kendisinde şekillendi dünya, – yaratıcı dostu öğretiyorum, her zaman armağan etmeye hazır bir dünyası olan.

Ve nasıl dünya, yuvarlanıp açılırsa onun için, yuvarlanıp sarılır benzer şekilde halka halka; iyinin kötüden meydana gelmesi gibi, ereğin tesadüften gelişmesi gibi.

Gelecek ve en uzaktaki, bugününün sebebi olmalı: kendi sebebin olarak sevmelisin dostunda üstinsanı.

Kardeşlerim, diğerkâmlığı tavsiye etmem ben size: Size ben en uzaktakileri sevmeyi tavsiye ederim.

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Yaratıcının Yolu Hakkında

İnzivaya çekilmek mi istersin, kardeşim? Aramak mı istersin, kendine giden yolu? Biraz durakla ve dinle beni.

"Arayan, kolayca kaybedebilir kendini. Günahtır her türlü yalnızlık": Böyle buyurur sürü. Ve sen, uzun süredir parçasısın bu sürünün.

Sürünün sesi, senin de içinde çınlayacaktır. Ve şöyle demek istersen eğer, "müşterek vicdana sahip değilim artık sizlerle", işte o zaman bir şikâyet ve ıstırap olacaktır bu.

Bak, bu acıyı da o müşterek vicdan doğurdu: ve bu vicdanın son kıvılcımı senin tasan üzerinde parlamakta hâlâ.

Fakat sen kederinin yolunda mı ilerlemek istersin, kendine giden yolda yani? Göster bana o halde gücünü ve kanıtla bunu hak ettiğini.

Sen yeni bir güç ve yeni bir hak mısın? İlk devinim misin?* Kendiliğinden yuvarlanan bir tekerlek misin? Yıldızları da zorlayabilir misin etrafında dönmeye?

* Muhtemelen Aristoteles'e *Fizik* bağlamında bir gönderme: İlk devinim kendisinden başka bir şey tarafından oluşturulmuş değildir, ilk devindirici devinimsizdir. Devinimsiz ilk devindirici ebedi ve tektir. İlk devindirici parçasızdır ve hiçbir büyüklük taşımaz, aynı zamanda evrenin çevresindedir. (ç.n.)

Ah, ne çok yükseklik heveslisi var! Öyle çok ihtilacı* var ki muhterislerin! Göster bana haris** ve muhterislerden olmadığını.

Ah, ne çok büyük fikir var ki körükten başka bir şey değildirler: doldurulup havayla, boşaltırlar.

Hür mü diyorsun sen kendine? Hâkim düşünceni işitmek isterim, boyunduruktan kaçıp, nasıl kefeni yırttığını değil.

Bir boyunduruktan kaçmaya hakkın var mı? Öyleleri vardır ki uşaklıktan kurtuldukları an, ellerindeki son kıymeti de kaybetmiş olurlar.

Neden kurtuldun ki? Zerdüşt'e ne bundan? Açıkça söylesin gözlerin bana: ne için kurtuldun?

Bahşedebilir misin kendine, iyilik ve kötülüğünü, ve kılabilir misin istencini, bir kanun gibi kendine hâkim? Olabilir misin kendi kendinin yargıcı ve kendi kanununun intikamcısı?

Korkunçtur kişinin kendi kanununun yargıcı ve intikamcısıyla baş başa kalması. Bir yıldız böyle fırlatılır ıssız uzaya ve yalnızlığın buz gibi soluğuna.

Ey münzevi, bugün dahi kalabalığın ıstırabını çekiyorsun: bugün dahi eksiksiz bir cesaret ve umuda sahipsin.

Lakin, gün gelecek yoracak seni yalnızlık, gün gelecek kırılacak gururun ve çatırdayacak cesaretin. Gün gelecek haykıracaksın, "Yalnızım!" diye.

Gün gelecek, göremeyeceksin artık yüceliğini, buna mukabil çok yakınında olacaksın alçaklığının; bizzat ulviyetin korkutacak seni bir hayalet gibi. Gün gelecek bağıracaksın: "Her şey yanlış!" diye.

Hisler vardır, yalnızı öldürmeyi arzulayan; başaramadıklarında bunu, ölmeleri gerekir kendilerinin. Lakin sen katil olacak yetenekte misin ki?

Bilir misin kardeşim, "hor görme" sözcüğünü? Ve adaletinin, seni hor görenlere karşı adil olmanın azabını?

Zorluyorsun nicelerini, değiştirsinler diye, hakkındaki fikirlerini; bu sana pahalıya patlayacak. Yaklaştığın halda onlara, geçip gittin önlerinden: Asla bağışlamayacaklardır bunu!

* İltilaç: 1. Çarpıntı, çarpınma; 2. Seğirme; 3. Etlerin gevşeyip büzülmesi; 4. Havale nöbetinin tutması. (ç.n.)

** Haris: Hırslı, tamahkâr, bir şeye çok düşkün, lüzumundan fazla istekli. (ç.n.)

Çiğneyip geçiyorsun üzerlerinden: fakat sen ne kadar yükselirsen, o kadar küçülür kıskançlığın gözü. Ne var ki, en çok da uçabilenden nefret edilir.

"Nasıl adil olabilirsiniz bana?" –demelisin– "ben sizin adaletsizliğinizi seçtim kendime pay olarak."

Haksızlık edip çamur atarlar yalnıza: fakat kardeşim, eğer yıldız olmak istiyorsan, daha az aydınlatmalısın onları tam da bu nedenden ötürü.

Ve koru kendini iyiler ve adillerden! Onlar, kendi erdemlerini yaratanları memnuniyetle çarmıha gererler – nefret ederler yalnızlardan.

Koru kendini kutsal basitlikten! Basit olmayan her şey, uzaktır ona göre kutsallıktan; sever de oynamayı ateşle – odun yığınının ateşiyle.

Koru kendini sevginin nöbetlerinden! Çok çabuk uzatır elini yalnız kişi, tesadüf ettiği her kişiye.

Bazı kişilere, elini değil, pençeni uzatabilirsin sadece: ve ben isterim ki, tırnakları da olsun pençenin.

Fakat karşılaşabileceğin en kötü düşman, bizzat kendin olacaksın daima; sensin mağaralarda ve ormanlarda pusu kuran kendine.

Ey yalnız, yürümektesin kendine giden yolu! Gel gör ki, bu yol uğramakta, kendine ve yedi şeytanına.

Münkiri olacaksın kendinin ve cadısı, ve kâhini, ve delisi, ve şüphecisi, ve uğursuzu, ve şirreti [mücrimi].

Yakmak istemelisin kendini, kendi alevinde: Nasıl yeni olabilirsin, önce kül haline gelmeden?

Ey yalnız, sen yaratıcının yolundan yürürsün: Bir tanrı yaratmak istersin kendine yedi şeytanından.

Ey yalnız, sen sevenlerin yolunda yürürsün: Kendini seversin ve bundandır ki hor görürsün kendini, tüm sevenlerin hor gördüğü gibi.

Yaratmak ister seven kişi, hor görür zira! Sevdiğini hor görmek zorunda kalmayan kişi, ne anlar ki sevgiden?

Sevginle sığın yalnızlığına ve de yarattıklarında kardeşim; geç de olsa topallayarak gelecektir peşinden adalet.

Gözyaşlarımla sığın yalnızlığına kardeşim. Ben, kendinden üstün bir şey yaratmak isteyen ve bu uğurda yok olanı severim. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

İhtiyar ve Genç Kadıncıklar Hakkında

"Alacakaranlıkta öyle ürkek ürkek nereye gidiyorsun, Zerdüşt? Paltonun altında ne saklıyorsun öyle itinayla?

Servet mi sana bahşedilen? Ya da bir çocuk, senden dünyaya gelen? Yoksa sen de hırsızların yolunu mu tuttun, ey kötülerin dostu?" –

Hakikaten kardeşim! dedi Zerdüşt, bana bahşedilmiş bir servettir bu: küçük bir hakikattir, taşıdığım şey.

Fakat bu hakikat, afacan bir çocuk gibi; ağzını kapamasam, avazı çıktığı kadar bağırır.

Bugün, güneşin battığı bir vakit, yolda yürürken, ihtiyar bir kadına rastladım; şöyle seslendi gönlüme:

"Çok şey söyledi Zerdüşt, biz kadınlara da, lakin kadınlar hakkında hiçbir şey söylemedi."

Ben de karşılık verdim kendisine: "Yalnız erkeklerle konuşulur kadınlar hakkında."

"Bana da bahset kadınlardan." dedi kadın: "Söylediklerini anında unutacak kadar ihtiyarım."

Ve itaat ettim yaşlı kadıncağıza, şöyle konuştum onunla:

Her şey bir muammadır kadında ve her şeyin tek bir çözümü vardır kadında: adı hamileliktir.

Erkek, kadın için bir araçtır: amaç daima çocuktur. Peki, kadın nedir erkek için?

İki farklı şey ister sahih erkek: tehlike ve oyun. Bundan ötürü ister kadını, en tehlikeli oyuncak olarak.

Savaş için eğitilmelidir erkek ve kadın da savaşçıyı dinlendirmek için: deliliktir bunun dışındaki.

Fazlasıyla tatlı meyveler – sevmez bunları savaşçı. Bu sebeple sever kadını; en tatlı kadın dahi acıdır zira.

Kadın, çocukları erkeklerden daha iyi anlar, lakin erkek daha çocuktur kadından.

Bir çocuk gizlidir sahih erkekte: Oynamak ister. Haydi kadınlar, keşfedin bakalım erkekteki bu çocuğu!

Bir oyuncak olmalıymış kadın, saf ve zarif, henüz teşekkül etmemiş bir dünyanın erdemleriyle mücevher misali parlayan.

Sizin sevginizde parlasın bir yıldızın ışığı! Umudunuzun tarifi şu olsun: "Üstinsanı doğurabilsem keşke!"

Cesaret olmalı sevginizde! Sevginizle yürümelisiniz üstüne, sizde korku uyandıranın.

Haysiyet olmalı sevginizde! Aksi takdirde haysiyeti yeterince idrak edemez kadın. Haysiyetiniz, sevildiğinizden daha fazla sevmek ve hiç bir zaman ikinci olmamak olmalı.

Seven kadından korkmalı erkek: Sevdiği uğruna her türlü fedakârlıkta bulunur ve sevgisi dışındaki her şey kaybeder kıymetini.

Kin güden kadından korkmalı erkek: zira erkek, ruhunun derinliğinde yalnızca fenadır, kadın ise orada bayağıdır.*

En çok kimden nefret eder kadın? – Demir böyle sormuş mıknatısa: "En çok senden nefret ederim, zira çekersin fakat yeterince güçlü değilsin, kendinde tutacak kadar."

Erkeğin mutluluk tarifi şudur: Ben isterim. Kadının mutluluk tarifi ise şudur: O ister.

"İşte şimdi dünya kusursuz oldu!" – böyle düşünür, tüm sevgisiyle itaat eden her kadın.

Ve itaat etmelidir kadın, ve bir derinlik katmalıdır yüzeyselliğine. Kadının ruhu [mizacı] bir yüzeydir, bir zardır, sığ sular üzerindeki oynak, fırtınalı.

Erkeğin ruhu [mizacı] ise derindir, çağlar nehri yeraltı mağaralarında: Kadın onun gücünü sezer, lakin idrak edemez. –

İhtiyar kadın bana şu cevabı verdi: "Pek sevimli şeyler söyledi Zerdüşt, özellikle de bunlara uygun yaştaki gençler için.

Ne tuhaf ki yeterince tanımaz kadınları Zerdüşt, ancak haklıdır hakkında söylediklerinde! Bunun sebebi, kadında imkânsız diye bir şeyin olmayışı mıdır?

* "schlecht". (ç.n.)

Ve şimdi şu küçük hakikati teşekkür olarak kabul et! Ben böylesi bir hakikati dile getirebilecek kadar ihtiyarım!

Onu sar sarmala ve kapa ağzını: yoksa avazı çıktığı kadar haykırır bu küçük hakikat."

"Anlat bana kadın, şu küçük hakikati!" dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu ihtiyar kadın: "Kadınlara mı gidiyorsun? Kırbacını unutma!" –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Engerek Sokması Hakkında

Günlerden bir gün, havalar sıcakken, incir ağacının altında, kolları yüzünde, uyuyakalmıştı Zerdüşt. Derken, bir engerek geldi ve boynundan öyle bir soktu ki onu, Zerdüşt acıdan bas bas bağırdı. Kollarını yüzünden çekince, yılanı* gördü: o an tanıdı yılan Zerdüşt'ün gözlerini, acemice kıvrılarak kaçmaya yeltendi. "Gitme hemen," dedi Zerdüşt, "henüz kabul etmedin teşekkürümü! Vaktinde uyandırdın beni, yolum uzun daha". "Artık kısadır yolun." dedi engerek kederlenerek; "Öldürücüdür zehrim." Zerdüşt gülümsedi. "Görülmüş şey midir bir ejderhanın yılan zehriyle öldüğü?" – dedi. "İyi de geri al zehrini! Zengin değilsin, zehrini hediye edecek kadar bana." Bunun üzerine yılan, bir kez daha boynuna sarıldı Zerdüşt'ün ve yaladı yarasını.

Zerdüşt, bir gün bunu yandaşlarına anlattığında sordular ona: "Söyle ey Zerdüşt, nedir bu kıssadan çıkaracağımız hisse?"

Bunun üzerine şöyle buyurdu Zerdüşt:

İyiler ve adiller, ahlak tahripçisi derler bana: hikâyem ahlaka aykırıdır.

Ne var ki bir düşmanla karşılaştığınızda, karşılık vermeyin kötülüklerine iyilikle: utanç verir zira bu. Bilakis size iyilik yaptığını ispatlayın ona.

* Zerdüştlük'te "yılan" Ehrimen'in (Kökü ruh. İyi ruhu simgeleyen Hürmüz'le savaşır.) hizmetinde bulunan, öldürülmesi sevap kabul edilen bir canlıdır. (ç.n.)

Ve mahcup etmektense, öfkelenin daha iyi! Ve size sövüldüğünde, hoşuna gitmez bunu nimetten saymanız. İyisi mi, kısmen de olsa karşılık verin sövgüye!

Ve size büyük bir haksızlık yapıldığında, vakit kaybetmeden buna beş küçük haksızlık daha ekleyin! Tüyler ürpertici bir şeydir haksızlığa tek başına katlananı seyretmek.

Bunu zaten bilmiyor muydunuz? Paylaşılmış bir haksızlık, bir yarım haktır. Ve haksızlığı, ancak taşıyabilecek durumda olan yüklenmelidir!

Daha insancıldır, küçük bir intikam, hiç intikam alamamaktan. Ve eğer ceza, yasaları çiğneyen için bir hak ve şeref değilse, istemem o zaman sizin cezalarınızı!

Daha soylucadır, kendini haksız çıkarmak, haklı göstermekten, hele de haklıysanız. Yalnız bunun için kâfi derecede zengin olması gerekir kişinin.

Sizin soğuk adaletinizi sevmem; yargıçlarınızın gözünden daima cellat ve onun soğuk çeliği bakar bana.

Söyleyin, nerede bulunur adalet, ki gören gözleri olan sevgidir o?

Öyleyse yalnız bütün cezalara değil, bütün suçlara da katlanan sevgiyi yaratın.

Öyleyse yargıçlar dışında herkesi beraat ettiren bir adalet bulun bana!

Şunu da mı işitmek istersiniz? Samimiyetle adil olmak isteyenler için yalan dahi insanseverlik sayılır.

Fakat nasıl samimiyetle adil olabilirim ki? Nasıl herkese kendi payını verebilirim ki? Şu bana kâfi gelmeli: Herkese kendi payımı veririm.

Nihayet kardeşlerim, yalnızlara haksızlık yapmaktan sakının! Yalnız kişi, nasıl unutabilir ki? Ve nasıl karşılık verebilir ki?

Derin bir kuyu gibidir yalnız kişi. İçine bir taş atmak kolaydır; lakin dibe inerse taş, söyleyin, kim çıkarabilir onu dışarıya?

Sakının yalnız kişiyi kırmaktan! Eğer kırarsanız da onu, öldürün o zaman! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Çocuk ve Evlilik Hakkında

Bir tek sana sormak isterim kardeşim: Bir sonda gibi atıyorum bu soruyu ruhuna, anlamak için ne kadar derin olduğunu.

Sen gençsin, çocuğun ve yuvan olsun istiyorsun. Fakat sorarım sana: Bir çocuk isteyecek denli ehil birisi misin?

Zafer sarhoşu musun, kendi kendini mağlup eden misin, hâkimi misin duyularının, efendisi misin erdemlerinin? Böyle sorarım sana!

Yoksa arzunuzla dile gelen, hayvan ve defihacet mi? Yoksa yalnızlık mı? Yoksa barışık olamamak mı kendinle?

İsterim ki bir çocuk özlemi duysun zaferin ve hürriyetin. Canlı abideler dikesin zaferine ve kurtuluşuna.

Kendinin ötesini inşa etmelisin. Fakat ilkin kendini inşa etmelisin, bedenen ve ruhen dimdik vaziyette.

Yalnız ileriye doğru değil, yukarıya doğru da kök salmalısın! Yardımcı olacaktır bunun için sana evliliğin bahçesi.

Daha üstün bir varlık yaratmalısın, bir ilk devinim, kendiliğinden dönen bir tekerlek – bir yaratıcı yaratmalısın.

Evlilik: böyle tanımlıyorum ben, iki kişinin yaratıcılarından daha üstün bir varlık yaratma istencini. Böyle bir istence sahip olanların birbirlerine gösterdikleri saygıya evlilik derim ben.

Bu olmalı evliliğinin manası ve hakikati. Fakat şu gereğinden fazlaların evlilik dediği şeyi, şu lüzumsuzların, – ah, nasıl tanımlarım ben bunu?

Ah, iki kişilik züğürtlüğü şu ruhun! Ah, iki kişilik pisliği şu ruhun! Ah, iki kişilik acınası sefa düşkünlüğü!

Evlilik diyorlar bunların hepsine ve nikâhlarının cennette [gökte] kıyıldığını söylüyorlar.

Gel gör ki beğenmem cennetlerini bu lüzumsuzların! Hayır, beğenmiyorum onları, ilahi ağlara* takılmış hayvanları.

Uzak olsun benden, birbiri için yaratmadığı bu iki insanın nikâhını kutsamak için topallayarak yaklaşan tanrı da!

* *İncil*'e gönderme (Matta 13:47-50; Eyüp 8:15)... Burada 'Balıkçılar' (melekler) çağın sonunda kutsallarla kötüleri birbirinden ayıracaktır. (ç.n.)

Sarakaya almayın bu tür evlilikleri! Hangi çocuğun bir gerekçesi yoktur, anne ve babası için ağlamaya?

Ehliyetli göründü şu adam bana ve olgun, dünyanın gayesini kavramaya: fakat karısını görünce, tımarhane sandım yeryüzünü!

Evet, nöbetler halinde sarsılsın isterim yeryüzü, bir azizle bir kaz çiftleşecekse eğer!

Bu adam, bir kahraman gibi aramaya koyuldu hakikati ve sonunda ele geçirdiği ganimet, küçük, süslü bir yalan oldu. İşte ailem, diye tanımladı bunu.

Bir diğeri, çekingendi ilişkilerinde ve seçici davranırdı. Fakat bir çırpıda altüst ediverdi ilişkisini: İşte ailem, diye tanımladı bunu.

Bir başkası, bir hizmetçi arıyordu, meleğin erdemlerine sahip. Fakat bir anda oluverdi hizmetkârı bir kadının ve şimdi tek eksiği bir melek olabilmek.

İhtiyatlı buldum tüm satıcıları, hepsinin hilekâr gözleri var. Fakat en hilekârı dahi, çuval içinde alıyor karısını.

Anlık hezeyanlar – aşk adını veriyorsunuz buna. Ve evliliğiniz, uzun süren bir budalalıkla son verir, bu anlık hezeyanlarınıza.

Kadına duyduğuz sevgi ile kadının erkeğe duyduğu sevgi – ah, keşke bu, ıstırap çeken ve gizlenen tanrılara duyulan bir şefkat olsaydı! Ne var ki, çoğu kez bulur iki hayvan birbirini.

Sizin en mükemmel aşkınız dahi, hayran kalınan bir betimleme ve bedensel acıya sebep olan bir kordur. Bir meşaledir o, daha yücelere uzanan yolunuzu aydınlatacak.*

Kendinizin ötesinde sevmelisiniz bir gün. Sevmeyi ö ğ r e n i n o halde, öncelikle! Bu yüzden içmek zorunda kaldınız aşkınızın acı kadehini.

* "Sokrates'in Diyotima'nın *Sempozyum*'daki öğretisini yorumlayışını anımsatırcasına Zerdüşt başka bir insana duyulan sevgiyi daha mükemmel bir sevgi için bir başlangıç ve eğitim devresi olarak görür. Diyotima sevginin en yüce şeklini ebedi Güzellik Biçimini düşünmeye yönelik erotik arzuyla özdeşleştirir. Oysa görünüşe göre, insan dünyasının ötesinde yüce bir dünya arama hakkı, ceza olarak Zerdüşt'ün elinden alınır ve Zerdüşt de bu niyetinden feragat eder." Peter, Berkowitz, *Nietzsche – Bir Ahlak Karşıtının Etiği*, Çev. Ertürk Demirel, Ayrıntı, 2003. (ç.n.)

En mükemmel aşkın kadehinde dahi bir acılık vardır: Böyle artırır üstinsana hasreti o sende, böyle susatır seni yaratıcı olan.

Yaratıcıya duyulan hararet, hasret ve ok üstinsana: Söyle kardeşim, bu mudur senin evlilik istencin?

Kutsal sayarım ben böyle bir istenç ve böyle bir evliliği. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Gönüllü Ölüm Hakkında

Çok geç ölür çoğunluk, bazıları da çok erken. Hâlâ yabancı gelir kulaklara şu vecize: "Vaktinde öl!"

Vaktinde öl: Bunu öğretir Zerdüşt.

Elbette, hiçbir zaman vaktinde yaşamayan, nasıl ölebilir ki vaktinde? Keşke hiç doğmamış olsaydı! – Bunu tavsiye ederim ben lüzumsuzlara.

Fakat lüzumsuzlar dahi önemserler ölümlerini, ki en boş ceviz dahi kırılmak ister.

Ölümü herkes önemser: fakat bayram değildir henüz ölüm. İnsanlar henüz öğrenmiş değiller en iyi bayramlarını nasıl kutlayacaklarını.

Tamamlayan ölümü göstereceğim size, yaşayanlara bir diken* ve bir adak olan ölümü.

Tamamlayan kişi, kendi ölümünü ölür, muzaffer bir edayla, etrafı umanlar ve adayanlarla çevrili olarak.

Böyle ölmeyi öğrenmek lazım; ve hiçbir tören olmamalı, böyle ölen bir kişinin canlıların yeminlerini sunmadığı!

Böyle ölmek en iyisidir; ikincisi ise, savaşta ölmek ve bir büyük ruhu feda etmektir.

Fakat savaşanın da, zafer kazananın da kin güttüğü, sizin sırıtan ve hırsız gibi sokulan –buna rağmen bir efendi gibi gelen– ölümünüzdür.

* İncil'e gönderme (1. Korintliler 15:55-56). (ç.n.)

Kendi ölümümü överim size, gönüllü ölümümü, ben istediğim için bana geleni.

İyi de ne zaman isteyeceğim ben? – Bir hedefi ve bir varisi olan kişi, bu hedef ve varis için zamanında ölmek ister.

Ve o kişi, hedef ve varise duyduğu saygıdan ötürü, hayat mabedine asmayacaktır kuru bir çelenk.

Hakikaten, ip cambazlarına benzemek istemem: onlar iplerini uzatırken, çekerler kendilerini geri geri.

Bazıları kendi hakikatleri ve kendi zaferleri uğrunda pek yaşlanırlar. Dişsiz bir ağzın artık her hakikati söylemeye hakkı yoktur.

Vaktinde şereflerini terk etmeli, şöhret sahibi olmak isteyenler ve vaktinde gitmek denen o güç hünere alışmalı.

Kişi, en lezzetli olduğu an durdurmalı kendini yedirmeyi: Uzun zaman sevilmek isteyenler bilirler bunu.

Ekşi elmalar vardır hiç kuşkusuz, kaderleri güzün son gününe kadar beklemek olan: Bunlar aynı zamanda olgunlaşır, sararır ve buruşurlar.

Bazılarının önce yüreği ihtiyarlar, bazılarının da ruhu. Bazısı da gençliğinde kocamıştır, fakat geç gelen gençlik, uzun ömürlü olur.

Hayat fiyaskodur kimileri için: Zehirli bir böcek* kemirir yüreklerini. Bunlar görebilseler keşke, ölümlerinin daha büyük bir başarı olacağını!

Bazısı hiç tatlılaşmaz, henüz yazken geçer içleri. Onu dalında tutan şey korkaklıktır.

Çoğu pek uzun yaşar ve uzun zaman sıkı sıkıya tutunurlar dallarına. Bir fırtına kopsun isterdim, tüm bu çürükleri, kurtlar tarafından kemirilmişleri dallarından döksün!

İsterdim ki h ı z l ı ölüm vaizleri gelsin! Bence bunlar, hayat ağaçları için en iyi fırtına ve silkeleyici olurlardı. Lakin hep, vaaz edildiğini duyuyorum ağır ölüm ile tüm 'dünyevi' felaketlere tahammül etmenin.

Ah, dünyevi olana tahammül etmeyi mi vaaz ediyorsunuz? O dünyevi olandır aslında, ey küfürbazlar, size fazlasıyla tahammül eden!

* İncil'e gönderme (Eyüp 25:6). (ç.n.)

Hakikaten, ağır ölüm vaizlerinin saygı gösterdiği o Yahudi,* pek erken öldü: ve korkunç bir mukadderat oldu, o zamandan bu yana, onun erken ölümü.

Yalnız gözyaşlarını ve yeisini tatınıştı Yahudiliğin, tüm iyilerin ve adillerin kiniyle birlikte, – o Yahudi İsa: derken sarıp sarmaladı onu ölüm hasreti.

Kalabilseydi keşke çölde, uzağında iyilerin ve adillerin. Belki yaşamayı öğrenirdi ve yeryüzünü sevmeyi – ve gülmeyi.

İnanın bana kardeşlerim! Pek erken öldü o; eğer benim yaşıma kadar yaşasaydı, yalanlardı kendi öğretilerini! Soyluydu yalanlayacak kadar!

Ancak henüz olgunlaşmamıştı. Ham olur delikanlının sevgisi ve hamlıkla kin güder insana ve yeryüzüne. Bağlı ve ağırdır hâlâ onun gönlünün ve ruhunun kanatları.

Ancak adamın içinde, delikanlıdan daha fazla çocuk saklıdır ve daha az kara sevda: daha iyi anlar hayatı ve ölümü.

Ölmekte hür ve ölümde hürdür, "evet" demeye vakit kalmadığında, kutlu bir "hayır" diyebilen: böylesi ölüm ve hayattan iyi anlar.

Dostlarım, ölümünüz insan ve toprağa karşı savrulmuş bir küfür olmasın: bunu dilerim ruhunuzun balından.

Ölümünüzde parıldamalı hâlâ ruhunuz ve erdeminiz, dünyanın etrafındaki akşam kızıllığı gibi: Kötü bir ölüm olur aksi takdirde ölümünüz.

Dostlarım, böyle ölmek isterim, sayemde daha çok sevesiniz diye yeryüzünü; ve toprak olmak isterim, beni doğuranda huzur bulayım diye.

Sahiden bir hedefi vardı Zerdüşt'ün, topunu atmıştı: ve şimdi dostlarım, sizler olun hedeflerimin varisi, size atıyorum altın topu.

Dostlarım, altın topu attığınızı görmeyi her şeyden fazla isterim! Ve bu sebeple şımarttım yeryüzünü: Siz de bağışlayın beni!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* İsa'ya gönderme. Pavlus'a göre insanları tövbeye çağıran Yahudi vaizi (yani İsa) bir kurtarıcı, bir Mesih'tir. Yine Pavlus'a göre İsa, Tanrının oğludur ve bağışlanmıştır. (ç.n.)

Hediye Veren Erdem Hakkında

1.

Zerdüşt, gönülden bağlandığı, adına "Alaca İnek" denen şehirden ayrıldığında, kendilerini Zerdüşt'ün havarisi sayan pek çok kişi, arkasından gidip, eşlik ettiler ona. Böylece bir kavşağa ulaştılar: Zerdüşt, işte o an, bundan sonrasını yalnız yürümek istediğini söyledi; yalnız gezerlerin dostuydu zira. Havarileri vedalaşırken, altın kabzasında güneşe uzanan bir yılanın sarılı olduğu bir asa hediye ettiler. Zerdüşt asaya sevindi ve ona dayandı; ardından havarilerine şöyle dedi:

Söyleyin bana: nasıl oldu da altın en yüksek değere ulaştı? Nadir bulunur ve yararsızdır, ışıldar ve tatlı bir parlaklığa sahiptir, daima hediye edilebilir.

Altın, en yüksek erdemin bir sureti olarak ulaştı en yüksek değere. Altın gibi parıldar, hediye verenin gözü. Altının parıltısı temin eder Ay ile Güneş arasındaki barışı.

En yüksek erdem nadir bulunur, yararsız, parlak ve tatlıdır: hediye veren erdemdir, en yüksek erdem.

Hakikaten, anlıyorum sizi havarilerim; sizler de benim gibi hediye veren erdemin peşindesiniz. Kediler ve kurtlarla neyiniz müşterek sizin?

Susuzluğunuzdur sizin, kendini kurban etmek ve hediye olarak vermek ve bundan ötürü susamışsınız, yeryüzündeki tüm servetleri ruhunuzda toplamaya.

Doymak bilmez ruhunuz, peşinden koşar hazine ve mücevherlerin, hediye verme istencine doymadığından erdeminiz.

Zorluyorsunuz her şeyi kendinize ve içinize dolmaya, geri fışkırsan diye hepsi kaynağınızdan, sevginizin hediyesi olarak.

Hakikaten, haydududur tüm değerlerin, böylesi bir hediye veren sevgi; fakat ben kutsal ve şifalı bulurum bu bencilliği.

Bir başka bencillik daha vardır, yoksul mu yoksul, aç, daima çalmak isteyen; hastaların bencilliğidir bu, hastalıklı bencillik!

O, haydut gözüyle bakar parıldayan her şeye; bir açın tamahkârlığıyla tartar zengin sofrası olanı; ve sırnaşır durur daima hediye verenlerin masasına.

Bu şekilde konuşur hastalık böylesi ihtirastan ve görünmez soysuzlaşmadan: bu bencillik, hırsız ihtirasıdır ve verimli bir bedenden gelir.

Söyleyin bana kardeşlerim, bizce kötü ve en kötü olan nedir? Soysuzlaşma değil mi? Ve kuşkulanırız biz, hediye veren ruhun bulunmadığı yerde soysuzlaşmadan.

Dimdik yükselir bizim yolumuz, bir türden daha üstün bir türe: oysa dehşet vericidir bizim için, şöyle konuşan soysuzlaşmış bir duyu: "her şey benim için".

Duyularımız yükseklere uçar bizim: bu haliyle tasviri gibidir bedenimizin, yükselişin tasviri. Böylesi bir yükseliş tasviri, adıdır erdemlerin.

İşte böyle gelip geçer beden, bir oluşan ve savaşan olarak tarihten. Peki ya ruh – nesi olur bedenin? Savaşlarının ve zaferlerinin habercisi, yoldaşı ve yankısı.

İyi ve kötülük isimleri birer tasvirdir: konuşmazlar, ima ederler sadece. Delidir, onları bilmek isteyen.

Kardeşlerim, dikkat edin, ruhunuzun tasvirlerle dile geldiği saatlere. Oradadır erdeminizin kaynağı.

Orada yükselmiş ve yeniden dirilmiştir bedeniniz; mest eder ruhu saadetiyle, böylece ruh, yaratan, takdir eden ve seveni olur her şeyin.

Yüreğiniz bir nehir gibi genişse ve akıyorsa coşkunca, yakınında oturanlar için bereket ve tehlike yaratıyorsa: oradadır erdemlerinizin kaynağı.

Övgü ve yergi, iyi aşabilmişseniz ve iradeniz, bir sevenin iradesi gibi, hükmetmek isterse her şeye: oradadır erdemlerinizin kaynağı.

Hor görüp de rahat olan ve yumuşak yatağı, seremedinizse yufka yüreklilerden yeterince uzağa: oradadır erdemlerinizin kaynağı.

Eğer tek bir iradenin sahibiyseniz ve elzem görüyorsanız bu dönüşümü tüm sıkıntılara rağmen: oradadır erdemlerinizin kaynağı.

Hakikaten, bu erdem, yeni bir iyi ve fenadır. Hakikaten yeni ve derin bir çağlayışın, yeni bir kaynağın sesidir!

Kudrettir, bu yeni erdem; bir hâkim fikir, etrafında uyanık bir ruhun bulunduğu: altın bir güneş ve etrafında da idrak yılanı.

2.

Burada, bir süre sustu Zerdüşt ve sevgiyle baktı havarilerine ve sonra devam etti kaldığı yerden – sesi değişmişti:

Kardeşlerim, sadık kalın yeryüzüne, erdemlerinizin gücüyle! Hediye veren sevginiz ve bilginiz, hizmet etsin yeryüzünün gayesine. Bunu rica edip sizden, bunun için yalvarırım size.

İzin vermeyin "dünyevi" şeylerden kaçarak, kanat çırpıp gitmelerine ve "ebedi duvarlara" kanatlarını çarpmalarına! Ah, ne kadar çok kaybolup gitmiş erdem var!

Döndürün, benim gibi kaybolup gitmiş erdemleri yeryüzüne – evet, döndürün onu bedene ve hayata: bir mana katsın diye yeryüzüne, – insani bir mana!

Şimdiye kadar yüzlerce kez kaybolup gitti ve tükenip bitti, ruh da erdem de. Ah, bedenimizde barınır hâlâ tüm bu çılgınlık ve hatalar: beden ve istenç oldular orada.

Şimdiye kadar yüzlerce kez tecrübe etti ve yanıldı, ruh da, erdem de. Evet, bir tecrübeydi insan. Ah, bizde vücut buldu, nice cehalet ve yanılgı!

Yalnız şuuru değil bin yılların, – çılgınlığı da nükseder içimizde. Tehlikelidir mirasçı olmak.

Devasa tesadüfle çarpışmaktayız hâlâ adım adım ve şimdiye kadar, hükmü sürmekteydi tüm insanlık üzerinde saçmalığın – anlamsızca.

Kardeşlerim, hizmet etmeli ruhunuz ve erdeminiz, yeryüzünün gayesine: ve tüm nesnelerin değeri, sizler tarafından biçilmeli! Savaşanlar olmalısınız bu sebeple! Yaratıcılar olmalısınız bundan ötürü!

Bilerek arınır beden; bilgiyle sınayarak yükselir; kutsileşir tüm dürtüler idrak edende; şen olur yükselenin ruhu.

Kendine yardım et, hekim: Böylece hastalarına da yardım etmiş olursun. Onun yaptığı en iyi yardım, kendiliğinden iyileştireni gözleriyle görmesidir.

Henüz yürünmemiş binlerce yol vardır, binlerce gizli adaları ve şifası hayatın. Tükenmemiş ve keşfedilmemiştir hâlâ insan ve onun dünyası.

Ey yalnızlar, uyanık olun ve dinleyin! Gelecekten bu yana doğru eser rüzgârlar, gizli kanat vuruşlarıyla ve müjdenin iyisi, ulaşır hassas kulaklara.

Ey bugünün yalnızları, ey ayrılanlar, bir gün, siz bir halk olacaksınız: Kendini seçmiş olan sizlerden, seçilmiş bir halk yetişmeli – ve onun içinden de üstinsan.

Hakikaten, nekahet yeri olmalı artık dünya! Ve şimdiden, yeni bir koku tütmekte üstünde, bir şifa getiren, – ve yeni bir umut.

3.

Son sözünün söylememiş biri gibi sustu Zerdüşt, tüm bunlardan sonra; kuşkuyla tartıp durdu asayı elinde. Nihayet şöyle konuşmaya başladı – sesi değişmişti.

Bundan sonrasını tek başıma yürüyeceğim havarilerim! Siz de gidin buradan, hem de yalnız! Ben öyle istiyorum.

Hakikaten şunu tavsiye ederim size, uzaklaşın benden ve karşı koyun Zerdüşt'e. Hatta daha iyisi: Utanın ondan! Belki de aldatmıştır sizi.

İdrak eden adam, yalnız düşmanlarını sevmek zorunda değil; dostlarından da nefret edebilmelidir.

İlelebet öğrenci kalırsa insan, değerini düşürür hocanın. Ve neden didiklemek istemiyorsunuz çelengimi?

Hürmet ediyorsunuz bana, lakin ne olacak, bir gün hürmetiniz sona ererse? Sakının ki çarpmasın size bir heykelin sütunu!

Zerdüşt'e inandığınızı mı söylüyorsunuz? Fakat Zerdüşt'te ne var? Sizler benim müminlerimsiniz: fakat ne özelliği var tüm müminlerin?

Henüz kendinizi aramamıştınız: beni buldunuz o an. Böyle yapar tüm müminler; bu sebeple azdır önemi tüm inançların.

Şimdi sizden, beni kaybetmenizi ve kendinizi bulmanızı istiyorum; ve ancak beni hepiniz inkâr ettikten sonra dönmek istiyorum size.

Hakikaten, o zaman başka bir gözle arayacağım kaybettiklerimi; bir başka sevgiyle seveceğim sizi o zaman.

Ve bir gün yeniden benim dostlarım olacaksınız ve çocukları tek bir umudun: O zaman, büyük öğleyi kutlamak için sizinle, aranızda olacağım üçüncü kez.

Bu büyük öğle ise şudur: İnsanın, hayvanla üstinsan arasındaki yolunun ortasında bulunur ve akşam yolunu en büyük umudu olarak kutlamaktadır: yeni bir sabaha çıkan yoldur bu zira.

İşte o zaman kutsar kendini batan kişi: Diğer yana geçen olduğu için ve bilgisinin güneşi tepesinin üstünde olacaktır.

"Tüm tanrılar öldü: Bundan böyle yaşasın istiyoruz üstinsan": bu olsun, o büyük öğle geldiğinde bizim son arzumuz. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

İKİNCİ BÖLÜM

" – ve ancak beni hepiniz inkâr ettikten
sonra dönmek isterim size.

Hakikaten, o zaman başka bir
gözle arayacağım kaybettiklerimi;
bir başka sevgiyle seveceğim
sizi o zaman."

Zerdüşt,
Birinci Bölüm,
Hediye Veren Erdem Hakkında

Ayna Tutan Çocuk

Zerdüşt, bunun üzerine dağlara ve mağarasının yalnızlığına geri döndü, uzaklaştı insanlardan: Tohumunu saçmış bir çiftçi gibi beklemek için. Gel gör ki ruhu sabırsızlıkla ve sevdiklerine karşı hasretle dolmuştu: onlara verebileceği daha çok şey vardı zira. Doğrusu en zor şeydir, sevgiden ötürü açılmış elleri kapamak ve hediye vermekten utanmak.

Böylece ayları ve yılları gelip geçti yalnızın fakat giderek arttı bilgeliği ve yoğunluğuyla eza verir oldu ona.

Lakin bir sabah, tan kızıllığından önce uyandı, uzun uzun düşündü yatağında ve nihayet şöyle dedi yüreğine:

"Beni ürküten neydi ki rüyamda, böyle uyandım? Elinde ayna* tutan bir çocuk mu geldi yanıma?

"Ey Zerdüşt" – dedi bana çocuk, "kendine bir bak aynada."

Aynaya bakınca lakin, bir çığlık kopardım ve yüreğim hızlı hızlı attı: aynada gördüğüm benim değil, şeytanın yüzüydü zira ve kıs kıs gülüyordu.

Hakikaten pek iyi tabir ederim rüyanın delaletini ve ihtarını: Öğretim tehlikede, buğdaylık hevesinde yabani otlar.

Kudretli olmuş düşmanlarım, çehresini bozmuşlar öğretimin, öyle ki utanır olmuş sevdiklerim kendilerine verdiğim hediyelerden.

Kaybettim dostlarımı; zamanı geldi demek ki, kaybettiklerimi aramanın!" –

Bu sözlerle yerinden fırladı Zerdüşt, fakat ürkmüş ve nefes almaya çalışan biri gibi değil, daha çok ilham deminde-

* Bu "sırlı cam", pek çok gelenekte ve inançta "gelecek habercisi" olarak görülür; bilhassa Hıristiyanlıkta aynanın görebilme özelliği olan gözlere öte dünyanın kapılarını araladığı rivayet edilir. (ç.n.)

ki bir kâhin ve bir türkücü gibi. Hayranlıkla bakıyordu ona kartalı* ve yılanı:** yüzüne, tan kızıllığı gibi, gelmekte olan bir saadetin ifadesi yayılınıştı zira.

Hayvanlarım, bana ne oldu? – dedi Zerdüşt. Dönüşmedim mi ben? Bir kasırga gibi gelmedi mi bana uhrevi saadet?

Divanedir benim saadetim ve delice konuşacaktır: henüz pek genç – sabırlı davranın ona!

Saadetimle yaralandım: hekimim olsun tüm ıstırap çekenler!

Dostlarım ve düşmanlarının arasına inebilirim yeniden! Yine konuşacak Zerdüşt, hediye verecek ve sevdiklerine sevgisini gösterecek!

Benim sabırsız sevgim nehirleri aşıp, taşıyor doğuya ve batıya.*** Suskun dağlardan ve ıstırap fırtınalarından vadilere doğru çağlıyor ruhum.

Uzunca bir süre hasret çektim ve uzaklara baktım. Uzunca bir süre dinledim yalnızlığı: böyle unuttum susmayı.

Ağız kesildim büsbütün ve çağıltısı oldum yüksek kayalardan akan ırmağın: aşağıya, vadiye doğru salmak istiyorum sözlerimi.

Ve yuvarlanabilmeli sevgi ırmağım ulaşılması zor yollarda. Bir nehir, bulamaz olur mu hiç, denize ulaşan yolu eninde sonunda?

Ne hoş ki, içimde yalnız ve kendine yeten bir göl var; lakin benim sevgi ırmağım onu da sürüklüyor aşağıya – denize!

Yeni yollardan gidiyorum, yeni sözler geliyor aklıma; bezdim, tüm yaratıcılar gibi, eski dillerden. Artık aşınmış tabanlar üzerinde gezinmek istemiyor ruhum.

* Zürdüştlükte "kartal", çoğu kere göğün ve evrensel güçlerin simgesi olmakla birlikte, kimi zaman koruyucu ruh ve adaletin de simgesi olarak algılanır. Ahura Mazda'nın (en yetkin bilgelikteki tanrı) emarelerinden biridir. Kanatlarını çırptığında fırtınalar yarattığı ve tanrı Vayu'nun (yani dünyanın sekiz yönünden koruyan sekiz devadan biri: Kuzeydoğu) donuna bürünen kutsal bir kuş olduğu rivayet edilir. (ç.n.)

** Zerdüştlükte "yılan", tüm diğer inanç ve mitolojilerdeki gibi, ne yenmesi yasaklanan meyveleri korumakla yükümlü bir hayvandır, ne de yeraltı denizinde yaşayan Erlik'in (İlk İnsan) kamçısıdır; bilakis Ehrimen'in (Ahriman) hizmetkârıdır ve öldürülmesi sevap kabul edilir. (ç.n.)

*** "Aufgang und Niedergang": Her yer ya da her taraf. (ç.n.)

Yavaş geliyor bana her konuşma – arabana atlıyorum, ey fırtına! Ve şeytanlık edip, kırbaçlamak istiyorum seni ayrıca!

Uzak denizleri aşmak istiyorum bir haykırış ve coşku içinde, ta ki dostlarımın misafir olduğu Saadet Adaları'nı* bulana kadar: –

Ki dostlarım da düşmanlarının arasında! Nasıl da seviyorum, konuşabileceğim her bir ferdi! Düşmanlarım dahi bir parçası bendeki saadetin.

Ve eğer binmek istersem en vahşi atıma, yardım eder en çok mızrağım bana: o hizmetkârıdır daima ayaklarımın: –

Düşmanlarıma fırlattığım mızrak! Ne kadar müteşekkirim, nihayet düşmanlarıma karşı kullanabileceğim için mızrağımı!

Pek yüksekti bulutumdaki gerilim: derinlere, sağanak halinde dolu yağsın istiyorum, yıldırımların kahkahaları.

Şiddetle kabaracak o zaman göğsüm ve kuvvetle üfürecek kasırgasını dağların üzerine: rahatlayacak böylelikle.

Hakikaten, bir fırtına gibi geliyor saadetim ve özgürlüğüm! Ancak düşmanlarımın, sansınlar isterim, başlarının üzerinde bir i b l i s in tepindiğini.

Dostlarım, evet, sizler de dehşete kapılacaksınız, benim bu vahşi bilgeliğimden ve belki de kaçacaksınız düşmanlarımla birlikte.

Ah, ayartabilsem keşke, çoban kavalıyla sizleri! Ah, öğrenebilse keşke, dişi aslan bilgeliğim, şefkatle kükremeyi. Gerçi pek çok şeyi birlikte öğrendik biz!

Gebe kaldı benim vahşi bilgeliğim, ücra dağlarda; yalçın kayalar üzerinde doğurdu yavrusunu, en küçüğünü.

Mecnun gibi dolaşıp duruyor şimdi haşin çölde ve arayıp duruyor yumuşak çimleri – benim ihtiyar, vahşi bilgeliğim!

Yüreklerinizin yumuşak çimine yatırmak ister dostlarım! – Sevginizin üstüne yatırmak ister, o en çok sevdiğini!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* Filozofların, savaşta zaferler kazanmış komutanların öldükten sonra gittikleri varsayılan, yeryüzünün batısında olduğu kabul edilen adalar. Bu adalardan, muhtemeldir ki Platon, ilk kez *Şölen*'de söz etmektedir. (ç.n.)

Saadet Adaları'nda

İncirler dökülüyor ağaçlardan, olgun ve tatlılar, çatlıyor kırmızı kabukları dökülürken. Kuzey rüzgârıyım ben olgun incirlerin.

Ve işte incirler gibi dökülmekte dostlarım, bu öğretiler: Haydi, için onların özsuyunu, emin lezzetli etini. Ortalık güz, gökyüzü açık, vakit ikindi.

Bakın, nasıl da bereketli etrafımız! Ve ne kadar güzel, bu bolluğun içinden uzak denizlere bakmak!

Bir zamanlar uzak denizlere bakarken tanrı denirdi; fakat şimdi size şöyle demeyi öğretiyorum: üstinsan.

Bir zandır tanrı; fakat ben, yaratıcı iradenizden* daha ileri gitsin istemem zannınızın.

Bir tanrı y a r a t a b i l i r m i s i n i z? – Öyleyse söz etmeyin bir daha bana tanrılardan! Ne hoş ki, yaratabilirsiniz üstinsanı pekâlâ!

Belki bizzat kendiniz değil kardeşlerim! Fakat siz kendi içinizden yaratabilirsiniz babalarını ve atalarını üstinsanın: sizin en iyi yaratmanız bu olmalı! –

Bir zandır tanrı: fakat isterim ki sınırlı kalsın zannınız, düşünülebilirle.

Bir tanrı d ü ş ü n e b i l i r m i s i n i z? – Fakat bu, sizin için hakikat iradesi manasına gelmeli, ki dönüşebilsin insanın düşünebildiği, insanın görebildiği, insanın hissedebildiği her şeye. Bizzat kendi duyularınızla düşünebilmelisiniz sonuna değin!

Ve dünya dediğiniz şeyi, önce siz yaratmalısınız: sizin aklınız, sizin görünümünüz, sizin iradeniz, sizin sevginiz olmalı önce! Ve hakikaten saadet vermeli bu size, ey idrak edenler!

* "Eylemlerimizi, arzu, niyet ve amaçlarımıza göre, kontrol altında tutabilme ve belirleme gücü; kişinin belli eylem ya da eylemleri gerçekleştirmede sergilediği kararlılık; belli bir durum karşısında, gerçekleştirilecek olan eylemi, herhangi bir dış zorlama ya da zorunluluk olmaksızın, kararlaştırma ve uygulama gücü; eyleme neden olan, eylemi başlatabilen yeti. (...) Nietzsche ise iradeyi insana iki yaşam tarzı ve ahlak anlayışı arasında seçim yapma imkânı veren en önemli güç olarak tanımlamıştır." Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, 4. Basım, Eylül 2000. (ç.n.)

Nasıl tahammül ederdiniz hayata, bu umut olmadan, ey siz idrak edenler! Kavranması imkânsız ya da akılalmaz şeyler içinde bir yuva bulamazdınız kendinize!

Fakat dostlarım, tüm yüreğimi açayım size: Tanrılar var olsaydı eğer, nasıl tahammül ederdim ben tanrı olmayışıma? Bu durumda, yok demektir tanrı!

Evet çekip çıkardım bu sonucu; ama şimdi, o çekiyor beni. –

Bir zandır tanrı: fakat kim ölmeden dayanabilir bu zannın acılığına? Elinden alınmalı mı inancı yaratıcının ve yükseklerde uçma hakkı kartalın?

Bir düşüncedir tanrı, her doğruyu eğri kılan ve her durarı döndüren. Nasıl mı? Zaman gelip geçse ve ortaya mı çıksa her fani şeyin yalan olduğu?

Bunu düşünmek, anafora, baş dönmesine ve hatta mide bulantısına sebep olur: hakikaten baş dönme hastalığı derim böyle bir zanna.

Kötü ve insan düşmanlığı derim buna: Böyle tek ve tam ve dingin ve tok ve ebedi olan tüm telkinlere.

Her ebedi şey – bu yalnızca bir tasvirdir! Ve şairler pek fazla yalan söylerler! –

Fakat zamanı ve oluşumu anlatmalı iyi tasvirler: methi ve müdafaası olmalılar tüm faniliğin.

Yaratma – büyük kurtuluştur bu acılardan ve hayatın hafife alınmasından. Fakat yaratıcı olmak için çok ıstırap çekmek gerekir, çok dönüşmek.

Evet, pek çok acı ölüm olmak zorunda hayatınızda, ey siz yaratıcılar! Böylece sözcüsü ve müdafaacısı olun her faniliğin.

Yaratıcının ta kendisinin, yeni doğan bir çocuk olabilmesi için, doğuran kişi olmayı ve doğuran kişinin sancısına katlanmayı istemesi gerekir.

Hakikaten yüzlerce ruhun, yüzlerce beşiğin arasından ve doğum sancısından geçtim ben. Birçok veda gördüm, bilirim yürek burkan son saatleri.

Fakat böyle ister benim yaratıcı iradem ve kaderim. Ya da daha açık söyleyeyim size: Bilhassa böyle bir kader ister – benim iradem.

Istırap çeker bende his ve hapistir: fakat irademe, daima kurtarıcım ve teselli edicim olarak gelir bana.

İrade kurtarır: Budur en doğru öğretisi irade [istenç] ve özgürlüğün – böyle öğretir size Zerdüşt.

Artık istememek, artık değer biçememek, artık yaratmamak! Ah, uzak dursun daima bu büyük yorgunluk benden!

İdrakte dahi yalnız irademin doğurma ve gelişme hazzını duyarım ve eğer masumiyet varsa idrakimde, sebebi, onda yaratma iradesinin bulunmasıdır.

Bu irade, ayartıp beni uzaklaştırdı Tanrıdan ve Tanrılardan; yaratacak ne kalırdı acaba, eğer tanrılar var olsaydı?

Ne var ki beni yeniden insanlara itiyor, benim ateşli yaratma istencim; böylece iter çekici de, taşa.

Ah, siz insanlar, taşta uyur bana göre bir görüntü, hayallerimin görüntüsü! Ah, mecbur mudur en sert, en çirkin taşta uyumaya?

Vahşice saldırıyor şimdi çekicim, onun zindanına. Parçalar uçuşuyor taştan: Bundan bana ne?

Tamamlamak istiyorum ben onu: zira bir gölge geldi üzerime – tüm nesnelerin en hafifi ve en dingini geldi bana bir gün!

Gölge olarak geldi bana üstinsanın güzelliği. Ah kardeşlerim! Bana ne artık – Tanrılardan! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Merhametliler Hakkında

Dostlarım, şöyle eğlenildi dostunuzla: "Bakın şu Zerdüşt'e! Hayvanlar arasında dolaşır gibi dolaşmıyor mu aramızda?"

Fakat şöyle dense daha iyi olurdu: "İdrak sahibi kişi, insanlar arasında, hayvanlar arasındaymış gibi dolaşır."

İdrak eden kişi için, insanın ta kendisi, kırmızı yanaklı bir hayvandır.

Nasıl oldu bu? Çok sık utanmak zorunda kaldığı için değil mi?

Ah dostlarım, şöyle der idrak eden kişi: Utanç, utanç, utanç – bundan ibarettir insanlığın tarihi!

Bundan ötürüdür ki şart koşar kendine utanmamayı soylu kişi: Yasaklar utanmayı kendine, tüm ıstırap çekenlerin önünde.

Hakikaten sevmem yufka yüreklileri, merhamet ederken mesut olanları: Mahrumdur onlar haya duygusundan.

Merhametli denmesini istemem, mecbur kalsam dahi merhametli olmaya; merhamet gösteren kişiysem eğer, uzaktan merhamet göstermeyi tercih ederim.

Daha tanınmadan, memnuniyetle başımı örter ve kaçarım oradan: ve sizin de öyle yapmanızı öneririm dostlarım!

İsterim ki kaderim, yoluma, sizler gibi dertsizleri çıkarsın ve umudunu, aşını ve balını p a y l a ş a b i l e c e ğ i m insanları!

Hakikaten kederliler için şunu veya bunu yaptım: fakat daha iyi sevinmeyi öğrendiğimde, daha iyi şeyler yapmış gibi hissettim kendimi hep.

Var olduğundan beri insanoğlunun, pek azı sevindi: atalarımızdan miras kalan tek günahımız budur, kardeşlerim!

Ve ne kadar iyi öğrenirsek sevinmeyi, o kadar kolay unuturuz başkalarının canını yakmayı ve onlara acı verecek şeyler düşünmeyi.

Bu sebeple yıkıyorum, ıstırap çekenlere yardım eden elimi, onun için arındırıyorum ruhumu dahi.

Dertliyi ıstırap çekerken gördüğümde, duyduğu utanç utandırdı beni zira ve yardıma yeltendiğimde ona, fena incittim gururunu.

Büyük yükümlülükler, kişinin minnet duymasını temin etmez bilakis kindar yapar; ve unutulmazsa eğer küçük iyilik, kemirgen bir kurt olur çıkar.

"Nazlı olun kabul ederken! Lütuf yerine geçsin böylece kabul edişiniz!" – bunu tavsiye ederim, hediye edecek bir şeyi olmayanlara.

Fakat ben, hediye edenim: bir dost olarak hediye vermesini severim dostlara. Ancak yabancılar ile fakirler, kendileri koparsınlar meyveyi ağacımdan: daha az utandırır bu.

Fakat dilencileri topyekûn bertaraf etmeli! Hakikaten, onlara bir şey vermek rahatsız eder insanı, vermemek de.

Benzer şey, günahkârlar ile kötü vicdanlılar için de geçerli! İnanın bana dostlarım: vicdan azabı, azap çektirmeyi öğretir kişiye.

Fakat en berbatı, küçük düşüncelerdir. Hakikaten, kötülük etmek daha hayırlıdır küçük düşünmekten.

Gerçi siz, "Küçük kötülüklerin verdiği keyif, mâni olur nice büyük kötülüğe." dersiniz. Fakat vazgeçmemeli insan, bu tür büyük şeylerden.

Kötü eylem bir çıban gibidir: kaşınır, diken gibi batar ve patlar, – dürüstçe konuşur.

"Bak, ben hastalığım" – böyle der kötü eylem: dürüstlüğüdür bu onun.

Fakat mantara benzer küçük düşünce: sürünür, boynunu eğer, saklanır ve olmak istemez hiçbir yerde – tüm bedeni küçük mantarlar yüzünden çürüyünceye, sararıp soluncaya dek.

Fakat şeytana tutulmuşun kulağına şunu fısıldarım: "şeytanını büyütmekle iyi edersin! Senin için bile bir büyüklük yolu var hâlâ!" –

Ah kardeşlerim! Herkesin bir yanı çok bilinir! Ve bazıları şeffaf görünür bize, böyle olduğu halde anlayamayız onları.

Zordur insanlarla yaşamak, sessiz kalmak çok zordur zira.

Ve biz, en çok haksızlığı, aleyhimizde davranana değil, bizi hiç alakadar etmeyene karşı yaparız.

Ve eğer mustarip bir dostun varsa, istirahat yatağı ol ıstırabına; sert bir yatak ol ama, asker yatağı: en çok bu şekilde faydalı olursun ona.

Ve bir dost kötülük ederse sana, şunu söyle ona: "Bağışlıyorum seni bana yaptığından ötürü, ancak bizzat kendine yaptığını – nasıl bağışlarım bunu?"

Böyle konuşur her büyük sevgi: bağışlamanın da merhametin de üstesinden gelir o.

Sıkı tutmalı kişi yüreğini; elden kaçmaya görsün bir kere, kaçıp gider tez elden kafa da zira!

Ah, dünyanın neresinde görülmüştür, merhamet gösterenlerin çılgınlıklarından daha büyük bir çılgınlık? Ve ne

daha çok ıstırap vermiştir, merhamet edenlerin çılgınlıklarından?

Yazıklar olsun, tüm o sevenlere, merhamet göstermekten öte bir şey yapamayanlara!

Vaktiyle şöyle demişti şeytan bana: "Tanrının dahi, kendine göre bir cehennemi vardır: insanlara duyduğu sevgidir bu."

Ve geçenlerde şöyle dediğini işittim onun: "Tanrı öldü; insanlara gösterdiği merhameti yüzünden öldü tanrı." –

Bu sebeple sakının merhametten: İnsanların üstüne kara [ağır] bir bulut gelecek oradan. Hakikaten, anlarım havanın emarelerinden!

Şu söze de mim koyun ama: Her büyük sevgi, üstündedir tüm merhametinin: sevileni zira o – yaratmak ister!

"Kendimi sunuyorum sevgime, ve en yakınıma, kendim olarak." – böyle konuşur yaratanların hepsi.

Gel gör ki merhametsizdir tüm yaratanlar. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Rahipler Hakkında

Ve bir gün, havarilerine bir işaret verdi Zerdüşt ve şöyle hitap etti onlara:

"Şunlar rahiptirler: ve düşmanım dahi olsalar, sessizce geçip gidin yanlarından, kılıçlarınız kınında!

Onların arasında dahi kahramanlar bulunur; pek çoğu fazla ıstırap çekmiştir: – ve bunun için ıstırap çektirmek isterler başkalarına da.

Kötü düşmanlardır onlar: Hiçbir şey, kindar değildir, tevazuları kadar. Ve çarçabuk lekelenir, onlara saldıran.

Fakat akrabadır benim kanım, onların kanıyla ve ben, bilmek isterim hâlâ, saygı gördüğünü kanımın, onların kanı arasında." –

Ve rahipler geçince, bir ağrı çöktü Zerdüşt'e ve kısa bir zaman boğuştuktan sonra acısıyla, şöyle buyurdu:

Acıyorum şu rahiplere. Hazzetmiyorum kendilerinden; lakin gireli beri insanlar arasına, en önemsiz şey bu bence.

Fakat müşterek katlandık acılara onlarla ve katlanırım yine de; köledir bence onlar, mühürlüdürler. Kurtarıcı dedikleri, pranga vurmuş onlara: –

Sahte değerler ve boş sözler zincirine! Ah, biri kurtarsa onları kurtarıcılardan!

Vaktiyle, deniz onları sallarken [sürüklerken], bir adaya çıktıklarını sanıyorlardı; oysa görün, uyuyan bir hilkat garibesiydi o!

Sahte değerler ve boş sözler: Faniler için en kötü hilkat garibesidir bunlar, – uzun süre uyur ve bekler onların içinde felaket [musibet].

Fakat nihayet gelir, uyanır, yer ve yutar üstüne yerleşmiş olanları.

Ah, rahiplerin bizzat yaptıkları barınaklara bir bakın! Kilise diyorlar, tatlı kokan mağaralarına.

Ah, o sahte ışık ve küf kokulu hava! Ruhun kendi yüceliğine uzandığı – uçamadığı yerdir burası!

Oysa şunu emreder onların inançları: "Ey günahkârlar, dizlerinizin üzerine basa basa tırmanın merdivenleri!"

Hakikaten, tercih ederim, hayasızları görmeyi, görmektense kaymış gözlerini utançlarının ve dindarlıklarının.

Kim yarattı kendine bu mağaraları ve tövbe merdivenlerini? Kendilerini gizlemek isteyenler ve duru göğün altında utanç duyanlar değil miydi onlar?

Ve duru gök, çıkıp yıkık tavanlar arasından, harap duvarlardaki otlara ve kızıl gelinciklere baktığında yeniden, – ancak o zaman yöneltirim gönlümü bir kez daha bu tanrı barınaklarına.

Tanrı diye tanımladılar, kendilerine karşı koyana ve ıstırap verene: ve hakikaten, tapınmalarında, kahramanlığa dair pek çok şey vardı!

Ve bilmiyorlardı tanrılarına sevgilerini göstermenin bir yolunu, insanları çarmıha germekten başka.

Cesetler halinde yaşamak istiyorlardı; karaya bürüyorlardı cesetlerini; konuşmalarında dahi duyarım hâlâ, kötü kokusunu ceset odalarının.

Ve onlara yakın yaşayan, sürdürürdü hayatını, içinde kara kurbağanın tatlı bir melankoliyle türkü çağırdığı kara gölün etrafında.

Kurtarıcılarına inanabilmem için benim, daha güzel türküler söylemeleri gerekirdi: daha bir kurtulmuş [hür] görünmeleri gerek bana havarilerinin!

Çıplak görmek isterim onları: yalnız tövbe vaazı etmeli zira güzellik. Kimi ikna edebilir halbuki, şu maskelenmiş keder?

Hakikat şu ki onların kurtarıcıları dahi özgürlükten ve özgürlüğün yedinci göğünden* gelmemişlerdi! Hakikat şu ki hiçbir zaman gezinmemişlerdi bizzat, bilgi halısının üstünde!

Boşluklardan mürekkepti, o kurtarıcının ruhu; gel gör ki her boşluğa kendi vehimlerini, Tanrı dedikleri tıkaçlarını yerleştirmişlerdi.

Merhamet denizinde boğulmuştu ruhları ve merhametten kabarıp şiştikçe, hep büyük bir delilik çıkardı yüzeye.

Büyük bir şevkle, feryat figan sürerlerdi sürülerini köprülerin üstüne; tek bir köprü varmış gibi sanki, geleceğe uzanan! Hakikat şu ki bu çobanlar da dahildi sürüye!

Küçük ruhları ve geniş gönülleri vardı bu çobanların: fakat kardeşlerim, ne kadar çok küçük ülke olmuşlardır en geniş gönüller dahi bugüne değin.

Yürüdükleri yola kandan işaretler bırakırlardı ve delilikleri onlara, hakikatin kanla kanıtlanacağını öğretirdi.

Halbuki kan, en kötü tanığıdır hakikatin; kan, en arı bilgiyi dahi zehirler, onu kalp kini ve kuruntusuna dönüştürür.

Ve birisi, ateşin içinden geçse dahi, öğretisi uğruna – neyi kanıtlar bu? Hakikat şu ki, asıl marifet, ders almaktır kendi yangınından.

Bunaltıcı gönül ve soğuk kafa: bunların birleştiği yerde çıkar ortaya, o deli rüzgâr, o "kurtarıcı".

* Bu "yedi gök", kimi ezoterik kaynaklarda "yedi madam" olarak adlandırılır ki "kişiliği tamamıyla kemale erene kadar, arayanın içinden geçmek zorunda olduğu yedi evreye verilen addır. Bu evreler, insan olarak da tarif edilir. Şuurun değişim dereceleridir." (Kaynak: Helmut Werner, *Ezoterik Sözlük*, Omega, 2005); kimi kaynaklarda ise yedi ana meleği (Zühal, Müşteri, Merih, Güneş, Zühre, Utarit ve Ay) temsil ettiği varsayılır. (ç.n.)

Hakikaten, halkın "kurtarıcı" dediği, bu deli rüzgârlardan daha büyükleri ve daha soyluları olmuştur!

Ve siz, özgürlüğe uzanan yolu bulmak isterseniz eğer, kurtarılmak zorundasınız, tüm kurtarıcılardan daha büyük kurtarıcılar tarafından!

Doğmadı bir türlü üstinsan. Anadan üryan gördüm ben her ikisini de en büyük insanla en küçük insanı: –

Fazlasıyla benzemekte bunlar hâlâ birbirlerine. Doğrusu, fazla insani buldum – en büyüğünü bile!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Erdemliler Hakkında

Gök gürültüsü ve havai fişeklerle seslenmek gerek, gevşek ve uyuşuk hislere.

Halbuki güzelliğin sesi yavaş konuşur: ancak o, sadece en uyanık gönüllere sokulur.

Hafifçe titredi ve güldü bana bugün kalkanım; bu, kutsi gülüşü ve titreyişiydi güzelliğin.

Ey erdem sahibi olanlar, bugün halinize güldü güzelliğim! Ve şöyle seslendi bana: "Bir de karşılık bekliyorlar."

Bir de karşılık bekliyorsunuz, erdem sahipleri! Erdem için ödül, dünya için cennet ve bugününüz için ebediyet mi istiyorsunuz?

Ve şimdi kızıyor musunuz bana, öğrettiğim için, ne ödül veren ne de veznedar olduğunu. Doğrusu, erdemin ta kendi bir ödüldür, dahi demem.

Ah, benim üzüntüm şudur: Her şeyin temeline, ödül ve ceza sokulmuş hileyle – ruhunuzun en derinine bile, ey erdem sahibi olanlar!

Fakat deşecektir sözlerim, ruhlarınızın en derin yerini, bir yaban domuzunun burnu gibi; saban demiri demenizi isterim bana.

Gün ışığına çıkmalı, içinizdeki tüm sırlar: ve siz, tartaklanmış, paramparça bir halde yatarken güneşin altında, ayrılsın isterim o zaman da yalanınız hakikatinizden.

Zira şudur sizin hakikatiniz: siz şu sözler için fazla arınmışsınız: intikam, ceza, ödül ve mukabele.

Erdeminizi bir annenin evladını sevdiği gibi seversiniz; fakat duyulmuş şey midir, sevgisine karşılık beklediği bir annenin?

En sevgili özünüzdür, erdeminiz. İçinizde susamıştır halka, çabalar kendine ulaşmak için bir kez daha her halka ve döner kendine.

Ve sönen bir yıldız gibidir, erdeminizin her eseri: Daima yoldadır ışığı, dolaşır durur – ancak ne zaman son bulacaktır bu yol?

İşte erdeminizin ışığı da yoldadır hep böyle, tamamlanmış olsa dahi işi. Unutulsa da ölse de: ışığının parıltısı devam eder yaşamaya ve yoluna.

Erdeminiz, ta kendidir sizin, değildir bir yabancı, bir deri, bir örtü: Budur ruhunuzun derinliğinde yatan hakikat, ey erdemliler! –

Gel gör ki erdemi, bir kırbaç altında kıvranmak sanan kişiler de var: ve siz, ne çok dinlediniz onların feryatlarını!

Ve erdem sayar bazıları da kokuşmuşluğunu kötü huylarının; ve susmaya görsün bir kez kinleriyle kıskançlıkları, uyanıverir "insaf"ları, mahmur gözlerini ovarak.

Ve yine bazıları, çekilirler aşağı doğru: iblisleri çeker onları. Fakat ne kadar çok batarlarsa, o kadar ateşli parlar gözleri ve hasreti, tanrılarına duydukları.

Ah, siz erdemliler, kulağınıza erişen çığlıklar şunlardır: "Ne değilsem ben, işte odur benim tanrım ve erdemim!"

Ve yine bazıları, gıcırdaya gıcırdaya ve gayet ağır, yürürler taş taşıyan arabalar gibi yokuş aşağı: Pek fazla bahis konusu olur haysiyet ve erdem – ayak bağına erdem der bunlar!

Ve yine bazıları, kurulu saat gibidir: Tik tak ederler ve isterler ki bu tik tak – erdem sayılsın.

Hakikaten, eğlendirir beni bunlar: Nerede bulsam böyle bir saat, kurarım onu, sarakaya alarak: varsın zırlasınlar bu esnada!

Ve bazıları, mağrurdurlar bir tutam adaletleriyle ve tahrif ederler onun için, her şeyi: Böylece adaletsizliklerinde boğulur dünya.

Ah, nasıl da keyifsiz çıkar ağızlardan "erdem" sözcüğü! Ve derlerse eğer: "Adilim", bu demektir ki "adiyim!"*

Oymak isterler erdemleriyle düşmanlarının gözlerini; ve sırf başkalarını alçaltmak için yüceltirler kendilerini.

Ve yine bazıları, oturup bataklıklarında, şöyle buyururlar kamışlar arasından: "Erdem – sükûnet içinde oturmaktır bataklıkta.

Biz kimseyi ısırmayız ve çekiliriz yolundan ısırmak isteyenin ve her ne dikte edilmişse bize, odur herhangi bir konudaki kanaatimiz."

Ve yine bazıları, severler jest yapmayı ve şöyle düşünürler: erdem, bir tür jesttir.

Dizleri her daim ibadette ve elleri övgüsündedir erdemin, fakat bihaberdir kalpleri tüm bunlardan.

Ve yine bazıları, erdem sayarlar şöyle demeyi: "bir ihtiyaçtır erdem"; oysa asıl inandıkları, ihtiyaç duyulan tek şeyin polis olduğudur.

Ve insandaki yüceliği göremeyen bazıları, erdem sayarlar, olabildiğince yakında görmeyi alçaklıklarını: başka bir deyişle erdemdir, kem gözlerine verdikleri ad.

Ve bazıları, eğitilmek ve yetiştirilmek ister, buna da erdem derler: kimisi de altüst olmak ister, yine adına erdem derler.

Ve böylece, erdemde şu ya da bu şekilde bir payı olduğuna inanır herkes; ya da en azından erbabı olmak ister 'iyi'nin ve 'kötü'nün.

Fakat şöyle demeye gelmedi Zerdüşt, tüm o yalancılar ve delilere: "Siz ne anlarsınız erdemden? Erdem hakkında ne bilebilirsiniz ki? –

Bilakis dostlarım, bıkasınız diye geldi o, delilerle yalancılardan öğrendiğiniz şu köhne sözlerden:

"Ödül", "bedel", "ceza", "haklı intikam" – bu sözcüklerden bıkasınız diye geldi.

"Bir eylem, karşılık beklemediği için iyidir" demekten bıkasınız diye geldi.

* Özgün metinde "ich bin gerecht" (ben adilim) ile "ich bin gerächt!" (öcümü aldım) tümceciklerinde yapılan dil oyununu (gerecht–gerächt), Türkçeye taşıma gayreti olarak görülmeli "adil–adi" kurgusu. (ç.n.)

Ah, dostlarım! Tıpkı bir annenin çocuğunda olması gibi, k e n d i n i z olasınız diye içinde eylemin: Bu olsun s i z i n erdem sözünüz.

Hakikaten, elinizden aldım yüzlerce sözü ve erdeminizin gözde oyuncaklarını; çocuklar gibi kızıyorsunuz şimdi bana.

Denizde oynuyordu onlar, – derken bir dalga geldi ve lime lime edip oyuncakları gömdü derine: ağlıyorlar şimdi de.

Fakat aynı dalga, yeni oyuncaklar getirecek onlara ve yeni, renkli deniz kabukları dökecek önlerine.

Bununla teselli bulacaklar; ve dostlarım, siz de onlar gibi, teselli bulacaksınız – ve de yeni, renkli deniz kabukları.

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Ayaktakımı Hakkında

Bir haz pınarıdır hayat; fakat zehirlenir ayaktakımının su içtiği tüm pınarlar.

Temiz [açık seçik] olan her şeye bayılırım; ancak sırıtan ağızları ve pislerin susuzluğunu sevmem.

Gözlerini aşağıya, pınara diker onlar: Ondan sonradır ki, iğrenç gülüşleri, pınardan yukarı doğru yansır bana.

Kutsal suyu şehvetleriyle zehirlediler ve kirli rüyalarını haz diye tanımlarken, sözcükleri de zehirlediler.

İştahı kesilir kıvılcımların, tutsalar yaş kalplerini ateşe; kaynamaya ve tütmeye başlar ruhun ta kendisi, ne zaman yaklaşsa ayaktakımı ateşe.

Buruşur ve içi geçer meyvenin onların elinde; rüzgâr karşısında dayanaksız kılar bakışlarıyla meyve ağacını, kurutur tepesini.

Ve bazıları, sırtını dönüp hayata, özünde ayaktakımına sırtını dönmüş oldu: Paylaşmak istemedi pınarı, alevi ve meyveyi ayaktakımıyla.

Ve çöle gidip yırtıcı hayvanlarla birlikte susuzluk çeken bazıları oturmak istemediler sarnıcın başına, pasaklı devecilerle.

Ve yok etmek üzere gelen ve meyve bahçelerinin üzerine dolu sağanağı misali boşalan bazıları, ayaklarını ayaktakımının boğazına tıkamak ve seslerini kesmek niyetindeydiler sadece.

Bana en çok bulantı veren lokma, hayatın ta kendisinin düşmanlık, ölüm ve azap çarmıhları gerektirdiğini bilmek değildir.

Tam tersi; bir gün şu soruyu sordum kendime ve az kalsın boğuluyordum bu sebeple: Ne? Hayatın ayaktakımına da mı ihtiyacı var?

Zehirlenmiş pınarlara mı ihtiyaç var, berbat kokan ateş, kirlenmiş rüyalar ve hayat ekmeğinin içindeki kurtlar da mı bir ihtiyaç?

Nefretim değil, tiksintim kemirip bitiriyor hayatımı, aç kurtlar gibi!* Ah, bezdirdi beni ruhtan [zekâdan], ayaktakımının dahi bir ruhu [zekâsı] olduğunu görmek.

Ve döndüm sırtımı hükümdarlara, neyi kastettiklerini öğrendikten sonra hükmetmekle: Hükmetmek diyorlar, iktidar uğruna pazarlık yapmaya ve çekişmeye – ayaktakımıyla.

Dilini bilmediğim yabancı halklar arasında kulaklarım tıkalı yaşadım: Duymayayım diye, iktidar uğruna yapılan pazarlık ve çekişmeyi.

Burnumu tıkayıp gönülsüzce geçtim, tüm dün ile bugündeki her şeyin içinden. Hakikaten, muharrir ayaktakımın tüm dün ile bugünü berbat kokusunu yayıyor.

Bir dilsiz, bir sağır, bir kör ve kötürüm gibi, – böyle yaşadım, uzun bir süre; uzak kalmak için iktidar-ayaktakımı, muharrir ayaktakımı ve haz ayaktakımından.

Zahmetle tırmandı merdivenleri ruhum, ihtiyatla; haz sadakalarıyla ferahladı ve sürünerek geçti ömrü körün.

Ne oldu bana böyle? Nasıl kurtardım kendimi tiksintiden? Kim gençleştirdi gözümü? Ve nasıl ulaştım, pınar başlarında ayaktakımının bulunmadığı yüceliğe?

Tiksintim mi verdi bana, kanat takıp, pınarı bulma gücünü? Hakikaten, yeniden bulmak için haz pınarını, en yüksek irtifalara yükselmem gerekti!

Ah, buldum onu kardeşlerim! Burada, en tepede kaynıyor benim için haz pınarı. Ve sularından hiçbir ayaktakımının içmediği bir hayat var burada!

* "frass mir hungrig am Leben!" tümceciğine ilişkin zorlayıcı bir betimleme. (ç.n.)

Ey haz pınarı, pek şiddetle akmaktasın gibi geliyor bana! Ve doldurmak isterken çok defa, boşaltıyorsun kâseyi.

Benimse daha çok tevazu göstererek yaklaşmayı öğrenmem gerek sana: hâlâ şiddetle akmakta kalbim sana doğru: –

İçinde yazının yandığı kalbim; o ömürsüz, kızgın, kara sevdalı ve mesut yazımın: Nasıl da hasretlik çekmekte serinliğine, benim yaz kalbim!

Gelip geçti, baharının dingin hüznü! Geçti hırçınlığı, haziranda görülen kar yumaklarının! Tepeden tırnağa yaz kesildim, hatta yaz öğlesi.

Bir yaz ki en yüksek irtifada, soğuk pınarlar ve bahtiyarlık veren bir sükûnet içinde: Ah, gelin dostlarım, gelin de daha da bahtiyar olsun sükûnet!

Zira bu, bizim zirvemiz ve bizim yurdumuzdur: Burada, tüm pislik ve onların susuzlukların ötesinde, sarp bir yerde yaşıyoruz.

Dostlarım, sizler ey, dikin duru gözlerinizi haz pınarıma! Nasıl olur da bulanır bununla! Gülüşünüze, kendi temizliğiyle karşılık verecektir pınar.

Yuvamızı istikbal ağacının üstüne kurarız; kartallar gagalarında, biz yalnızlara, yiyecek getirir!

Hakikaten, temiz olmayanların bizimle paylaşabileceği bir yiyecek değil bunlar! Onlar ateşi yiyebileceklerini sanıp yakarlar ağızlarını!

Hakikaten, kalacak bir yer hazırlamıyoruz temiz olmayanlar için! Buz mağarası gibi gelir saadetimiz, onların bedenleri ve ruhlarına!

Ve sert rüzgârlar gibi yaşamak isteriz onların üstünde; kartallara komşu, kara komşu, güneşe komşu: böyle yaşar sert rüzgârlar.

Ve bir gün, sert bir rüzgâr misali eseceğim aralarında ve ruhumla keseceğim soluğunu ruhlarının: Böyle olmasını arzular benim geleceğim.

Hakikaten, sert bir rüzgârdır Zerdüşt, tüm düzlüklerde; şu öğüdü verir tüm düşmanlarına, tüm tüküren ve kusanlara: "Sakının rüzgâra karşı kusmaktan!"

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Zehirli Örümcekler Hakkında

Bak, bu zehirli örümceğin mağarasıdır. Görmek ister misin onu? Ağı şurada asılıdır: Dokun da titresin.

İşte geliyor kendiliğinden: Hoş geldin zehirli örümcek! Sırtında oturuyor kapkara, üçgeninle alametin ve ben senin ruhunda ne oturduğunu da bilirim.

Senin ruhunda öç oturmakta: Simsiyah bir yara kabuğu bağlar, ısırdığın yeri; zehrin, öçle fırdöndürür ruhu!

Tasvir ederek buyuruyorum size, ey ruhu fırdöndürenler, ey eşitlik vaizleri! Sizler zehirli böceklersiniz kanımca ve gizliden gizliye kin besleyenler!

Fakat açığa çıkaracağım yakında, gizlendiğiniz yerleri: Bundan ötürü gülüyorum yüzünüze, yücelere has kahkahamla.

Bu sebeple yerle bir ediyorum ağınızı, öfkeniz yalancılık mağaranızdan çıkmaya ikna etsin diye ve "adalet" sözünüzün arkasındaki kininiz açığa çıksın diye.

İnsanın kinden kurtuluşu, benim nazarımda, en büyük umuda uzanan köprüdür zira; uzun süren kötü havaların ardından beliren gökkuşağıdır.

Hiç kuşkusuz, başka türlü olmasını ister, zehirli örümcekler; "adalet diye tanımlanan, dünyanın kötü havasıyla dolmasıdır intikamımızın – böyle söyleşirler aralarında.

"Bize benzemeyen herkesten öç almak ve hakaret etmek isteriz." Böyle ahdeder, zehirli örümcek yürekleri.

"Ve "eşitlik istenci" – bundan böyle erdemin adı bu olmalı. Bundan böyle daha şiddetle bağıracağız, kudretli olan her şeye karşı!"

Ey eşitlik vaizleri, sizde "eşitlik" diye haykırıyor, kudretsizliğin zalim çılgınlığı: Böyle bürünüyor, saklı kalmış en zalim arzularınız, erdem sözlerine!

İncinmiş kibir, gizli haset, belki de babalarınızın kibir ve hasedi: Bunlar bir kıvılcım ve bir öç çılgınlığı halinde çıkıyor sizden.

Babanın gizlediği şey, oğlunda çıkar açığa; çoğu kez, oğlu babanın açığa çıkmamış sırrı olarak görmüşümdür ben.

Coşkulu kişilere benzer onlar: fakat onları coşturan yürek değildir, – öçtür bilakis. İnce ve soğuk göründüklerinde, onları ince ve soğuk gösteren ruh değildir; hasettir bilakis.

Kıskançlıkları, düşünürün yoluna da sevk eder onları ve kıskançlıklarının belirtisidir bu – daima aşırıya kaçarlar: ta ki yorgunlukları, kar üzerinde uyumak zorunda kalana dek.

Öç sesi yükselir her yakınmalarında, ıstırap verir her övgüleri ve yargıç olmak mesut kılar onları.

Fakat dostlarım, şu tavsiyede bulurunum size. Güvenmeyin fazlasıyla cezalandırmaya eğilimli olanlara!

Bunlar, mahiyeti ve menşei bozuk halktır; cellat ve polis köpeğine benzer suratları.

Sürekli adaletten dem vuranlara güvenmeyin! Hakikaten ruhlarının tek eksiği bal değildir.

Ve kendi kendilerini "iyiler ve adiller" olarak tanımlıyorlarsa, unutmayın ki eksikleri yoktur "riyakâr"* olmaları için; – iktidardan başka.

* Almancada Pharisäer sözcüğü, "kaba sofu, müri" anlamlarına gelmekle birlikte, Aramca "farisen"in karşılığı olarak da kullanılır: Ferisi [Farisi]. Bu kavram, ansiklopedilerde iki şekilde yorumlanır: 1) "Hıristiyanlığın başlangıcında türeyen bir Yahudi tarikatının üyesi. (...) Ferisi kelimesi, İbranice *peruşim*'den gelir bazı tarihçilere göre "ayrılmışlar" anlamını taşır. Kimine göre de ferisilere bu ismin verilmesi, Tanrı yasasını uygularken, sözlü geleneklerde yaşayan veya kendileri tarafından geliştirilen yorumlara (*peruşim*) dayanmalarındandır. Ferisilere *haverim* (dernek üyeleri) denmesi de dini buyruklara titizlikle bağlı dernekler kurmalarından gelir. Ferisilik esasta dini bir akımdı: buna rağmen, icra kuvvetiyle dini kuvvetin devlet başkanlığı ile başrahipliğin ayrılmasından yana olmakla, siyasi bir rol da oynadı. Yahudi tarihçisi Flavius Josephus'a göre altı binden fazla ferisi, kral Heredos'a ve Roma imparatoruna sadakat yemininde bulunmayı reddetmişti. Gerçekte, ferisiliği benimseyen Yahudilerin sayısı çok daha kabarıktı ve halkın büyük bir çoğunluğunu meydana getiriyordu." Kaynak: *Meydan Lauresse*; 2) "Erets Yisrael'de İkinci Bet Amikdaş döneminin büyük bir bölümünde Yahudi halkının manevi liderleri. Bu isim, İbrancada "peruşim" ("ayrı olmak", "ayırmak") kökünden gelmektedir. (...) Farisi ideolojisi, kökünü MÖ 5. yy'da Ezra ve Nehemya döneminden alır. Bu kişiler Yeuda'nın sakinlerine Tora'ya dayalı bir öğrenim sağlamak istiyorlardı. Bu amaçla kurulan en önemli kurum, Büyük Asamble'ydi. Bu örgütün mensupları sözlü yasayı yorumlar ve yayarlar ve Erets Yisrael ve Diasporada gelenekleri yaşatırlardı. Farisiler, halkın içine güçlü bir şekilde kök salmış kişilerdi ve uzun bir süre Yüksek Kahinlerin soyundan gelen zayıf yüksek aristokrasi tabakasını yansıtan Saduçilerden çok farklıydılar; Midraş ve Agada'nın ele aldığı kişilerdi." Kaynak: Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın AŞ, Mayıs 2001. (ç.n.)

Dostlarım, istemem başkalarıyla karıştırılmak ve başkalarının yerine konmak.

Öyleleri var ki benim hayat öğretimi vaaz ederler: Eşitlik vaizleridir onlar aynı zamanda, zehirli örümceklerdir.

Yaşama istencinden söz etseler de bu zehirli örümcekler mağaralarında oturup, sırtlarını dönerler hayata: Eziyet etmek isterler böylelikle hayata.

Şimdi iktidarda [güç sahibi] olanlara eziyet etmek niyetinde; ölüm vaizi en çok bunlar için makbuldür zira.

Başka türlü vaaz edeceklerdi zehirli örümcekler, böyle olmasaydı: ki onlardı, bir zamanlar dünyayı en fazla inkâr edenler ve kâfirleri yakanlar.

Bu eşitlik vaizleriyle karıştırılmak, onların yerine konmak istemem. Zira şöyle buyurur b a n a adalet: "eşit değildir insanlar."

Ve eşit olmamalıdırlar da! Farklı konuşmuş olsaydım, ne olurdu benim üstinsana beslediğim sevgi?

İnsanlar binlerce köprü ve patika üstünde koşuşup dursunlar istikbale doğru ve aralarında daima daha fazla savaş ve eşitsizlik olsun: böyle söyletir bana yüce sevgim!

Tasavvur ve hayaletler yaratmalılar düşmanlıklarıyla ve tasavvur ve hayaletlerle birbirlerine karşı girişmeliler en çetin savaşa.

İyi ve kötü, zengin ve fakir, yüksek ve sınırlı ve bütün diğer değerlerin adları: Silahlar olmalı bunlar ve de çangıl çungul emareler, hayatın kendini defalarca aşmaya mecbur olduğunu gösteren!

Sütunlarla, basamaklarla yükseğe kurmak ister kendini – hayatın bizzat kendisi: çok uzak mesafelere bakmak, kutlu* güzelliklere yönelmek ister; – b u s e b e p l e d i r ki ihtiyaç duyar yüksekliklere!

Ve ihtiyaç duyduğundan yüksekliğe, basamaklara, basamaklarla onları tırmananlardan ayrı düşmesi de gerekir. Yücelmek ister hayat, yücelirken de yenmek [aşmak] kendini!

Ve bakın bana dostlarım! Burada, zehirli örümcekler mağarasının bulunduğu yerde, eski bir mabedin harabeleri yükselir, – oraya ışıldayan gözlerle bakın!

* "Selig". (ç.n.)

Hakikaten, burada bir zamanlar fikirlerini taş halinde yükseltenler, belli ki, hayatın tüm sırrını en bilge kişiler kadar biliyorlardı!

Güzellikte dahi mücadele ve eşitsizlik olduğunu, iktidar ve üstünlük uğruna savaşıldığını: Bunu öğretiyor bize burada basit bir kıssayla.

Kubbe ve kemer nasıl da güreşir burada, nasıl da karşı koyarlar birbirlerine ışık ve gölgeyle; bu ilahi çatışanlar! –

Biz de dostlarım, böylesine sağlam ve güzel düşmanlıklar kuralım! İlahi çatışalım birbirimize karşı! –

Eyvah! Tam da şu an ısırdı beni eski düşmanım zehirli örümcek! Parmağımı ilahi bir azim ve güzellikle ısırdı.

"Ceza ve adalet olmalı" – o, böyle düşünür: "boşuna türküler yakmasın o burada, düşmanlık şerefine."

Evet, öcünü aldı o. Ve eyvah! şimdi de benim ruhumun başını döndürmek istiyor öçle!

Fakat dostlarım, başım dönmesin istiyorsanız, sıkı sıkıya bağlayın beni şu sütuna! Kapılacağıma intikam girdabına, sütunlara bağlı azizlerden olurum daha iyi!

Hakikaten, ne hortum ne de kasırgadır Zerdüşt; bir rakkase olsa bile, örümcek-dansçısı değildir asla! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Meşhur Bilgeler Hakkında

Siz halka ve onun batıl inançlarına hizmet ettiniz, ey meşhur bilgeler! – hakikate değildi hizmetiniz! Ve sırf bundan ötürü hürmet edildi size.

Ve bundan ötürü tahammül ettiler sizin kâfirliğinize; zira inançsızlığınız, bir dolambaçlı yol ve nükteydi, halka ulaşma adına. Efendi, kölelerine işte böyle fırsat tanır ve onların coşkusuyla keyiflenir hatta.

Fakat köpeklerin kurttan nefret etmesi gibi, halkın nefret ettiği kişi: Özgür ruhtur, zincir düşmanıdır, tapınmayandır, ormanda yaşayandır.

Onu ininden çıkarmak, – halk buna "hak duygusu" der öteden beri: ve hâlâ, üzerine salar en keskin dişli köpeklerini!

"Halk nerede ise, hakikat da oradadır zira! Vay ki vah, onu arayanlara! – öteden beri yankılanan budur.

Halkınızı haklı çıkarmak istediniz hürmetinde: "hakikat iradesi" adını verdiniz buna, ey meşhur bilgeler!

İçinizden ise daima şunu söylediniz: "halkın içinden geliyorum ben: Tanrının sesi de oradan geliyor bana."

Bir eşek gibi inatçı ve kurnazsınız öteden beri, halkın sözcüsü olarak.

Halkla iyi geçinmek isteyen bazı kudretli kişiler, atların önüne küçük bir eşek, meşhur bir bilge koştular.

Ve meşhur bilgeler, artık isterim ki atın gitsin sırtınızdaki aslan postunu!

Yırtıcı hayvanın postunu, benekli postunu, ve araştıranın, arayanın ve fethedenin yelesini!

Ah, "samimiyetinize" inanabilmem için, kırmanız gerek hürmet gösteren iradenizi.

Samimi – böyle tanımlarını tanrısız çöllere gidip, saygılı yüreğini parçalayan kişiyi.

Sarı kumlar içinde, güneşten kavrulmuşken, gölgesinde canlıların istirahat ettiği ağaçları ve bol kaynaklı adayı hararetle düşler.

Fakat susuzluğu, bu rahat düşkünlerine benzemesi için kandıramaz onu: Zira vahanın bulunduğu yerde, putlar da bulunur.

Acıkmış, kaba, yalnız ve tanrısız; böyle olmak ister aslan iradesi.

Kölelerin saadetinden uzak, tanrılardan ve tapınmalardan kurtulmuş, korkusuz ve korku uyandıran, yüce ve yalnız: budur istenci hakikat erbabının.

Öteden beri çöllerde, hakikat erbapları, özgür ruhlar, çöllerin efendisi olarak otururlar: Halbuki şehirlerde oturur, iyi beslenmiş, meşhur bilgeler – yük hayvanları.

Zira daima, eşek misali çekerler – h a l k ı n arabalarını!

Öfke beslemem onlara bundan ötürü: Altın koşumlar içinde parlasalar dahi, nezrimde daima bir köle ve koşulu hayvan olarak kalırlar.

Ve çoğu kere iyi ve övgüye layık hizmetkârlar olmuşlardır. Zira şöyle buyurur erdem: "Mahkûmsan hizmetkâr olmaya, iyisi mi hizmetinden en çok yararlanacak olanı bul!

Serpilip gelişmeli efendinin ruhu ve erdemi, sen ona hizmet ettiğin müddetçe: Öyle ki, sen de serpilip gelişesin onun ruhu ve erdemiyle birlikte."

Ve hakikaten, siz meşhur bilgeler, ey halk hizmetkârları! Siz halkın ruhu ve erdemiyle geliştiniz, – halk da sizinle birlikte gelişti. Gurur duyasınız diye söylüyorum bunu.

Fakat erdemlerinizde bile, siz bence hâlâ halktansınız, budala bakışlı halktan, – ruhun [zekânın] ne olduğunu bilmeyen halktan!

Ruh [zekâ], bizzat hayata nüfuz eden hayattır: Kendi ıstırabıyla arttırır bilgisini, – biliyor muydunuz bunu?

Ruhun talihi de şudur: Kurbanlık hayvanlar gibi yağlanmak ve gözyaşlarıyla kutsanmak, – biliyor muydunuz bunu?

Ve körün körlüğü ve el yordamıyla yoklamaları ve aramaları, tanıklık etmelidir daha, baktıkları güneşin kudretine – biliyor muydunuz bunu?

Ve idrak eden kişi, öğrenmeli dağlarla inşa etmeyi! Pek mühim bir şey değildir ruhun dağları yerinden oynatması, – biliyor muydunuz bunu?

Siz yalnız ruhun [zekânın] kıvılcımlarını tanırsınız: fakat görmezsiniz onun örslüğünü ve çekicinin gaddarlığını!

Hakikatte bilmezsiniz siz ruhun gururunu! Konuşmaya görsün bir kere, tahammül edemezdiniz ruhun tevazusuna!

Ve asla atamadınız ruhunuzu bir kar çukuruna: bunun için yeterince hararetli [sıcak] değilsiniz! Bundan ötürü bilmezsiniz soğukluğunun verdiği hazzı.

Fakat her hususta, haşır neşirmişsiniz gibi gelir bana ruhla; ve hikmetinizden, kötü şairler için çok defa hastane ve düşkünler evi yarattınız.

Kartal değilsiniz siz: Bu yüzden tatmadınız ruhun ürküntüsündeki saadeti. Uçurumlar üstünde yuva kurmamalı, kuş olmayan.

Ilık geliyorsunuz bana: Halbuki soğuk akar her derin bilgi. Buz gibidir ruhun en içteki pınarları: serinletir yanan elleri ve faal kişileri.

Ey meşhur bilgeler, saygıdeğer, kaskatı ve dimdik duruyorsunuz karşımda! – hiçbir kuvvetli rüzgâr ya da istenç sürükleyemez sizi.

Görmediniz mi hiç, hırçın rüzgârlarla titreyen, şişkin ve de kabarık bir yelkenlinin denizde seyrettiğini?

Benim bilgeliğim de o yelken gibi, ruhun hırçın rüzgârların etkisiyle titreyerek seyreder denizin üstünde; benim yabanıl bilgeliğim!

Fakat siz, ey halk hizmetkârları, ey meşhur bilgeler, – nasıl olur da y ü r ü r s ü n ü z benimle? –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Gece Türküsü

Gecedir: daha gür konuşur şimdi, tüm çağlayan pınarlar. Bir çağlayan pınardır benim ruhum da.

Gecedir: asıl şimdi uyanır tüm türküleri sevenlerin. Bir âşığın yaktığı türküdür benim ruhum da.

Bir şey var içimde, dinmemiş hiç, durulmamış hiç; yükseltmek ister sesini. Öyle bir sevgi isteği ki içimdeki, aşkın diliyle konuşur.

Işığım* ben: ah, gece olsaydım keşke! Yalnızlığımdır benim ama, ışıkla kuşatılmak.

Ah, karanlık olsam ya da benzesem geceye keşke! Nasıl da emerdim memelerinden ışığın!

Ve sizleri kutsardım, sizleri ey üstümüzde parıldayan yıldızlar ve ateş böcekleri! – bahtiyar olmak isterdim bahşettiğiniz ışıkla.

Lakin ben, yaşarım kendi ışığımın içinde ve tekrar tekrar içerim kendimden kopan alevleri.

Ben almaktaki saadeti bilmem; ve sık sık hayal ederim çalmanın almaktan daha keyifli olduğunu.

* Zerdüştlükte "ışık" kavramı, tanrısal özün görünüşe taşınmış halidir; bir çeşit ilahi doğum. Ayrıntılı bilgi için bkz. Esat Korkmaz, *Zerdüştlük Terimleri Sözlüğü*, Anahtar Kitaplar, 2004. (ç.n.)

Benim fakirliğim, elimin her şeyi hediye vermesidir durup dinlenmeksizin; beni kıskandıran, bekleyen gözler ve hasretin aydınlattığı gecelerini görmektir.

Ah, tüm bağışlayanların bahtsızlığı! Ah, güneşimin kararması! Ah, arzunun ihtirası! Ah, tokluk içindeki yaman açlık!

Bunlar alır benden: ama henüz dokundum mu ki onların ruhlarına? Bir uçurum vardır vermekle almak arasında ve en küçük uçurumu bile aşmak gerekir en sonunda.

Bir açlık doğar güzelliğimden: aydınlattıklarıma acı vermek isterim, hediye verdiklerimden çalmak isterim – böylesine açım kötülük etmeye.

Karşı karşıya geldiğinde bir el elimle, geri çekmek; dökülürken dahi yavaşlayan bir şelale gibi gecikmek: – böylesine aç bir haldeyim kötülük etmeye.

Böylesi bir intikam peşinde benim zenginliğim; böyle bir hainlik kaynamakta yalnızlığımdan ötürü.

Bahşetmekten duyduğum saadet, ölüp gitti bahşederken; bıktı usandı erdemim kendi cömertliğinden.

Boyuna hediye veren, karşı karşıyadır utancını yitirme tehlikesiyle; boyuna dağıtanın, eli de, yüreği de nasırlaşır dağıtmakla.

Artık dolup taşınıyor gözlerim, yalvaranların utancı karşısında; dolu ellerin titreyişini hissedemeyecek kadar duyarsızlaştı elim.

Gözümdeki yaşlar nereye gitti ve yumuşak tüyü yüreğimin? Ah, yalnızlığı tüm hediye verenlerin! Ah, sükûneti tüm parlayanların!

Tenha yerde dolanır nice güneşler: seslenirler tüm karanlıklara ışıklarıyla – bana gelince susarlar ama.

Ah, ışığın düşmanlığıdır bu parıldayanlara; insafsızca devam eder yoluna.

Parlayana karşı içten insafsız, güneşlere karşı soğuk – her güneş böyle döner.

Bir fırtına gibi uçarlar, yörüngelerinde güneşler; böyledir onların devirleri. Sarsılmaz iradelerin peşinde koşanlar, bu onların soğukluğudur.

Ah, sizsiniz o, karanlıklar siz, geceye benzeyenler siz, sizsiniz o parlayan şeylerden hararet çeken! Ah, sizsiniz emen, sütle ferahlığı, ışığın memelerinden!

Ah, etrafım buz gibi, elim buz içinde yanıyor. Ah, bir susuzluk var içimde, sizin susuzluğunuza hasret.

Gecedir: Heyhat, mahkûmum ben ışık olmaya! Ve susamış durumdayım geceye ait olana! Ve yalnızlığa!

Gecedir: Bir pınar gibi çağlıyor hasretim – konuşmaya olan hasretim.

Gecedir: Daha gür konuşur şimdi, tüm çağlayan pınarlar. Bir çağlayan pınardır benim ruhum da.

Gecedir: Asıl şimdi uyanır tüm türküleri sevenlerin. Bir âşığın yaktığı türküdür benim ruhum da. –

Böyle çığırdı türküyü Zerdüşt.

Oyun Türküsü

Zerdüşt, bir akşam havarileriyle bir ormandan geçiyordu; bir pınar ararken, ne gördü dersiniz; ağaçlar ve çalılıklarla çevrilmiş, sakin, yeşil bir çimenlik: Topluca raksetmekteydi burada genç kızlar.

Raksı bıraktılar, görür görmez Zerdüşt'ü; Zerdüşt ise dostça bir tavır takınıp, yanlarına vardı ve şu sözleri söyledi:

"Bırakmayın raksı, ey sevimli kızlar! Kem gözlü bir oyunbozan, bir kız düşmanı değil yanınıza gelen.

Tanrının sözcüsüyüm ben şeytan karşısında: Şeytansa ruhudur ağırlığın. Nasıl düşman olabilirim ben, ey gençler, sizin hafif, ilahi raksınıza? Ya da güzel bilekli genç kız ayaklarına?

Hiç kuşkusuz, bir ormanın ben ve de gecesiyim karanlık ağaçların: ancak ürkmeyin karanlığımdan, servilerimin altında gül yatakları da bulunur.

Ve kızların en çok hoşuna giden küçük tanrıyı da bulur: pınarın yanında, sessizce yatmaktadır o, gözleri kapalı.

Hakikaten, aydınlık bir vakitte, uykuya dalmış durumda bu miskin! Çok mu koştu peşinden acaba kelebeklerin?

Gücenmeyin bana, ey güzel rakkâseler, birazcık azarlarsam eğer o küçük tanrıyı! Bağırıp çağıracak ve ağlayacaktır belki, – ancak ağlarken bile gülünesi durumdadır o.

Ve yaşlı gözlerle bir raks rica edecektir sizden; bir türkü uyduracağım ben de, onun raksına:

Bir raks – bir taşlama türküsü, "dünyanın efendileri" denilen, en haşmetli ve en kudretli iblisim üzerine, ağırlığın ruhu üzerine."–

Şudur, Cupido'yla* genç kızlar raks ederlerken Zerdüşt'ün söylediği türkü:

Ey hayat, gözlerinin içine baktım geçenlerde. Daldığımı sandım dibine varılamaz bir derinliğin.

Fakat çekip çıkardın beni oradan, altın bir oltayla; müstehzi müstehzi güldün, dibine varılamaz bir derinlik dediğim için sana.

"Tüm balıklar böyle konuşur" dedin, "ulaşamadıkları her şey, varılamaz bir derinliktir o n l a r a göre.

Oysa değişkenim ben yalnızca, vahşi ve tam bir dişiyim, erdemli olmayanından hem de!

Her ne kadar siz erkekler bana "derin", yahut "vefalı", yahut "ebedi", yahut "esrarlı" deseniz de –

Ama donatırsınız bizi kendi erdemlerinizle daima, – ah, siz erdemliler!"

Böyle güldü, o inanılmaz; lakin ne ona, ne de gülüşüne inanırım, ne zaman kötü konuşsa kendi hakkında.

Ve baş başa konuşurken ben yabanıl bilgeliğimle, şöyle dedi bana öfkeyle: "İstiyorsun, arzuluyorsun ve seviyorsun, sonra da ö v ü y o r s u n hayatı sırf bundan ötürü."

Az kalsın aksi bir karşılık verecektim ve hakikati söyleyecektim öfkeliye: ve insanın hakikati söylemekten daha aksi bir karşılık vermesi mümkün değil bilgeliğine.

İşte böyledir velhasıl, üçümüz arasındaki durum. Esasında hayatı seviyorum sadece – ve en çok da kendisinden ziyadesiyle nefret ettiğim zaman seviyorum.

Bilgeliğimle aramın iyi, genelde de fazla iyi olmasının sebebi: sık sık hatırlatmasındandır bana hayatı!

Gözleri onun gözleri, gülüşü onun gülüşü, hatta altın oltası dahi onunkiyle aynı: elimden ne gelir, bu kadar çok benziyorlarsa birbirlerine?

* Cupido (Roma): Tanrı Eros'a Romalıların verdiği ad. Sözcük olarak *istek* anlamındadır. Kaynak: O. Hançerlioğlu, *Dünya İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, 3. Basım, 2000, s. 102. (ç.n.)

Ve bir gün hayat bana sorduğunda: Bilgelik dediğin de kim ola ki? – dedim ona hararetle: "Öyle ya! Bilgelik!"

İnsan ona susar da, kanamaz; tüller arasından bakar da ona, ağlar içinde yakalar onu.

Güzel midir? Ne bileyim? Fakat en yaşlı sazanlar dahi yemlenir onunla.

Kaprisli ve inatçıdır o: sık sık dudaklarını ısırdığını, saçını tersinden taradığını gördüm.

Belki de kötü ve yapmacık ve her şeyiyle dişidir; fakat kendini yermeye görsün, işte o zaman baştan çıkarır insanı en fazla."*

Bunları hayata söylediğimde, hınzırca güldü ve gözlerini kapadı. "Kimden bahsediyorsun?" dedi, "benden mi?"

Ve diyelim ki haklısın, – bu, insanın yüzüne böyle mi vurulur! Haydi, biraz da bilgeliğinden bahset!"

Ah, açtın yine gözlerini, ey sevgili hayat! Dalmış gibiyim varılamaz bir derinliğe yine de. –

Böyle çığırdı türküyü Zerdüşt. Lakin raks bitip genç kızlar gidince, mahzunlaştı.

"Çok olmuş güneş batalı," dedi sonunda; "çimenler nemli, ormandan da serinlik geliyor.

Meçhul bir şey var etrafımda, düşünceli düşünceli bakıyor. Ne! Sen yaşıyor musun hâlâ Zerdüşt?

Neden? Niye? Ne suretle? Nereye? Nerede? Nasıl? Budalalık değil de nedir, yaşamak hâlâ?

Ah dostlarım, akşamdır, içimde sorgulayıp duran beni. Bağışlayın kederimi!

Akşamdır: Bağışlayın beni, akşam oldu!"

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* "Bilgelik ve yaşamın Zerdüşt'ün gözündeki karşı konulmaz çekiciliği, Kleopatra'yı ve onun Antonius üzerinde kurduğu iktidarı anımsatır [Shakespeare'in, *Antonious ve Kleopatra*'sında, Antonious'un Kleopatra'ya duyduğu fırtınalı aşkın, onun muhakeme gücünü zayıflatması ve aşağılayıcı askeri yenilgisine neden olması gibi Zerdüşt'ün yaşama duyduğu aşk sonunda onu utanç verici bir biçimde, ebediyet uğruna bilgeliğini feda etmeye iter] Ne var ki Zerdüşt'ün kapıldığı hayal kısa ömürlüdür. Şarkısı sevgililerin yabancılaşması ile sonar erer: Zerdüşt bilgeliğin üstün olduğu noktaları yadsır ve kendisini yaşama adadığını itiraf ettiğinde, yaşam bu itirafıyla alay eder. Peter, Berkowitz, *Nietzsche – Bir Ahlak Karşıtının Etiği*, Çev.: Ertürk Demirel, Ayrıntı, 2003. (ç.n.)

Mezar Türküsü

"Orasıdır mezarlar adası, ketum ada; gençliğimin mezarları da oradadır. Taşımak isterim oraya, daima yeşil kalan hayatın çelengini."

Böyle kararlaştırıp gönlümde, aştım denizi. –

Siz ey gençliğimin hayal ve tezahürleri! Siz ey tüm sevdalı bakışlar, ey o ilahi kısa an! Ne kadar da çabuk öldünüz! Kendi ölülerim gibi anıyorum şimdi sizi.

Sizden, ey aziz ölülerim, yürek paralayan–göz yaşartan mis gibi bir koku yayılıyor. Sahiden de bu koku, o yalnız gemicinin yüreğini sarsıp çözüyor.

Hâlâ en zengin ve en gıptayla bakılan kişiyim ben – yalnızların yalnızıyım ben! Zira s a h i p t i m size, siz de bana sahipsiniz hâlâ: Söyleyin, kimin kafasına düşer benden başka, böylesine kızıl elmalar?*

Ben mirası ve toprağıyım hâlâ sevginizin; sizi andıkça renk renk yabanıl erdem çiçekleri açan, ey ziyadesiyle sevdiklerim!

Ah, yan yana olalım diye yaratılmıştık biz, ey cana yakın, tuhaf harikalar; ve ürkek kuşlar misali gelmediniz yanıma ve dayanılmaz arzularıma, – hayır, güvenen olarak geldiniz güvenenlere!

Evet, sadakat için yaratılmıştınız sizler de benim gibi, şefkatli bir sonsuzluk için: şimdi sadakatsizliğinizle mi anmalıyım sizi, ey ilahi kısa an ve bakışlar: Başka bir ad öğrenmedim ki, sizden sonra.

Hakikaten, çarçabuk kaybettim sizi, ey kaçaklar! Ama ne siz benden kaçtınız, ne ben sizden: Masumuz her ikimiz de sadakatsizliğimizde.

B e n i öldürmek için sizi boğdular, ey umutlarının şakıyan kuşları! Evet, size attı kötülük oklarını hep, ey ziyadesiyle sevdiklerim – yüreğimden vurmak için beni.

Ve vurdu da! Sizdiniz zira benim en içtenim, benim mülküm, benim meftunu olduğum: B u s e b e p l e d i r ki, genç ölmek zorundaydınız, hatta pek erken!

* Olağanüstü bir sonuca yol açan olağan durumları anlatmak için kullanılan bir ifade. (ya da) Newton'a yapılan dolaylı bir gönderme mi, acaba? (ç.n.)

Yaralanmaya en müsait yerime saplandı ok: sizdiniz o yer, sizindi o tüy misali ten, sizden başkasına ait değildi, o bir bakışta sönen gülümseme!

Fakat şunu demek isterim düşmanlarıma: Nedir ki adam öldürmek, bana yaptıklarınızın yanında?

Öldürmekten beterini reva gördünüz bana: Yeri bir daha doldurulamayacak olanları aldınız benden: – böyle diyorum size, ey düşmanlarım!

Gençlik hayallerimi, en masum mucizelerimi öldürmediniz! Oyun arkadaşlarımı elimden aldınız, o mübarek ruhları! Onların hatırasına bırakıyorum bu çelengi ve bu laneti!

Bu lanet size, ey düşmanlarım! Soğuk gecede kaybolan ses misali, kısaltınadınız ını sonsuzluğuınu! İlahi gözlerin parıltısı kadar kısa gelirdi o ancak bana, – bir anlık bakış gibi!

Vaktiyle, eşref saatlerinden birinde, şöyle dile gelmişti benim saflığım: "İlahi olmalı bence her varlık."

Derken ınusallat olduğunuz bana kirli hayaletlerle; ah, nereye uçup gitti benim o eşref saatim?

"Her gün kutsal olmalı bence" – böyle buyurmuştu vaktiyle gençliğimin bilgeliği: Hakikaten, şen bilgeliğe yakışır bir söz!

Fakat siz, ey düşmanlarım, çaldınız gecelerimi benden ve uyku kaçıran bir ıstıraba sattınız onu: Ah, nereye uçup gitti benim şen bilgeliğim?

Vaktiyle mesut kuş alametlerin hasretini çekerdim: derken ucube bir baykuş çıkardınız yoluma. Ah, nereye uçup gitti o narin arzularım?

Vaktiyle tüm iğrençliklerden kurtulmaya ant içmiştim: Derken çıbana dönüştürdünüz yakınlarımı, en yakınımdakileri. Ah, nereye uçup gitti benim soylu andım?

Vaktiyle kutlu yollar üzerinde kör gibi yürürdüm: Derken pislik attınız körün yoluna: o kör iğreniyor şimdi, alıştığı patikada yürümekten.

Ve en güç işin üstesinden gelip, başarımın zaferini kutladığımda: Bas bas bağırttınız beni sevenleri, sanki en çok onlara ıstırap veriyormuşum gibi.

Hakikaten, bu sık sık yaptığınız bir şeydi: Zehrettiniz bana en tatlı balımı ve en iyi arılarının emeğini.

En arsız dilencileri yolladınız daima hayırseverliğime; onulmaz yüzsüzlerle sardınız hep, acıma duygumun etrafını. Böyle yaparak yaraladınız erdemlerimin inancını.

Ve en mukaddes şeyimi kurban olarak sunduğumda: "sofuluğunuz" vakit kaybetmeksizin semiz hediyeler koydu yanıma. Böylece boğulup gitti sizin yağınızın dumanında en mukaddes şeyim.

Vaktiyle raksetmek istemiştim, daha önce hiç yapmadığım bir şekilde: Raksetmek, tüm gökleri aşarak. İşte o sıra kandırdınız en gözde türkücümü.

Ve buna istinaden boğuk, nahoş bir sesle başladı çığırmaya o da; ah, dertli bir kaval* gibi geldi kulağıma bu.

Katil türkücü, şer aleti, en masumundan! En güzel raksa hazırlanmıştım: derken öldürdün coşkumu sesinle!

Yalnız raks ederken tasvir edebilirim en güzel şeyleri. – gel gör ki içimde kaldı en büyük tasavvur, dökülmeden henüz sözcüklere.

Söylenmeden ve çözülmeden kaldı bende en yüksek umudum. Ve soldu tüm hayalleri, tesellileri gençliğimin.

Nasıl tahammül edebildim ben buna? Nasıl katlandım da atlattım bu yaraları? Nasıl oldu da dirildi yeniden ruhum bu mezarlardan?

Evet, içimde yaralanması, gömülmesi mümkün olmayan bir şeyler var, kayaları parçalayan bir şey: Bu benim irademdir. Sükûnet içinde ve değişmeksizin ilerler o yıllar boyu.

Ayaklarımın üstünde yürümek ister kendi yolunu, benim ihtiyar iradem; taş kalplidir ruhu ve yara almaz.

Yara almayacak tek yerim vardır, o da topuklarımdır. Sen, ey en sabırlı, hâlâ orada yaşıyorsun ve olduğun gibisin. Hâlâ paralıyorsun kendini mezarlar arasında.

Ne varsa gençliğimde kurtarılmamış, sende yaşar hâlâ ve sen, umutla oturuyorsun burada hayat ve gençlik olarak, sararmış mezar yıkıntılarının üstünde.

Evet, sensin bana göre, tüm mezarların yıkıcısı hâlâ: Selam sana, ey irademl Ve ancak mezar olan yerde görülür yeniden dirilmeler. –

Böyle çığırdı türküyü Zerdüşt.

* "düsterer Horn"a ilişkin zorlayıcı bir betimleme. (ç.n.)

Kendini Aşmak Hakkında

"Hakikat iradesi"* mi diyorsunuz, ey bilgelerin bilgesi, sizi sürükleyen ve azdıran şeylere?

Tüm varlıkların düşünebilirliği üzerine bir istenç: Böyle tanımlarım ben sizin istencinizi!

Tüm varlıkları düşünebilir kılmak istiyorsunuz öncelikle: Kuşku duyuyorsunuz zira, haklı olarak, düşünebilir mi acaba bu varlık diye.

Halbuki onun size itaat etmesi ve eğilmesi gerek! Böyle ister iradeniz. Bir ayna ve aksi olarak, pürüzsüz ve ruha [zekâya] bağlı olması gerek onun.

Ey en bilgeler, budur sizin güç istenciniz; iyiden, kötüden ve değer biçmekten söz ettiğiniz zaman dahi.

Önünde diz çökebileceğiniz bir dünya yaratmak istiyorsunuz daha: Budur son umudunuz ve son sarhoşluğunuz.

Şüphesiz, akla baliğ olmayanlar, yani halk, – üstünde bir sandalın yüzdüğü ırınağa benzerler: ve bu sandalda vakur ve sarıp sarmalanmış kıymet hükümleri oturur.

İradenizi ve kıymetlerinizi oluş ırmağının üstüne salmışsınız siz; eski bir güç istencini açıklar bana, halkın iyi ve kötü diye inandığı şeyler.

Ey en bilgeler, bu tür misafirleri bu sandallara bindiren, onlara görkemli ve mağrur isimler veren, sizdiniz, – sizin hâkim iradenizdi.

Irmak ileri doğru taşımakta artık sandallarınızı: ve taşımaya mecburdur onu. Ne gam, kırılan dalga köpürüp köpürüp, öfkeyle kafa tutsa da tekneye!

"Nietzsche'ye göre hakikat, "bulunacak" veya "keşfedilecek" bir şey değildir. "Hakikat iradesi" bir sabitleştirmedir, gerçek ve sürekli kılmadır, nesnelerin sahte özelliğini ortadan kaldırmadır, onun varolanlar açısından yeniden yorumlanmasıdır." Yrd. Doç. Dr. Nevzat Can, *Nietzsche'de Hakikat ve Perspektivizm*, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.
İoanna Kuçuradi'ye göre, Nietzsche'nin perspektivizmi kendinde varlığı kabul edenlere karşıdır, insan realitesini anlamlandırma ve değerlendirmedeki sınırlılık, belli bir açının kaçınılmazlığıdır dile getirilmek istenen. Bu insan problemlerinin hep yeniden ele alınabileceği, her yeniden ele alışta da yeni doğru bir şeyin kavranabileceği anlamına gelmektedir. Demek ki hakikat için kapasitemiz sınırlı, yani bir insanın bilebileceğinden çok hakikat var; bu yüzden farklı ilgisi ve meraklı olan insanlar ortaya farklı doğrular [hakikat] koyacaklardır. (Kaynak: Talip Kabadayı, *Felsefe Tartışmaları*, 26. Kitap). (ç.n.)

Ey en bilgeler, bu ırmak değildir, sizin maruz kaldığınız tehlike, değildir iyilik ve kötülüklerinizin sonu: bilakis o, güç istencinin ta kendidir, – o bitmez tükenmez, yaratıcı hayatın istenci.

Fakat benim iyilik ve kötülük üzerine söylediklerimi anlayabilmeniz için: hayat ve tüm canlıların soyu hakkındaki düşüncelerimi de aktarmak isterim size.

Ben peşi sıra gittim canlının, en büyük ve en küçük yollardan geçtim, hususiyetini bulabilmek için onun.

Yüzlerce ayna ile yakaladım bakışını, ağzı kapalıyken konuşabilsin diye benimle. Ve konuştu benimle gözleri.

Gel gör ki yalnız canlının bulunduğu yerlerde işittim, itaatten söz edildiğini. Her yaşayan bir itaat edendir.

İkinci nokta ise şudur: Kendisine itaat edemeyen, emir altına girer. Böyledir tabiatı canlının.

İşittiğim şeylerin üçüncüsü de şudur: Emretmek daha zordur itaat etmekten. Bu, emredenin, bütün itaatkârların yükünü taşıdığından ve bu yükün kendisini kolayca ezebilecek oluşundan değildir yalnız: –

Her emir, bir tecrübe ve bir riziko gibi göründü bana ve canlı, bir emir verdiğinde, daima tehlikeye atar kendini.

Evet, kendine emrettiğinde dahi: Burada da bedelini ödemek zorundadır emrin. Mecburdur kendi yasalarının yargıcı, intikamcısı ve kurbanı olmaya.

Neden böyledir bu? diye sordum kendime. Nedir canlıyı itaat etmeye, emretmeye ve emrederken dahi itaatkâr olmaya ikna eden şey?

Siz, ey en bilgeler, dinleyin artık sözümü! İyice bir sınayın bakalım, nüfuz edebilmiş miyim hayata, ulaşabilmiş miyim özüne?

Güç istenci buldum, canlının olduğu her yerde ve hizmetkârların iradesinde de efendi olma arzusu.

Zayıfı kendisinden güçlüye hizmet etmesi için kandıran kendi iradesidir, bu irade ister ki daha zayıflara efendilik edeyim: bu onun vazgeçmek istemeyeceği yegane hazdır.

Ve küçük, nasıl baş eğerse büyüğe, kendisinden küçüğün üzerinde keyif ve hüküm sürebilmek için: öyle boyun eğer

kendisinden daha büyük de ve tehlikeye atar hayatını, – iktidar [güç] uğruna.

En büyüğün baş eğmesi ve cüreti, göze almaktır tehlikeyi ve zar atmasıdır ölüm için.

Fedakârlık, hizmet ve sevginin bulunduğu yerde, efendi olmak iradesi de bulunur. Zayıf olan, dolambaçlı yollardan sokulur kaleye ve güçlü olanın ta kalbine – ve çalar oradan gücü.

Ve hayatın bizzat kendi, şu sırrı paylaştı benimle: "bak," dedi, "daima kendini aşmak zorunda olanım ben.

Elbette ki siz buna üre(t)me iradesi ya da bir amaca, daha yükseğe, daha uzağa ve daha çeşitliliğe yönelmiş bir içgüdü dersiniz: oysa birdir hepsi bunların ve bir sırdır.

Yok olmayı tercih ederim, o tek şeyden vazgeçmektense ve sahiden, yok olma ve yaprak dökümünün yaşandığı yerde, feda eder kendini hayat – iktidar [güç] uğruna!

Bir savaş, oluş, hedef ve karşı hedef olmaya mecburum: Ah, irademin ne olduğunu tahmin eden, hangi eğri yolları izlemesi gerektiğini de tahmin eder!

Ne yaratırsam yaratayım ve ne kadar seversem seveyim, – eninde sonunda karşı çıkmaya mecburum ona ve sevgime: böyle ister benim iradem!

Ve sen bile, ey idrak eden, irademin bir patikası ve ayak izisin sadece: Hakikaten, benim güç istencim, senin hakiki iradenin ayaklarıyla da yürür!

Hiç kuşkusuz, isabet kaydedememiştir, hakikati "var olma iradesi"yle vurmak isteyen: böyle bir irade – mevcut değildir!

Zira: mevcut olmayan bir şey, isteyemez de; zaten varoluşta olan bir şey, nasıl olur da varoluş isteyebilir ki?

Yalnız, hayatın olduğu yerde, istenç de vardır: fakat yaşama istenci değil, bilakis, –böyle öğretiyorum sana– güç istenci!

Canlı, bir çok şeyi üstün sayar hayattan, ancak bu üstün tutmanın ta kendisinde dile gelendir, – güç istenci!" –

Vaktiyle böyle öğretmişti hayat bana: ve bununla çözüyorum, ey en bilgeler, kalbinizdeki muammayı.

Sahiden size söylüyorum: Ölümsüz bir iyilik ve kötülük, – yoktur böyle bir şey! Kendi isteğiyle her defasında aşmak zorundadır kendini.

Siz, ey değer biçiciler, zorbalık yapıyorsunuz iyi ve kötüye dair değer ve sözlerinizle: ve budur sizin başkalarından sakladığınız sevgi, yüreğinizin ışıltısı, titremesi ve taşması.

Ancak daha güçlü bir şiddet [zulüm]* doğar kıymetlerinizden ve yeni bir üstünlük: bununla kırılır yumurta ve kabuğu.

Ve her kim, iyilik ve kötülükte yaratıcı olmak istiyorsa: hakikaten, ilkin yıkıcı olmak, değerleri yerle bir etmek zorunda.

Demek oluyor ki, en büyük kötülük, en yüksek iyiliğin bir parçasıdır:** Lakin yaratıcı olan budur işte. –

Siz, ey en bilgeler, yalnız bundan konuşalım, benzer şekilde kötü olsa da bu. Daha beterdir sükûnet, zehirli hale gelir, bastırılmış her hakikat.

Ve bırakalım da parçalansın – her ne varsa hakikatimizle parçalanabilen! İnşa edilecek nice evler var daha!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Ulular Hakkında

Sakindir denizimin dibi: Kimin aklına gelir ki eğlendirici hilkat garibelerini sakladığı?

Sarsılmaz benim derinliğim: lakin parıldar yüzen muamma ve kahkahalarla.

Ulu bir adam gördüm bugün, mağrur bir kişi, bir ruh tövbekârı: Ah, nasıl da güldü ruhum onun çirkinliğine?

Nefes almakta olan biri gibi göğsü kabarık: öylece duruyordu ulu ve sakin kişi:

* "Gewalt". (ç.n.)

** "Also gehört das höchste Böse zur höchsten Güte"ye ilişkin zorlayıcı bir yakıştırma. (ç.n.)

Çirkin hakikatlerle dolu avcı çantası asılı duruyordu üstünde ve görmüş geçirmiş üstü başı paramparçaydı: ayrıca pek çok diken sarkmaktaydı üstünden – buna rağmen hiç gül görmedim üzerinde.

Henüz öğrenmemişti gülmeyi ve güzelliği. Asık bir suratla dönüyordu bu avcı, bilgelik ormanından.

Evine dönüyordu, yabanıl hayvanlarla boğuştuktan sonra: ancak onun karanlık bakışında, yabanıl bir hayvanın bakışı vardı hâlâ – yenilmemiş bir hayvanın!

Atılma arzusundaki bir kaplan gibi duruyordu hep orada; ancak haz etmem böylesi gergin ruhlardan, tabiatıma uygun düşmez, bu tür içine kapanmışlar.

Ve siz dostlarım, kişinin beğeni ve zevki tartışılmaz mı demek istiyorsunuz bana? Oysa hayatın tamamı beğeni ve zevk uğruna girişilen tartışmadan ibarettir!

Beğeni: ağırlıktır bu aynı zamanda, hem kefe, hem terazi ve vay haline, kavgasız, ağırlıksız, kefesiz ve terazisiz yaşamak isteyen tüm canlıların!

O ulu kişi, bıktıysa eğer yüceliğinden: işte ancak o zaman belirir güzelliği, – ancak o zaman tadına bakmak ve lezzetli bulmak isterim onu.

Ve ancak, sırtını kendine dönerse eğer, atlayabilir kendi gölgesinin üzerinden – ve, hakikaten! k e n d i güneşine doğru.

Hayli uzun oturdu gölgede, yanakları sararıp solmuştu ruh tövbekârının; neredeyse açlıktan kırılacaktı beklerken.

Bir hor görü var hâlâ gözlerinde ve tiksinti gizli ağzında. Gerçi dinleniyor şimdi fakat güneşe uzanmadı henüz huzuru.

Bir boğa gibi davranmalıydı o ve hakir göreceğine toprağı, toprak gibi kokmalıydı saadeti.

Ak bir boğa* olarak görmek istedim onu, saban demirinin önünde burnundan soluyarak ve böğürerek giden: ki böğürmesi, toprağa dair ne varsa övmeli onu!

* Zerdüştlük'te "boğa", genellikle hayvanların atası olarak yorumlanır; kanı "yaşam suyu", eti "yaşam yiyeceği"dir. Geusj Tasja ise ya boğaların yaratıcı olduğuna inanılan tanrıya verilen addır ya da bu tanrının boğaların bedenine taşınan ruhu. Ayrıntılı bilgi için bkz. Esat Korkmaz, *Zerdüştlük Terimleri Sözlüğü*, Anahtar Kitaplar, 2004. (ç.n.)

Karanlık hâlâ siması; elinin gölgesi vuruyor üzerine. Gölgeli hâlâ gözlerindeki ifade.

Eyleminin bizzat kendi, gölge gibi duruyor üzerinde hâlâ: el, karartıyor eyleme geçeni. Henüz üstesinden gelebilmiş değil kendi eyleminin.

Gerçi ben ondaki boğa ensesini severim: fakat meleğin gözünü de görmek istiyorum artık onda.

Yiğitlik-istencini de unutması gerek: yalnız ulu değil, yüceltilmiş biri de olmalı bence: – ether* bile kaldırabilmeli onu, o irade yoksulunu!

Hilkat garibelerine boyun eğdirdi, muammaları çözdü o: lakin kendi hilkat garibesi ve muammasını da çözmeli ki, dönüştürebilsin onları semavi çocuklara.

Henüz öğrenmedi bilgisi gülmeyi ve kıskanmamayı; henüz sakinleşmedi güzellikte köpürüp taşan tutkusu.

Hakikaten, özlemi, toklukta değil, güzellikte bitmeli ve yok olmalı! Zarafet, büyük düşünenlerin yüce gönüllülüğüdür.

Kollar başın üzerinde: böyle istirahat etmeli yiğit, böyle aşmalı istirahatını da!

Fakat yiğit nazarında, güzellik en güç şeydir tam da. Tüm şiddetli irade sahipleri için ulaşılamazdır güzellik.

Biraz daha fazla, biraz daha az: budur burada çok olan, budur burada en sık olan.

Gevşek adaleler ve koşum takımlarından kurtulmuş bir iradeyle durmak: budur hepiniz için en güç olan şey, ey ulular!

İktidar [kudret] lütfedip, görünmek için ortaya çıkarsa eğer: güzellik diye tanımlarım böylesi bir tenezzülü.

Ve kimseden istemem, senden başka, böyle bir güzellik, ey kudretli kişi: senin iyiliğin, kendini son defa yenmen olmalı.

Her türlü kötülüğü beklerim senden: bundan ötürü iyilik beklerim senden.

* Ether (Alın. Äther): İnce maddeli cisimle ilgili, havadan daha ince, maddenin bir tür yüksek durumu. Simyada: Çok ince yanan ateş. Ayrıntılı bilgi için bkz. Helmut Werner, *Ezoterik Sözlük*, Omega, 2005. (ç.n.)

Hakikaten, çok gülerim ben, pençeleri sakat olduğu için kendilerini iyi zanneden zayıflara!

Çabalamalısın sütununun erdemi için: gittikçe güzelleşip, incelir o, lakin yükseldikçe de içten içe sertleşip, artar dayanıklılığı.

Evet, ey ulu kişi, gün gelecek, sen de güzel olacaksın ve ayna tutacaksın kendi güzelliğine.

Titreyecek o zaman ruhun ilahi ihtiraslarla ve kibrinde dahi bir ibadet olacak!

Şudur zira ruhun sırrı: ancak yiğit onu terk edip gittiği zaman, yaklaşır rüyasında ona – üst-yiğide.*

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Kültür Ülkesi Hakkında

Pek fazla uçmuşum geleceğe doğru: Bir korkudur aldı beni.

Ve etrafıma baktığımda, ne göreyim! Zamanmış, yegane çağdaşım.

O vakit geriye, yurduma doğru uçtum, – giderek artan bir süratle: böylece ulaştım size ve kültür ülkesine, ey bugünün insanları!

Sizi görmek için bir göz getirdim ilk kez yanımda ve iyi arzular: Hakikaten hasret çeken bir yürekle geldim.

Lakin ne oldu bana? O kadar telaşlı olmama rağmen – gülmek zorunda kaldım! Görmemiştim hayatım boyunca, böylesine alacalı bulacalı bir şey!

Güldüm de güldüm, tir tir titrerken bacaklarım hâlâ ve de kalbim: "Burası olsa gerek tüm boya küplerinin yurdu! – dedim.

Elli çeşit mürekkeple** boyalıydı yüzünüz ve uzuvlarınız: öylece oturuyordunuz orada, şaşkın bakışlarının karşısında, ey bugünün insanları!

* "Über-Held". "Über-Mensch" gibi. (ç.n.)

** "Klexen" (Klecksen), daha çok, kötü resim yapanlar için kullanılan bir tabirdir. (ç.n.)

Elli aynayla çevriliydiniz, renk cümbüşünüze dalkavukluk eden ve arkasından konuşan.

Hakikaten, kendi yüzünüzden daha iyi bir maske bulamazdınız takacak, ey bugünün insanları! Sizi kim – t a n ı y a b i l i r k i?

Mazinin izleriyle doluydu her yer ve yeni izler eklenmişti bu izlerin üstüne mürekkeple: doğrusu, iyi gizlemişsiniz kendinizi, tüm emare yorumcularından!*

Ve kişi, böbrek inceleyici** olsa dahi: kim inanır ki sizin de bir böbreğiniz olduğuna! Pişmişe benziyorsunuz renkler ve yaptırılmış yaftalarla!

Peçelerinizin ardından bakıyor rengârenk, zamanın ve halkların tümü; tüm örf ve inançlar, sizin dilinizde konuşuyorlar rengarenk.

İçinizden biri atacak olsa peçenizi ve hırkanızı ve boyanızı ve davranışlarınızı, ancak kuşları ürkütecek kadar bir şey kalırdı üzerinizde.

Vaktiyle anadan üryan ve boyasız görmüş ve ürkmüş bir kuşum ben sahiden ve o iskelet, bana sevdalı sevdalı bakınıştı da kaçmıştım oradan.

Irgat olmayı yeğlerdim ölüler diyarında ve gölgesinde mazinin! – daha semiz, daha dolgundur sizden, ölüler diyarındakiler bile!

Budur, evet bu, içimi elemle dolduran: tahammül edemiyorum size, ha giyinik, ha anadan üryan, ey bugünün insanları!

Doğrusu daha mahremane, daha güvenilirdir sizin "hakikatinizden", geleceğin tüm kaygıları ve yolunu şaşırmış kuşları ürküten her şey.

* Yüz çizgileri ve diğer bedensel özelliklerden yola çıkarak karakter analizi yapma, literatürde "fizyonomi" olarak geçer. Fizyonomi'nin (yun. "physis" [doğa] + "gnome" [bilgi]) ilk izleri eski Yunana kadar uzanır. Pythagorasçılara göre, doğa insan bedenini, kişinin ruh özelliklerine göre yapılandırır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Giambatista della Porta'nın *De humana physiognomonia;* Johann Caspar Lavater'in *Physiognoischen Fragmenten zur Beförderung der Menschenkenntnis und der Menschliebe.* (ç.n.)

** Sakatat bakısı. İlk izine Hammurabi döneminde, Mezopotamya'da rastlanır. Asur-Babil kil tablet metinlerine göre sakatat bakısı, insanların icadı değil güneş tanrısı Şamaş'ın ölümlü dünyaya hediyesidir. (ç.n.)

Şöyle dersiniz zira siz: "Sahih kişileriz biz büsbütün, inançsız ve boşinançsız": Böbürlenin o halde kendinizle – ah, kabartacağınız bir göğsünüz dahi olmasa!

Evet, ama nasıl i n a n a b i l i r d i n i z ki siz, ey alaca bulacalar! – Siz ki, resmisiniz, bugüne değin inanılmış [iman edilmiş] her şeyin!

Siz, seyyah inkârlarısınız [çürütmelerin] bizzat inançların, kırarsınız kolunu kanadını her fikrin. İ t i m a t e d i l m e z k i ş i l e r: Böyle tanımlarım ben sizi, ey sahih kişiler!

Sizin ruhlarınızda birbirlerini çekiştirip durur tüm zamanlar; ve daha hakikidir, sizin uyanıklığınızdan, tüm zamanların düşleri ve dedikoduları!

Kısırsınız siz: B u n d a n ö t ü r ü noksandır inancınız. Oysa yaratmak zorunda olan kişinin, hakikati bildiren düşleri ve yıldız işaretleri olmuştur daima – ve inanmıştır inançlara! –

Önünde mezarcıların nöbet tuttuğu aralık kapılarsınız siz. Ve şudur s i z i n için hakikat: "Her şey layıktır, hakkı vardır yerle bir olmaya."

Ah, nasıl dikiliyorsunuz karşımda, ey kısırlar; bir deri bir kemik!* Ki farkında çoğunuz bunun!

Ve şöyle demiştir: "Uyurken galiba, bir şey çaldı tanrı benden, gizlice. Bir kadıncık yapmaya yetecek kadar bir şey hakikaten!

Hayret edilecek bir sefaleti var kaburgalarımın!" böyle buyurur bugünün bazı insanları.

Evet, gülünecek durumdasınız bana göre, ey bugünün insanları! Ve acayipsiniz, kendinize hayret ettiğinizde!

Ve gülemezsem eğer sizin hayretinize ve mecbur olsam yutmaya çanağınızdaki tüm iğrençlikleri, vay halime!

Fakat hafife alacağım sizi, mecbur olduğum için a ğ ı r bir yük taşımaya; ne çıkar, dengimin üzerine böceklerle ve kanatlı kurtlar konsa!

Hakikaten ağırlaşmaz yüküm bundan ötürü! Ve sizden kaynaklanan büyük bir ağırlık çökmemeli üzerime, ey bugünün insanları! –

Ah, nereye tırmanayım daha bu hasretimle! Bakınıp duruyorum tüm dağlardan ana ve baba diyarlarına.

* "wie mager in den Rippen"e dair zorlayıcı bir betimleme. (ç.n.)

Gel gör ki bulamadım hiçbir yerde bir yurt: tedirginim bütün şehirlerde, kaçıp gitmek üzereyim tüm kapılarda.

Yabancı ve bir alay gibi geliyor bana, kalbimin beni son zamanlarda yönlendirdiği bugünün insanları ve sürülmüş gibiyim ana ve baba diyarlarından.

Bundan ötürüdür ki yalnız, kendi çocuklar diyarımı seviyorum ben, henüz keşfedilmemiş olanı, en uzak denizdeki: aratıyor da aratıyorum yelkenlerime bu diyarı.

Çocuklarımdan özür dilemek isterim, babalarımın çocuğu oluşumdan dolayı: ve tüm gelecekten – şu şimdiki zamanı!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

İffetli* Bilgi Hakkında

Dün akşam, Ay doğarken, sandım ki bir Güneş doğurmak üzere: öylesine geniş ve gebe duruyordu ufukta.

Lakin, onunki sahte bir gebelikti bana göre: ve ben, her halükârda Ay'daki kadından ziyade, Ay'daki erkeğe inanmak isterim.

Bu mahcup gece düşkününün, doğrusu, pek zayıftır erkeksi yanı. Hakikaten, vicdan azabıyla dolaşır damlar üstünde.

Şehvetli ve kıskançtır zira, Ay'daki bu keşiş; şehvet besler yeryüzüne ve tüm sevinçlerine sevenlerin.

Hayır, hazzetmem ben, damlarda gezinen bu erkek kediden! İğrenirim, yarı kapalı pencerelerden, sinsice sokulan her şeyden!

Yıldızdan halılar üstünde dolaşır durur o, sessiz ve sofuca:** – lakin ben sevinem ki usul usul yürüyen, mahmuzu şakırdamayan bacakları.

* "Unbefleckten Erkenntnis", ilk bakışta dilimize "lekesiz [kusursuz], idrak [bilgi]" olarak çevrilebilecek bir tamlama; lakin nasıl Meryem'in hamile kalmadan doğurması ifade edilirken kullanılan "unbefleckten Empfängnis" tamlaması, mecazi bir anlam içeriyorsa, kanım o ki burada da böylesi bir kinaye söz konusudur. (ç.n.)

** Burada, "Fromm"un bazen (hayvan bağlamında) "uysal", "yumuşak başlı" manasında kullanıldığını da düşünmek gerek, sanırım. (ç.n.)

Ses verir her namuslu [samimi] adım; halbuki hırsız gibi yürür zemin üzerinde kedi. Bak, kedi gibi geliyor Ay oradan ve namussuzca. –

Bu tasviri, siz hassas ikiyüzlülere, siz "saf idrakçiler"e sunuyorum. Böyle tanırlarım sizi – şehevi!

Siz dahi seversiniz dünyayı ve dünyevi* olanı: Bunun farkındayım! – fakat utanç var sevginizde ve vicdan azabı – benzemektesiniz tıpkı Ay'a!

Kandırılmış sizin ruhunuz, hakir göresiniz diye dünyevi olanı, lakin kandıramamışlar bağırsaklarınızı: Halbuki sizdeki en güçlü yerdir b u n l a r!

Ve şimdi utanıyor ruhunuz, bağırsaklarınıza itaat etmekten: Kurtulmak için de utancından, sapıyor sinsi, uyduruk yollara.

"En yüce şey bence," – böyle der kendi kendine, sizin yalana batmış ruhunuz, – "hayata ihtirassız bakabilmektir, dili dışarıda bir köpek gibi bakmak değil:

"Bakarken mesut olmak, ölü bir iradeyle bencilliğin pençesinden ve açgözlülüğünden uzak – tepeden tırnağa soğuk ve uçuk bir benizle, fakat sarhoş Ay gözleriyle bakmak!"

"En güzeli bence," – böyle baştan çıkarır kendini, ayartılmış kişi, – "Ay gibi sevmektir dünyayı ve sadece gözlerle dokunmaktır onun güzelliğine.

Ve en bütün şeylerin** i f f e t l i bilgisi derim buna: Onlardan, karşılarında yüz yönlü bir ayna gibi uzanabilmek dışında başka bir şey istememeye." –

Ah, sizi hassas ikiyüzlüler, azgınlar! Masumiyet eksik sizin dayanılmaz arzunuzda [hırsınızda]: bundan ötürü kara çalmaktasınız ona.

Hakikaten sevmiyorsunuz siz dünyayı, yaratıcı, ortaya çıkarıcı, oluştan haz duyanlar gibi.

* "Irdisch"in bir yan anlamı da "ölümlü"dür. (ç.n.)

** Şey (Alm. Ding, İng. Thing): "Tözle, yani kendisini belirleyen tüm niteliklerden bağımsız olarak düşünülen gerçek ve somut özneyle eşdeğer olan terim. Olabildiğince belirsiz olmakla birlikte, her zaman somut ve bireysel bir varlık. (...) Alılaki anlamda ise, şey varolan, varolduğunun bilincinde olup, etkin ve özgür olan kişinin karşısında yer alan bilinçsiz, pasif, ve araçlar alanına dahil olan varlıktır." Kaynak: Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, Eylül 2000, 4. basım. (ç.n.)

Nerede masumiyet? Yaratma iradesinin bulunduğu yerde. Kendinden daha üstün bir varlık yaratmak isteyen, bence en temiz iradeye malik olandır.

Nerede güzellik? Tüm irademle t e f e k k ü r e d a l d ı ğ ı m yerde, salt bir hayal olarak kalmasın diye sevmek ve yok olmak istediğim yerde.

Sevmek ve yok olmak: öteden beri uyum içindedir her ikisi. Sevmeye dair bir irade: Bu, ölüme ilişkin bir iradedir aynı zamanda. Böyle konuşurum sizinle, ey ödlekler!

Fakat, sizin iğdiş edilmiş o şaşılığınız, kendisine "huzur içinde oluş" denilmesini istiyor şimdi. Ve korkak gözlerle temas edebilen şeyin de "güzel" olarak adlandırılmasını! Ah, asil adları kirleten sizler!

Ancak, hiçbir zaman doğuramayacağını anlamak, laneti-niz bu olmalı sizin, ey iffetliler, ey saf idrakçiler: öylesine geniş ve gebe dursanız da ufukta.

Hakikaten, asil sözlerle doldurursunuz ağzınızı: ve inanmamızı istersiniz değil mi, ey sahtekârlar, kalbinizin dolup taştığına?

Oysa b e n i m sözlerim mütevazı, aşağılık, eğri büğrü sözler: memnuniyetle toplarım, yemek yerken masa altına düşürdüklerinizi.

Hâlâ onlarla, hakikati söyleyebilirim size – ey riyakârlar! Evet, benim kılçıklarım, kabuklarım, dikenli yaprağım – gıdıklayacak burunlarını riyakârların!

Daima kötü bir hava mevcuttur çevrenizde ve sofranızda: Daima bu havanın içindedir zira şehvetli düşünceleriniz, yalanlarınız ve sırlarınız!

İlkin kendinize inanmaya cüret edin, – kendinize ve yüreğinize! Daima yalan söyler, kendine inanmayan kişi.

İlahi bir maske* geçirmişsiniz üstünüze, siz ey "arınmışlar": iğrenç sülüğünüz, çöreklenmiş vaziyette ilahi bir maske ardına.

Hakikaten aldatıyorsunuz, ey "tefekküre dalmışlar"! Vaktiyle Zerdüşt de vurgundu, sizin dış görünümünüze; farkında değildi içinize çöreklenen halka halka olmuş yılan büklümlerinin.

* "Larve"nin aynı zamanda "kurtçuk" ve "hortlak" manasına da geldiği unutulmamalı, sanırım. (ç.n.)

Vaktiyle ilahi bir ruhun oynadığını sanırdım oyunlarınızda, ey saf idrakçiler! Vaktiyle daha üstün bir sanat olmadığını düşünürdüm, sizin sanatınızdan.

Yılan leşini ve kötü kokuyu, mesafe saklıdı benden: ve bir kertenkelenin sinsi gezinişini şehvetli şehvetli.

Lakin ben sokuldum *yanınıza*: Derken gündüz geldi bana – şimdi de size geliyor, – sona erdi Ay'ın aşk faslı!

Bakın! Tutulmuş ve solgun bir halde duruyor, – önünde tan kızıllığının.

Geliyor işte zira, o pırıl pırıl yanan, – *onun* dünyaya duyduğu sevgi geliyor! Masum ve yaratıcı bir arzudur her güneş–sevgisi!

Bakın hele, nasıl da geliyor denizlerin üzerinden sabırsızlıkla! Duymuyor musunuz sevgisinin hararetini ve sıcak soluğunu?

O denizi emmek ve derinliğini kendi seviyesine yükseltmek istiyor. Şimdi denizin ihtirası bin göğüsle kabarıyor.

Deniz, güneşin susuzluğu tarafından öpülmek ve emilmek istiyor; hava olmak, ışığın yüksekliklerine ulaşmak ve bizzat ışığın kendisi olmak istiyor.

Hakikaten, güneş gibi severim ben de hayatı ve tüm derin denizleri.

Ve bence idrak şudur: Tüm derinlikler yükselmeli – benim seviyeme!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Âlimler Hakkında

Uykudayken, bir koyun, başımdaki sarmaşık çelengini yemiş, – kemirip yemiş ve şöyle demiş: "Bundan böyle bir âlim değil Zerdüşt."

Böyle söyleyip, hem acemice hem de mağrur uzaklaşmış. Bir çocuk anlattı bunu bana.

Yatmasını severim ben, yıkık duvarların dibinde, kırmızı gelincikler ve deve dikenleri arasında çocukların oynadığı yerde.

Bir âlimim ben hâlâ çocuklar, deve dikenleri ve gelinciklerin nazarında. Masumdur onlar, en yaramaz hallerinde bile.

Gel gör ki âlim değilim artık koyunların nazarında: Böyle olsun istedi kaderim – kutlu olsun!

Hakikat şudur zira: Kaçıp kurtuldum âlimler evinden: ve kapadım kapıyı da ardımdan.*

Uzun süre açbilaç oturdu ruhum onların sofrasında; uygun değilim onlar kadar, bilgi edinmeye ceviz kırarcasına.

Ben özgürlüğü severim ve taze toprak üstündeki havayı; onların saygı ve itibarları üstünde uyumaktansa, öküz postu üzerinde uyumayı tercih ederim.

Yeterince yanmış ve tutuşmuş haldeyim kendi fikirlerimle: hatta çoğu kez soluğumu dahi tıkamak istemekte. Bu yüzden tüm tozlu odalardan kaçıp açık havaya çıkınam gerekir.

Halbuki onlar serin gölgede, gayet soğukkanlı otururlar: ve seyirci kalmak isterler her şeye ve sakınırlar oturmaktan, güneşin basamakları kavurduğu yerde.

Sokakta oturup gelip geçenleri ağzı açık izleyenler gibi: bekler ve ağızları açık bakarlar, başkalarının bulduğu fikirlere.

Tutmaya görsün biri onları, un çuvalı gibi bir toz bulutu yayarlar ortalığa, istemsiz: fakat kim farkına varmıştır, üstlerindeki tozun, tahıldan ve yaz tarlalarının sarı, sonsuz hazzından geldiğinin?

Bilgelik taslamaya görsünler, tir tir titretir beni küçük vecizleri ve hakikatleri: bir koku vardır hikmetlerinde, bataklıktan gelmektedir sanki: ve hakikaten, kurbağa vıraklaması bile duydum!

Becerikliler, maharetli parmakları var: Ne işe yarar benim sadeliğim, onların çeşitliliği karşısında! İyi bilir onların parmakları, ilikleme, örme ve dokumanın her türlüsünü; böyle çorap örerler ruha!

Zembereğin âlâsıdır onlar: Yeter ki, doğru kurulsunlar! Hatasız gösterirler zamanı o zaman ve gösterişsiz bir ses çıkarırlar bu esnada.

* Kimi kaynaklarda bu ifade, Nietzsche'nin akademiyi bırakışına ilişkin bir imâ olarak açıklanır. (ç.n.)

Değirmen gibi dönerler ve öğütürler:* Önlerine yalnız ince taneler atmak yeter! – bilirler, tahılı öğütmeyi ve onu beyaz toza dönüştürmeyi.

Tepeden tırnağa süzerler birbirlerini ve zerre kadar güvenmezler birbirlerine. Çok yaratıcıdırlar küçük kurnazlıklarda ve beklerler bilgide topallayarak yürüyenleri; beklerler örümcekler gibi.

Özenle zehir hazırlarken gördüm onları ben daima; cam eldiveri takarlar ellerine, bu işi yaparken.

Hileli zarlarla da oynamasını bilirler; öyle gayretlidirler ki oyunda, terlerken bulurum onları.

Yabancıyız biz birbirimize; sahtelikleri ve hileli zarlarından daha itici gelir bana, onların erdemleri.

Ve ben aralarında yaşarken onların, üstlerindeydim aynı zamanda. Son derece öfkeliler bu yüzden bana.

Tahammülleri yok onların, birilerinin tepeleri üstünde dolanıp durmasına; bundan ötürü tahta, toprak ve molozla doldurdular, benle başlarının arasını.

Boğdular böylece adımlarının sesini: ve bugüne değin, beni en az dinleyenler, en bilge olanlar oldu.

İnsanın tüm kusur ve zaaflarını koydular, kendileriyle arama; evlerindeki 'asma tavan'ın adını verdiler buna.

Lakin, yine de dolaşıyorum başlarının üzerinde, fikirlerimle; ve kendi hatalarım üzerinde dolaşsam da, üzerinde olurum onların ve başlarının.

Zira eşit değildir insanlar: bunu dile getirir adalet. Ve benim istediğim şeyi, istemeyebilir onlar! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Şairler Hakkında

Zerdüşt, bir gün havarilerinden birine, "Bedeni daha iyi tanıdığımdan beri," dedi, "ruh, benim için artık sözüm ona bir

* "Gleich Mühlwerken arbeiten sie und Stampfen"e ilişkin zorlayıcı bir betimleme. (ç.n.)

ruh ve "ebedi" olarak tanımlanan her ne varsa, – bu da bir tasavvurdur."

Havari, "Daha önce de duymuştum bunu senden," diye karşılık verdi, "fakat şairler çok yalan söylerler, diye de ilave etmiştin. Neden, şairler çok yalan söylerler dedin ki?"

"Neden mi?" dedi Zerdüşt, "Neden diye soruyorsun öyle mi? Ben kendisine neden diye sual sorulamayacak olanlardanım.

Dün mü yaşanmış bu? Hayli zaman geçti, fikirlerimin sebebini yaşayalı.

Bir hafıza ambarı olmam gerekmez miydi, sebeplerimi de taşıyabilmem için yanımda?

Fikirlerimi saklamak dahi fazla geliyor bana ve nice kuş, uçup gidiyor.

Bazen, elimi üzerine koyduğumda titreyen, yabancı, bana uçup gelmiş bir kuş bulurum güvercinliğimde.

Oysa Zerdüşt, ne söylemişti vaktiyle sana? Şairlerin çok yalan söylediğini mi? – Zerdüşt'ün kendisi de bir şairdir halbuki.

İnanıyor musun hâlâ, onun bu konuda hakikati söylediğine? Niçin inanıyorsun ki buna?"

Havari cevap verdi: "Ben Zerdüşt'e inanırım." Bunun üzerine, başını salladı ve gülümsedi Zerdüşt.

İnanç beni kutlu kılmaz, dedi, özellikle de kendime duyduğum inanç.

Fakat birisi, ciddiyetle, şairlerin çok yalan söylediğini iddia ediyorsa, haklıdır – zira biz, çok yalan söyleriz.

Çok az şey biliriz ve güç öğreniriz: Bu yüzden yalan söylemeye mecburuz.

Ve biz şairler arasında, var mıdır şarabını tagşiş* etmeyen? Mahzenlerimizde nice zehirli karışımlar türetilmiştir; tarif edilmez nice işler yapılmıştır orada.

Çok az şey bildiğimiz için, canı gönülden severiz, ruhen züğürt olanları; özellikle de genç kadın olursa bunlar!

Hatta ihtiyar kadınların akşamları birbirlerine anlattıkları şeylere dahi hasret duyarız. İçimizdeki Ebedi Kadın, deriz biz buna.

* Tagşiş: 1.) Karıştırma, saflığını giderme; 2.) Değerli bir şeyi değersiz bir şeyle karıştırma. (ç.n.)

Sanki bilgiye açılan mahrem bir kapı varmış da bir şeyler öğrenmek isteyenlere k a p a l ı y m ı ş gibi, halka ve onun "bilgeliğine" inanırız.

Lakin tüm şairler inanır buna: Çayırda veya ıssız yamaçlarda yatıp kulak kabartan herkesin, gökle yer arasındaki şeylere mazhar olacağına.

Ve şairler, içlerinden yumuşak heyecanlar gelince, bizzat tabiatın kendilerine gönül verdiğini sanırlar:

Ve tabiatın kulaklarına sırlar, okşayıcı sevgi sözleri fısıldamak için gizlice sokulduğuna inanırlar: bununla övünüp böbürlenirler tüm faniler önünde.

Ah, yerle gök arasında, ancak şairlerin tahayyül edebileceği nice şeyler vardır!

Özellikle de göğün ü s t ü n d e: Tüm tanrılar, şair betimlemesi, şair uydurmasıdır zira!

Hakikaten gök, yukarılara çeker bizi daima, – yani bulutların ülkesine: bu bulutların üstüne alaca kuklalar* yerleştirir, sonra da tanrılar ve üstinsanlar deriz onlara: –

Bu iskemleler için yeterince hafif değil midir onlar! – tüm bu tanrılar ve üstinsanlar!

Ah, nasıl da usandım, bir vakaymış** gibi görünmek isteyen tüm bu âcizlerden! Ah, nasıl da bezdim, tüm şairlerden!"

Böyle konuştukça Zerdüşt, havarisi öfkelendi, ancak sükûnetini bozmadı. Ve Zerdüşt de sustu. Ve gözleri sanki çok uzaklara bakıyormuş gibi içine yöneldi. Nihayet içini çekti ve nefes aldı.

"Ben bugünden ve geçmiştenim," dedi sonra, "fakat yarına, ertesi güne ve geleceğe ait bir şey var içimde.

Usandım şairlerden; eskilerden de, yenilerden de. Yüzeysel hepsi de bana göre ve sığ denizler.

Derinliğine düşünmemişler yeterince: Bundan ötürü dibe vurmamıştır duyguları.

* Sıklıkla yüzülmüş "deri" ya da "post" karşılığı olarak kullanılan "Balg"ın burada daha çok, "içine saman doldurulmuş, hayvan derisinden mamul bir cisim" olarak yorumlanması gerek, sanırım. (ç.n.)

** "Ereignis" (Çev.n.)

Biraz şehvet ve biraz can sıkıntısı: Budur onların bugüne değin en iyi düşünüp taşındıkları.

Hayalet soluğu ve hışırtısı gibi gelir bana onların arp tıngırtıları; seslerin duygu gücü hakkında ne biliyorlardı ki bugüne değin!

Yeterince arı da değiller bence: Derin görünsün diye sularını bulandırır hepsi.

Ve bu sayede uzlaştırıcı görünmek isterler: fakat vasati ve melezdirler bana göre, yarım yamalaktırlar ve pistirler!

Ah, ağımı onların denizlerine attım ve güzel balıklar tutmak istedim; fakat her seferinde eski bir tanrının başını çekip çıkardım.

Taş verdi böylece deniz, aç olana. Ve kendileri de denizden gelmeler belki.

Elbette, inci de bulunmaktadır içlerinde: Böylece daha çok kabuklu hayvanlara benzerler o vakit. Ve ruh yerine, ekseriya tuzlu balgam buldum kendilerinde.

Denizden kurum yapmayı da öğrendiler onlar: En güzeli değil midir deniz, tavus kuşlarının?

En çirkin manda karşısında dahi açar kuyruğunu tavus; asla usanmaz gümüşlü ve ipeksi yelpazesinden.

Karşı çakarcasına bakar manda, ruhen kuma yakın, sazlıklara daha yakın, en çok da batağa yakın olarak.

Mandaya ne güzellikten, denizden ve tavus süsünden? Bu tasviri söylerim şairlere.

Hakikaten, onların ruhları tavusların tavusudur ve bir kibir denizidir.

Seyirci ister şairin ruhu: İsterse manda olsun! –

Fakat ben, usandım bu ruhtan ve görüyorum ki o da kendinden usanacak.

Değişmiş gördüm ben şairleri, kendilerine yönelmiş bakışları.

Ruh tövbekârlarının geldiğini gördüm; şairlerden türemiştir bunlar." –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Büyük Vakalar Hakkında

Bir ada var denizde, -Zerdüşt'ün Saadet Adaları'na yakın- üstünde bir yanardağ tüter daima; halk, bilhassa ihtiyar kadınlar, bu dağ için, kocaman bir kaya gibi yerleştirilmiştir ölüler diyarının girişine derler: Yanardağın içinden geçen dar yolun da ölüler diyarına açılan kapıya indiği söylenir.

Zerdüşt, Saadet Adaları'ndayken, bir gemi, bu tüten yanardağın bulunduğu adaya demir atmıştı ve tayfaları tavşan avlamak için karaya çıkmışlardı. Fakat öğle vakti, kaptanla tayfası tekrar buluştuklarında havadan bir adamın kendilerine doğru geldiğini gördüler apansızın ve bir ses, açık seçik bir şekilde şöyle diyordu: "Vaktidir, tam vaktidir!" Lakin o görüntü kendilerine biraz daha yaklaşınca, -ki bir gölge gibi yanlarından geçip, yanardağ istikametinde uçuyordu- hayretle fark ettiler ki o Zerdüşt'tür; zira, kaptan hariç, herkes onu daha önce görmüştü ve hepsi onu, halkın sevdiği kadar seviyordu: Ürkeklikle sevgiyi birbirine karıştırarak yani.

İhtiyar dümenci, "Bakın!" dedi, "Cehenneme gidiyor Zerdüşt!"

Bu gemiciler ateş adasına çıktıklarında, Zerdüşt'ün ortadan kaybolduğu söylentisi yayıldı; dostlarına sorulduğunda, "geceleyin bir gemiye bindi ve nereye gideceğini söylemedi" diyorlardı.

Böylece bir telâş nüksetti; gel gör ki bu telaşa, üç gün sonra, tayfaların da hikâyeleri eklendi; - derken herkes, "Zerdüşt'ü şeytan kaçırdı" diye düşünmeye başladı. Gerçi havarileri gülüyorlardı bu söylentilere, hatta içlerinden biri şöyle diyordu: "Ben daha çok, Zerdüşt'ün şeytanı kaçırdığına inanırım." Ancak hepsi de yüreklerinin derinliğinde kaygı ve hasret duyuyordu: Bundandır ki Zerdüşt, beşinci gün aralarına döndüğünde, duydukları sevinç büyük oldu.

Şudur, Zerdüşt'ün ateş köpeği* ile konuştuklarının hikâyesi:

* Birebir çeviride "ateş köpeği" olarak aktarılabilecek bu bileşik sözcüğün Almancadaki diğer karşılıkları, *feuerbock* (yani; ocak ızgarası, şömine içindeki ızgara ya da taş) ile *feuerhengst*'tir; Latince karşılığı ise *focarium fulcrum*'dur ki *fulcrum* da karyola direği, sedir, divan ve döşek anlamlarına gelir. Literatürde zaman zaman *andiron* ya da *dogiron* olarak geçer. Ancak, kanat ve beden./..

Yeryüzünün, dedi Zerdüşt, bir kabuğu [derisi] ve bu kabuğun [derinin] hastalıkları vardır. Bu hastalıklarda birinin adı şudur mesela: "insan."

Ve bu hastalıklardan bir diğerinin adı da ateş köpeğidir: insanlar h a k k ı n d a pek çok yalan uydurup, pek çok yalan dinlemiştir.

Denizler aştım, çözmek için bu sırrı: ve sahiden, çırılçıplak gördüm hakikati! tepeden tırnağa soyunuk.

Artık biliyorum, ateş köpeğinin aslını; benzer şekilde, yalnız ihtiyar kadınların değil, herkesin ürktüğü o tahripkâr, altüst edici iblisleri de biliyorum.

"Ateş köpeği, çık ininden," diye bağırdım, "çık ve itiraf et, nice derindir senin derinliğin! Söyle, nereden gelmekte, yukarı püskürttüğün şey?"

Bol bol su içersin denizden: Tuzlu hitabetin açığa çıkarır bunu! Doğrusu, derinlerde yaşayan bir köpek olarak pek yüzeyden alırsın besinini.

En iyi ihtimalle yeryüzü vantriloğu sayarım seni ben: ve ne zaman tahripkâr, altüst edici iblislerin hikâyesini dinlesem, hep sana benzetirim onları: Tuzlu, yalancı ve basit!

Siz, böğürmeyi ve külle örtülmeyi bilirsiniz! Siz, yaygaracıların en büyüğüsünüz ve kâfi derecede mahirsiniz, balçığı kaynatma sanatına.

Nerede olursanız olun, o yerin yakınında mutlaka balçık olur ve bir sürü süngerimsi, içi boş, bastırılmış şey: Özgür olmak ister.

"Özgürlük" diye böğürmesini seversiniz en çok: ancak ben, etrafında çokça böğürme ve duman bulunan "büyük vakalar"a inanmayı unuttum.

Ve artık inanın bana, cehennemi gürültünün dostları! En büyük vakalar – bunlar en şamatalı değil, en dingin demlerimizdir.

../. çıkıntıları, alevin yelelerini andırdığı için "ateş köpeği" denen efsanevi bir yaratığı da temsil etmektedir. Uzaktan uzağa ammaiti de (yani; kötü ruhları yiyen canavarı) çağrıştırır. Bilindiği gibi ateş, Herakleitos'a göre, bütün varlıkların özü, ilkesidir; bundan ötürüdür ki "fırında bile tanrılar vardır" denir. Gel gör ki Nietzsche'nin bu bileşik kavramı uydurabileceği ya da içini kendince doldurabileceği olasılığı da unutulmamalı. Malum; Nietzsche'nin Zerdüştlüğü bizim bildiğimiz manada bir doğu Zerdüştlüğü değildir. Sevgili hocam Ahmet İnam, bu kavramı "kızgın ve azgın" olarak aktarmanın daha uygun olacağı görüşündedir. (ç.n.)

Dünya, yeni şamatalar üretenlerin değil, yeni kıymetler bulanların etrafında döner; s e s i d u y u l m a k s ı z ı n döner.*

Ve itiraf edin artık! Pek az şey olurdu hep, gürültün ve dumanın çekildiğinde. Ne çıkar ki, şehrin biri mumyalaşmış ve heykelin biri de bataklığa düşmüşse!

Ve şunu da söylemek isterim heykel devirenlere: en büyük ahmaklıktır, denize tuz dökmek ve bataklığa heykel fırlatmak.

Horgörünüzün bataklığında yatıyordu heykel: gel gör ki, onun kanunudur bu, hayatı ve güzelliği horgörüden oluşur bir kez daha!

Daha ilahi bir çehre ve ıstırap veren bir cazibeyle kalkar ayağa o; hakikaten öyledir! hatta size, teşekkür dahi edecektir, kendisini devirdiğiniz için, ey deviriciler!

Lakin şunu tavsiye ederim krallara ve kiliselere, ihtiyarlık ve faziletten zayıf düşmüş herkese – bırakın devirsinler sizi! Bir kez daha hayata dönebilmek için – fazilet yakışsın diye! –

Böyle konuştum ateş köpeğinin önünde: Tam da burada kesti sözümü ve sordu: "Kilise mi? O da ne?"

"Kilise mi?" dedim, "bir tür devlettir, hem de devletlerin en sahtesi. Bununla beraber, ey riyakâr köpek,** sesini çıkarma! Kendi türünü daha iyi bilirsin sen kuşkusuz!

Riyakâr bir köpektir devlet de senin gibi; duman ve böğürtüyle konuşur o da senin gibi – inandırmak için, senin gibi, şeyin*** karnından [içinden] konuşur.

* "*Böyle Buyurdu Zerdüşt*, insan için yeni bir bağışlanma ilan etmenin ve görkemli bir şekilde şiddet içeren devremi başlatmanın basitçe kolay ve hatta arzu edilir olmadığını kabul eden, farklı bir Nietzsche çıkarır karşımıza. Zerdüşt'ün sayfalarında "yerel ayaklanmalar"a katılmanın zorunluluğunu ve çekiciliğini savunan bir Nietzsche bulmak mümkündür [Nietzsche'nin (küresel devrim karşısında) yerel ayaklanmaları desteklemesi konusunda bkz. Daniel W. Conway, *Overcoming the Übermensch: Nietzsche's Revaluation of Values*– Üstinsanın Alt Edilmesi: Nietzsche'nin Değerleri Yeniden Değerlendirmesi] Zerdüşt'ün "Büyük Olaylar Üstüne" başlıklı söylevinde buyurduğu gibi..." Keith Ansell-Pearson, *Kusursuz Nihilist–Politik Bir Düşünür Olarak Nietzsche'ye Giriş*, Çev. Cem Soydemir, Ayrıntı, 1998. (ç.n.)

** "Riyakâr köpek" tamlaması, "heucelhund" karşılığı kullanılmıştır; ne ki bu tamlama, "heuceln"deki "olmayan duyguları ya da özellikleri öne sürüp aldatmaya çalışmak" manasını pek ifşa etmemektedir. (ç.n.)

*** "Şey", her ne kadar belirsiz gibi görünse de, çoğu kere somut ve bireysel bir varlığa tekabül eder. (ç.n.)

Zira devlet, en mühim hayvanı olmak ister yeryüzünün; ve öyle olduğuna da inanılır da. –

Ben bunu söyleyince, hasedinden çılgına döndü ateş köpeği. "Ne?" diye haykırdı, "en mühim hayvanı mı yeryüzünün? Üstelik öyle olduğuna inanıyorlar mı?" Ve ondan öylesine felaket bir ses ve buhar çıkıyordu ki, hiddetinden ve hasedinden boğulacağını sandım.

Sonunda sakinleşti, soluması hafifledi; sakinleşir sakinleşmez de şöyle dedim gülerek:

"Kendine kızıyorsun ateş köpeği: haklıyım demek ki hakkında söylediklerimde!

Ve haklı olduğumu göstermek için de, başka bir ateş köpeğinden bahsedeceğim: O, hakikaten arzın merkezinden* konuşur.

Nefesinden altın buğusu eser ve de altın yağmuru: böyle olsun ister yüreği. Ne ifade eder ki artık onun için kül, duman ve kaynayan balçık!

Alaca bir bulut gibi yayılır gülüşü: Senin gargarana, tükürmene ve karın ağrına uygun değildir.**

Altını ama, gülmeyi: arzın merkezinden alır bunları; şunu bilmelisin zira, – a r z ı n m e r k e z i a l t ı n d a n d ı r."

Ateş köpeği bunu duyunca, beni dinlemeye daha fazla katlanamadı. Utanarak kuyruğunu topladı ve sinik bir sesle "hav hav" dedi ve mağarasına indi. –

Böyle hikâye etti Zerdüşt. Fakat havarileri kulak asmadılar ona pek: ona tayfalardan, tavşanlardan ve uçan adamdan bahsetmek için büyük bir arzu duyuyorlardı zira.

"Ne düşünmem gerek bu konuda?" dedi Zerdüşt, "Hayalet miyim ki ben?

Ama o benim gölgem olsa gerek. Gezgin ile Gölgesi hakkında bir şeyler duymuş olmalısınız, hiç kuşkusuz.

Ancak şurası muhakkak ki: Daha kısa tutmalıyım gölgemi, – zedeleyecek yoksa şöhretimi."

* Birebir çeviride "yeryüzünün yüreği" demek gerekir ki yürek karşılığı kullanılan "herz" sözcüğü, "iç" ve "merkez" anlamlarına da gelir. (ç.n.)

** "Abgünstig", lat. "malevolus" karşılığında kullanılır: Kötü huylu, kötü niyetli, garezkâr, kötü yürekli, asi, kıskanç. Ancak dönem dönem "feindlich" karşılığında da kullanılır: Düşman, hasım. (ç.n.)

Ve bir kez daha salladı başını Zerdüşt ve hayret etti. "Ne düşünmek gerek bu konuda?" dedi bir kez daha.

"Peki, niçin bağırdı o halde hayalet, "vaktidir, tam vakti!" diye? Ne için – tam vakti?" –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Kâhin

"– Ve devasa kederlerin çöktüğünü gördüm insanlığın üzerine. Bezmişti en iyiler bile uğraşlarından.

Bir öğreti türemişti, bir inanç da eşlik ediyordu kendisine: "Her şey boş, her şey aynı, her şey mazi!"

Ve tüm tepelerden yankılandı: "Her şey boş, her şey aynı, her şey mazi!"

Sıhhatli olsun diye, hasat yaptık: iyi de neden tüm meyvelerimiz çürüdü ve yandı. Önceki gece habis aydan ne düştü de böyle oldu?

Bütün emeklerimiz boşa gitti, zehroldu şarabımız; nazar değdi tarlalarımıza ve kalplerimize.

Çoraklaştık hepimiz: ve ateş düşse üzerimize, saçılacağız kül misali toz halinde: – evet, usandırdık biz ateşin bizzat kendini.

Tüm pınarlarımız kurudu, çekildi deniz dahi. Yarılmak istese de toprağın yüzeyi, yutmaya yanaşmamakta derinlik!

"Ah, nerede o, insanın boğulabileceği deniz?": Böyle çınlar yakınmamız – sığ bataklıklar üstünde.

Hakikaten, ölemeyecek kadar yorgunuz; artık uyanık duruyor ve yaşayıp gidiyoruz – mezar çukurlarında!" –

Bir kâhinin* böyle konuştuğunu duydu Zerdüşt ve onun kehaneti yüreğine dokundu ve değiştirdi onu. Üzgün ve bitkin dolaştı durdu; kâhinin tarif ettiği kişilere benzedi.

"Hakikaten," böyle dedi havarilerine, "yalnızca an meselesi, birazdan bastırır uzun sürecek alacakaranlık. Ah, nasıl kurtaracağım ben ışığımı ondan!

* Burada "kâhin"den kasıt, muhtemelen Schopenhauer. (ç.n.)

Bu yeis içinde sönmese bari! Uzak diyarların ışığı olmalı zira o, daha uzak gecelerin!"

Bu ahval içinde yüreği tasalı tasalı dolaşıp durdu Zerdüşt; ve üç gün boyunca ne yedi, ne de içti, kaybetmişti sükûnetini ve konuşma yeteneğini. Nihayet mümkün oldu, derin bir uykuya dalması. Ne ki havarileri, uzun geceler boyunca başında nöbet tutarak, kaygıyla beklediler uyanacağı, yeniden konuşacağı ve tasalarından kurtulacağı ânı.

Ancak şuydu söylediği şey, Zerdüşt uyandığında; ne var ki sesi, pek uzaklardan geliyordu havarilerine:

"Ey dostlar, dinleyin şu rüyamı ve yardım edin onu yorumlamama!

Bir muammadan farksız bu rüya benim için hâlâ; delaleti içinde saklı ve mahpus, özgürce kanat çırpıp uçamaz henüz, üstünde onun.

Hayatın tüm nimetlerine sırtımı dönmüştüm rüyamda. O münzevi dağ kulesinde, gece ve mezar bekçisi olmuştum ölümün.

Yukarıda, tabutlarını beklemekteymişim meğer ölümün: Zafer alametleriyle doluydu, küf kokulu kubbeler. Cam tabutların içinden bakıyordu bana yenilmiş hayat.

Tozlu ebediyetlerin kokusunu soluyordum: rutubet* ve toz içinde yatıyordu ruhum. Zaten orada kimin ruhu ferahlayabilirdi ki?

Gece yarısının aydınlığı sarmıştı etrafımı büsbütün, yalnızlık çömelmişti yanıma; onun yanına da dostlarının en kötüsü, hırlayan ölüm sessizliği.

Bir anahtar taşıyordum, anahtarların en paslısını ve açabiliyordum onunla, tüm kapıların en gıcırtılısını.

Kapının kanatları açıldığında, acı ve habis bir ses çınlıyordu uzun koridorlarda: Hasmane çığlıklar atıyordu bu kuş ve hoşnut değildi uyandırılmaktan.

Lakin sustuğunda ve etrafı sükûnet kapladığında, o hilekâr sükûnet içinde bir başıma kaldığımda, daha ürkütücü ve yürek parçalayıcıydı.

* Schwül: 1.) Boğucu, bunaltıcı, çok sıcak ve rutubetli (hava); 2.) *mec.* Korkutucu, ürkütücü; 3.) Kaba bir şehvetle tahrik edici; şehvetli. (ç.n.)

Böyle geldi bana ve zaman geçmek bilmedi, zaman diye bir mefhum varsa hâlâ: Ne bilirim ki ben onun hakkında! Gel gör ki beni uyandıran bir hadise oldu sonunda.

Gök gürler gibi, üç kez vuruldu kapıya, üç kez yankılandı ve inledi kubbeler bir kez daha; bunun üzre seğirttim kapıya.

Alpa!* diye bağırdım, külünü dağa taşıyan kim? Alpa! Alpa! Külünü dağa taşıyan kim?

Ve anahtarı sokup, kapıyı kaldırdım, hırpaladım kendimi. Ancak bir parmak kadar dahi aralanmamıştı henüz:

Tam da o an, kükreyen bir rüzgâr kapının kanatlarını açtı: ıslık çalarak, feryat figan siyah bir tabut attı önüme:

Ve bu kükreme, ıslık ve feryat figan arasında dağılarak açılıp, bin katlı bir kahkaha kustu tabut.

Ve iğrenç suratlı bin çocuk, melek, baykuş, divane ve çocuk iriliğinde kelebekler gülüyor, sarakaya alıp beni, kükrüyorlardı üzerime.

Bundan ötürü fevkalade ürktüm: yere kapaklandım ve dehşetten daha önce hiç bağırmadığım kadar şiddetli bağırdım.

Ne var ki, kendi feryadım uyandırdı beni: –ve kendime geldim – "

Böyle anlattı rüyasını Zerdüşt ve sonra sustu: Hâlâ bilmiyordu zira rüyasını nasıl tabir edeceğini. Fakat en çok sevdiği havarisi hızla doğruldu yerinden, Zerdüşt'ün elini tuttu ve şöyle dedi:

"Ah Zerdüşt, bizzat hayatın kendisini tabir etmekte bu rüya!

Sen değil misin, ölüm kulelerinin kapılarını parçalayan o keskin sesli rüzgâr?

Sen değil misin, içi, hayattaki kötülüklerin türlü rengiyle ve iğrenç yüzlü meleklerle dolu olan tabut?

Hakikaten, bin katlı çocuk kahkahaları gibi girer tüm mezarlara Zerdüşt, tüm gece ve mezar bekçilerine, iştahla anahtarları şakırdatarak güler.

Kahkahanla ürkütecek onları ve yere sereceksin: Bayılta ayılta kanıtlayacaksın onlar üzerindeki kudretini.

* Eski bir halk inanışına göre Alpa, koyunların göğsüne musallat olan bir tür hayalettir ve görülen kâbus ya da karabasan onun eseridir. (ç.n.)

Ve hatta, uzun alacakaranlık ile ölüm yorgunluğu çöktüğünde dahi; batmayacaksın yine de semamızda, ey hayatın sözcüsü.

Yeni yıldızlar gösterdin sen bize ve geceye dair yeni olağanüstülükler; hakikaten alacalı bir çadır* gibi gerdin üstümüze hayatı.

Bundan böyle çocuk kahkahaları kaynayacak artık tabutlarda; bundan böyle güçlü bir rüzgâr esecek hep, ölüm yorgunluklarının üzerinde, muzaffer bir edayla: Bunun kefili ve kâhini, bizzat sensin.

Hakikaten, düşmanlarını, bizzat kendilerini gördün sen rüyanda: En beter rüyandı bu senin!

Ve nasıl ki sen gördüğün o rüyadan ötürü uyanıp kendine geldinse, onlar da kendiliğinden uyanacak – ve sana geleceklerdir." –

Böyle konuştu havarisi ve diğerleri bilahare toplandılar etrafında Zerdüşt'ün, elini tuttular; yatağını** ve kederini unutup, kendilerine dönmesi için ricada bulundular. Lakin Zerdüşt, yatağında doğrulmuş bir halde, boş boş bakmaktaydı. Yaban ellerde kalıp da uzun süre sonra evine dönen biri gibi baktı havarilerine ve yokladı yüzlerini; tanıyamamıştı henüz onları. Ancak havarileri kendisini ayağa kaldırınca, bakın siz şu işe, bir çırpıda değişti bakışları; olan biteni kavramıştı, sakalını sıvazladı ve gür sesiyle şöyle dedi:

"Pekâlâ! Vakti değil henüz bunun; haydi havarilerim, nefis bir sofra donatın da yemeye bakalım! Böyle ödemek isterim beter rüyaların kefaretini!

Fakat kâhin, bulunduğum tarafta yesin ve içsin: aslında bir deniz göstermek istiyorum ona, içinde boğulabileceği!"

Böyle buyurdu Zerdüşt. Sonra rüyasını tabir eden havarinin yüzüne uzun uzun baktı ve başını iki yana salladı. –

* "Gezelt" sözcüğü, erken yeni yüksek Almancadan (frühneuhochdeutsch) evvel kullanılan, "çadır" (Zelt) sözcüğünün ön ekli (präfix) halidir. Ancak anlamlarından biri de, Latincede "domus" olarak karşılanan, "ev, yurt, memleket, aile; mezhep ve fikra"dır. (ç.n.)

** "Bette" sözcüğünün anlamlarından biri, Latincede "lectus" olarak karşılanan "sedir, yatak; cenaze teskeresi"dir. Bu sözcük, İngilizcede genellikle "bed(ding)"le karşılanır ki o da "kuru ottan yapılmış yatak" anlamına gelir. (ç.n.)

Kurtuluş Hakkında

Vaktiyle büyük köprüden geçerken Zerdüşt, sakatlarla dilenciler sardı etrafını ve bir kambur şöyle hitap etti ona:

"Bak Zerdüşt! Halk da senden bir şeyler öğreniyor ve senin öğretine inanıyor: lakin sana büsbütün inanabilmesi için halkın, bir şey daha lazım – ilkin bi'z sakatları ikna etmelisin! Burada iyi bir seçim yapma imkânı ve hakikaten pek çok fırsat var! Körlerin gözlerini açabilir, kötürümleri yürütebilirsin ve sırtında fazlalığı olandan da bir parça alabilirsin – budur bence, sakatların Zerdüşt'e inanmasını sağlayacak en iyi yol."

Ancak Zerdüşt, şöyle karşılık verdi, karşısında konuşana: "Kamburunu alırsan eğer kamburun, ruhunu da almış olursun – böyle der halk. Ve eğer körün gözlerini açarsan, haddinden fazla kötü şey görür yeryüzünde: öyle ki lanet okur, kendisine şifa verene. Kötürümü yürüten, ona, en büyük zararı vermiş olur: zira yürümeye başlar başlamaz, kusurları* da eşlik eder ona – böyle der halk, sakatlar için. Ve eğer halk, Zerdüşt'ten bir şey öğreniyorsa, Zerdüşt halktan niye bir şey öğrenmesin?

Fakat ben, insanlar arasında bulunalı beri, gördüğüm en ehemmiyetsiz şeydir: "Birinin tek gözlü, diğerinin sağır, bir diğerinin topal ve başka birinin dilini veya burnunu veya kafasını kaybetmiş olması."

Daha beterini gördüm ve görüyorum, öyle ki bazıları anlatamayacağım, bazıları da sessiz kalamayacağım kadar dehşetli çirkin: öyleleri var ki fazladan sahip oldukları bir şey dışında, her şeyleri eksik; – bu insanlar, kocaman bir göz ya da kocaman bir ağız ya da kocaman bir karın ya da herhangi bir kocaman uzuvdan başka bir şey değillerdir – ters çevrilmiş kötürümler diye tanımlıyorum ben öylelerini.

Ve yalnızlığımdan çıkıp da ilk defa bu köprü üzerinden geçerken: gözlerime inanamadım, bir baktım, bir daha baktım ve nihayet şöyle dedim: "bir kulak bu! İnsan kadar büyük bir kulak." Biraz daha dikkatli baktım: ve hakikaten, kulağın altında bir şey kımıldıyordu, acınacak kadar küçük, fakir ve çelimsiz.

* "Laster" sözcüğü, genellikle "kötü alışkanlık", "ayıp", "rezillik" olarak dilimize aktarılır; sözlüklerde latince karşılığı olarak önerilen "vitium" ise "kusur", "eksiklik", "yanılgı", "kabahat", "zaaf", "suç" ve "kabalık" manasına gelir. (ç.n.)

Ve hakikaten, o muazzam kulak küçük, ince bir sapın üstünde duruyordu – lakin o sap, bir insandı! Gözüne bir mercek yerleştiren herhangi biri, bu minnacık, kıskanç suratı fark edebilirdi hatta bu sapta sallanıp duran şişkin ruhçuğu da görebilirdi. Fakat halk, bu muazzam kulağın yalnız bir insan değil aynı zamanda büyük bir insan, bir dâhi olduğunu söylüyordu. Gel gör ki ben, asla inanmam, ne zaman büyük insandan söz etse halk – ve büyük insan dedikleri kişinin, bir şey dışında, her şeyi eksik, ters çevrilmiş kötürümler olduğu inancıma bağlı kaldım."

Zerdüşt, kambura ve onu temsil eden kişilere bunları söyledikten sonra, derin bir umutsuzluk içinde, havarilerine döndü ve şöyle dedi:

"Hakikaten dostlarım, insan kırıntıları ve uzuvları arasında dolaşır gibi dolaşıyorum, insanlar arasında.

Gözlerime en vahim gelen şey, insanları paramparça olmuş, bir savaş ya da mezbaha sahasına saçılmış görmektir.

Ve şimdi'den geçmişe doğru kaydığında da, hep aynı şeyleri görür gözlerim: kırıntılar, uzuvlar ve korkunç tesadüfler – ne var ki insan göremem!

Yeryüzündeki şimdi'si ve geçmişi, – ah! dostlarım – budur, b e n i m en tahammül edemediğim şey ve eğer yaşanacakları önceden gören biri olsaydım hâlâ, nasıl yaşardım, kim bilir?

Bir kâhin,* bir niyet eden,** bir yaratıcı, istikbalin bizzat kendi ve bir istikbal köprüsü – ve ah, bu köprünün üstündeki bir kötürüm: işte bunların hepsi Zerdüşt'tür.

Siz dahi, pek çok kere sormuşsunuzdur kendi kendinize: "Bizim için kimdir Zerdüşt? Nasıl tanımlamalıyız onu?" Ve siz de benim gibi, kendi sorularınıza kendiniz yanıt vermişsinizdir.

Bir vaat eden midir o? Vaatlerini tutan mıdır*** yoksa? Bir fatih mi? Bir varis mi yoksa? Güz müdür? Saban demiri**** midir yoksa? Bir hekim midir? Şifa bulan mı yoksa?

* Alm. *Seher*, İng. *seer*. (ç.n.)

** Alm. *Wollender*, İng. *purposer*. (ç.n.)

*** Alm. "Erfüller" sözcüğü, latince "expledio"yla benzeş anlam alanlarına sahiptir: Doyurma, tatmin etme. Ancak Grimm kardeşlerin meşhur sözlüğünde, "resul"le (prophet) de ilişkilendirilir. Aynı zamanda bir asalet unvanıdır da (Wappenadler). (ç.n.)

**** Saban (pflug), iş hayatındaki özgürlüğün simgesidir. (ç.n.)

Bir şair midir? Hakikatli biri mi yoksa? Bir kurtarıcı mıdır? Ehlileştiren* mi yoksa? Hayırlı biri midir? Şer sahibi midir yoksa?

İnsanlar arasında dolaşıyorum, arasındaymışım gibi istikbal parçalarının: falan geleceğin, o benim gördüğüm.

Ve benim bütün şiirim ve düşüncem, artık parçaları, muammaları ve korkunç tesadüfleri bir araya getirip yekpare kılmaktır.

Ve nasıl tahammül ederdim insan olmaya, eğer insan, şair, muammaları çözen ve tesadüfen kurtaran olmasaydı?

Geçmişi çözümlemek ve bütün "böyle idi"leri "böyle istiyordum"a dönüştürmek – budur bence kurtuluş.

İrade, – budur kurtarıcı ve sevinç getiricinin adı: Böyle öğretirim size dostlarım! Fakat şunu da öğrenin isterim: İradenin bizzat kendi, mahpustur hâlâ.

İrade kurtarır: fakat kurtarıcıyı dahi zincire vurana ne denir?

"Böyle idi": – budur iradenin diş gıcırtısı ve en münzevi sefaletinin adı. Olmuş şeylere karşı biçare kalan irade, tüm geçmişin hain bir seyircisidir.

İsteyemez geri dönmeyi irade; zamanı ve zamanın ihtiraslarını kıramaması – budur en münzevi sefaleti iradenin.

İrade kurtarır: Istırabından ve zindanın istihzasından kurtulmak için, ne tasarlamaktadır acaba irade?

Ah, her tutsak çılgına döner! Tutuklu irade de çılgınca kurtarır kendini.

Zamanın geri gitmemesi, budur onun, için için kaynayan hiddeti; "olmuş olan" – budur onun yuvarlayamadığı taş.

Ve böylece yuvarlar taşları hiddet ve hoşnutsuzluğundan, öcünü alır kendisi gibi hiddetlenmeyen ve hoşnutsuzluk duymayandan.

Böylece irade, o kurtarıcı, bir zulmeden** oldu: ve ıstırap çekebilen her şeyden, geriye gidemediği için, intikam aldı.

* "Bändiger" daha çok kişiyi sınırlandıran, kul eden manasında kullanılır; latince karşılığı olarak kabul edilen "domitor" da "fatih" ve "hayvan terbiyecisi" anlamlarına gelmektedir. (ç.n.)

** "Wehethäter". (ç.n.)

Budur, evet yalnız budur intikamın ta kendisi: İradenin zamana ve "Böyle idi"ye karşı beslediği tiksinti.

Hakikaten, kocaman bir cinnet var irademizde ve bu cinnetin bir ruha kavuşması, bela oldu tüm insanlığın başına!

İntikam ruhu: Bu oldu dostlarım, insanlığı bugüne değin en çok düşündüren; ve ceza da olsun istendi, ıstırabın bulunduğu her yerde.

"Ceza", ki intikamın kendine verdiği addır bu; riyakârlık edip yalan sözle vicdan sahibi görünmek ister.

Ve niyet edenin bizzat kendinde ıstırap olduğundan ve bu ıstırap geçmişe dönmek istemediğinden – niyet edenin kendisi de, hayatın tamamı da – bir ceza olmalıdır.

Ve sonunda kat kat bulutlar yığılır ruhun üzerine: ta ki cinnet şunu vaaz edene değin: "Her şey telef olup gidiyor, demek ki, layık her şey telef olmaya!"

"Ve bu adaletin, zamanın yasasının ta kendisidir, çocuklarını yemek zorunda olması": Böyle vaaz eder cinnet.

"Ahlaken her şey adalet ve ceza usulüne göre düzenlenmiştir her şey. Ah, şeylerin akışından cezanın "varlığından" kurtuluş mümkün mü?" Böyle vaaz eder cinnet.

"Kurtuluş mümkün olabilir mi, ebedi bir adalet varsa eğer? Ah, yuvarlanamaz "Böyle idi" denen taş: ebedi olmalı bütün cezalar da!" Böyle vaaz eder cinnet.

"Hiçbir eylem yok edilemez: eylem, nasıl olmamış hale getirilebilir cezayla! Bu cezanın "varlığında" ebedi olan şudur, – mecburdur varoluş dahi daima eylem ve suçu tekrarlamaya!

Meğer ki irade kendini kurtarsın ve istemek, istememeye dönüşsün –: fakat kardeşlerim, duymuş olmalısınız bu divaneliğin masalsı türküsünü!*

Uzak tuttum sizleri tüm bu masalsı türkülerden, size şunu öğrettiğimde: "irade bir yaratıcıdır."

Tüm 'böyle idi'ler, küçük bir kırıntı, bir muamma, korkunç bir tesadüften ibarettir, – ta ki yaratıcı irade hakkında şunu söyleyinceye kadar: "Ama bunu böyle istiyordum ben!"

Ta ki kurtarıcı irada hakkında şunu söyleyinceye kadar: "Ama bunu böyle istiyorum ben! Böyle isteyeceğim."

Fakat hiç böyle konuştu mu o? Peki, ne zaman olur bu? Kendi ahmaklığının koşumundan kurtuldu mu acaba irade?

* "Fabellied". (ç.n.)

Bizzat kendisinin kurtarıcısı ve müjdecisi* olmuş mudur acaba irade? Unutmuş mudur intikamın ruhunu ve diş gıcırtılarını?

Ona zamanla barışınayı ve bütün barışmaların daha üstünde olan şeyi kim öğretti?

Tüm uzlaşmalardan daha üstün olanı istemek zorundadır irade, kudret iradesini [güç istenci] mesela; – iyi de nasıl olacak bu? Kim öğretti ona, geri dönmeyi arzulamayı?"

– Ancak konuşmasının burasında aniden durdu Zerdüşt, pek fazla ürkmüşe benziyordu. Korku dolu gözlerle havarilerine baktı; bakışı, ok misali onların fikirlerini ve ardında saklananları deldi. Fakat az sonra yine gülümsedi ve halinden hoşnut, şöyle dedi:

"Yaşamak güç insanlarla, zira susmak güç. Özellikle de bir geveze için." –

Böyle buyurdu Zerdüşt. Ancak kambur konuşmayı dinlemişti ve bu esnada yüzünü örtmüştü; lakin Zerdüşt'ün güldüğünü duyunca merakla başını kaldırdı ve usulca şöyle dedi:

"Fakat Zerdüşt, niçin havarileriyle konuştuğu gibi konuşmuyor bizimle?"

Zerdüşt cevap verdi: "Şaşılacak ne var bunda! Kamburlarla kamburca konuşulur!"

"Pekâlâ" dedi kambur, "talebelerle de mektep dedikodusu yapılır.

Fakat Zerdüşt, neden talebelerinin yanında bir başka konuşuyor – kendisiyle konuştuğu gibi konuşmuyor?" –

İnsanın Basireti** Hakkında

Yüksekler değil: yamaçlar dehşet vericidir.

Yamaç; bakışın aşağıya dikildiği ve elin yukarıya uzandığı yer. Çifte iradeden ötürü, kalbin başı döner burada.

* "Freudebringer" (Freudenbringer), yalnız "sevinç taşıyan [getiren]" yahut "neşe dağıtan" değildir; ateşkes için giden elçinin taşıdığı çubuktur da (bkz. Caduceator) aynı zamanda. (ç.n.)

** "Klugheit", anlam alanı hayli zengin bir sözcük. Latincede dahi "industria", "solertia", "sagacitas" ve "prudentia"yla karşılanabiliyor. Ben, bağlamı da gözeterek "prundentia"yı tercih ettim. Kitabın İngilizce baskılarında kullanılan "prudence" sözcüğü de tercihimi doğrular niteliktedir. (ç.n.)

Ah dostlarım, tahmin edebildiniz mi kalbimin çifte iradesini de?

Budur benim yamacım ve tehlikem, bu; bakışım yükseklere dikilirken, elim tutunmak ister – aşağılara!

İnsana sarılır iradem, zincirlerle bağların kendimi insana, üstüninsan* yukarı çeker beni zira: Öteki iradem orayı arzular.

Ve bundan ötürü kör misali yaşarım, insanlar arasında; tanımıyormuşum gibi onları: Elim, sağlam olana inancını büsbütün yitirmesin diye.

Siz insanları tanımam: Sık sık bu kasvet ve teselli kuşatır beni.

Giriş kapısı yolunda oturur, aylakların** her türlüsünü bekler ve sorarım: kim kandırmak ister beni?

Bu benim ilk insani basiretimdir,*** ihtiyatlı olmamak adına sahtekârlar karşısında, müsaade ederim kandırmalarına beni.

Ah, ihtiyatlı olabilseydim keşke: nasıl da çapa kesilirdi, tutabilmek için kitlemi!**** Pek zahmetsiz ayırır ve havalandırırdı beni.

Bu sağgörü, benim yazgımın üstündedir, mecburum ihtiyatsız olmaya.

İnsanlar arasında yanıp tutuşmak istemeyen her kimse, mecburdur tüm bardaklardan içmeyi öğrenmeye; ve insanlar arasında temiz kalmak isteyen her kimse, bilmelidir kirli suyla da yıkanmayı.

* "Obermensch". Übermensch'ten (üstinsan) farklı bileşik bir kavram; en üst makamdaki kişiyi imliyor. *Zerdüşt*'ün İngilizce çevirilerinde ise sıklıkla "Superman" tercih edilmiş. (ç.n.)

** "Schelm", Almancada pek çok anlama gelir; üstelik birbirini bütünleyen kavramlar da değildir bunlar pek: Cellat, namussuz, şeytana külahını ters giydiren, nükteci vs. Grimm Kardeşler de meşhur sözlüklerinde bu sözcük için şu Latince kavramları önermişler: *Cadever* (ceset, leş, kadavra), *Pestilentia* (bela, zararlı şey ya da kimse; veba, taun salgını; sağlıksız ortam) ve *Nebulo* (boş gezen kimse, aylak). Uzaktan uzağa Deli Dumrul'a dair bir emare sezmek de mümkün sanki. (ç.n.)

*** Basiret: Doğru görüş, uzağı görüş, uyanıklık, anlayış, kavrayış, dikkat, sağgörü. (ç.n.)

**** "Balle", ilkin top, küre gibi askeri terminolojiye yakın kavramları akla getirir ki *globus* (lat.) da buna yakın manaları içerir; ne var ki globus'un bir anlamı da kitle, kalabalık ve grup'tur. (ç.n.)

Ve çoğu kere, kendimi teselli için şöyle derim: "Pekâlâ! Pekâlâ! İhtiyar gönül! Sana bir talihsizlik arız oldu: Sefasını sür bunun – saadetmiş gibi!"

Şu da benim öteki insani basiretimdir: Daha fazla korurum kendini beğenmişleri mağrurlardan.

İncinmiş kibir, tüm trajedilerin anası değil midir? Ama gurur zedelendiğinde, gururdan daha iyi bir şey doğar.

İyi temaşa edebilmek için hayatı, iyi de oynamak gerekir hayat oyununu: fakat bunun için de iyi artistlere ihtiyaç vardır.

İyi artistler olarak görürüm tüm kibirlileri: Onlar oynarlar ve seyredilmekten keyif de alırlar – esirdir tüm ruhları bu arzuya.

Onlar rol kesip, kendilerini keşfederler; severim hayatı seyretmeyi yanlarında – devadır gönül darlığına.

Bundan ötürüdür ki korurum kendini beğenmişleri, hekimleridir zira benim melankolimin ve bir oyuna bağlar gibi bağlarlar beni insana.

Ve sonra: Kendini beğenmişteki alçakgönüllülüğün derinliğini kim ölçebilir ki! İster alçakgönüllü olsun, ister olmasın, iyi muamele eder ve merhamet gösteririm kendisine.

Sizden öğrenmek ister, kendine inanmayı; bakışlarınızla beslenir ve ellerinizden yer methiyeyi.

Yalanlarınıza da inanır, ustaca yalan söylerseniz kendisi hakkında: derin derin iç geçirir zira yüreği: "Ben neymişim!" diye.

Ve hakiki erdem, kendi kendinin farkında olmamaksa: Ne gam, kendini beğenmiş de alçakgönüllülüğünün farkında değildir zaten! –

Şudur benim üçüncü basiretim: Müsaade etmem, korkunuzun benim kötüye bakışımı engellemesine.

Bahtiyarım görmekten, kavurucu güneşin altında yumurtadan çıkan* mucizeleri: Kaplanları, hurma ağaçlarını ve çıngıraklı yılanları.

İnsanlar arasında da kavurucu güneşten üreme bir soy vardır ve kötüler arasında da pek çok mucizeye layık şey.

* Ausbrüten: a.) Kuluçkaya yatmak; b.) *mec.* Adamakıllı düşünmek. Sanırım, Latince karşılığı olan *ova excludere*'yi de bu paralelde değerlendirmekte yarar var: "Yumurtadan çıkmak": (ç.n.)

Gerçi, en bilgeleriniz dahi, bana pek bilge görünmüyor ya: böylelikle insanlığın kötülüğünü şöhretinin gerisinde buldum.

Çok defa başımı sallayarak şunu sordum: Daha ne diye çıngırdayıp durursunuz, ey çıngıraklı yılanlar?

Hakikaten, kötüler için dahi bir istikbal mümkündür hâlâ! Ve insan, en kızgın güneyi keşfetmemiştir henüz.

Daha şimdiden en büyük belâ olarak görülüyor, on iki ayak genişliğinde ve üç ay uzunluğunda olanlar! Fakat bir gün çok daha büyük ejderhalar gelecek dünyaya.

Üstinsanın ejdersiz kalmaması için, ona layık bir üstejder: Bunun için de nemli, bakir ormanlarda daha nice kavurucu güneşlerin yanması gerekir!

İlkin yaban kedilerinizden kaplanların ve zehirli kara kurbağalarınızdan timsahların türemesi gerek: İyi avcının hakkıdır iyi av zira.

Ve hakikaten, siz ey iyiler ve adiller! Sizde gülünecek çok şey var, özellikle de bugüne değin "şeytan" dediğiniz şeye karşı duyduğunuz korku!

O kadar yabancısınız ki ruhunuzda büyüklüğe, üstinsan bile iyiliğiyle dehşet verici gelecektir size.

Ve siz ey bilgeler ve bilginler, kaçınırdınız içinde üstinsanın çıplaklığını hazla yıkadığı o bilgeliğin güneşinden!

Görebildiğim en yüce insanlar! Benim size dair beslediğim şüphe ve gizli istihzanın nedeni şudur: Tahmin ederim ki, benim üstinsanımı – şeytan varsayacaksınız.

Ah, bezmişim ben, bu en yüce ve en iyilerden: Onların "yüceliğinden" yukarılara, dışarılara, üstinsana ulaşmak isterdim!

Bir ürperti kapladı içimi, bu en iyi insanları çıplak gördüğümde: İşte o vakit kanatlandım, uzak geleceklere süzülmek üzere!

Uzak geleceklere, en uzak güneydeki güneye, ressamların dahi tasavvur edemediği: Tanrıların giyinmekten utandığı diyarlara!

Fakat sizi, ey yakınlarım ve yoldaşlarım, süslü, kibirli, kılık değiştirmiş ve "iyiler ve adiller" kadar saygın görmek isterim. –

Ve sizin aranızda, kılık değiştirmiş olarak oturmak isterim ben de – tanımamak için sizi ve kendimi: Budur benim son insani basiretim.

Böyle buyurdu Zerdüşt.

En Sakin Saat

Ne oldu bana, ey dostlarım? Beni perişan, itilmiş, gönülsüz itaatkâr ve gitmeye hazır görüyorsunuz – ah, sizlerden ayrılmaya!

Evet, bir kez daha çekilmeli inzivaya Zerdüşt: ama bu kez, bıkkın dönüyor ayı inine!

Bana ne oldu? Kim emretti bunu? – Ah, benim öfkeli sahibem böyle arzu ediyor, anlattı da bana; onun adını söylemiş miydim hiç size?

Dün, akşama doğru konuştu benimle, benim en sessiz saatim: Budur benim dehşetli sahibemin adı.

Ve şöyle gelişti; – her şeyi anlatmalıyım size ki böyle apansızın gidişim, sertleştirmesin yüreklerinizi bana karşı!

Bilir misiniz siz, uykuya dalanın dehşetini?

İliklerine kadar işler bu dehşet, ayaklarının altındaki zemin kayıp rüya başlayınca.

Tasvir niyetine söylüyorum bunu size: Dün, en sakin saatte, zemin kaydı altımdan ve rüya başladı.

Yelkovan ilerledi, hayatımın saati nefes aldı, – hiç tanık olmamıştım böylesi bir sükûnete etrafımda: Öyle ki yüreğim dehşete kapıldı.

Derken, ses çıkarmadan konuştu benimle: "Bilir misin Zerdüşt?" –

Ve ben bu fısıltı üzerine dehşet içinde bağırdım ve kanım çekildi yüzümden: lakin konuşmadım.

Derken, ses çıkarmaksızın bir kez daha konuştu benimle: "Bilirsin onu Zerdüşt, fakat söylemezsin." –

Ve nihayet ben de dik kafalının teki gibi karşılık verdim: "Evet bilirim, ama söylemek istemem."

Ve ses çıkarmaksızın bana bir kez daha dedi ki: "İstemiyorsun, öyle mi Zerdüşt? Doğru mu bu? Saklanma inadının ardına." –

Ve ben, bir çocuk gibi ağlamaya, titremeye başladım ve şöyle dedim: "Ah, isterdim, ama nasıl yapayım? Yalnız bunu bağışla bana! Kudretimi aşmakta bu!"

Derken bir kez daha konuştu: "Sana ne Zerdüşt. Sözünü söyle ve yerle bil ol!" –

Ve karşılık verdim: "Ah, benim sözüm mü? Kimim ki ben? Daha değerli olanı bekliyorum ben, öyle bir sözle yerle bir olacak kadar değerli değilim."

Derken konuştu yine: "Sana ne! Yeterince tevazu sahibi değilsin henüz. Pek serttir tevazuunun postu!" –

Ve karşılık verdim: "Nelere dayanınadı ki tevazuumun postu! Yükselkliğimin eteklerinde otururum: Ne kadar mı yüksek zirvem? Kimse söylemedi bunu bana henüz. Fakat vadilerimi iyi tanırım."

Derken bir kez daha konuştu: "Ey Zerdüşt, dağları yerinden oynatmak zorunda olan her kişi, vadileri ve ovaları da yerinden oynatmak zorundadır." –

Ve karşılık verdim: "Henüz hiçbir dağı yerinden oynatınadı benim sözüm ve henüz ulaşmadı insanlara söylediklerim. İnsanların yanına gittim gitmesine ama henüz ulaşamadım onlara."

Derken, bir kez daha konuştu benimle: "Sen ne anlarsın ki bundan! Çiy, gecenin en sakin saatinde düşer çimene."

Ve karşılık verdim ben de: "Sarakaya aldılar beni, kendi yolumu bulup yürüdüğümde; hakikaten tir tir titremişti dizlerim o vakitler.

Ve o zaman şöyle demişlerdi bana: Bildiğin yolu unuttun, artık yürümeyi de unutursun!"

Derken bir kez daha konuştu benimle: "Kimin umurunda sarakaya alınıp alınmadığın? İtaat etmeyi unutmuş birisisin sen: Hemen buyurmalısın!

Bilmez misin ki en çok muhtaç olunan kişi kimdir? – Büyük emirler verebilendir.

Büyük işler başarmak güçtür: fakat büyük emirler vermek daha da güçtür.

En affedilmez yan şudur sende: İktidar sahibisin lakin hükmetmek istemiyorsun." –

Ve karşılık verdim: "Buyurabilmek için ihtiyaç duyduğum aslan sesinden mahrumum."

Derken fısıldar gibi söylendi yine: "En sakin sözdür, fırtınayı getiren. Güvercin ayaklarıyla gelen fikirlerdir ki yönetirler dünyayı.

Ey Zerdüşt, gelmeye mecbur olan kişinin gölgesi gibi yürümelisin: Böylece buyuracak ve buyurarak ilerleyeceksin." –

Ve karşılık verdim: "Utanırım."

Derken yine sessiz sedasız şöyle konuştu: "Toyluktan ve utanç duyma hissinden kurtulmamışsın henüz.

Hâlâ üzerinde gençliğin gururu var, geç genç oldun lakin çocuk olmak isteyen kişi, gençliğini de yenebilmelidir." –

Ve ben uzun süre düşündüm ve titredim. Nihayet başta söylediğim sözü söyledim: "Ben istemiyorum."

O zaman etrafımda bir gülüşme oldu. Ah, bu gülüşme nasıl da içimi paraladı ve yüreğimi deşti!

Ve son defa bana şöyle dedi: "Ey Zerdüşt, meyvelerin olgunlaşmasına olgunlaşmış lakin sen meyvelerine layık olgunlukta değilsin!

Bundan ötürüdür ki çekilmelisin yine inzivaya: Daha fazla olgunlaşman gerek zira." –

Ve bir kez daha güldü ve kaçtı: Ardından etrafını katmerli bir sükûnet sardı. Yerde yatıyordum ve ter boşanıyordu her yanımdan.

– Artık duymadığınız şey kalmadı, ey dostlarım, ve artık biliyorsunuz, neden inzivaya çekilmek zorunda olduğumu da. Saklamadım sizden bir şey.

Ve hatta, insanlar arasından en ketumun k i m olduğunu – ve öyle de kalmak istediğini, bunu da işittiniz benden!

Ah, dostlarım! Sizlere söyleyecek daha pek çok sözüm ve verecek pek çok şeyim var benim. İyi de niçin vermiyorum? Cimri miyim?" –

Zerdüşt, bu sözleri söylediğinde, dostlarından ayrılmanın verdiği acı ve acının şiddeti çöktü üzerine ve başladı hıçkırarak ağlamaya ve kimse teselli edemedi onu. Nitekim tek başına çekip gitti gece vakti, ayrıldı dostlarından.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"Ne zaman yücelmek isteseniz,
yukarı bakarsınız.
Oysa ben, zaten yücelmiş olduğumdan,
bakarım aşağı.
İçinizden hanginiz
hem gülebilir hem de yüce olabilir ki?
En yüksek dağlara tırmanan,
güler, her türlü facia ve vahamete."

Zerdüşt,
Birinci Bölüm,
Okuma ve Yazma Hakkında

Seyyah

Zerdüşt, adanın sırtından sabah erkenden diğer kıyısına varmak niyetiyle yola çıktığında gece yarısıydı: gemiye binmek istiyordu. Zira o kıyıda yabancı gemilerin de demir atmaktan hoşlandıkları bir liman vardı; bu gemilere binerdi, Saadet Adaları'ndan uzak denizlere açılmak isteyenler. Zerdüşt, dağa tırmanırken, çocukluğundan bu yana tek başına yaptığı gezileri, kaç dağa, kaç yamaç ve doruğa tırmandığını düşündü.

Bir seyyah ve dağcıyım ben, dedi yüreğine, hoşlanmam ovalardan ve görünen o ki oturamam da uzun müddet öyle sakin sakin bir yerde.

Ve başıma kader ve yaşantı olarak ne gelirse gelsin, – onda seyahat ve tırmanış olacaktır daima: Kişi, nihayetinde ancak kendini yaşar.

Karşıma tesadüflerin çıkabileceği zaman geçti artık; hisseme ne düşebilir ki bundan sonra, zaten benim olmayan?

Geri döner yalnızca, nihayet bana, yuvasına döner – bizzat "kendim"* ve çoktandır yaban ellerde kalan, pek çok şey** ile tesadüf arasına saçılan parçaları.

Ve bir şey daha biliyorum: Şimdi dikiliyorum son doruğun ve çoktandır beni bekleyenin önünde. Ah, tırmanmam lazım en sarp yoluma! Ah, başlamalıyım en münzevi yolculuğuma!

Ancak benim mizacımdaki bir kişi, kaçmaz böyle bir andan: Kendisine şöyle diyen bir andan: "İlk kez yürüyorsun yücelik yolunu henüz! Zirve ve uçurum – karar verdiler artık bir*** olmaya!

* "Selbst". (ç.n.)
** "Dinge". (ç.n.)
*** "Eins". (ç.n.)

Yürüyorsun yüceliğine uzanan yolda: ve bugüne değin son tehlike diye tanımladığın, artık son sığınak sana!

Yürüyorsun yüceliğine uzanan yolda: Ardında yürünecek tek bir yolun dahi kalmaması, en büyük cesaretin olmalı senin!

Yürüyorsun yüceliğine uzanan yolda; kimse takip etmemeli seni bu yolda sinsice! Ayaklarının ta kendisi, ardındaki izleri silen ve şu yazılı o ayakların üzerinde: İmkânsızlık.

Ve hiç merdivenin olmasa dahi, başarmalısın kendi başının üstüne tırmanmayı: Nasıl çıkarsın yukarıya aksi takdirde?

Kendi başının üzerine ve kendi kalbinin ötesine! Ve şimdi en mülayim tarafın dönüşmeli en haşine.

Sürekli kendini sakınan kişi, hastalanır bu aşırı ihtimam yüzünden. Övgüler olsun, kişiyi haşinleştiren şeylere! Beğenmem o ülkeyi, yağ ile balın – aktığı!

Öğrenmek gerekir, çok şey görmek için, dikkati kendinden öteye taşımayı – her dağcı için elzemdir bu sertlik.

Fakat nasıl görülebilir ki şeylerin ön yüzlerinden daha fazlası, – usandıran bakışlarıyla rahatsızlık veriyorsa idrak eden kişi!

Ama sen, ey Zerdüşt, her şeyin hakiki yüzünü ve ardında olanı görmek istersin: Onun için aşmalısın kendini – yukarıya, daha yukarıya çıkmalısın, öyle ki yıldızlar dahi altında kalmalı!

Evet, kendimi ve yıldızlarımı dahi kendimden aşağıda görmek: budur doruk diye tanımladığım, bu kaldı bana son doruk olarak! –"

Zerdüşt, haşin vecizelerle kendini teskin ederken, böyle buyurdu: hiç olmadığı kadar yaralıydı yüreği zira. Ve yamacın en üst noktasına ulaştığında, gördü ki ötedeki deniz, serili duruyor ayaklarının altında: Orada öylece durdu ve uzun süre sustu. Ancak bu yükseklikte gece soğuk, gök berrak ve yıldızlıydı.

Keder içinde, kaderimi biliyorum, dedi sonunda. Pekâlâ! Ben hazırım. İşte başladı son inzivam.

Ah, altımdaki şu siyah, gamlı deniz! Ah, şu gebe gecenin bezginliği! Ah, keder ve deniz! Sizlere inmeliyim artık.

En yüksek dağımın eşiğinde duruyorum ve en uzun seyahatimin: Bunun için, çok daha derinlere inmeliyim şimdiye kadar tırmandıklarımdan:

– Daha derinine inmeliyim ıstırabın, bugüne değin tırmandığımdan çok daha derine, en karanlık akıntısına! Böyle ister benim kaderim: Pekâlâ! Hazırım.

Nereden çıkar bu en yüksek dağlar? Bir zamanlar bunu sorardım. Öğrendim ki denizden çıkarmış en yüksek dağlar.

Onun kayalarında ve doruklarında yazılıdır bunun vesikası. En derinlerden yükselmeli, kendi yüceliğine, en yüce olan. –

Böyle buyurdu Zerdüşt, vardığında soğuk zirvesine dağın; heyhat denizin yakınına geldiğinde ve kayalar arasında yapayalnız kaldığında, bitkin düşmüştü ve hasret çekmekteydi her zamankinden fazla.

Her şey uykuda hâlâ, dedi; deniz de uyuyor. Yabancı ve mahmur gözlerle bakıyor bana.

Fakat nefesi sıcak, hissediyorum bunu. Ve hissediyorum rüya gördüğümü de. Sert yastıklar üstünde rüya görerek kıvrılıyorum.

Dinle! Dinle! Nasıl da inliyor kötü hatıralardan ötürü! Kötü önsezilerinden ötürü mü yoksa?

Ah, kederliyim senden ötürü, ey karanlık dev, senin yüzünden kızıyorum kendime dahi.

Ah, ne kadar da güçsüz elim! Gücüm yetse, memnuniyetle kurtarırdım seni kâbuslardan! –

Zerdüşt, kasvet ve ıstırap içinde kendi haline güldü, bunları söylerken: Ne? Zerdüşt! dedi, denize teselli türküsü söylemek istiyorsun öyle mi?

Ah, seni sevimli, çılgın Zerdüşt, seni körü körüne güvenen her şeye! Lakin her daim böyleydin sen: gayet munis yaklaşırdın her korkunç şeye.

Okşamak isterdin her türlü yaratığı. Görmeyiver bir sıcak nefes ve yumuşacık bir örtü, pençe üstünde –: dünden hazırdın sevmeye ve yanına çağırmaya her şeyi.

Tehlikelidir s e v g i, yalnızlar içinde en yalnızı için; sevgiler içinde en tehlikelisi ise, s a d e c e c a n l ı o l m a s ı n a is-

tinaden duyulan sevgidir. Hakikaten gülünçtür, sevgideki çılgınlığım ve kanaatkârlığım! –

Böyle buyurdu Zerdüşt ve yine güldü: fakat o an, terk ettiği dostlarını hatırladı – ve sanki onlara haksızlık etmiş gibi fikirlerden ötürü kendine öfkelendi. Ve çok geçmeden, gülen kişi ağlamaya başladı – öfke ve hasretle için için ağladı Zerdüşt.

Evham ve Muamma Hakkında

1.

Zerdüşt'ün gemide olduğunu öğrenen denizciler arasında, – bir kişi daha binmişti Zerdüşt'le birlikte gemiye Saadet Adaları'nda zira – büyük bir merak ve bekleyiş başladı. Lakin Zerdüşt, iki gün boyunca sustu, kederinden buz ve sağır kesilmişti; ne bakışlara ne de sorulara karşılık verdi. Fakat ikinci günün akşamı, sükûnetini bozmamasına rağmen kulaklarını açtı, zira çok uzaklardan gelip çok uzaklara giden bu gemide dinlenmesi gereken tuhaf ve tehlikeli şeyler vardı. Ve Zerdüşt, çok uzak seyahatlere çıkan ve tehlikesiz hayattan hoşlanmayanların dostuydu. Hale bakın! Dinleye dinleye dili çözüldü sonunda ve eridi yüreğindeki buz: – böylece başladı konuşmaya:

Sizler, ey gözü pek kâşifler,* mükâşifler** ve mahir yelkenlerle korkunç denizlere açılanlar, –

Sizler, muamma sarhoşları, ey alacakaranlıktan memnuniyet duyanlar ve ruhları bir flüt sesiyle sahte girdaplara ayartılabilenler:

* "Sucher" genellikle dilimize "arayan", "araştırıcı" olarak aktarılmıştır, oysa 'vizör' ve teleskopun yanında yardımcı nesne olarak kullanılan mercek dışında, "kâşif" ve "serüvenci" manasına da gelmektedir ki İngilizce çeviride "venturers" kavramının tercih edilmesi de bundandır. (ç.n.)

** "Versucher" da genellikle dilimize "deneyen", "deneyici" olarak aktarılmıştır, oysa "doğru yoldan saptıran", "yoldan çıkaran" ve hatta "şeytan" manasına da gelmektedir; İngilizce çeviride kullanılan 'adventurers'ın ikincil anlamlarından birinin de "vurguncu" olması dikkate değerdir. Tüm bunların doğrultusunda, Almancadaki *Sucher–Versuher* ya da İngilizcedeki *venturers–adventurers* benzeri ses uyumunu sağlamak adına *kâşif* [bulan]–*mükâşif* [meydana çıkaran] tercihinde bulundum. (ç.n.)

– Sizler, korkak ellerinizle bir ipi yoklamak istemezsiniz zira ve tahmin edebildiğiniz yerde hesaplamaktan nefret edersiniz. –

Sadece size anlatacağım gördüğüm muammayı, – en münzevi kişinin evhamını! –

Mahzun bir şekilde yürüyordum geçenlerde, teneşir rengindeki* alacakaranlıkta, – dudaklarımı birbirine basarak mahzun ve haşin. Nice güneşin battığını görmüştüm oysa.

Çakıl taşları arasında inatla yükselen bir patikada yürüyordum, tek bir ot ya da tek bir fidanın dahi kendisiyle konuşmadığı kötü, tenha bir yolda: bir dağ patikası, hışırdıyordu adımlarımın inadı karşısında.

Çakıl taşlarının müstehzi çatırtıları üzerinde, kaygan taşları çiğneyerek sessizce yürüyordum: İşte böyle yukarı doğru yol alıyordu bacaklarım.

Yukarı doğru: – kendisini aşağı doğru, uçuruma doğru çeken ruha, ağırlığın ruhuna,** iblisime ve ezeli düşmanıma*** rağmen.

Yukarı doğru: – kulaklarımdan kurşun misali geçen, beynime kurşun ağırlığında damlalar akıtan bu ağırlığın ruhu, üzerimde otursa da yarı cüce, yarı köstebek; aksak, felç edercesine.

"Ey Zerdüşt" diye fısıldadı müstehzi bir mırıltıyla heceleyerek, "ey bilgelik taşı!**** Kendini pek yükseklere atmışsın, lakin düşmeye mahkûmdur, – her fırlatılan taş!

Ey Zerdüşt, ey bilgelik taşı, ey mancınık taşı, ey yıldız parçalayan! Kendini bu kadar yükseğe bizzat sen fırlattın, – fakat düşmeye mahkûmdur – her fırlatılan taş!

Kendini bizzat yargılamış ve hükmetmişsin taşlanmaya: Ey Zerdüşt, çok uzağa fırlatmışsın taşı, – fakat düşecektir o, senin tepene!"

* "Leichenfarbe" (İng. Corpse-coloured). (ç.n.)

** "Bütün sürü değerleri ve şartlandırmaları, zihnen ve nörolojik olarak, insanın enerji kanallarını tıkar. Bu, Nietzsche'nin şairâne bir ifadeyle "ağırlığın ruhu" dediği durumdur." Fehmi Baykan. *Nietzsche'nin Felsefesi*, Kaknüs Yayınları, 2000, s. 105. (ç.n.)

*** "Erzfeind", *İncil*'de "şeytan" karşılığı da kullanılır. (ç.n.)

**** Eskiden kullanılan bir tür büyülü taş. Bu deyim, daha çok Yunanlı simyacılar tarafından kullanılmıştır. Rivayete göre tuz, kükürt ve cıva karışımından elde edilmektedir. Değersiz metalleri değerli metallere dönüştürebildiği gibi, bitkileri doğallıkları bozulmadan hızla büyütme yeteneğine haiz olduğuna da inanılırdı. (ç.n.)

Bu sözlerden sonra sustu cüce ve bu sükûnet uzun süre bozulmadı. Oysa onun sükûneti baskı altına alıyordu beni ve hakikaten bu durumdaki iki kişi, daha yalnızdır tek başına olduğundan.

Yükseldikçe yükseldim, hayal kurdum ve düşündüm – fakat her şey baskılıyordu beni. Ağır işkencelerden yorgun düştüm, benzedim gördüğü kâbusun etkisiyle uyanan hastaya. –

Fakat bir şey var bende ki yüreklilik* diye tanımlıyorum onu: öldürmüştür bendeki her tür yüreksizliği** bugüne değin. İşte bu yüreklilik, bana sükûnetle şunu söyletti: "Cüce! Ya sen! Ya da ben!" –

En bulunmaz katildir*** zira yüreklilik – o yüreklilik ki t a a r r u z e d e r: Her taarruzda bir cümbüş**** vardır.

En yürekli hayvandır insan; bununla yener her hayvanı. Cümbüşle gelir üstesinden her türlü ıstırabın; insan ıstırabı ise en derinidir ıstırapların.

Uçurum ağzındaki baş dönmesini dahi yok eder yüreklilik: Kişinin uçurum ağzında olmadığı bir yer var mı? Görmek bile – uçurumları görmek değil midir?

En iyi katildir yüreklilik: Merhameti de öldürür yüreklilik. Oysa merhamet, en derin uçurumdur: Kişi, hayatı hangi derinlikte görürse, ıstırabı da aynı derinlikte görür.

Lakin en iyi katildir yüreklilik, o yüreklilik ki taarruz eder: Ölümü dahi öldürür o, şöyle der zira: "B u m u y d u hayat? Pekiyi öyleyse. Bir daha."

Lakin bu vecizede pek çok cümbüş vardır. Kulağı olan işitir. –

2.

"Dur! Cüce!" dedim, "Ya ben! Ya da sen! Fakat aramızdaki en güçlü benim –: bilmezsin sen bendeki sonsuz derinlikteki fikirleri! Tahammül edemezdin – o n l a r a!"–

* "Mut" [Muth]. (ç.n.)

** "Unmut" [Unmuth]. (ç.n.)

*** "Todtschläger" [lat. homicida]. (ç.n.)

**** "klingendes Spiel", Almancada kullanılan eski bir tabir; şehir ahalisinin yerel giysilerle katıldığı festivalde (Alm. *Trachtenfest*), sokak aralarında çalınan bir tür marş. (ç.n.)

Derken, beni ferahlatan bir şey oldu: Omzumdan yere atladı cüce, o meraklı şey! Ve karşımdaki taşa oturdu. Lakin durduğumuz yer, tam da geçide uzanan yolun başıydı.

"Şu geçide uzanan yola bak! Cüce!" dedim: "İki yüzü vardır onun. Burada birleşir iki yol: henüz kimse bu yolun sonuna ulaşmamıştır.

Ardımızdaki şu uzun ve dar yol: Sonsuza değin uzayıp gider. Ve şu önümüzdeki uzun yol: başka bir sonsuzluktur o da.

Birbirlerini inkâr eder bu yollar; tos vururlar birbirlerine – ve burada, bu geçitte birleşirler. Geçidin adı yukarıda yazılıdır: "An."*

Fakat kim bunlardan birini takip etse – ki hep ilerlese, hep daha uzağa: sanır mısın ki, ey cüce, sonsuza değin birbirlerini inkâr edecektir bu yollar?" –

"Dosdoğru olan her şey, yalan söyler." diye mırıldandı cüce, hor görürcesine, "Her hakikat eğridir, bizzat zamanın kendi dahi bir dairedir."

* An (Alm. *Augenblick*, lat. *Momentum*, İng. *Moment*): "Kendinden sonra geleni belirleyen kurumsal bir duraktır. Hint-Avrupa dil grubuna bağlı dillerdeki karşılığı *devindirmek* anlamını dilegetiren *mov* kökünden türetilmiştir. Fizikte ve ruhbilimde bir şeyi *kımıldatma gücü* anlamını verir. *Ruhbilimsel ân* terimi, eyleme karar verdiren bir gelişme etkisini dile getirir. [...] Fizikte özdeksel ve ruhbilimde tinsel olarak, bir *harekete geçirme* etkisini yansıtır. Mekân içinde gerçekleşen çizgi nasıl mekân parçaları olan noktaların sıralanmasıyla tasarımlanırsa, zaman içinde gerçekleşen devim de zamansız zaman parçaları olan ânların sıralanmasıyla tasarımlanır. Örneğin Zenon, karşısındakileri yanıltmak için, Aşil kanıtında devimi böyle tasarlamıştı. Alman düşünürü Hegel de sav-karşısav-bireşim'i düşüncenin üç ânı olarak tanımlar. Bu anlamda ân, herhangi bir gelişme sürecinde gelişmeyi çeşitli aşamalarında gerçekleştiren zorunlu *durak*'ları dile getirir." Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi*, Remzi Kitabevi, 3. Basım, 2000.

"Anı tanımlarken Heidegger "her ikisinin de, yani hem cücenin hem de Zerdüşt'ün aynı şeyi söyle(diğini)" gözlemler. Aralarında sadece "en küçük uçurum' yer alır: 'Her iki durumda da aynı sözleri söyleyen diğeridir." Heidegger, *Nietzsche*, 2. cilt, s. 53." Peter, Berkowitz, *Nietzsche – Bir Ahlak Karşıtının Etiği*, Çev. Ertürk Demirel, Ayrıntı, 2003.

"Nietzsche, "an"ı sonsuzluk kapsamında kavrarken, sonsuzluğun zamanın olumsuzlanması olarak kabul edildiği ve tinsel özgürlüğün değişmeyen bir durumla bir tutulduğu Batı metafiziği geleneğinde benimsenen olumsuz zaman kavramını alt etmeye çalımaktadır. Kişi, aynının ebedi dönüşünü onaylarken, sonsuzluğun anı olumsuzlamadığı, aksine onu tamamladığı, zamanın kesintisiz ve devingen hareketini onaylamaktadır. Bu ise, donmuş hareketlilik değil, daimi yenilik deneyimiyle aynı anlama gelir." Keith Ansell-Pearson, *Kusursuz Nihilist*, Çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, 1998. (ç.n.)

"Ey ağırlığın ruhu!" dedim, öfkeyle, "O kadar hafife alma! Aksi takdirde oturakalırsın oturduğun yerde, topal, – ki ben taşıdım seni yukarıya!"

"Bak şu ana!" diye sürdürdüm. "Bu geçitteki ândan, uzun, sonsuz bir yol uzanır geriye doğru. Bir sonsuzluk uzanır ardımızda.

Yürüyebilen her şey, hiç değilse bir kez, yürümemiş midir bu yolda? Meydana gelebilen her şey, hiç değilse bir kez olmuş, yapılmış ve geçip gitmemiş midir?

Ve eğer her şey daha evvel, hiç değilse bir kez var olmuşsa: Ne düşünürsün bu ân için cüce? Bu geçidin de daha evvel burada – var olması gerekmez mi?

Ve bu ân, kenetlenmemiş midir birbirine sıkıca, gelecek tüm şeyleri kendine çekecek biçimde? Hatta — kendini bile.

Demek ki, yürüyebilen her şey: Bir kez daha yürümek zorundadır, – bu uzun yolu, boylu boyunca. –

Ve ay ışığında sürünen şu miskin örümcek ile ay ışığının bizzat kendi ve geçidin önündeki sen ile ben, karşılıklı fısıldaşan, sonsuz şeyler hakkında fısıldaşan bizler, hepimiz – var olmuş olmamız gerekmiyor mu daha evvel de?

– Ve tekrar gelip, şu öteki, önümüzdeki uzun, dehşetengiz yolda yürümemiz gerekmiyor mu – ilelebet dünyaya yeniden gelmek zorunda değil miyiz?*–"

Böyle konuştum ve gittikçe de sesimi alçalttım: Ürperiyordum zira kendi fikirlerimden ve art niyetimden. Derken birdenbire bir köpek uluması işittim yakınlarda bir yerde.

Hiç duymuş muydum bugüne değin bir köpeğin böyle uluduğunu? Geçmiş günleri düşündüm. Evet! Çocukken duymuştum, çocukluktan da uzakta:

* "Bengi dönüş" [ebedî tekerrür] kuramı. Nietzsche'nin, henüz olgunlaştıramadığı savlanan, yine de Deleuze'den Heidegger'e, pek çok düşünürü "meşgul" eden bir teorisi. "Arche'nin üçüncü anlamı olan "oluşun örüntüsü"nün nasıl olduğuna Nietzsche'nin cevabı, "ebedi tekerrür"dür. (...) Nietzsche ebedî tekerrür teorisine ilmi bir temel vermek gayreti içinde şöyle düşünür: Evrendeki atomlar sınırlı sayıdadır. Uzay da sınırlıdır. Ama zaman sonsuzdur. Şu halde, ancak sınırlı sayıda şekil bileşimi mümkün olabilir. Bu itibarla, her şey, her durum, her olay dairevi olarak tekrar edecektir." şeklinde yorumlandığı da olur (Kaynak: Fehmi Baykan, *Nietzsche'nin Felsefesi*, Kaknüs Yayınları, 2000, s. 85). Bu kurama ilişkin ayrıntılar için bkz. Keith Ansell-Pearson, *Kusursuz Nihilist*, Çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 140–150. (ç.n.)

– Bir köpeğin böyle uluduğunu duymuştum. Ve görmüştüm de köpeği; tüyleri diken diken, kafası yukarıya kalkık, tir tir titrer ve ulurken; köpeklerin bile hayaletlere inandıkları o sakin gece yarısında:

– Öyle ki acımıştım ona. Zira tam o anda dolunay, ölü sükûneti içinde evin üstünden geçmişti; tam da o anda durmuştu yusyuvarlak bir kor; düz çatının üstünde rahatça, birinin mülkünün üzerinde durur gibi: –

Bunun üzerine dehşete kapılmıştı köpek: Köpekler, hırsızlara ve hayaletlere inanırlar zira. Yine böyle bir köpek uluması işitince, bir kez daha yüreğim burkuldu.

Nereye kayboldu şimdi o cüce? Peki ya, o geçit? O örümcek? Tüm o fısıldaşmalar? Rüya mı görmüştüm? Uyanık mıydım? Kendimi birdenbire vahşi kayalar arasında, yapayalnız buldum, eşliğinde en durgun ay ışığının.

Fakat, biri yatıyor şurada! Ve de orada! Bir köpek sıçrıyor, tüylerini kabartıp inliyor – henüz fark etti geldiğimi – bir kez daha uluyor, derken bir feryat koparıyordu – hiç duymuş muydum, bir köpeğin böyle imdat dilediğini?

Ve hakikaten, gördüğüm şu şeyi daha evvel hiç görmemiştim. Gördüğüm, acıdan kıvranan, böğüren, tir tir titreyen, çehresi çarpılmış, ağzından siyah, kalın bir yılan sarkan genç bir çobandı.

Daha evvel görmüş müydüm acaba, böylesine iğrenç ve bet beniz uçuran bir dehşet, tek bir çehrede? Uykuda mıydı çoban yoksa? O vakit girmiş olmalı yılan, süzülüp boğazından içeri – ısırmış, sıkışıp kalmıştı orada.

Ellerimle asıldım da asıldım yılana – beyhude! Çıkaramadı ellerim yılanı boğazından. Derken bir feryat koptu içimde: "Isır! Isır!

Başını kopar! Isır!" – böyle bağırıyordu korkum, nefretim, kinim, merhametim; tüm iyi ve kötü yönlerim tek bir ses olmuştu içimde. –

Ey etrafımdaki yürekli kişiler! Sizler, ey gözü pek kâşifler, mükâşifler ve mahir yelkenlerle meçhul denizlere açılanlar! Ey muamma tutkunları!

Çözün bakalım, vaktiyle gördüğüm bu muammayı, tabir edin bana çehresini, en münzevi kişinin.

Bir evhamdı zira o, bir öngörü: – neyi imliyordu vaktiyle gördüğüm? Ve k i m d i, günlerden bir gün gelmesi gereken? Kimdi boğazına yılanın çöreklendiği çoban? K i m d i boğazına en ağır, en uğursuz şeyin çökeceği adam?

– Lakin çoban, feryadıma uyarak, yılanı ısırmıştı: Kuvvetlice hem de. Hayli uzağa tükürmüştü yılanın başını –: ve ayağa kalktı. –

Ne bir çoban, ne de bir insandı artık – görünümü değişmiş, haleyle çevrilmiş, g ü l e n biriydi. Yeryüzünde kimse gülmemişti o n u n güldüğü kadar!

Ah kardeşlerim, öyle bir kahkaha duydum ki insana ait değildi, – ve şimdi bir susuzluk kemiriyor içimi, teskin edilemeyen bir hasret.

Bu gülüşe duyduğum hasret yiyip bitiriyor beni: Ah, nasıl katlanıyorum hâlâ hayata! Ve nasıl katlanabilirim şimdi ölmeye! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Arzu Edilmeden Gelen Saadet Hakkında

Yüreğinde böylesi muamma ve ıstıraplarla aşıyordu denizi Zerdüşt. Ancak dört günlük bir seyahat mesafesi kadar uzaklaştıktan sonradır ki üstesinden geldi tüm ıstırapların –: muzaffer bir eda ve yere sağlam basan ayaklarıyla dimdik duruyordu yine kaderi karşısında. Ve o zaman şöyle hitap etmişti Zerdüşt, neşe içindeki vicdanına:

Gene yalnızım ve yalnız olmak istiyorum, temiz gök ve açık denizle baş başa ve bir kez daha ikindi oldu etrafımda.

Vaktiyle bir ikindi vakti bulmuştum dostlarımı, bir başka buluşmamız da yine ikindi vakti olmuştu – tüm ışıkların sessizleştiği saatte.

Zira yerle gök arasında yol alan her talih, kendisine sığınak olması umuduyla aydınlık bir gönül arar: şimdi tüm ışıklar daha da sessizleşmiştir s a a d e t t e n.

Ey hayatımın ikindisi! Vaktiyle benim bahtım da bir sığınak bulmak için inmişti vadiye: O açık, misafirperver gönülleri, işte orada bulmuştum.

Ey hayatımın ikindisi! Neler feda etmedim ki tek bir şeye sahip olmak için: Fikirlerimin şu canlı ekim alanı ve en yüksek umudumun şu seher ışıkları!

Yaratıcı, vaktiyle yoldaşlar aradı kendine ve kendi umudunun çocuklarını: Ancak anladı ki onları ilkin kendi yaratmadıkça, bulamayacaktı hiçbirini.

Böylece ortasına ulaştım eserimin, çocuklarıma gidiyorum ve onlardan geliyorum: Çocuklarının hatırına kendini mükemmelleştirmeye mecburdur Zerdüşt.

İnsan, aslında canı gönülden bir tek kendi çocuğunu ve kendi eserini sever ve insan, kendisine karşı büyük bir sevgi beslediğinde, bu, gebeliğe alamettir: ben böyle düşünüyorum.

Henüz ilkbaharlarında yeşeriyor çocuklarım, yakın duruyor birbirlerine ve rüzgârla birlikte sallanıyorlar, bahçemin ve dünyamın en güzel ağaçları.

Ve hakikaten! Saadet Adaları, ağaçların birbirine böylesine yakınlaştığı y e r d e d i r!

Yalnız günün birinde sökeceğim onları ve bırakacağım her birini tek başlarına: Öğrensinler diye inzivayı, direnci ve ihtiyatı.

Her biri dallı budaklı, eğri büğrü ve esnek bir sertlikte, duracak deniz kenarında; yenilmez hayatın canlı bir deniz feneri gibi.

Orada, fırtınaların denizi çalkaladığı, dağ hortumunun su içtiği o yerde, her biri, hiç değilse bir kez, gece ve gündüz nöbet tutmalı ki sınama ve öğrenme imkânı bulsun k e n d i s i n i.

Bilinmiş ve denenmiş olacak her biri, benim cinsimden ve soyumdan olup olmadıklarını anlamak için – uzun bir iradenin sahibi mi, konuşurken de susabilir mi, verirken a l a c a k kadar müsamahalı mı?: –

– Ki bir gün gelip Zerdüşt'ün yaratma ortağı, şenlik ortağı, yoldaşı olsun –: Öyle biri ki irademi levhama kazısın: Her şey tümüyle mükemmelleşsin diye.

Bundan ötürü, onun gibiler için de mükemmelleştirmeliyim k e n d i m i: Böylece uzaklaşıyorum talihimden ve adıyorum kendimi tüm talihsizlere – son bir imtihan ve teşhis için.

Ve sahiden de gitme vakti gelip çattı; seyyahın gölgesi ve en uzun istirahat ile en sakin saat – hepsi bana dedi ki: "Vakit tamam!"

Anahtar deliğinden içeri doğru esti rüzgâr ve bana dedi ki "Gel!" Kapı kurnazca açıldı ve dedi ki "Git!"

Fakat yatıyordum zincirlenmiş olarak, çocuklarıma duyduğum sevgiyle: Arzu atmıştı bana bu ilmiği, sevgiye duyulan arzu, çocuklarımın kurbanı [avı] olayım ve kendimi onlarda kaybedeyim diye.

Arzu – bu benim için artık: kendimi kaybetmek demektir. B e n i m s i n i z, ç o c u k l a r ı m ! Bu sahiplikte her şey, emniyetli olmalı ve bulunmamalı arzudan eser.

Ancak sevgimin güneşi kuluçkaya yatmıştı üzerimde, kendi usaresinde kaynayıp fokurduyordu Zerdüşt, – derken gölgeler ile şüpheler uçup gittiler üstümden.

Ayaza ve kışa hasret duymaya başlamıştım bile: "Ah, ayaz ve kış, yine çatlatsa, çatırdatsa beni!" diye sızlanıyordum: – tam da o an, buzlu sisler yükseldi içimden.

Mazim, paramparça etti mezarlarını, canlı gömülmüş nice ıstırap uyandı –: kâfi miktarda uyumuşlardı, kefenlere bürünmüş halde.

Şöyle sesleniyordu bana her şey, türlü emarelerle: "Vaktidir!" Ama ben – duymuyordum: ta ki uçurumum kımıldayıp, nihayetinde fikrim beni ısırıncaya kadar.

Ah, sonsuz derinlikteki fikirler, ki b e n i m d i r ! Ne vakit kazdığını işitme ve artık titrememe gücünü bulacağım kendimde?

Yüreğim ağzıma gelir, işittikçe çukur kazdığını! Ey sonsuz derinlikteki sükûn eden, suskunluğun dahi boğmak ister beni!

Seni y u k a r ı çağırmaya, hiç cesaret edemedim henüz: yeter artık, seni beraberimde – taşıdığım! Yeterince güçlü değilim, son bir aslan küstahlığı* ve aslan cesaretine özgü bir irade** sergilemeye.

Her zaman kâfi derecede korkuttu beni ağırlığın: fakat bir gün, seni yukarıya çağıracak kudrete ve aslan sesine sahip olmalıyım!

* "Löwen-Übermuth" [übermut]. (ç.n.)
** "Löwen-Muthwille" [mutwille]. (ç.n.)

Eğer öncelikle kendimin üstesinden gelebilirsem, işte o zaman, kendimi daha büyük şeylerin de üstesinden gelmiş sayacağım ve bir zafer, mührü olacaktır benim mükemmelliğimin! –

Bu arada, sürükleniyorum hâlâ meçhul denizlerde; tesadüf yılışıyor bana, dalkavukça; bir öne, bir arkaya bakıyorum – ve bir son göremiyorum henüz.

Son mücadelemin vakti gelmedi henüz, – yoksa tam da şimdi mi geldi? Etrafımdaki deniz ve hayat, hakikaten sinsi bir güzellikle seyrediyor beni.

Ey hayatının ikindisi! Ey akşamdan önceki saadet! Ey açık denizlerdeki liman! Ey belirsizlik içindeki huzur! Nasıl da itimatsızım hepinize karşı!

Sahiden itimadım kalmadı sizin sinsi güzelliğinize! Âşık misali, itimatsızlık içindeyim pek tatlı gülümsemelere.

Nasıl iterse en sevdiğini, kıskanç bir âşık, –haşin davranırken dahi nazik– öyle itiyorum uhrevi saadeti.

Ey uhrevi saadet, gözüm görmesin seni! Arzu edilmeyen bir saadet geldi seninle! En derin ıstırabıma ulaşma arzusuyla dikiliyorum burada – vakitsiz geldin!

Ey uhrevi saadet, gözüm görmesin seni! İyisi mi sığınacak bir yel bul orada, – çocuklarımın yanında! Acele et! Ve takdis et onları b e n i m saadetimle, akşam olmadan henüz!

İşte akşam olmak üzere: Güneş batıyor. Git oraya – saadetim! –

Böyle buyurdu Zerdüşt. Ve bekledi gece boyunca bedbahtlığını: ama nafile. Gece, aydınlık ve sakindi ve saadet giderek daha çok yaklaştı ona. Fakat Zerdüşt, sabaha karşı güldü gönlüne ve müstehzi bir şekilde şöyle dedi: "Saadet peşimden koşuyor. Kadın peşinde koşmayışımdır bunun sebebi. Dişidir halbuki saadet."

Güneşin Doğuşundan Önce

Ey üstümdeki gök, arınmış! Derin! Ey dipsiz ziya kuyusu!* Ürperiyorum ilahi ihtiraslarla, baktıkça sana!

* "Licht-Abgrund"a ilişkin zorlayıcı bir betimleme. (ç.n.)

Kendimi senin yüksekliğine çıkarmak – budur benim derinliğim! Senin arınmışlığına gizlenmek – budur benim masumiyetim.

Güzelliğini örter tanrı: Sen de öyle örtersin yıldızlarını. Konuşmazsın: böyle aktarırsın hikmetini bana.

Bugün benim için sessizce yükseldin köpüren denizin üstünde. İtirafta bulunur köpüren ruhuma, sendeki sevgi ve haya.*

Tıpış tıpış geldin bana, sarıp sarmalanmış bir halde güzelliğine; sessiz sakin konuştun benimle, hikmetinde aşikâr:

Ah, ruhundaki hayayı, nasıl oldu da sezmedim? Bana, insanların en münzevisine, güneşten önce geldin.

Başlangıçtan** beri dostuz seninle: Ortaktır kahrımız, korkumuz*** ve kumumuz;**** güneşimiz dahi, ortaktır hatta.

Konuşmayız birbirimizle, bildiğimizden ötürü çok şey –: sükûnetle hitap ederiz birbirimize, gülümseyerek paylaşırız bilgilerimizi.

* Haya (Alm. *Schamhafte*, lat. *pudor*): 1.) Utanma, sıkılma; 2.) Mahcubiyet, çekingenlik; 3. Günahtan kaçınma. (ç.n.)

** Başlangıç (Alm. *Anbeginn*; lat. *primordiuam, initium, principium*): 1.) Avrupa ortaçağında uluslararası bir antlaşma metninin baş tarafında bulunan ve nutuk başlangıcını andıran güzel yazılmış bir giriş. İster dini, ister ahlaki veya hukuki olsun, başlangıçlar genel düşünceleri yansıtır. Bu türlü başlangıçlara ortaçağın başından itibaren rastlanır. Bunlar 10. ve 11. yy'da oldukça önem kazanmakla beraber 12. yy'dan sonra kalkar (papalık mektupları hariç); 2.) İlk ilkeler, gizli ya da kutsal ayinler. 3.) Köken, menşe; 4.) Ön saf, kamp karargâhı. Ayrıca *başlangıç sorunu* [problemi] olarak bakıldığında: Felsefe araştırmalarında söze tanınan görev ve kudretin gene sözle doğrulanmağa kalkışılması halinde ortaya çıkan sorun. (ç.n.)

*** Bu "korku" (Alm. *Grauen*, İng. *Gruesomeness*) daha çok, ölüm ve ıstırapla ilgili şeyler karşısında duyulan ürkütücü, dehşetli, tüyler ürpertici bir korkudur; biraz afallatıcı, biraz mide bulandırıcı, biraz iğrençtir ve içinde yılgınlık vardır. (ç.n.)

**** Bu tümcede, "**K**ahır", "**K**orku" ve "**K**um" olarak Türkçeye aktardığım kavramlar, ses öncelikli olmak üzere başka kaygılarla da asıl anlamlarından görece saptırılmış kavramlardır, özellikle de "kum". Söz konusu kavramların özgün metindeki ve İngilizce çevirideki karşılıkları şu şekildedir:
Gram (İng. *Grief*): Keder, tasa, elem, kahır, efkâr.
Grauen (İng. *Gruesomeness*): Dehşet, korku.
Grund (İng. *Ground*): 1.) Dip, zemin, yer; 2.) Vadi, yarık, çukur; 3.) *mec.* İnsanın içi, gönlünün derinliği; 4.) Sebep, neden; 5.) Toprak, mülk, emlak; 6.) Başlıca, esas. (ç.n.)

Sen değil misin benim ateşimin ışığı? Sen değil misin idrakimin ruh kardeşi?*

Her şeyi birlikte görüp öğrendik; birlikte öğrendik kendimizi aşıp, kendimize yükselmeyi, ve tasasız** gülümsemeyi; – altımızda şiddet ve hedef ve suç, yağmur gibi sökün ederken, ışıldayan gözlerle kilometrelerce*** uzaktan aşağıya tasasız gülümsemeyi.

Ve tek başına dolaşırdım: Neyin açlığını çekerdi ruhum, gece vakti o dolambaçlı yollarda?**** Ve tırmanırdım dağlara; kimdi, sen değilsen eğer, aradığım o dağ başlarında?

Ve tüm bu dolaşmalarım ve tırmanışlarım: Bir zaruretti sadece ve geçici bir çareydi çaresize: – sadece u ç m a k isterdi tüm iradem, s a n a doğru uçmak.

Gelip geçici bulutlar ve seni lekeleyen şeylerden daha çok, başka neyden nefret ederdim ben? Ve seni lekelediği için de nefret ederdim kendi nefretimden!

Gelip geçici bulutlardan nefret ederim, – o sinsice sokulan haydut kedilerden:***** Çalarlar sana ve bana ait şeyi, – o muazzam ve hudutsuz "evet" ve "amin"imizi.

Kahrederiz bu aracıyla karıştırıcılara, gelip geçen bulutlara: şu yarım yamalak, ne yürekten takdis etmeyi ne de yürekten lanet okumayı öğrenebilmiş kişilere.

* Alın. *Schwester–Seele*, İng. *Sister–Soul*. "Ruh kardeşi" kavramı, bugün yaygınlık kazanmış "eşruh" (İng. *soul–mate*) ya da "ruhsal eş" kavramını anıştırmaktadır ki o da şu şekilde açıklanmaktadır: "Tekâmül ihtiyaçları gereği birçok "enkarnasyon"larında birlikte olan ruhlara (iki ruhtan her birine) kimi spiritüalist çevrelerce verilen ad. Ruhsal eşlerin her enkarnasyonlarında karı–koca olmaları gerekmez; bu birliktelik ana–oğul, baba–kız, akrabalık ilişkisi biçiminde veya yaşam koşullarınca birbirlerine yaklaştırılan, yakın ilişki içine giren iki kişinin ilişkisi biçiminde de belirebilir. (...) Elizabet Clare Prophet'a göre ise ruhsal eşlerin birlikteliğinde şu üç nedenden biri baskındır: 1– Yakınlık, ortaklık. 2– Sevgisel çekim. 3– Salt *karmik* neden." Kaynak: A.Salt–C. Çobanlı, *Dharma Ansiklopedi*, Dharma Yayınları, 2001, s. 363–364. (ç.n.)

** "Wolkenlos". (ç.n.)

*** "Meilenweiter". (lat. *milliaris longitudinem*). (ç.n.)

**** "Irr–Pfaden". (İng. *labyrinthine paths*). (ç.n.)

***** "Haydut kediler" (Alın. *Raub–Katzen*, İng. *cats of prey*) tamlaması, muhtemelen ilkin "avladığı canlıları yiyen hayvan" manasında kullanılıyor; ancak uzak da olsa, ortaçağın sonlarında soygun yaparak yaşayan çapulcu şövalyelere (Alın. *Raubritter*) de gönderme yapılıyor olabilir mi acaba? (ç.n.)

Memnuniyetle otururum kapalı gök altında, fıçı içinde, otururum göksüz bir uçurumda, görmektense, ey aydınlık gök, gelip geçici bulutlarla lekeli seni!

Ve çok defa, onları, zikzaklı [çentikli], yıldırımdan altın tellerle tutturmak ihtirasına kapıldın, o kazan misali karınlar üzerinde gök gürültüsüne eş sesler çıkarmak için: –

– Öfkeli bir davulcu misali, çaldılar diye benden, senin evet ve âmin'ini! – ey üstümdeki gök, ey arınmış, dipsiz ziya kuyusu! – çaldılar diye, benim evet ve âminimi senden.

Patırtıları zira, gök gürültüsünü ve şiddetli sağanakları, tercih ederim şu ihtiyatlı, ikircikli kedi sükûnuna; ve insanlar arasında da en çok düzenbazlardan,* yarım yamalaklardan nefret ederim, şüpheci, müstereddit gelip geçici bulutlardan bir de.

Ve "takdis etmesini bilmeyen, lanet okumayı öğrenmelidir!" – bu aydınlık öğreti, berrak gökten indi bana, karanlık gecelerde dahi, durur gökyüzümde bu yıldız.

Oysa ben, bir takdis eden ve bir evet diyenim, yeter ki çepeçevre kuşat beni, ey arınmış! Berrak! Ey dipsiz ziya kuyusu! – tüm uçurumlara taşırın takdis edici evetimi.

En takdis edici ve evet deyicilerden oldum ben: Bir gün takdis etmek için ellerim özgür kalsın diye, uzun süre uğraştım ve çok mücadele ettim.

Lakin şudur benim takdisim: her şeyin üzerinde, kendi semasıymış gibi durmak, onun yuvarlak bir damı gibi, gök mavi kubbesi ve ebedi emniyeti gibi durmak: ve takdis edilir, böyle takdis edebilen!

Zira her şey ebediyet pınarında, iyi ile kötünün ötesinde vaftiz edilir; zaten iyi ile kötünün bizzat kendileri, firari gölgelerdir, loş hüzünler ve geçici bulutlardır ancak.

Sahiden, bir takdistir bu, bir küfür değil, şöyle söylersem eğer: "her şeyin üstünde tesadüf seması,** masumiyet seması, cüret*** seması ve haytalık seması bulunur."

* "Leisetreter". (ç.n.)

** "Himmel" sözcüğü Almancada "gök", "sema" dışında şu anlamlara da gelir: a.) cennet (İng. *heaven*); b.) iklim kuşağı, bölge; c.) bir yatağın, tahtın üzerindeki gölgelik, tepelik, sayvan. Bu sebeple, semayı, salt sema olarak okumamakta yarar var. (ç.n.)

*** Ohngefähr (İng. *hazard*). (ç.n.)

"Cüret"* – dünyanın en kadim asaletidir bu, ki tüm şeylere** iade ettim bunları, kurtardım onları niyet [maksat] köleliğinden.

Bu hürriyet ve bu semavi keyfi, gök mavi bir kubbe gibi koydum her şeyin üstüne, şunu öğrettiğimde: onların üstünde ve onlarla birlikte hükmeden bir "ebedi irade" – yoktur.

Bu haytalığı ve bu çılgınlığı koydum o ebedi iradenin yerine, şunu öğrettiğimde: "her şeyde imkânsız olan bir tek şey vardır – akıllılık!"

Gerçi, bir parça akıl, yıldızdan yıldıza serpilmiş bir hikmet tohumu, – bu mayalı hamur karışmış her şeye: cinnet uğruna hikmet karıştırılmış her şeye.

Bir parça hikmet pekâlâ mümkün olabilir ama şu kutlu emniyet hissini buldum ben her şeyde: Onlar hâlâ tesadüfün ayakları üstünde raks etmeyi tercih ediyorlar.

Ey üstümdeki gök, arınmış! Yüce! Senin masumluğundur*** bence, ebedi bir akıl-örümceğinin ve akıl-örümcek-ağlarının olmaması: –

– Bence ilahi tesadüflerin raksettiği bir zemin olman, muhteşem**** zarlara ve zar oyuncularına tanrıların masası***** olman! –

Utanıp bozarıyorsun yine de, öyle mi? Söylenmeyecek bir şey mi söyledim? Seni takdis edeyim derken küfür mü ettim?

Baş başa olmamızın utancı mı yoksa kızarıp bozarınana sebep? – Gitmemi ve susmamı mı istiyorsun – g ü n d ü z geliyor diye?

Dünya derin –: ve daha da derin, gündüzün tahmin ettiğinden. Gündüzün önünde söylenmez her şey. Ama gündüz geliyor: O halde ayrılalım!

Ey üstümdeki gök, seni mahcup! Yanıp tutuşan! Ey güneş doğmadan önceki bahtiyarlığım! Gündüz geliyor: Onun için ayrılalım! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* Özgün metinde, "cüret"in (Alm. Ohngefähr) yanında, soyadlarında asalet bildiren "von" sözcüğü bulunmakta. J. W. *von* Goethe gibi. (ç.n.)

** Şeyler (Alm. *alle Dinge*, İng. *all things*). (ç.n.)

*** "Reinheit". (ç.n.)

**** "Göttliche". (ç.n.)

***** "Göttertisch". (ç.n.)

Küçültücü Fazilet Hakkında

1.

Karaya yeniden ayak bastığında Zerdüşt, doğruca kendi dağına ve mağarasına gitmedi; tersine, daha pek çok yere gitti ve pek çok soru sordu ve şunu bunu öğrendi, derken sarakaya alır gibi kendine şöyle dedi: "Şu nehre bak ki nice kıvrımdan sonra, yine kaynağına geri dönmekte!" Öğrenmek istiyordu zira, yokluğu esnasında i n s a n l a r a neler olduğunu: Büyümüşler miydi, yoksa küçülmüşler miydi: ve bir keresinde, bir sıra yeni ev gördü; afalladı ve şöyle dedi:

"Ne ifade etmekte bu evler? Hiç şüphesiz yüce bir ruh kurmamıştı bunları buraya, bir temsili olarak!

Ahmak çocuğun teki mi çıkardı bunları acaba, oyuncak kutusundan? Ah, bunları başka bir çocuk yine kutusuna koysa!

Ve şu oturma ile yatak odaları: E r k e k l e r buraya girip çıkabilir mi? İpekten bebekler için yapılmış olmalı ya da gizlice bir şeyin tadına bakıp başkalarının da tatmasına müsaade edenler için."

Ve Zerdüşt durup düşündü; sonunda kederlenerek şöyle dedi: "H e r ş e y küçülmüş!

Her yerde daha alçak kapılar görüyorum: B e n i m boyumdaki biri, geçer geçmesine de kapıdan, – biraz eğilmesi gerekir!

Ah, ne zaman varacağım tekrar, eğilmeye mecbur kalmayacağım – k ü ç ü k l e r i n önünde eğilmek mecburiyetinde kalmayacağım – memleketime!" – Ve Zerdüşt içini çekip uzaklara baktı. –

Fakat aynı gün, küçültücü fazilet hakkındaki konuşmasını yaptı.

2.

Bu halkın arasında dolaşıyorum ve dört açıyorum gözlerimi: Bağışlamıyorlar beni, faziletlerini kıskanmadığım için.

Diş bileyip duruyorlar bana, onlara: Küçük insanların küçük faziletlere ihtiyacı vardır, dediğim için – ve küçük insanların gerekliliğini anlamak bana zor geldiği için!

Burada, bu yabancı çiftlikte, tavukların dahi gagaladığı horoza benziyorum henüz; lakin dargın değilim tavuklara bu yüzden.

Nazik davranıyorum onlara da tüm küçük üzüntülere davrandığım kadar; küçükleri üvendire* ile dürtmek, ancak kirpilere yakışan bir bilgelik olsa gerek.

Akşamları ateşin etrafına oturduklarında, hepsi benden bahseder, – hakkında konuşurlar, ama kimse düşünmez – beni!

Öğrendiğim yeni sükûnet şu: yanındayken çıkardıkları şamata, bir palto misali örtüyor fikirlerimin üstünü.

Bağırıp çağırıyorlar kendi aralarında: "Ne ister bu karanlık bulut** bizden? İhtiyatlı olalım da bir salgın hastalık bulaştırmasın bize!"

Ve geçenlerde bir kadın bana gelmek isteyen çocuğunu benden uzaklaştırarak, "çocuklarınıza sahip çıkın!" diye bağırdı, "çocukların ruhlarını yakar bu gözler."

Ben konuşurken, öksürüyorlar: Sanıyorlar ki öksürük, sert rüzgârları önleyen bir engeldir, – tahmin dahi yürütemez onlar, bahtiyarlığımın galeyanı hakkında!

"Bizim, Zerdüşt'e ayıracak vaktimiz yok henüz." – Böyle karşı çıkıyorlar; fakat ne ifade eder ki Zerdüşt için, "ayıracak vakitlerinin olmaması?"

Ve beni methetseler dahi: Nasıl olur da gevşerim onların methiyeleriyle? Dikenli bir kuşaktır benim için onların methiyeleri: Çıkarırken bile batarlar bana.

Ve şunu de öğrendim onların arasında: Metheden kişi, bir şey bağışlar gibidir, oysa hakikatte, daha fazlasını talep etmektedir.

Ayaklarıma sorun, hoşuna gidiyor mu acaba, onların methiyeleri ve ayartmaları? Doğrusu, bu usul ve tik taklarla ayaklarım ne dans edebilir ne de sakin durabilir!

* Üvendire: Çift öküzlerini yürütmek için kullanılan, ucuna nodul çakılmış uzun değnek. (ç.n.)

** "Bulut", Mithra, Indra ve Varuna inançlarında, tanrılarla yapılan mücadele sonunda mağlup duruma düşen devin beyninde oluştuğu varsayılan ilahi bir su kümesidir ve ineği simgeler, "karanlık" ise Zerdüştlükte, tanrısal kaynaklardan uzaklaşmayı ifade eder. (ç.n.)

Küçük faziletlere ayartmak istiyorlar beni ve methediyorlar; ikna etmeye çalışıyorlar ayaklarımı, küçük mutluluğun tik taklarıyla.

Şu halkın arasında dolaşıyorum ve dört açıyorum gözlerimi: Küçülmüşler ve gittikçe küçülecekler de: – fakat bundan ibaret, onların saadet ve fazilet öğretileri.

Zira onlar, fazilette dahi tevazu sahibidirler – refah [konfor] istemektedirler. Lakin refahla ancak mütevazı fazilet uyuşur.

Gerçi onlar da kendilerine göre uzun adımlarla yürümeyi ve ilerlemeyi öğrenmekteler: Ben buna, onların topallamaları* diyorum. – Bundan ötürü acelesi olan herkese ayak bağı olurlar.

Ve içlerinden bazıları ileri doğru yürürler ve tutulmuş boyunlarıyla bakarlar geriye: Haz alıyorum onların üstüne üstüne gitmekten.

Yalan söylememeli ayakla göz ve cezalandırılmamalı da bir diğerine yalan söyleme. Lakin çok olur küçüklerin arasında yalan.

İçlerinden bazıları ister fakat çoğu sadece istenir. Birkaçı samimidir fakat çoğu kötü oyuncudur.

İçlerinde iradeleri dışında oyunculuk yaparlar vardır, istemedikleri halde yapanlar da – özgün olanlar az bulunur, özellikle de özgün oyuncular.

Erkek azdır burada: Bundan ötürüdür ki erkekleşmeye çalışır kadınları. Ancak kâfi derecede erkek olan kurtaracaktır – kadındaki dişiliği.

Ve onlardaki şu riyakârlığı, en kötü yan olarak gördüm: Emredenler dahi, itaat edenlerin faziletlerine sahipmiş gibi davranırlar.

"Hizmet ediyorum, hizmet ediyorsun, hizmet ediyoruz" – böyle tapınır burada hükmedenlerin riyakârlığı – ve yazıklar olsun, en baştaki efendi değil de sadece ilk hizmetkârsa eğer!

* Grimm Kardeşler, "Humpeln"e dair iki tanım yaparlar: 1.) Zor ve kötü geçen (süreç.); 2.) Bir şeyi ağır ve kötü yapma. Ve şu Latince kavramları karşılık olarak önerirler: *Languere* (yorgun olmak, bezgin olmak, zayıf olmak; güçten düşmek, halsiz olmak; vaktini boşa harcamak, aylak gezmek); *tardere* (yavaşlamak), *cunctati* (duraksama, tereddüt, oyalanma, gecikme, tehir). (ç.n.)

Ah, gözümün tecessüsü dikildi onların riyalarına ve iyi sezdi sinek saadetlerini ve güneşli pencere camlarındaki vızıltılarını!

O kadar iyilik, o kadar zaaf gördüm ki ben. O kadar adalet ve merhamet, o kadar zaaf.

Nasıl kum taneleri birbirlerine karşı yuvarlak,* adil ve iyi olursa, onlar da öyle yuvarlak, adil ve iyi olurlar birbirlerine karşı!

Küçük bir saadeti, alçak gönüllükle kucaklamak, – "tevekkül" [teslimiyet] sayarlar bunu! ve bu esnada, yeni küçük bir saadet arayışı içinde gözlerini oynatırlar tevazuuyla.

Onlar aslında bir şeyi çok isterler, pek budalaca: Kimsenin kendilerine acı vermemesini. Bundan ötürü herkesten öndedirler ve hoşnut ederler herkesi.

Korkaklıktır bu: "Fazilet" diye tanımlansa da. –

Ve bir de sert konuşacak olsalar, bu küçük insanlar: Seslerinin kısıklığını duyarım ben ancak – her esinti kısar seslerini zira.

Kurnazdır onlar, faziletlerinin kurnaz parmakları var. Gel gör ki yumrukları yoktur onların, bilmez parmakları kıvrılıp yumrukların arkasına gizlenmeyi.

Onlar için fazilet, kişiyi mütevazı ve uysal yapandır: böylece kurdu köpekleştirirler ve insanı da insanın en evcil hayvanına çevirirler.

"Ortaya koyduk iskemlelerimizi" – böyle der bana budalaca sırıtışları – "keyif süren domuzlardan hayli uzağız, keza can çekişen savaşçılardan da."

Fakat bu bir – vasatlıktır: İtidal diye tanımlansa da. –

3.

Bu halkın arasında dolaşıyorum ve bazı sözler sarf ediyorum: fakat onlar ne almasını biliyorlar ne de muhafaza etmesini.

Hayret ediyorlar, şehvat** ile küfriyât*** vesilesiyle sövüp saymaya gelmeyişime ve doğrusu, onları yankesicilere karşı uyarmaya da gelmedim!

* "Rund" sözcüğünün kökeni Fransızca "rond"dur ki o da Latince "rotundus"tan gelir. Ve "yuvarlak", "değirmi", "daireye ait", "küresel" gibi manalarının yanı sıra, "mülayim", "sakin", "akıcı" ve "yumuşak" anlamlarına da gelir. (ç.n.)

** Şehvat: Nefis düşkünlükleri, aşırı istekler. (ç.n.)

*** Küfriyât: Kâfirliğe, küfre sebep olan işler, sözler. (ç.n.)

Hayret ediyorlar, gönüllü olmama, basiretlerini bilemeye ya da sivriltmeye: Sesleri kulaklarımda tebeşir misali gıcırdayan ukalalar yetmezmiş gibi!

Ve onlara şöyle seslendiğimde: "Lanetleyin içinizdeki tüm pısırık iblisleri, o sızlayıp inildeyen, ellerini kavuşturan ve tapınmak isteyen iblisleri": O zaman şöyle haykırıyorlar: "Zerdüşt, tanrıtanımazın teki."

Ve bunu bilhassa tevekkül üstatları söylüyorlar –: Bayılıyorum ben de tam da kulaklarının ortasına bağırmaya: "Evet! Zerdüşt'üm ben, hani şu tanrıtanımaz!"

Bu tevekkül üstatları var ya! Bit gibi sokulurlar, nerede cılız, hastalıklı ve uyuz varsa ve bir tek tiksintim mani olur onları ezmeme.

Pekâlâ! Şudur benim tam da o n l a r ı n kulaklarına uygun bulduğum vaaz: Zerdüşt'üm ben, hani şu tanrıtanımaz, "benden başka kim var ki tanrıtanımaz, zevk alayım öğretisinden." diyen Zerdüşt.

Zerdüşt'üm ben, hani şu tanrıtanımaz: Nerede bulurum emsalimi? Kendilerini iradelerine tabi tutan ve tevekküle sırt çeviren herkes emsalimdir benim.

Zerdüşt'üm ben, hani şu tanrıtanımaz: Kaynatırım her türlü tesadüfü k e n d i çanağımda. Ve ancak fevkalade pişikten sonra, hoşnutlukla k e n d i yemeğim sayarım onu.

Ve hakikaten de bazı tesadüfler çıkarlar karşıma gayet buyurgan: lakin çok daha buyurgan konuşur iradem onlara karşı, – diz çöküp yalvarmaya başlarla işte o zaman. –

– Bir sığınak bulmak ve kalp kazanmak için yanımda, yalvarıp yakar olup sırnaşırlar bana: "Gör artık, ah Zerdüşt, yegane dostun nasıl gelmekte eşsiz dosta." –

Yine de ne diyebilirim ki b e n i m kulağıma kimsenin sahip olmadı bu yerde? Ve bundan ötürü haykırmak isterim dışarıdaki tüm rüzgârlara:

Giderek küçülüyorsunuz, ey küçük insanlar! Un ufak oluyorsunuz, ey rahat düşkünleri! Bana göre helak olacaksınız daha. –

– Nice küçük faziletiniz, nice küçük ihmaliniz ve nice küçük tevekkülünüz yüzünden!

Pek müşfik, pek verimli: Böyledir sizin toprağınız! Oysa bir ağacın büyümesi için, güçlü kökler salması gerekir sarp kayalara.

Sürüncemede bırakılan her şey, tüm insan geleceğinin ağında örülür; hiçiniz dahi geleceğin kanıyla yaşayan bir örümcek ve örümcek ağıdır.

Ve alınanızın farkı yoktur çalmadan, ey küçük fazilet erbapları; lakin düzenbazlar arasında dahi şeref der ki: "Kişi, ancak yağma yapamadığı yerde, çalmaya yeltenmeli."

"Teslim edilebilir" – Bu da bir tevekkül [teslimiyet] öğretisidir. Lakin, ey rahat düşkünleri, size derim ki: alınır ve giderek daha da çok alınacaktır sizden.

Ah, tüm yarı gönüllüğü üzerinizden atıp, tembellikte de kararlı olsanız, eylemde olduğu gibi!

Ah, şu sözümü bir anlasanız: "Daima, her ne istiyorsanız onu yapın, – yeter ki, her şeyden evvel, istemeyi bilenlerden olun!"

"Komşunuzu kendiniz gibi sevin."* – ama, her şeyden evvel, kendini sevenlerden olun! –

– Büyük bir sevgiyle sevenler, büyük küçümsemeyle sevenler gibi!" böyle der Zerdüşt, hani şu tanrıtanımaz...–

Niye konuşuyorum ki bendekine eş bir kulak kimsede olmadıktan sonra! Vaktinden bir saat evvel gelmişim ben buraya.

Bu halkın içinde ben, kendi kendimin müjdecisiyim, kendi kendimin horoz ötüşüyüm bu karanlık sokaklarda.

Fakat onların saati geliyor! Ve benim saatim de! Anbean biraz daha küçülüyor, yoksullaşıyor, kısırlaşıyorlar – zavallı otlar, zavallı toprak!

Ve yakında kuru bir çayır ve bozkır gibi duracak önümde, ve sahiden! bıkacaklar kendilerinden – dahası, sudan çok ateşin hasretini duyacaklar!

Ey mübarek yıldırım saati! Ey öğle öncesinin sırrı! – bir gün seğirten ateşler kılacağım onları ben, çevireceğim onları ateş dilli habercilere: –

– Bir gün gelip şu haberi versinler, alev dilleriyle: o geliyor, yakındır o büyük öğle!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* *İncil*, Mat. 22:39. (ç.n.)

Zeytin Dağında

Kış, o yaman misafir, evimde kalıyor benimle; mosmor kesildi ellerim dostça tokalaşmasından.

Hürmet ederim ona, o yaman misafire, lakin seve seve yalnız bırakırım onu. Memnuniyetle kaçarım yanından; ve iyi koşarsan, kurtulursun ondan!

Koşarım rüzgârın sakin olduğu yere, sıcak ayaklarla ve sıcak fikirlerle, – zeytin dağının güneşli köşesine.

Gülüyorum işte o zaman sıkı misafirime ve iyi muamele ediyorum ona, kovduğu için sinekleri evimden ve kestiği için ufak tefek gürültüleri.

Tahammül edemez zira o, tek sivrisineğin vızıltısına dahi, kaldı ki ikincisine etsin; öyle bir tenhalaştırır ki sokakları, korku sarar geceleri ay ışığını.

Haşin bir misafirdir o – lakin hürmet ederim ben kendisine, ve tapmam nazeninler gibi, koca göbekli ateş putuna.

Tercihimdir puta tapınaktansa bir parça diş takırdatmak! – Böyle arzular benim yaradılışım. Ve en çok, o kızgın, buğulanan, dumanı üstünde ateş putlarından nefret ederim.

Sevdiğimi yazdan çok, kışın sevmeyi severim; düşmanlarımı daha iyi, daha içtenlikle sarakaya alıyorum, yerleşeliberi kış evime.

Sahiden daha bir içtenim, döşeğime s ü r ü n e r e k girerken dahi –: orada da güler, vurdumduymaz olur benim sinik talihim; yalan rüyam dahi kıkırdar.

Ben bir – sürünenim,* öyle mi? Hayatım boyunca asla sürünmedim kuvvetlilerin önünde ve yalan söylemişsem dahi, sevgi yüzünden söylemişimdir. Onu için keyifliyimdir kış döşeğinde de.

Görkemli döşekten daha fazla ısıtır beni sağlıksız bir döşek; kıskanırım zira fukaralığımı. Ve fukaralığım en çok kışın vefalıdır bana.

Bir muziplikle başların her güne, soğuk suyla yıkanarak dalga geçerim kışla: Pek bir homurdanır bu yüzden, benim sıkı ev arkadaşım.

* "Kriechen" sözcüğünün yan ve mecazi anlamlarından birinin "dalkavukluk", hatta "el etek öpmek" olduğunu hatırlamakta yarar var, sanırım. (ç.n.)

Onu küçük bir balmumuyla gıdıklamaktan da haz alırım, sıyırıp çıkarsın diye gökyüzünü sonunda, kül rengi alacakaranlıktan.

Bilhassa sabahları muzibimdir zira: kovaların kuyuda takırdadığı ve atların kül rengi sokaklarda sıcak sıcak kişnediği o erken saatte: –

Sabırsızlıkla beklerim orada, o kar sakallı kış semasının, – o ak başlı, kocamış kişinin, ortaya çıkıp sonunda ışıl ışıl olmasını, –

– Kış semasının, o sakin, çoğu kere güneşini bile gizleyen göğün!

Ondan mı öğrendim acep, uzun ve aydınlık susmayı? Yoksa o mu benden öğrendi? Yoksa herkes kendi kendine mi buldu?

Bin türlü kaynağı vardır her iyi şeyin – keyifle atılırlar varoluşa: nasıl mümkün olur, bunu yalnız bir kez yapmaları!

Bu uzun sükûnet de iyi, cesurane bir şeydir ve kış seması gibi parlak, yuvarlak gözlerle bakmaya eştir: –

– Kış seması gibi güneşini ve bükülmez güneş iradesini gizlemektir: hakikaten, bu sanatı ve bu kış haşarılığını iyi öğrenmişim!

En muteber muzipliğim ve en muteber sanatımdır, sükûtumun kendini sükûtla ele vermemesi.

Sözlerle ve zarlarla patır kütür, o vakur bekleyenleri* kandırdım: Sıyrılacaktır tüm o zorlu gözetimcilerden, iradem ve hedefim.

Göremesin diye kimse derinliğimi ve son irademi – o uzun – aydınlık sükûneti keşfettim kendi kendime.

Nice basiretli kişi gördüm: Kimse görmesin diye içlerini ve derinliklerini, örtüp yüzlerini bulandırmışlardı sularını.

Fakat asıl bunlara daha basiretli kuşkucular ve kaçaklar** musallat olurlar: ve onların en gizli sırlarını çalarlar!

* Ancak bu "bekleyen" (Alm. Warter), lat. karşılığı olan "exspectare"deki gibi özlemle, korkuyla, umutla, endişeyle, tasayla, merakla ve arzuyla bekleyendir. Bir manası var mı, bilmem, İng. çeviride "muavin" (*assistants*) tercih edilmiş. (ç.n.)

** Nussknacker, eski bir tabirdir; daha çok, "zor ve tehlikeli işlerin üstesinden sıra dışı buluşlarla sıyrılan, ağır görevler karşısında ezilmeyen kişi" manasında kullanılır ki bilindiği gibi "knacker" da "kasa hırsızı" demektir zaten; günümüzde "eine harte Nuss zu knacken haben" ya da "jmdm. eine harte Nuss zu knacken geben" gibi kullanılan deyişleri söz konusudur; öte yandan "ceviz-fındık kırıcı" olarak da kullanılır. (ç.n.)

Bilhassa masum, doğru sözlü ve şeffaflar – en mahir sır küpüdür* bunlar. O kadar derindedir ki d i p l e r i onların, en berrak su bile – açığa çıkarmaz onları.

Ey kar sakallı, suskun kış seması, ey üstümdeki yuvarlak gözlü ak baş! Ey ruhumun ve onun kusurunun semavi tasavvuru!

Ve altın yutmuş birisi gibi, m e c b u r d e ğ i l m i y i m gizlenmeye, – açmasınlar diye ruhumu?

Etrafımdaki bu haset yağmacılarıyla** elem dilencileri,*** f a r k ı n a v a r m a s ı n l a r diye uzun bacaklarımın, uzun sırıklar**** mı kullanmam g e r e k?

Bu tütsülenmiş, oda sıcaklığındaki, eskimiş, küflenmiş, gücendirilmiş ruhlar – nasıl t a h a m m ü l e d e b i l i r onların hasetleri benim bahtiyarlığıma?

Bundan ötürüdür ki yalnız tepemdeki kışı ve buzu gösteriyorum onlara – dağının kuşandığı tüm güneş kemerlerini g ö r m e z l e r!

Onlar yalnız kış fırtınalarımın ıslığını işitirler – hasretle, ağır, kızgın güney cenup rüzgârları gibi, sıcak denizlerden de geçtiğimi d u y m a z l a r.

Acırlar hâlâ başımdan geçen kazalara ve tesadüflere – lakin edeceğim laf şu: "Bırakın gelsin tesadüf bana; masumdur o, küçük bir çocuk kadar."

Nasıl t a h a m m ü l e d e r l e r d i, eğer bahtiyarlığımın etrafını kazalarla, kış cefalarıyla, buz ayısı kürkünden şapkalarla ve karlı göklerin örtüleriyle sarmasaydım şayet!

* "Schweiger"e dair zorlayıcı bir tabir; daha çok lat. "occultator" [gizleyen, saklayan kimse] ve "dissimulator" [örtbas eden kimse, gibi görünen kimse] kavramlarının anlam alanları zorlanarak yakıştırılmıştır. (ç.n.)

** "Neidbolde"; *haset* (Alm. Neid) ile *yağmacı* (Alm. "bolde", ki günümüzde "bolle"ye dönüşmüştür, lat. *populus/populor*: a.) tahrip etmek, yağma etmek; b.) halk, ulus, avam, ahali; c.) kavak ağacı) sözcüklerinin birleşiminden oluşan, türetilmiş bir tamlama. (ç.n.)

*** "Leidholde"; *elem* (Alm. Leid) ile *dilenci* (Alm. Holde; ki günümüzde daha çok "diener" olarak geçmektedir) sözcüklerinin birleşiminden oluşan, türetilmiş bir tamlama. (ç.n.)

**** *Stelze*: Ayak koymak için çıkıntıları bulunan, özellikle sirklerde, panayırlarda gösteri yapan kişilerin kullandıkları, boylarını çok uzun gösteren sırıklar; ayak sırıkları. (ç.n.)

– Merhamet etmesem onların acısına, o haset yağmacıları, o elem dilencilerine!

– İç çekmesem onların önünde, ayazdan dişlerimi takırdatmasaydım ve saldırmasaydım sebatla merhametleriyle kendime!

Bu, ruhumun en bilgece cesaret ve iyilik iradesidir, kışını ve don fırtınasını gizlemez, soğuktan kabarmış yerlerini de saklayamaz.

Bazıları için yalnızlık hasta kişinin firarıdır; bazıları içinse hasta kişilerden kaçıştır.

Varsın etrafımdaki bütün bu zavallı, şaşı serseriler, kış soğuğundan dişlerimin takırdadığını ve içimi çektiğimi işitsinler! Böyle iç çekerek ve diş takırdatarak kaçarım ben onların ısıtılmış odalarından da.

Varsın acısınlar bana, soğuktan şişmiş yerlerimden ötürü, iç çeksinler benimle: "İdrakin buzunda donduruyor bizi hâlâ!" – diye sızlansınlar.

Bu arada sıcak ayaklarımla zeytin dağının üstünde, bir oraya bir buraya dolaşıp dururum: Zeytin dağının güneşli köşesinde türkü söyler ve sarakaya alırın tüm merhametlilerle. –

Böyle çığırdı türküyü Zerdüşt.

Geçip Gitme Hakkında

Böylece, pek çok halk ve şehir içinden geçip ağır ağır, dolambaçlı yollardan dağına ve mağarasına dönüyordu Zerdüşt. Ve bakın ki farkında olmadan varmış büyük şehrin kapısına: Burada ağzı köpüklü bir divane, kollarını açarak kendisine doğru geldi ve yolunu kesti. Lakin bu divane, halkın "Zerdüşt'ün maymunu" dediği kişinin ta kendiydi: Zira bir şeyler öğrenmişti Zerdüşt, onun ifade ve üslubundan ve onun bilgelik hazinesinden bazı şeyleri ödünç almaktan da hoşlanmıyor değildi. Ve divane, şöyle dedi Zerdüşt'e:

Ey Zerdüşt, burası büyük şehir: Burada bulacağın bir şey yok, gel gör ki kaybedeceğin çok şey var.

Niçin dalmak istersin bu bataklığa? Ayaklarına acı bari! En iyisi tükürüp şehrin kapısına, – dön gerisin geri!

Burası münzevinin düşünceleri için bir cehennemdir: Büyük fikirler canlı canlı kaynatılır burada ve pişirilir un ufak olana değin.

Burada çürür tüm büyük duygular: Burada takırdar anca kurak duygucuklar!

Almıyor musun kokusunu daha şimdiden ruh mezbahalarının ve aşevinin? Tütmüyor mu bu şehir, boğazlanmış ruhların buğularıyla?

Görmüyor musun sarkık ve leş paçavraları gibi asıldıklarını ruhların? – Ve bir de gazete yaparlar bu paçavralardan!

Duymuyor musun ruhun burada nasıl bir kelime oyununa dönüştüğünü? Kelimelerin iğrenç bulaşık suyunu kusuyor ruh! – Gazete yapıyorlar bu kelime bulaşığından da!

Saldırırlar da birbirlerini, bilmezler nereye gideceklerini. Öfkelenirler de birbirlerine, bilmezler niçin olduğunu. Mangırlarını tıngırdatıp, şakırdatırlar altınlarını!

Üşürler ve ısınmak isterler arı [saf] suyla; ısındıkları zaman da donmuş ruhlarla serinlemeyi umarlar; hepsi keyifsiz ve müteessirdir kamu efkârından ötürü.

Tüm şiddetli arzu ve kötü huyun yuvasıdır burası; lakin faziletliler de bulunur burada, memur kılınmış,* pek çok memur** fazilet.

Kâtip parmaklı, oturmaktan ve beklemekten sertleşmiş kaba etli, göğüsleri minnacık yıldızlarla bezenmiş, kalçasız kızlarla kutsanmış pek çok fazilet.

Bir hayli sofuluk da vardır, çokluk tanrısı önünde, bol bol dindarane tükürük yalama ve dalkavukluk da.

"Yukarıdan" aşağıya damlar yıldız ve bağışlayan tükürük; yıldızdan mahrum her göğüs, yukarılara hasret çeker zira.

Ayın kendi saray halkı ve saray halkının da kendi halesi vardır: lakin taparlar, dilenci tayfası ile işini bilen memur kılınmış faziletleri, saraydan çıkan her şeye.

* Alm. *angestellige*, İng. *appointable*. (ç.n.)
** Alm. *angestellte*, İng. *appointed*. (ç.n.)

"Hizmetçiyim, hizmetçisin, hizmetçiyiz." – böyle taparlar efendilerine, işini bilen her fazilet sahibi: Sonunda hak ettiği yıldız, filiz gibi göğse takılsın diye!

Lakin ay, en arzi olan şeyin etrafında dönüp durur: Efendi de böyle döner en fani şeylerin etrafında: bu ise altınıdır bezirgânın.

Çokluk tanrısı, değildir altın kasasının da tanrısı; efendi düşünür, bezirgân ise – idare eder!

Sende pırıl pırıl, kuvvetli ve iyi olan ne varsa onun hatırına ey Zerdüşt! Tükür bu bezirgânlar şelırine ve dön geri!

Burada kan kokuşmuş, ılık ve köpüklü tüm damarlarda: tüm süprüntülerin toplandığı bu büyük çöplüğe, bu büyük şehre tükür!

Ruhları ezik, göğüsleri filiz, gözleri keskin ve parmakları yapışkan olanların şehrine tükür–

– Küstahların, utanmazların, yazı ve söz dalaverecilerinin, azgın ihtiraslıların şehrine tükür,–

– Sakatların, rezillerin, şehvet düşkünlerinin, geçmişi şüphelilerin, direnci kırılmışların, sararıp solmuşların, fitnecilerin birlikte kokuştuğu yere: –

– Tükür büyük şehre ve dön geri! – –

Ancak Zerdüşt, tam da o an, ağzı köpüklü divanenin sözünü kesti ve ağzını kapadı.

"Sus artık!" diye bağırdı Zerdüşt, "çoktandır iğrenirim hem sözlerinden hem de tarzından!

Niçin oturdun ki bu bataklıkta bunca zaman, kurbağa ve karakurbağasına dönecek kadar?

Akmaz mı damarlarında kokuşmuş, köpüklü bataklık kanı, öğrendiğinde vıraklamayı ve küfretmeyi?

Niye gitmedin ki ormana? Ya da niye sürmedin ki toprağı? Dolu değil mi deniz yeşil adalarla?

Hor görürüm senin horgörünü; Beni uyardın da, niçin uyarınadın kendini?

Bir tek sevgiden havalanacak benim horgörüm ve uyaran kuşum: Asla bataklıktan değil!–

Maymunum olduğunu söylüyorlar sana, ey ağzı köpüklü divane: Homurdanan domuzum derim halbuki ben sana, – homurtunla dahi bozuyorsun, deliliğe övgümü.–

Homurdanmana ilk sebep neydi senin? Yeterince iltifat etmemesi mi elalemin: Bundan ötürü mü yayıldın bu çirkefe, daha çok bahanen olsun diye mi homurdanmaya? –

– Daha çok i n t i k a m almak için bahanen olsun diye! İntikam almak zira, ey mağrur divane, sebebidir senin tüm köpürmelerinin; fevkalade anladım seni!

Lakin zarar verir bana, senin divane sözlerin, haklı olsan dahi! Ve Zerdüşt, sözlerinde haklı çıksa dahi yüzlerce kez: Sözlerime daima – haksızlık e d e r s i n!"

Böyle buyurdu Zerdüşt; ve büyük şehre baktı, içini çekti ve uzun müddet sustu. Nihayet şöyle dedi:

Yalnız bu divaneden değil bu büyük şehirden de iğreniyorum. Bunda da, onda da ne bozulacak ne de düzeltilecek bir şey var.

Yazık bu büyük şehre! – Görebilsem keşke, onu yakacak ateşten sütunları daha şimdiden.

Görülmeli zira, böylesi ateşten sütunlar o büyük öğleden evvel. Lakin kendine mahsus bir vakti ve kendine mahsus bir kaderi var bunun! –

Ey divane, şu öğüdü veririm sana, veda ederken: kişi sevemediği yerden – geçip gitmelidir! –

Böyle buyurdu Zerdüşt ve divaneyle şehrinin önünden geçip gitti.

Dönmeler Hakkında

1.

Ah, daha düne kadar bu çayır üzerinde toy* [ham] ve değişken renklerde olan her şey, ölgün [sönük] ve kurşuni şimdi! Halbuki ne çok umut balı taşımıştım ben, buradan kovanlarıma!

O taze gönüllerin hepsi, kocamışlar şimdiden, – ve yalnız kocamış da değiller! Yalnız yorgun, rezil ve rahat düşkünü

* "Grün"ü (İng. *green*), daha çok, "yeni açmış yapraklar, bitkiler" manasına yakın duran anlam alanı içinde kullandım. (ç.n.)

de olmuşlar: – onlarsa kendilerine "dindar kesildik biz yine." diyorlar.

Daha düne kadar, sabahın köründe cesurane adımlarla koşarken görürdüm onları: Lakin bilgi ayakları yorgun düşmüş, artık sabah cesurluklarını dahi inkâr ediyorlar!

Sahiden, içlerinden bazıları, bir dansör gibi oynatırdı ayaklarını; göz kırpardı onlara bilgeliğimin tebessümü: – Derken çekidüzen verirlerdi kendilerine. Şimdiyse iki büklüm görüyorum onları, – çarmıha doğru sürünürken.

Vaktiyle küçük sinekler ve genç şairler gibi çırpınırlardı ışığın ve özgürlüğün etrafında. Bir parça yaşlandılar ve bir parça üşüdüler, şimdi laf geveleyen, söylenti yayan* birer hanım evladı** kesildiler.

Kalpleri, yalnızlığın beni bir balina gibi yutmasından ötürü meyus olmuş olmasın? Kulakları, uzun müddet ve hasretle beni, trampetimin ve ulağımın*** haykırışını beyhude yere dinlemiş olmasın?

– Ah! pek azdır daima, kalplerinde metanet ve taşkınlık bulunanlar; ve sebatkâr olur böylelerinin ruhları da. Arda kalanlarsa ö d l e k t i r!

Arda kalanlar: Daima çoğunluktadır bunlar, o sıradan, lüzumsuz, gereğinden fazla kişiler, hepsi ödlektir bunların! –

Benim soyumdan olanların yoluna, benim soyumdan kişilerin yaşantılarında karşılaştıkları şeyler çıkar: Bundan ötürüdür ki, ilk yoldaşları cesetler ve maskaralar**** olacaktır.

Gel gör ki ikinci yoldaşları, – kendilerini onların m ü m i n l e r i olarak tanımlayanlar olacaktır: Yaşayan bir sürü, hayli sevgi, hayli çılgınlık ve hayli katlanılmaz hürmet.

Gönül bağlamamalı insanlar arasında benim cinsimden olanlar, böylesi müminlere: İnsanoğlunun vefasızlığını ve

* "Dunkler und Munkler" (İng. *mumblers*) Almancadaki "im Dunkeln ist gut munkeln" atasözüne gönderme olabilir mi: Dedikodu [ya da gizemli şeyler] karanlıkta daha iyi [çok] konuşulur. (ç.n.)

** "Ofenhocker". (ç.n.)

*** Herold (İng. *herald*): Ortaçağda derebeylerinin hizmetkârlarına, ulağına verilen isim; bir çeşit protokol görevlisi; *mec.* haberci. (ç.n.)

**** Possenreisser" (İng. *Buffons*); kaba şakalar yapan; salakça ve beceriksizce davranan, soytarı kılıklı seyyah. (ç.n.)

ödlek tabiatını bilen kişi, bu baharlara ve bu değişken renklerdeki çayırlara inanmamalı!

Başka türlü yapabilselerdi, başka türlü isterlerdi de. Yarım yamalaklar, her bütünü bozarlar: Ölgünse [sararıp solmuşsa] yapraklar, – şikâyet edecek ne var bunda?

Bırak da dökülsünler, düşsünler ey Zerdüşt ve şikâyet etme! Es, üfle hatta, hışırdayan rüzgâr misali onların arasında; es ki o yapraklar arasında, ey Zerdüşt, ölgün ne varsa, çarçabuk uzaklaşsın senden.

2.

"Dindar kesildik biz yine." – böyle itirafta bulunur bu dönmeler, bunu itiraf edemeyecek kadar ödlektir bazıları da.

Gözlerinin içine bakarım onların – yüzlerine ve kızaran yanaklarına karşı derim ki: merhamet dileyenler değiştiniz siz yine!

Bir kepazeliktir halbuki merhamet dilemek! Herkes için değil lakin senin için, benim için ve vicdanı yerinde olan herkes için. Kepazeliktir senin için merhamet dilemek!

Pek iyi bilirsin: içindeki ödlek iblis, memnuniyetle kollarını kavuşturan ve hiçbir şey yapmayan:* o ödlek iblis, şöyle kandırır seni: "Bir tanrı var."

Ne var ki, bu şekilde, aydınlık ortamlarda rahat edemeyenlerin arasına girmiş olursun; ve artık kafanı her geçen gün biraz daha derin gömmek zorunda kalırsın karanlığa ve sise!

Ve hakikaten, doğru ayarladı vaktini: az evvel uçtu yine, gece kuşları. Işıktan korkanların saati geldi, akşam** ve eğlence vakti*** – hani şu, "eğlenemedikleri" vakit.

Sesini duyuyorum ve kokusunu alıyorum: av ve tören alayının geçiş vakti geldi, yaban avı için değil ama, munis, topal, burnunu her şeye sokan, sinsice yürüyen ve dua edenler için. –

* "Die Hände in den Schooss [Schoß] legen", neredeyse hareketsiz oturmak, bir şey üretmemek, hiçbir şey yapmamak manasına gelen, kalıplaşmış bir deyiş. (ç.n.)

** "Abendstunde" (lat. avonduus). (ç.n.)

*** "Feierstunde", sözlüklerde genellikle "anma toplantısı", "istirahat saati" olarak geçse de ben Grimm Kardeşler'e sadık kalmayı tercih ediyorum: (lat.) *Hora Festiva*; yani neşeli, keyifli, nükteli saat, zaman ya da mevsim. (ç.n.)

– Hassas hilekârlar avı için: kuruldu bir kez daha tüm gönül ve fare kapanları! Ve nerede bir perdeyi aralasam, bir gecekelebeği* fırlayıveriyor oradan.

Çömelip oturmuş muydu acaba, bir başka gece, gecekelebeğiyle birlikte? Her yerde, küçük, gizlenmiş toplulukların kokusunu alıyorum zira; ve nerede bir hücre** varsa, orada yeni ibadet kardeşliği*** ve bu kardeşlerin kokusu da vardır.

Bunlar uzun geceler yan yana otururlar ve konuşurlar: "Bırakın da bizi, minnacık çocuklar**** olalım ve "sevgili tanrım" diyelim!" – bozulmuştur bunların ağızları ve mideleri, dindarane şekerlemelerle.

Ya da uzun geceler boyunca, hilekâr, pusuda bekleyen, diğer örümceklere akıl veren, ve "iyi ağ örülür çarmıhın altında" diyen bir örümceğe bakar dururlar.

Ya da gün boyunca, ellerinde olta, bataklıklar kıyısında otururlar ve bu sayede d e r i n olduklarını sanırlar; lakin balığın bulunmadığı yerde balık avlamaya kalkana "sathidir" bile demem ben!

Ya da ihtiyar kadınlardan ve onların övgülerinden usanıp, arpıyla taze kadınların gönlünü fethetmeye çabalayan bir ozanın yanında, sofuca ve neşeyle arp çalınayı öğrenirler.

Ya da karanlık odalarda, ruhların kendilerine görünmesini bekleyen âlim bir yarı-kaçıktan ürpermeyi öğrenirler, – halbuki ruh, külliyen kaçar böylesi yerden!

Ya da hazin rüzgârlardan seslerin hüznünü öğrenmiş, ihtiyar, aylak aylak dolaşan, mırıldanıp sızlanarak ıslık çalan birini dinlerler; o şimdi rüzgâr misali, hazin nağmeler çalıp, hüznü vaaz etmektedir.

* Bir köpek türü. Papillon ya da Papyon türü köpeklerin kulakları yayvandır; geniş ve açılmış kelebek kanatlarına benzer. Özellikle dik kulaklı olan türünün yüzü, cepheden bakıldığında kelebeği anımsatır. Bu cinsin orijinini teşkil eden düşük kulaklı köpeğe ise, "gecekelebeği" ya da "pervane" anlamına gelen *Phalene* denilmektedir. Bu gece ve gündüz kelebeklerinin kökenleri 16. yüzyıla değin uzanmaktadır. (ç.n.)

** Hücre (Alm. *Kämmerlein*, İng. *closet*, lat. *aedicula, cellula*): Pek çok inançta, "çile doldurma" yahut "yaratıcıyla baş başa kalma" gayesiyle girilen küçük oda. (ç.n.)

*** "Bet-Brüder". Aslında, kaba, sofu kişiler. (ç.n.)

**** "Kindlein" sözcüğünü iki türlü okumak mümkün: 1.) *Kindchen*: Küçük çocuk, bebek, yavru, yavrucuk; 2.) *Patenkind*: Vaftiz evladı. (ç.n.)

Ve hatta, içlerinden bazıları gece bekçisi dahi olmuşlardır: artık boynuz çalmasını, geceleyin dolaşmasını ve çoktandır uykuya dalmış eski şeyleri uyandırmasını bilirler.

Beş söz dinledim dün gece, şu eski şeyler hakkında, bahçe duvarının dibinde: bunları ihtiyar, gamlı, kıraç gece bekçileri söylüyorlardı.

"Bir baba olarak iyi bakmıyor çocuklarına: insan babaları daha iyi yaparlar bunu!" –

"Pek ihtiyar! Hiç bakmıyor artık çocuklarına," – diye karşılık verdi diğer gece bekçisi.

"Çocukları mı var ki? Bunu kimse ispat edemez, eğer kendisi ispat etmezse! Çok isterdim, bunu şöyle esaslı bir şekilde ispat etmesini."

"İspat etmesini mi? Sanki daha önce herhangi bir şeyi ispat etmiş gibi! Zor gelir ona ispat etmek, ehemmiyet verdiği şey, kendisine inanılmasıdır."

"Evet! Evet! Kendisine inanılması, mesut eder onu. Böyledir ihtiyarların huyu! Bizler için de böyledir bu!" –

– böyle konuşuyordu iki bekçi, iki namussuz,* kendi aralarında, ve sözleri biter bitmez de boynuzlarını üflüyorlardı dertli dertli: dün gece, bahçe duvarının dibinde, bunlar oldu.

Bana gelince, kalbim gülmekten öyle katıldı ki, kusmak istedim, lakin bilmiyordum nereye? ve düşüverdi karın boşluğuna.**

Hakikaten, katılasıya güldürür beni, eşekleri sarhoş görmek ve gece bekçilerinin tanrıdan şüphelendiklerini duymak, – ecelim bundan olacak benim.

Geçmedi mi tüm bu şüphelerin vakti, hayli evvel? Kimi uyandırabilir artık böylesi eski, uyuşuk, alçakça şeyleri!

Hayli evvel sonu geldi eski ilahların: – ve hakikaten iyi ve şen ve ilahlara özgü oldu sonları!

'Alacakaranlığına' bırakmadılar kendilerini ölümün – yalanlarlar bunu kuşkusuz! Daha da fazlası: bir defasında, kendi kendilerini öldürdüler, güle güle!

* Genellikle "ışıktan kaçar" yahut "ışıktan korkar" manasına gelen "lichtscheu"nun, "namussuz", "cani", "kepaze" gibi mecazi anlamları da mevcuttur. (ç.n.)

** Aslında "diyafram" (Alm. *Zwerchfell*, İng. *midriff*); ancak insan bedenindeki bel ve göğüs arası da bu şekilde nitelendirilir. (ç.n.)

Bu, bir tanrının, en dinsizce sözü, bizzat sarfettiği zaman oldu, – o söz şudur: "Bir t e k tanrı vardır! Benden başka tanrın olmamalı senin!." –

– ihtiyar, kabasakal, kıskanç bir tanrı kendini böyle unuttu: –

Ve tüm tanrılar, bu esnada gülüştüler, tahtlarında sallandılar ve bağrıştılar: "Tanrılığın ta kendisi değil midir, tanrının değil, tanrıların olması."

Her kimin kulağı varsa, duysun. –

Böyle buyurdu Zerdüşt, o sevdiği 'Alaca İnek' adlı şehirde. İki günlük yolu kalmıştı zira, buradan mağarasına ve hayvanlarına ulaşması için; neşeyle dolmaktaydı gönlü, yaklaştıkça yuvasına.

Yuvaya Dönüş

Ey yalnızlık! Ey memleketim, ıssızlık! Yaban ellerde, bir yaban gibi öylesine uzun yaşamdım ki gözyaşlarına boğulmadan sana, memleketime dönemedim!

Parmaklarınla tehdit et şimdi beni, nasıl tehdit ederse anneler, sonra gülümse bana, nasıl gülümserse anneler ve şöyle de sadece: "Vaktiyle benden kasırga misali uzaklaşan kimdi bakayım? –

– Ayrılırken kimdi şu şekilde haykıran: Pek uzun kaldım inzivada; unuttum böylelikle susmayı! B u n u – sahiden öğrendin mi bari?

"Ey Zerdüşt, her şeyi biliyorum: Ey bir başına kalan, çok daha k i m s e s i z s i n kalabalık içinde, yanımda olduğundan.

"Kimsesizlik başka, yalnızlık başka şeydir: b u n u – öğrendin artık! Ve insanlar arasında daima yaban ve tuhaf kalacağını da:

"– Yaban ve tuhaf, sevseler dahi seni: her şeyden evvel ihtiyatla korunmak isterler zira!

"Halbuki burada, kendi ocağında, kendi evindesin; her şeyi söyleyebilirsin burada ve dökebilirsin büsbütün içini; utanmaz burada hiçbir şey, imâlı, dik kafalı duygulardan.

"Burada, her şey bağrına basarak dinler konuşmanı ve yaltaklanır sana: Sırtına binmek isterler zira. Ulaşabilirsin burada herhangi bir tasavvurla her türlü hakikate.

"Adilane ve açıkça konuşabilirsin burada her şeyle: ve hakikaten, kulaklarına övgü gibi gelir, birinin her şeyle – vasıtasız konuşması!

"Başka bir şeydir halbuki kimsesizlik. Ey Zerdüşt, hatırlar mısın hâlâ? Vaktiyle ormanda kararsız, nereye gideceğini bilmeden kaldığını, farkında olmaksızın bir cesedin yanında durduğunu, bu sırada tepende bir kuşun çığlık attığını: –

"– Şöyle dediğini: hayvanlarım yol göstersin bana! Daha tehlikeli, insanlar arasında olmak, hayvanlar arasında olmaktan: B u y d u işte kimsesizlik!

"Ve hatırlar mısın hâlâ ey Zerdüşt? Boş kovalar arasında, bir şarap pınarının başında, susuzlara şarap sunup dağıttığını, boşalan kadehleri doldurup bağışladığını:

"–Nihayetinde sarhoşlar arasında tek başına oturduğunu, susuz kaldığını, geceleri serzenişte bulunduğunu: "almak, daha mübarek değil midir vermekten ve çalmak, daha hayırlı değil midir almaktan" – B u y d u işte kimsesizlik!

"Ve hatırlar mısın hâlâ, ey Zerdüşt? En sakin saatinin gelip, seni kendinden uzaklaştırdığını ve sana meşum bir fısıltıyla "konuş ve paramparça ol!" dediğini. –

"– Tüm bekleme ve susmanı, sana dert ettiğini, mütevazı cesaretini kırdığını: B u y d u işte kimsesizlik!" –

Ey yalnızlık! Ey memleketim, ıssızlık! – Nasıl da şen ve içten geliyor bana sesin!

Soru sormayız birbirimize, sızlanmayız birbirimize, birlikte geçeriz, açık fikirlilikle, açık kapılardan.

Her şey açık ve berraktır sende zira ve burada saatler dahi, hafif adımlarla ilerliyor. Karanlıkta zaman, aydınlıkta olduğundan daha ağır gelir kişiye zira.

Burada açılıverir var olmanın tüm sözleri ve söz sandıkları bana: tüm var olmalar* söz olmak ister burada, tüm oluş halinde olanlar** ise benden konuşmayı öğrenmek isterler burada.

* Sein. (ç.n.)
** Werden. (ç.n.)

Lakin aşağıda – boşunadır orada her türlü konuşma! Unutmak ve geçip gitmek en geçerli bilgeliktir orada: b u n u – yeni öğrendim!

İnsandaki her şeyi kavramak isteyen kişi, saldırmak zorundadır her şeye. Lakin bunu yapamayacak kadar fevkalade temizdir ellerim.

Teneffüs dahi etmek istemem, onların soluğunu; ne yazık ki gürültüleri ve ağız kokuları içinde kaldım hayli zaman!

Ey etrafımdaki uhrevi sükûn! Ey etrafımdaki mis kokular! Ah, nasıl da temiz nefesler çeker, derin göğüsten bu sükûnet! Bu uhrevi sükûn, nasıl da dinlemekte, ah!

Peki, ya aşağıda, – orada her şey konuşur, lakin kimse bir şey dinlemez. Kişi, çanlar eşliğinde ilan etse dahi bilgeliğini: para şakırtılarıyla boğarlar o sesi panayır bezirgânları.

Her şey konuşur onların arasında; kimse bilmez anlamak için daha fazla ne yapılacağını. Her şey düşer suya; lakin bir şey düşmez derin kuyuya.

Her şey konuşur onların arasında; kimse yerinde konuşmaz ve konuşmanın sonu gelmez. Her şey gıdaklar, lakin kim ister hâlâ, sessiz sedasız oturup da yuvasında, kuluçkadan kurtulmak.

Her şey konuşur onların arasında; öyle ki konuşa konuşa tadını kaçırırlar konuşmanın. Ve daha dün, zaman için ve dişleri için sert gelen şey, bugünün insanlarının ağzından, toz haline getirilmiş ve kemirerek tahrip edilmiş bir halde sarkar bugün.

Her şey konuşur onların arasında; her sır çıkar açığa. Ve vaktiyle derin ruhların mahremi ve sırrı sayılan şey, bugün sokak çalgıcılarının ve diğer kelebeklerin ağzında.

Ey insanoğlu, seni tuhaf mahluk! Sen, ey karanlık sokakların gürültüsü! Bir kez daha ardımda kaldın benim: – En büyük tehlikem ardımda kaldı!

Esirgemek ve merhamet etmek oldu daima, benim en büyük tehlikem ve her insan esirgenmek ve merhamet edilmek ister.

Gizlenmiş hakikatlerle, bir divanenin eli ve taşkın yüreğiyle ve merhametin küçük yalanlarıyla tıka basa – böyle yaşadım işte insanlar arasında.

Değişik kılıklarda oturdum aralarında, tahammül edebilmek için onlara, hazırdım kendimi inkâra ve memnuniyetle derdim kendime: "Ah divane, tanımıyorsun insanları sen!"

Yaşamayagörülsün aralarında, kişi unutur insanları: Pek fazla üstünkörülük vardır tüm insanlarda, – ne işi var orada uzak görüşlü, uzaklık müptelası insanların?

Ve hakkımda yanlış hüküm verdiklerinde: Delilik işte, kendimden fazla esirgerdim onları: alışıktım zira, kendime sert davranmaya ve öç alırdım kendimden sık sık, bu esirgemeden ötürü.

Her yerim, zehirli sinekler tarafından delik deşik edilmiş, meşum damlaların oydukları taş gibi: böyle oturdum aralarında ben onların ve kendi kendime şöyle dedim bir de: "Masumdur her küçük şey, kendi küçüklüğünden ötürü!"

Bilhassa kendilerine "iyi" diyenleri, en zehirli sinekler olarak gördüm: tüm masumiyetleriyle sokar onlar ve yalan söylerler yine tüm masumiyetleriyle; nasıl güçleri yetsin ki bana karşı – adil olmaya!

İyiler arasında yaşayan kişiyi yalana alıştırır merhamet ve boğucu bir hava yaratır tüm özgür ruhlar üzerinde. İyilerdeki budalalığın sırrına erişilemez.

Kendimi ve zenginliğimi gizlemeyi – bunu öğrendim işte orada, aşağıda: Ruhen züğürt buldum zira, herkesin kalbini. Buydu, merhametimin herkeste görebildiğim yalanı.

– Görür ve kokusunu alırdım, kimin ruhen yeterli ya da neyin ruhen fazla olduğunun!

Onların abus hikmetlerine gelince: Hikmet derim ben onlara, abus demem – sözleri yutmayı böyle öğrendim.

Mezarcılarına gelince: Araştıranlar ve deneyenler derim ben onlara – sözlerin içeriklerini değiştirmeyi böyle öğrendim.

Mezar kazıcıları, hastalık kazarlar kendilerine. Pis kokular saklıdır tüm molozların altında. Bataklığı karıştırmamalı kişi. Dağlarda yaşamalı.

Dağların özgürlüğünü teneffüs ediyorum yeniden, uhrevi burun delikleriyle! Kurtuldu nihayet burnum, insana ait tüm pis kokulardan!

Köpüklü şarapla gıdıklanır gibi, sert esintilerle gıdıklanan ruhum, a k s ı r ı y o r , – aksırıyor ve sevinç nidaları atıyor kendi kendine: Çok yaşa!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Üç Kötülük Hakkında

1.

Rüyamda, son gördüğüm sabah rüyamda, kıyıdan denize doğru uzanan dağlık bir burunda dikiliyordum – dünyanın öbür ucunda, elimde terazi, t a r t ı y o r d u m dünyayı.

Ah, tan kızıllığı pek erken geldi: Kızıl parıltısıyla uyandırdı beni, o kıskanç! Her daim kıskanır o, benim sabah rüyalarımın yalımlarını.

Vakti olan için ölçülmesi mümkün, tartmasını bilen için tartılması mümkün, güçlü kanatları olanlar için erişilmesi mümkün, ilahi güçlüklerin üstesinden gelenler için çözülmesi mümkün: İşte böyle buldum rüyamda dünyayı: –

Benim rüyam, cesur bir yelkenci, yarı gemi, yarı kasırga, kelebekler gibi sessiz, şahinler gibi sabırsız: Nasıl oldu da dünyayı tartmak için bugün fırsat bulabildi ve tahammül gösterebildi!

Gizlice konuşmuş olabilir mi acaba, benim gülen, tüm "baki dünyalar"ı sarakaya alan, uyanık gündüz hikmetim onunla? Şöyle der bilgeliğim zira: "Gücün bulunduğu yerde, üstât s a y ı d ı r: Daha fazla gücü vardır onun."

Nasıl da güvenle bakıyordu şu fani dünyaya rüyam, ne yeni bir doyumsuzluk, ne eski bir doyumsuzluk* içinde, ne korku duyarak, ne de yalvararak: –

* "Yeni bir doyumsuz" (Alm. *neugierig*, İng. *new-fangled*), "eski bir doyumsuz" ise (Alm. *altgierig*, İng. *old-fangled*) karşılığı önerilmiştir; aslında "neugierig"in karşılığı "meraklı"dır ve "gierig" de "aç gözlü", "haris", "doyumsuz" manasına gelmektedir; yapılana, Alm. ve İng. neu-new/alt-old yapısına dair fuzuli ve beyhude bir girişim olarak da bakılabilir. (ç.n.)

– Dolgun bir elma misali sunuyordu kendini sanki elime, serin, yumuşak, kadife kabuklu, olgun bir altın elma misali: Böyle sunuyordu kendini dünya bana.

– Bir ağaç el sallıyordu sanki bana, dalları geniş, iradesi kuvvetli, yol yorgunlarına bir dayanak ve bir ayaklık gibi eğilmiş bir ağaç: – böyle duruyordu dünya, kıyıdan denize doğru uzanan dağlık bir burunda: –

– Narin eller bir sandık getiriyordu sanki bana, – büyüleyici, mahcup, saygı uyandıran gözlerin haz duyması için açık bir mücevher sandığı: Böyle sundu bugün, kendini bana dünya: –

– İnsan sevgisini ürkütüp kaçıracak denli muamma değil, insan aklını uyuşturacak kadar da açık değil: – insani, iyi bir şeymiş gibi geldi bugün bana, hakkında onca kötü konuşulan dünya!

Nasıl müteşekkirim sabah rüyama, bugün erken vakitte tartabildim dünyayı. İnsani, hoş bir şey gibi göründü bugün bana, bu rüya ve gönül teselli edicisi!

Benzer şeyi, gündüzün de yapabileyim ve ondaki en iyi tarafı öğrenebileyim diye: En kötü üç şeyi teraziye vuracağım şimdi ve pek insanca tartacağım onları.–

Takdis etmesini öğrenen kişi, lanet okumayı da öğrenmiştir: En çok lanetlenen üç şey nedir peki dünyada? Teraziye vurmak isterim bunları!

Şehvet, iktidar hırsı, bencillik: Bugüne değin en çok lanetlenen, bu üç şeydir, pek fenadır şöhretleri ve defalarca uğramışlardır iftiraya – pek insanca tartmak isterim bu üç şeyi.

Pekâlâ! İşte kıyıdan denize doğru uzanan dağlık burun, işte karşıda da deniz: Yuvarlana yuvarlana yaklaşıyor bana, saçak saçak, yaltaklana yaltaklana, o sadık, ihtiyar, yüz başlı ucube –köpek! –

Pekâlâ! Burada, yuvarlana yuvarlana gelen denizin üzerinde vurayım teraziye: ve seni, ey münzevi ağaç, seni keskin ko-

kulu, geniş kubbeli, sevdiğim ağaç, şahit seçeyim ki mütalaa edebilesin!

Şimdi, hangi köprüden geçer ahirete? Yüksek, hangi zorlamayla boyun eğer alçağa? Ve ne anlama gelir, en yüksekte dahi – yukarı doğru gelişip serpilmek?

İşte terazi dengede ve sakin: Bir kefesine üç ağır soruyu koyuyorum, diğer kefesine de üç ağır cevap.

2.

Şehvet: Vücudu hakir gören tüm kıl hırkalılar* için bir diken, bir kazıktır; ve tüm ötedünyalılarca lanetlenen bir "âlem": zira sarakaya alır ve çileden çıkartır tüm şaşkın ve dalalete düşmüş mürşitleri.

Şehvet: Ayaktakımı için üstünde kavrulunan, ağır yanan ateş; tüm kurt yeniği odunlar ve leş kokan lümpenler için hararet ve endişe ocağı.

Şehvet: Özgür ruhlar için masum ve hür, bahçe saadeti yeryüzünün, her türlü şükran taşkınlığı gelecekten şimdiye.

Şehvet: Sararıp solmuşlar için tatlı bir zehirdir lakin aslan iradeliler için âlâ kalp güçlendiricisi, şaraplar içinde en çok hürmet edilen şarap.

Şehvet: Daha yüksek bir saadetin ve en yüce umudun büyük talih tasavvuru. İzdivaç vaat edilmiştir nicelerine hatta izdivaçtan bile fazlası, –

– Birbirlerine erkek ile kadından daha yabancı olan nicelerine: – lakin layıkıyla idrak etmiştir, kadınla erkeğin birbirlerine ne kadar yabancı olduklarını!

Şehvet: Çitlerle çevirmek isterim fikirlerimi, hatta sözlerimi: girmesin diye bahçeme domuzlarla sefihler.

İktidar hırsı: Hararetli bir afettir,** katı yüreklilerin en katı yüreklisindeki; en gaddarların kendilerine sakladıkları gaddarane işkence; üzerinde ölülerin törenle yakıldığı odun yığınının*** kasvetli alazı.

* Günahlarına tövbe eden ve nefslerini ıslaha azmeden taliplere giydirilen ancak henüz hırka giymeye hak kazanmış sayılmayan grubun mensupları. (ç.n.)

** "Glüh-Geissel". "Kor kırbaç", "kızgın kamçı" şeklinde de çevirmek mümkün elbette. (ç.n.)

*** Alm. *"Scheterhaufen"*, İng. *"pyre"*. (ç.n.)

İktidar hırsı: En mağrur ulusların ağzındaki burunduruk;* her meçhul fazileti sarakaya alan: her beygirin ve her gururun sırtına binendir.

İktidar hırsı: Tüm köhne ve kof şeyleri yıkıp parçalayan depremdir; badalanmış kabirlerin üstünden gürleyerek, gümbürdeyerek cezalandıran tahripkâr; vakitsiz cevapların yanında parıltıyla yanıp sönen soru işareti.

İktidar hırsı: Onun bakışı karşısında sürünür insan, el pençe divan durur ve kullaşır ve daha aşağılık olur yılanla domuzdan: – Büyük horgörü nihayet haykırır içinden.–

İktidar hırsı: Büyük horgörünün dehşetengiz üstadıdır; şehirlerle imparatorlukların yüzlerine karşı "çek git!" diye vaaz eden; içlerinden şu çığlık kopuncaya dek: "Çekip g i d e y i m bari!"

İktidar hırsı: Buna mukabil arınmışları ve yalnızları kendi kendilerine yetecekleri bir yüksekliğe cezp ederek çıkaran, erguvani saadetleri vurulmuşçasına göklere resmederek aşk misali pırıl pırıl yanandır.

İktidar hırsı: Yine de kim buna h ı r s diyebilir ki yüksekte olan aşağıya, iktidara hasretlik çekerse eğer! Hakikatte marazi ya da bezgin sayılacak bir durum yoktur, böylesi bir hasrette, böylesi bir alçalışta.

Münzevi yükseklikler, ebediyete dek inzivada kalmasınlar ve kendisiyle yetinmesinler diye; dağlar vadilere, yücelerin rüzgârları da ovalara insin diye: –

Ah, böylesi bir hasrete vaftiz – ve fazilet adını kim bulabilir ki! "Hediye veren erdem" – böyle tanımlamıştı Zerdüşt, vaktiyle adlandırılamayanı.

Ve o vakitler, şu da olmuştu, – hakikaten de ilk kez oluyordu bu! – Zerdüşt'ün sözleri takdis etmişti b e n c i l l i ğ i, kudretli bir ruhtan taşan sağlam ve şifa veren bencilliği: –

– O denli kudretli ruhtan ki etrafındaki her şeyin aynalaştığı bir bedene, yüksek, güzel, muzaffer ve canlandırıcı [serinletici] bir bedene sahip.

– O denli esnek ve ikna edici bir beden, bir dansör ki tasavvuru ve özü kendi kendine keyiflenen ruhtur. Böylesi be-

* Burunduruk: Hayvanları nallarken ısırmaması için ağızlarına takılan kıskaç; yavaşa. (ç.n.)

den ve ruhların kendi kendilerine keyiflenmelerinin adıdır: "fazilet."

Böylesi kendi kendine keyiflenme, iyiye ve kötüye dair tabirleriyle sığınır sanki, kutsal korulara sığınır gibi; saadetinin adıyla uzaklaştırır kendinden tüm hor görülmeye layık olanları.

Uzaklaştırır yanından tüm ödlekleri; der ki: "Kötü – ödlek olan budur!" Daima sızlanan, inleyen, şikâyet eden ve en küçük menfaatleri dahi derleyen, hor görünür ona.

Istırap veren her türlü hikmeti de hor görür o: zira, sahiden de karanlıkta çiçek açan bir bilgelik mümkündür, bir gece gölgesi hikmeti ki içini daima şöyle çeker: "Her şey pek bir mağrur!"

Mahcup itimatsızlık, onun için değersiz addedilir ve bakış ya da eller yerine yemin isteyenler de: Tüm aşırı itimatsız bilgelik de, – zira, böylesi ödlek ruhların tarzıdır.

Kolay beğenilen, köpek misali hemen sırtüstü yatan mütevazı kişiler, daha da hor görülür onca; gel gör ki kolay beğenilen, mütevazı, köpeklere has ve mutaassıp bilgelikler de mümkündür.

Hiçbir zaman kendini savunmayan, zehirli salyalarıyla kötü bakışları yutan, çok tahammül eden, aşırı sebatkâr ve pek fazla kanaatkâr kişilerse, fevkalade iğrenç, nefret uyandırıcı görünür ona: kölelerin tarzıdır bu zira.

Kişi, ister tanrıların ve tanrı tekmelerinin önünde, ister insanların ve ahmak insanların fikirleri önünde köleleşsin: Bu kutlu bencillik, tükürür köleliğin her türlüsüne!

Bayağı: Böyle der her kırılıp bükülen, sefil ve dalkavukça davranana – zoraki kırpışan gözlere, canı sıkkın gönüllere, ve kalın, ödlek dudaklarla öpen sahte itaatkâra.

Ve sahte bilgelik: Böyle der, kölelerin, ihtiyarların ve yorgunların taşladıkları bilgeliğe; bilhassa tüm o kötü, saçma sapan ruhban dangalaklıklarına!

Sahte bilgeler oysa, tüm papazlar, dünyadan bezmişler, kadın ve köle ruhlular, – ah, bunların entrikaları ne büyük oyun etmiştir bencilliğe!

Ve tam da bu olmalıydı fazilet, böyle tanımlanmalıydı, – bir dümen çevirmek bencilliğe! Ve "özgeci" – böyle ol-

mak istiyorlardı, haklı olarak, tüm o dünyadan bezmiş kancıklar, o haç örümcekleri!

Lakin tüm bunlar için geliyor artık gün, dönüşüm, adalet kılıcı ve büyük öğle vakti: O vakit belli olacak her şey!

Ve her kim ben'i şifa verici ve muhterem sayarsa, sahiden de falcının dediği gibi der bildiğini: "Bak, geliyor, yaklaştı, o büyük öğle vakti!"

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Ağırlığın Ruhu Hakkında

1.

Hitabet yeteneğim* – halkın yeteneğidir: Hayli kaba ve pek samimi gelir benim konuşmam hanım evlatlarına.** Daha da yabancı gelir sözlerim, mürekkepbalıkları ve kalem tilkilerine.***

Elim – delinin elidir: Vay haline, tüm masaların, duvarların ve deli karalamalarına yeri olan her şeyin!

Ayağım – at ayağıdır: Tepip tepelerim dere tepe, aşarım dağ taş, şeytan kesilirim hazdan, üstüme yoksa bir de, dört nalda.****

Midem – kartal kursağı mıdır acaba? Kuzu etinden hazzeder en çok zira. Bir kuş kursağı yine de kuşkusuz.

Masum şeylerle beslenir ve pek az şeyle yetinir; uçmaya, uçup gitmeye hazır ve sabırsız, – budur artık benim tarzım: Nasıl olur da kuşun tabiatından bir parça da olsa bulunmaz bunda?

* "Mundwerk". Aslında ağzın yapabildiği her şey: Konuşmak, çiğnemek, ezmek, kırmak, üflemek, emmek. (ç.n.)

** "Seidenhasen". Aslında "Ankara tavşanı" (Alm. *Angora-Kaninchen*, İng. *Angora Rabbits*) için kullanılan çok eski bir tabir. (ç.n.)

*** "Feder-Füchsen". Aslında "katip efendiler" (İng. pen-foxes). (ç.n.)

**** "Mein Fuss – ist ein Pferdefuss; damit trapple und trabe ich über Stock und Stein, kreuz- und querfeld-ein und bin des Teufels vor Luset bei allem schenllen Laufen."in çevirisine dair zorlayıcı bir paragraf. (ç.n.)

Ve bilhassa, ağırlığın ruhuna düşman olmam dahi, kuş tabiatıdır işte tam da bu: – hakikaten de can düşmanı, ezeli düşmanı, müzmin düşmanıyım!* Ah, nerelere uçmadı, nerelerde yolunu kaybetmedi ki bugüne değin düşmanlığım?

Bir türkü çığırabilirim bu hususta – çığıracağım da: Boş bir evde yalnız dahi olsam ve kendi kulaklarım için çığırmam gerekse de.

Elbette başka türkücüler de vardır ancak dolu ev yumuşatır onların gırtlaklarını, konuşturur ellerini, bir mana katar gözlerine, uyandırır kalplerini – ben bunlara benzemem.

2.

İnsanlara günün birinde uçmayı öğretecek olan, oynatacaktır yerinden tüm sınır taşlarını; uçuracaktır tüm sınır taşlarını havaya, vaftiz edecektir dünyayı bir kez daha, – "hafif" adıyla.

Devekuşu, daha hızlı koşar, en süratli attan, lakin kafasını gömer o da sakil toprağa: Böyledir işte, henüz uçamayan insan da.

Ağır gelir onun için toprakla hayat, b ö y l e ister ağırlığın ruhu da! Halbuki kendini sevmelidir, hafif olmak isteyen ve kuş olmak isteyen: – Böyle öğretirim b e n.

Bezginlerin ve müptelaların [iltihaplıların] sevgisiyle değil elbette: Onlarda zira, leş gibi kokar kendini sevme.**

Kişi, kendini sevmesini öğrenmelidir, – böyle öğretirim ben – şifa veren, gürbüz bir sevgiyle: tahammül etmeyi öğrenebilsin ve avarelik etmesin diye.

"Diğerkâmlık" diye tanımlanır, böylesi avarelik: Bu, bugüne değin söylenmiş en iyi yalan ve riyakârlık olmuştur; bilhassa herkese ağır gelenler tarafından.

Ve hakikaten, kendini sevmeyi ö ğ r e n m e k, bugün ve yarın için geçerli bir emir [yasa] değildir. Aksine, tüm sanatların en zarifi, en incesi, sonuncusu ve en sabırlısıdır.

Kişiye ait olan her şey zira, kendinden iyice saklanmıştır ve tüm hazineler içinde en son kazılanı, kişinin kendi hazinesidir, – böyle yapar ağırlığın ruhu.

* Alm. "urfeind", İng. "originally hostile", lat. "inimicus inveteratus". (ç.n.)

** Alm. "Eigenliebe", lat. "amor sui". Psikolojide "öz-sevgi", "egoizm" ve "narsizm"le karşılanır. (ç.n.)

Henüz beşikteyken uygun görülür ağır sözler ve ağır kıymetler: "iyi" ile "kötü" – budur bize verilen çeyizin adı. Onun yüzü suyu hürmetine bağışlanır bize hayatımız.

Bunun için müsaade edilir küçük çocukların yaklaşmasına, mâni olunsun diye vaktinde, kendilerini sevmelerine – böyle yapar ağırlığın ruhu.

Ve biz, – her ne verildiyse bize, onu taşırız kuvvetli omuzlarımızla yalçın dağların üzerinde. Terlediğimiz vakit de şöyle derler bize: "Evet, katlanmak zordur hayata."

Halbuki, zor olan insanın kendisini taşımasıdır! Omzuna pek fazla şey yüklenmiş olmasıdır bunun sebebi. Deve misali çöker ve ağzına kadar yüklenmesine müsaade eder.

Bilhassa güçlü, dayanıklı ve saygılı olursa insan: Omuzlarına pek fazla yabancı söz ve yabancı kıymet yüklenir – bir çöl olarak vehmeder hayatı!

Ve doğrusu! Zordur insanın k e n d i s i n e ait bazı şeyleri taşıması! Ve istiridyeye benzer, insanın içinde pek çok şey, demek oluyor ki iğrenç ve kaygan ve kavranması güç –,

– Öyle ki mükemmel nakışlı asil bir kabuğun aracılığı gerekir onlara. Ancak şu sanatın da öğrenilmesi lazım gelir: Kabuğa, hoş bir manzaraya ve basiretli bir körlüğe s a h i p o l m a k!

Ayrıca, pek çok şey aldatıcıdır insanda, nice kabuğun zayıf ve değersiz ve pek kabuk olmasından ötürü. Su yüzüne çıkamaz pek çok gizli iyilik ve güç; en leziz lokmalar, tadına bakacak bir çeşnici bulamazlar!

Kadınlar, en lezizleri, bilirler bunu: Biraz şişman, biraz zayıf – ah, ne çok yazgı bağlıdır şuncacık şeye!

Zordur insanoğlunun keşfedilmesi, bizzat kendini keşfetmek ise daha da zordur; ruh hakkında, çoğu kere yalan söyler can. Böyle yapar ağırlığın ruhu.

Lakin şunu söyleyen kendini de keşfetmiş demektir: Budur b e n i m iyiliğim ve kötülüğüm: böylelikle susturur, "herkese iyi, herkese kötü" diyen köstebekle cüceyi.

Sahiden, her şeyi iyi bulan ve bu dünyayı, dünyalar içinde en iyi olarak görenlerden hazzetmem. Pek bir kanaatkâr bulurum böylelerini.

Bir kanaatkârlık ki her şeyin tadına bakmasını bilir: En muteber damak tadı değildir bu! Hürmet ederim, "Ben", "Evet" ve "Hayır" demesini bilen serkeş ve müşkülpesent ağızlarla iştahlılara.

Fakat önüne geleni çiğneyip yutmak –, bu, sahici domuz tarzıdır! Daima "A–İ" demek – bunu tek başına eşek ve her kimse, onun ruhu dahi öğrenebilir! –

Koyu sarı ve ateş kırmızısı: Böyle arzular benim zevkim – kan katar her renge. Lakin evini beyaza badanalatan kişi, beyaza badanalı bir ruh ifşa eder bana.

Kimi mumyalara âşık olur, kimi hayaletlere: ve ikisi de düşmandır ete ve kana – ah, bu ikisi nasıl da bozmakta damak tadımı! Severim zira kanı.

Herkesin tükürdüğü ve kustuğu yerde oturup kalmayı istemem: Böyledir b e n i m zevkim. – yalan yere yemin edenler ya da haydutlar arasında otururum daha iyi. Kimsenin ağzından bal damlamıyor.*

Gel gör ki tükürük yalayanların tümü, çok daha iğrenç görünürler bana ve insanlar arasındaki en iğrenç hayvan da, ben böyle görüyorum, 'parazit' diye vaftiz ettiğimdir: Sevmek istemediği halde, sevgiden geçinmek ister o.

Bedbaht diye tanımlarım, tek seçeneği bulunanların tümünü: Kötü hayvan ya da hayvan terbiyecisi olmak: kurmam böylelerinin yanına barakamı.

Bedbaht diye tanımlarım, daima b e k l e m e k zorunda olanları da – zevkimi köreltir böyleleri: Tüm gümrük memurları,** çerçiler,*** krallar ve tüm öteki yurt ve dükkân bekçileri.****

* "Niemand trägt Gold im Munde", tıpkı "Morgenstunde hat Gold im Munde" gibi kalıplaşmış bir tabir; birebir çevrildiğinde, "kimse ağzında altın taşımıyor" manasına gelir. (ç.n.)

** "Zöllner"; aynı zamanda Roma İmparatorluğu zamanında, yol parası alan görevlidir ki bu işi yapanlar pek hakir görülür. Benzer ibare *Kitab-ı Mukaddes*'te de geçmektedir. (ç.n.)

*** "Krämer" (lat. *institor*); aynı zamanda "dar görüşlü kişi", "ruhsuz adam" manasına da gelir. (ç. n)

**** "Ladenhüter" (İng. [national of] *shopkeepers*); Ortaçağda kullanılan aşağılayıcı bir tabir; aynı zamanda, "külüstür marka", "sürümü olmayan mal"; "ticarete esir düşmüş kişiler" manasına da gelir. (ç.n.)

Sahiden, ben de öğrendim beklemeyi, hem de esaslı öğrendim, – lakin yalnız k e n d i m i beklemeyi. Ve her şeyden evvel durmayı ve yürümeyi ve koşmayı ve tırmanmayı ve raksetmeyi öğrendim!

Lakin şudur benim öğretim: Bir gün uçmayı öğrenmeyi uman, öncelikle ayakta durmayı ve yürümeyi ve koşmayı ve tırmanmayı ve raksetmeyi öğrenmelidir: – uçmaya yeltenen kişi, uçmuş sayılmaz!

İp merdivenlerle tırmanmayı öğrendim nice pencereye, çevik bacaklarla tırmandım nice yüksek direğe: Az bahtiyarlık sayılmaz, bilginin yüksek direkleri üstünde oturmak, –

– Küçük alevler misali yüksek direkler üzerinde titremek: Küçük bir ışık, muhakkak, gel gör ki büyük bir teselli, yolunu kaybetmiş gemiler ve kazazedeler için!

Pek çok yol ve hikmetle ulaştım ben kendi hakikatime: Tek b i r merdivenle tırmanmadım ben, gözümün dolaştığı ufuklarımda.

Ve gönülsüzce soruşturdum yolumu daima – keyfimi kaçırdı hep! Bizzat yolun kendine sormayı ve bulmayı tercih ettim.

Bir tecrübe ve bir itirazdı benim tüm gezip tozmalarım: ve doğrusu, böylesi itirazlara cevap vermeyi de ö ğ r e n m e l i d i r kişi. Ancak bu – benim üslubumdur:

– Ne iyi, ne kötü, ama benim zevkim, ki ne utanç duyarım ondan ne de gizlerim onu.

"Bu –artık b e n i m yolumdur– sizinki nerede?" Böyle karşılık verirdim, bana "yol"u soranlara. O yol zira – yok artık!

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Eski ve Yeni Levhalar Hakkında

1.

Oturmuş şurada, bekliyorum; etrafımda eski, kırık dökük levhalar ve yeni, yarı yazılmış levhalar bir de. Ne zaman gelecek benim saatim?

– Aşağıya iniş saatim, batış saatim: Bir kez daha karışmak isterim zira insanların arasına.

Şimdi ben, bunu bekliyorum işte: İlkin benim saatimin geldiğine dair bazı alametler belirmeli zira – güvercin sürüsüyle gülen bir aslan mesela.

Bu sıra, vakti olan biriyle konuşuyorum; kendi kendimle. Yeni bir şey anlatmıyor hiç kimse: Kendimi kendime anlatıyorum ben de.

2.

İnsanlar arasına karıştığımda, eski bir tafranın üzerinde kurulu buldum onları: Hepsi de insanlar için neyin "iyi", neyin "kötü" olduğunu bildiklerini sanıyorlardı.

Köhne ve usandırıcı bir vazife gibi geliyordu onlara fazilete dair her türlü konuşma: ve iyi uyumak isteyen kişi, yatağa yatmazdan evvel, ilkin "iyi"den ve "kötü"den bahsediyordu.

Uykularını kaçırdım, öğrettiğimde şunu: Hiç kimse bilmiyor henüz, neyin iyi ve neyin kötü olduğunu – yaratıcı dışında!

– Lakin yaratıcı olan, insanlara bir gaye üreten, yeryüzüne bir mana ve istikbal verendir: Bu yaratıcı temin eder ilkin, neyin biraz iyi ve kötü olacağını.

Ve onlara, eski kürsülerini ve tüm o eski tafraların oturduğu yerleri yerle bir ettirdim; gülünç gösterdim onları, büyük fazilet üstatlarına, ermişlerine, şairlerine ve dünya kurtarıcılarına.

Gülünç gösterdim onları, abus bilgelerine, hayat ağacı* üstünde, bostan korkuluğu misali pinekleyenlere.

Büyük mezar yoluna oturdum onların, yanına hem de leşlerinin ve akbabalarının – ve gülüp geçtim onların tüm mazilerine ve mukavemetini kaybetmiş, harap ihtişamlarına.

Hakikaten, tövbe vaizleri ve divaneler misali, gazap ve hicapla haykırdım, onların tüm küçük ve büyük şeylerine – en

* Hayat ağacı (Alın. *Lebensbaum*, İng. *Tree of Life*, fr. *Arbre de Vie*, Os. *Şeceri Hayât*): Evrensel canlılığı simgeleyen mitolojik ağaç. Pek çok inançta geçer. En belirgin hali, Kabala'da görülür. İbrancada *Etz Hayim*, manasına gelen tamlama, Sefirot'tan oluşur ve ilkörnek insan Adam Kadmon'u sembolize eder. Adam Belial ise, yani bir işe yaramayan adam, başka bir deyişle şeytan, Adam Kadmon'un zıddıdır. (ç.n.)

iyi şeylerinin dahi fevkalade küçük olmasına! En kötü şeylerinin dahi fevkalade kötü olmasına! – gülüp geçtim böylece!

Dağlardan doğan bilge hasretim, böyle haykırıp güldü içimden – yabani bir bilgelik sahiden de! – benim kanat çırpan büyük hasretim!

Ve çoğu kez alıp götürdü beni ötelere, yukarılara ve uzaklara, kahkahalar arasında: Uçardım işte o vakit, ok misali titreyerek, güneşten sarhoş kendinden geçmeler arasından:

– Henüz hiçbir rüyada görülmemiş uzak geleceklere, hiçbir ressamın tahayyül dahi edemediği kızgın güneye: oraya, raks ederken tanrıların üzerlerindeki tüm kıyafetlerden utandığı yere: –

– Mesellerle konuşuyor ve şairler gibi tekliyor ve kekeliyorum: ve sahiden utanıyorum, şair olmaya mecbur kaldığım için hâlâ! –

Tüm oluş halinde olanlar bana tanrıların raksı ve tanrılara özgü bir cesaret iradesi gibi göründüğü ve dünyanın serbest ve huzurlu olduğu ve kendine doğru kaçtığı yerlere: –

– Pek çok tanrının kendilerinden ebedi kaçışmaları ve birbirlerini yeniden aramaları olarak, pek çok tanrının hallerinden hoşnut vaziyette birbirlerine karşı çıkışları ve birbirlerini yeniden dinlemeleri, birbirlerine yeniden yakınlaşması olarak:–

Tüm zamanın bana anların kutlu bir alayı gibi göründüğü, gerekliliğin özgürlüğün ta kendisi olduğu ve özgürlüğün dikenleriyle şen bir şekilde oynadığı yerlere:–

Eski şeytanımı ve ezeli düşmanımı, yani ağırlığın ruhu ve onun yarattığı her şeyi: Şiddeti, yasayı, zarureti ve sonucu ve amacı ve iradeyi ve iyiyi ve kötüyü bulduğum yerlere: –

Üstünde zira, raks edilecek ve dans edilip geçilecek bir şey bulunması gerekmez mi? Çevikler ve en çevikler uğruna – köstebekler ve ağır cücelerin bulunması gerekmez mi? – –

3.

Yine de oradadır, "üstinsan" sözünü, ve insanın aşılması gereken bir şey olduğunu bırakmadığım yerdedir,

– İnsanın bir gaye değil, bir köprü olduğunu: Yeni tan kızıllıklarına götüren yollardır diye öğlelerinden ve akşamlarından ötürü kendilerini bahtiyar saydıklarını:

– Zerdüşt'ün büyük öğle hakkındaki sözünü ve akşam kızıllığının erguvani ışıkları misali insanoğlunun üstüne gerdiğim her şeyi.

Hakikaten, yeni gecelerle birlikte yeni yıldızlar da gösterdim onlara; gülmeyi alaca bir çadır gibi, bulutlarla gece ve gündüz üstüne gerdim.

Öğrettim onlara benim tüm edebi eserlerimi ve meramımı: öğrettim, insanda pare pare olan, muamma ve acayip tesadüfler şeklinde bulunan ne varsa, onları tertip edip, bir bütün haline getirmeyi; –

– Bir edip, bir muamma çözen ve tesadüf kurtaran olarak, istikbali yaratmayı öğrettim onlara ve bir zamanlar olanı, – yaratarak kurtarmayı öğrettim.

Kurtulmayı öğrettim insana mazisinden ve iradelerine, "böyleydi" fikrini değiştirip, şunu söyletinceye kadar: "Böyle olmasını isteyen bendim! Böyle istemeye de devam edeceğim –"

– Kurtuluş olarak tanımladım onlara bunu ve yalnız bunu kurtuluş diye tanımlamayı öğrettim. –

Şimdi kendi kurtuluşumu bekliyorum –, son bir defa karışabilmek için onların arasına.

Bir kez daha karışmak istiyorum zira, insanlar arasına: Batmak istiyorum onların arasında, ölürken vermek istiyorum onlara en kıymetli hediyemi!

Güneşten öğrendim bunu, o aşırı varlıklının, batışı esnasında: tükenmek nedir bilmeyen zenginliğinden, altın boşalır denize, –

– Altın küreklerle çeksin diye sandalını, en fakir balıkçı dahi! Görmüştüm bunu ben bir kez ve doyamamıştı gözyaşlarım bu görüntüye. –

Güneş misali batmalı Zerdüşt de: İşte oturmuş şurada, bekliyor, etrafında eski, kırık dökük ve yeni yarı yazılmış levhalarla.

4.

Bak, yeni bir levha var şurada: Lakin nerede, onu benimle birlikte vadiye ve etten kalplere taşıyacak kardeşlerim?

Israrla şöyle olsun ister, en uzaktakine beslediğim yüce sevgim: E s i r g e m e k o m ş u n u ! İnsan, aşılması gereken bir şeydir.

Pek çok yolu ve yöntemi vardır aşmanın: Sen gör bunu! Ancak bir şaklaban düşünür şunu: "İnsanın üstünden de a t l a n ı p g e ç i l e b i l i r."

Komşunda dahi kendini aş: ve müsaade etme vermelerine, bizzat [ç]alabileceğin bir hakkı!

Senin kendine yaptığını, kimse yapamaz bir kez daha sana. Gör artık, misliyle mukabele yoktur.

Kendine buyuramayan, itaat etmelidir. Ve bazıları kendilerine buyurmayı becerebilseler de pek eksikleri vardır hâlâ, itaat hususunda!

5.

Şöyle olsun ister, soylu ruhlar: Hiçbir şeyi h a y b e d e n edinmek istemez onlar, en azından hayatı.

Haybeden yaşamak ister, ayaktakımından olan; biz ötekiler ise, ki bizzat kendini sunar hayat bize, – düşünürüz daima, ne verebiliriz diye k a r ş ı l ı ğ ı n d a !

Ve sahiden, soylu bir sözdür şu: "Hayat ne vaat ettiyse b i z e, tutmak i s t e r i z onu, – hayatta."

Tadını çıkaramadığı yerde kişi, tat almayı beklememeli. Ve – tat almayı i s t e m e m e l i.

Tadını çıkarma ve masumiyet, en utangaç şeylerdir zira: Her ikisi de aranmak istemez. Kişi, s a h i p o l m a l ı d ı r bunlara, – ama yine de, suç ve ıstırabı aramalıdır! –

6.

Ah kardeşlerim, ilk doğan* kurban edilir daima. İlk doğanlarız biz şimdi.

* İlk doğan (Alm. *Erstling*, İng. *firstling*, ibr. [*Ben*] *Bohor*, lat. *primo natus*): "Eskiden ilk doğan erkek çocuk, aile içinde özel haklara sahipti. Günümüzde bu gelenek gözetilmemekle birlikte, ilk doğan çocuğa doğumundan sonra *Pidyon a Ben* töreni düzenlenir." Kaynak: Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Cilt 1, 2001. ./..

Kanarız hepimiz gizli kurban masallarına, yanıp kızartılırız hepimiz eski putların onuruna.

Pek körpedir henüz, bizde en iyi olan şey: Tahrik eder eski damakları bu. Bizim etimiz gevşek, derimiz kuzu derisi: – Nasıl olur da tahrik etmeyiz eski putperestleri!

İçimizde oturur hâlâ, o ihtiyar putperest, en iyi şeyimizi kendine kızartma yapan. Ah kardeşlerim, nasıl olur da kurban edilmez ilk doğanlar!

Lakin böyle olsun ister bizim tarzımız; ve ben pek severim, kendilerini esirgemek istemeyenleri. Tüm kalbimle severim, batıp helak olanları: onlar zira, karşıya geçenlerdir. –

7.

Sahih olmak – pek az kişi muktedirdir buna! Ve buna kadir olan da istemez bunu! Ama en az da iyiler muktedirdir buna.

Ah, bu iyiler! İyi insanlar asla hakikati söylemezler, ruh için böylesine iyi olmak, bir hastalıktır.

Direnmekten çabuk cayarlar, teslim olurlar; kalpleri söyleneni yineler, gönlünün derinlikleri itaat eder: Lakin itaat eden, dinlemez kendini!

İyiler nazarında kötü kabul edilen her şey, bir araya gelmeli ki, bir hakikat doğabilsin: Ah kardeşlerim, yeterince kötü müsünüz, böylesi bir hakikat için?

Gözüpekçe bir atılganlık, uzun süren güvensizlik, gaddarca söylenen hayır, bıkkınlık, gönül kırma – ne kadar nadir bir araya gelir, tüm bunlar! Halbuki hakikat, böylesi tohumlardan çıkar ortaya!

Bugüne değin kara vicdanların yanında yetişti tüm bilgiler. Kırın, kırıp parçalayın, ey muhakeme yeteneğine sahip olanlar, eski levhaları!

../. Dilimize "fidye" olarak çevrilebilen "pidyon", Antikçağda, her canlı için uygulanan bir törendi ve tanrı buyruğuydu. Ailenin ilk erkek çocuğu, Bet Amikdaş'ta (kutsal tapınak) ya din görevlisi ya hizmetkâr ya da müzisyen olarak görevlendirilirdi. Tarihte, Yahudilerin Mısır'dan özgürce çıkmasına mani olan halkı, tanrı üst üste gönderdiği on ayrı bela ile cezalandırır; bu cezaların sonuncusu "Makat Behorot"tur yani ilk doğan erkek canlının ölmesidir. Daha sonraları hem ölüm emri hem de tapınak hizmetleri Levi'ye ya da Kohen'e ödenecek 5 gümüş sikkelik bir fidyeye indirgendi. (ç.n.)

8.

Suyun üstünde tomruklar varsa eğer, köprü ile parmaklık, nehrin bir kıyısından öteki kıyısına atlıyorsa eğer: Hakikaten, hiç kimse inanmaz, şunu söyleyene: "Her şey akıp gitmekte."*

Avanaklar dahi itiraz ederler ona: "Nasıl?" diye sorarlar, "Her şey akıp gitmekte mi? Tomruklarla parmaklıklar nehrin üzerinde ya!"

"Her şey dengelidir [istikrarlıdır] nehrin üstünde, şeylerin tüm kıymetleri, köprüler, kavramlar, tüm "iyi" ve "kötü"ler: Dengelidir bunların hepsi!"–

Gelmeyegörsün hele azılı kış, nehir terbiyecisi, en nüktedanları [zekileri] dahi öğrenir o vakit güvensizliği ve hakikaten, yalnız avanaklar değil, herkes şöyle der: "Sabit mi durmalı – her şey?"

"Esasında her şey sabittir." –, bu kışa özgü hakiki bir öğretidir, verimsiz dönemler için elverişli bir şeydir, kış uykusuna yatanlar ve soba başında pinekleyenler için iyi bir teselli-dir bu.

"Esasında her şey sakindir." –: Bunun aksini vaaz eder lakin, çiy getiren rüzgâr!**

Çiy getiren rüzgâr, bir boğa, çifte sürülecek cinsten değil ama – küplere binmiş boğa, hiddetli boynuzlarıyla buz kıran bir yıkıcı! Halbuki buz – – köprüleri yıkar!

Ah kardeşlerim, akıp gitmekte değil mi şimdi her şey? Tüm köprüler ve parmaklıklar düşmedi mi suya? Kim tutunabilir hâlâ "iyi" ile "kötü"ye?

"Yazıklar olsun bize! Selam olsun bize! Çiğ getiren rüzgâr esiyor!" – böyle vaaz edin, ah kardeşlerim, tüm sokaklar boyunca!

9.

Eski bir vehim vardır, "iyi" ve "kötü" denir adına. Bu vehmin çarkı, bugüne değin, dönmüştür kâhinlerle müneccimler etrafında.

* "Alles ist im Fluss"; aslında "her şey gelişmekte" manasına gelen ve eskiden sık kullanılan bir deyim. (ç.n.)

** "Thauwind" (lat. *ventus tepidus, frigora solvens*). (ç.n.)

Vaktiyle kâhinlerle müneccimlere inanılırdı: ve bundan ötürüde şuna: "Her şey mukadderat: Yapmalısın; zira mecbursun."

Derken inanmaz oldular kâhin ve müneccimlere: ve bundan ötürü de şuna: "Her şey özgürlüktür: yapabilirsin; zira istiyorsun!"

Ah kardeşlerim, bugüne değin yıldızlar ve gelecek hakkında yalnız vehim sahibi olundu, bilgi değil; ve bundan ötürü iyi ile kötü hakkında da yalnız vehim sahibi olunmuştur, bilgi değil!

10.

"Çalmayacaksın!* Öldürmeyeceksin!**" – Vaktiyle kutsal kabul edilirdi bu sözler; diz çökülüp önünde, baş eğilir ve sonuçlarını katlanılırdı.***

Lakin sorarım size: Nerede görülmüştür dünyada, bu kutsal sözlerden daha yavuz bir hırsız ve katil?

Bizzat hayatın bütününde yok mudur – hırsızlık ve çalma? Ve bu sözler kutsal addedilince; hakikatin ta kendisi – öldürülmüş olmuyor mu?

Ya da hayatın bütününü inkâr eden ve ondan vazgeçen şeyi kutsal olarak adlandıran bir ölüm vaizi miydi bu? – Ah kardeşlerim, kırın, kırıp parçalayın o eski levhaları, benim adıma!

11.

Maziye ait her şeye merhamet beslememin nedeni, onların terk edilmiş olduğunu görmemdendir. –

* a.) *İncil*, Mısır'dan Çıkış, 20:11: "Çalmayacaksın" (On Emir'in 8.'si).
b.) *İncil*, Levililer, 19:11: "Çalmayacaksınız. Hile yapmayacaksınız. Birbirinize yalan söylemeyeceksiniz."
c.) *İncil*, Yasanın Tekrarı, 5:19: "Çalmayacaksın". (ç.n.)

** a.) *İncil*, Mısır'dan Çıkış, 20:13: "Adam öldürmeyeceksin" (On Emir'in 6.'sı).
b.) *İncil*, Mısır'dan Çıkış, 23:7: "Yalandan uzak duracak, suçsuz ve doğru kişiyi öldürmeyeceksiniz. Zira ben kötü kişiyi aklamam."
c.) *İncil*, Yasanın Tekrarı, 5:17: "Adam öldürmeyeceksin". (ç.n.)

*** "Zog die Schuhe aus" [einen Schuh voll herausziehen] : Sorumluluğu üstlenmek, sonuçlarına katlanmak, yükümlülükleri yerine getirmek vb. anlamlarına gelen bir tabir. (ç.n.)

– Kendine köprülük etmiş her şeyi yeniden değerlendiren, her yeni gelen kuşağın lütfuna, ruhuna ve çılgınlığına bırakılmış!

Büyük bir zorba, kurnaz bir canavar çıkıp da ortaya, kendi lütfü ve şiddetiyle tüm geçmişe ait şeyleri bir köprü ve bir emare, bir ulak ve bir horoz sesi olmaya zorlayabilir!

Lakin şu da başka bir tehlikedir ve başka bir merhametimdir benim: – Ayaktakımından olanın fikirleri, atasına kadar uzanır – lakin atasıyla birlikte zaman da durur.

Böylece maziye ait her şey terk edilmiş olur: Öyle bir an gelir zira, ayaktakımı efendi olur ve sığ sularda tüm zamanı boğar.

Bundan ötürüdür ki ey kardeşlerim, tüm ayaktakımı ve zorbalığa karşı çıkacak ve yeni levhalara yeniden "soylu" sözünü yazacak bir yeni s o y l u l u k lazım.

Y e n i s o y l u l u ğ u n var olabilmesi için pek çok soylu ve pek çok soylu türü lazım. Ya da bir zamanlar tasvir ettiğim gibi: "Tanrının değil, tanrıların olması tanrılığın ta kendisidir!"

12.

Ah kardeşlerim, sizleri kutsuyor ve yeni bir soyluluğun yolunu öğretiyorum: Sizler olacaksınız geleceğin tohum saçıcıları, yetiştiricileri ve de şahitleri –

– Sahiden, bir soyluluk olmayacak bu, tüccarın altınıyla tüccarlar gibi satın alabileceğiniz: Bir bedeli olan şeyin değeri azdır zira!

Nereden geldiğiniz değil, nereye gideceğiniz olmalı bundan böyle, sizin onurunuz! Sizi aşmayı uman iradeniz ve ayaklarınız – Yeni onurunuz olmalı!

Doğrusu bir hükümdara uşaklık etmiş olmanız değil – hükümdarların nesi var ki artık! – Yahut daha emin durması amacıyla duran bir şeye destek vermeniz değil!

Soyunuzun saraylarda saygıdeğer olması değil sığ havuzlarda alacalı bir flamingo misali saatlerce dinelmeyi öğrenmiş olması da değil.

– Dinelebilmek zira, saraylılara mahsus bir meziyettir ve tüm saraylılar inanırlar ki ölümden sonra gelecek uhrevi saadet – oturabilmektir! –

Kutsal tabir edilen bir ruhun, atalarınızı benim methetmediğim, o vaat edilen ülkelere götürmüş olması da değil: Ağaçlar içinde en beter ağaç olan haçın – yetiştiği ülkede zira, methedilecek bir şey yoktur! –

– Ve doğrusu, bu "mukaddes ruh", nereye götürdüyse şövalyelerini, keçilerle kazlar ve zır deliyle kafadan çatlaklar, önünde yürümüşlerdir daima alayın!

Ah kardeşlerim, soyluluğunuz, geriye değil, ileriye bakmalı! Sürülmüş olmalısınız, atalarınızın ve ecdatlarınızın vatanından!

Sizler sevmelisiniz çocuklarınızın yurdunu: Bu sevgi, sizin yeni soyluluğunuz olmalı – henüz keşfedilmemiş, en uzak denizlerde! Dilerim yelkenleriniz onu arar da arar!

Kendi çocuklarınıza, babalarınızın çocuğu olmanın bedelini ödeyeceksiniz: Tüm geçmişi böyle kurtaracaksınız! Bu yeni levhayı takıyorum üzerinize!

13.

"Yaşamak niye? Her şey boş! Hayat – laf kıtlığında asmalar budamaktır;* hayat – kendini yakmak ve buna rağmen ısınamamaktır."

Bu türlü kadim gevezeliklere "bilgelik" diyorlar hâlâ; hatta daha çok değer veriyorlar bu sözlere, eski ve kokuşmuş oldukları için. Çürüme dahi soyluluk sayılıyor. –

Çocuklar şöyle diyebilirler: Sakınırlar ateşten, zira onları yakar! Kadim bilgelik kitabında pek çocukça şey bulunur.

Ve daima "havanda su döven" kişi, nasıl aleyhinde olabilir ki şiddetin? Böylesi kaçıkların çenelerini kapamalı!

* "Stroh dreschen", "laf kıtlığında asmalar budamak"ta olduğu gibi "boş, anlamsız ve çok söz söylemek" manasında kullanılan bir tabirdir. "havanda su dövmek" de denebilir; "saman [harman] dövmek" tamlamanın birebir çevirideki karşılığıdır. (ç.n.)

Böyleleri sofraya otururlar ve bir şey getirmezler beraberlerinde, iyi bir açlık dahi – ve küfredip dururlar, "Her şey boş!" diye.

Halbuki iyi yemek ve içmek, ah kardeşlerim, sahiden de beyhude bir sanat değildir! Kırın, kırıp parçalayın levhalarını, asla hoşnut olmayanların!

14.

"Arınmış olanlar için her şey arıdır." – Halk arasında böyle denir. Fakat ben de derim ki sana: Domuzlara her şey domuzca gelir!

Bundan ötürü hayalperestler ve kalpleri burkulmuş boynu bükükler şöyle vaaz ederler: "Dünyanın bizzat kendi, pisliğe bulaşmış bir hilkat garibesidir!"

Pasaklı ruhlardır zira, bunların tamamı; bilhassa da dünyayı k ı ç ı n d a n görmedikçe huzura ve rahata kavuşamayan, – öte dünyalılar!

Pek hoş kaçmasa da yüzlerine söylerim b ö y l e l e r i n i n: İnsana benzer dünya, bir kıça sahip olmasından ötürü, – hakikattir b u r a y a k a d a r ı!

Pek çok pislik vardır dünyada: Hakikattir b u r a y a k a d a r ı! Ancak dünyanın kendisi, bundan ötürü pisliğe bulaşmış bir hilkat garibesi değildir.

Bir hikmet vardır, leş gibi kokmasında, pek çok şeyin dünyada: Tiksintinin bizzat kendi, kanatlar ve pınarlar bulan kudretler yaratır!

En iyide dahi iğrenecek bir taraf vardır ve en iyi dahi aşılması gereken bir şeydir! –

Ah kardeşlerim, bir hikmet vardır, leş gibi kokmasında, pek çok şeyin dünyada!–

15.

Vicdanlarına şuna benzer vecizeler söylediklerini işittim, öte dünyaya inanan sofuların; hakikaten, bir kötülük ve bir dalavere katmadan, – yeryüzünde onlardan daha dalavereci ve daha kötü kişi olmasa da.

"Kendi haline bırak dünyayı! Tek bir parmak dahi kaldırma aleyhine!"

"Bırak, kim isterse boğazlasın ve bıçaklasın ve derisini yüzsün ve kazısın ahaliyi: Tek bir parmak dahi kaldırma aleyhlerine! Dünyadan feragati öğrenirler böylelikle."

"Ve kendi aklını – onu sen, bizzat boğup boğazlamalısın; zira bu dünyaya ait bir akıldır o, böylece sen de öğreneceksin dünyadan feragati." –

– Kırın, kırıp parçalayın, ey kardeşlerim, softaların bu eski levhalarını! Kırıp parçalayın benim için dünyayı yerenlerin vecizelerini! –

16.

"Her kim ki layıkıyla öğrenir, unutur her türlü öfkeyle arzulamayı" – tüm karanlık, dar sokaklarda, insanlar bunu fısıldarlar birbirlerine.

"Bilgelik kişiyi yorar, verilen emeğe – değmez; arzulamamalısın!" – bu yeni levhayı, pazar yerlerinde dahi asılı gördüm.

Kırın, ey kardeşlerim, kırıp parçalayın bu yeni levhayı da! Dünyadan bezmişler asmıştır onları oraya, ölüm vaizleriyle gardiyanlar bir de: zira bakın, bu da bir tür uşaklık vaazıdır! –

Öğrenmede güçlük çektiklerinden ve mükemmeli öğrenmediklerinden, her şeyi fazla erken ve çabuk kavradıklarından; berbat beslendiklerinden: Bozukluğu bundandır midelerinin; –

– Bozuk bir midedir onların ruhu: Ölümü telkin eder! Zira kardeşlerim, sahiden de, ruh bir midedir!

Hayat bir haz kaynağıdır: Lakin acının pîri olan bozuk mide, kimin içinden konuşmuşsa, bilin ki zehirlidir o kişi için membaların hepsi.

Fark etmek: Hazdır bu aslan iradeliler için! Lakin her kim yorgun düşerse, bizzat "rıza göstermiş" sayılır; eğlenir onunla tüm dalgalar.

Ve daima böyledir zayıf insanların tarzı: Şaşırırlar yollarını yürüdükleri istikamette. Ve nihayet yorgunluk sorar onlara: "Ne diye tepiyoruz ki biz bu yolları? Hepsi birbirinin benzeri!"

Hoş gelir kulaklarına onların, şu vaaz: "Değmez verilen emeğe. Arzulamamalısınız!" Bir tür uşaklık vaazıdır halbuki bu.

Ey kardeşlerim, sert esen ve uğuldayan taze rüzgâr gibi gelmekte Zerdüşt, tüm yol yorgunlarına; pek çok burnu aksırtacaktır daha!

Benim hür nefesim, duvarlar arasından geçip zindanlara, esir ruhlara değin işler!

Azat eyler irade: Yaratmadır zira irade: Böyle öğretirim size ben. Ve yalnız yaratmak gayesiyle öğrenmelisiniz!

Ve öğrenmeyi de ilkin benden öğrenmelisiniz, layıkıyla öğrenmeyi! – Kulağı olan işitsin!

17.

İşte orada duruyor sandal – oraya, karşıya gidecek belki de, büyük hiçliğe – lakin kim binmek ister bu "belki"ye?

Hiçbiriniz arzulamıyor ölüm sandalına binmeyi! Peki nasıl oluyor da dünyadan bezmişler oluyorsunuz siz!

Dünya bezginleri! Ve aklınızı başınızdan almamış* hâlâ yeryüzü! Hâlâ toprağa hevesli buldum sizleri ve sevdalı kendi yeryüzü bezginliğinize!

Dudaklarınız beyhude sarkmıyor: – küçük bir yeryüzü arzusu duruyor hâlâ üzerinde! Ve gözlerinizde – unutulmaz bir yeryüzü hazzının bulutçuğu yüzmüyor mu orada?

Pek çok kıymetli keşif vardır yeryüzünde, kimi yararlı, kimi hoş: bunların hatırı için sevilmeli yeryüzü.

Ve o denli iyi keşifler vardı ki kadınların göğüslerine benzerler: yararlı ve ayna zamanda hoş.

Siz, ey dünya bezginleri! Siz, ey yeryüzü tembelleri! Kızılcık sopasıyla** okşamalı sizleri! Kızılcık sopasıyla okşamalı ki sizi, bacaklarınız eski çevikliğine kavuşsun!

* Entrücken: Bir başka dünyaya götürmek, uzaklara götürmek; derin düşünceler içinde olma, aklın bir başka yere gitmesi. (ç.n.)

** "Rute"nin bilinen anlamları dışında şu karşılıkları da vardır: a.) Yaklaşık 3.8 metreye denk gelen, eski bir uzunluk ölçüsüdür; b.) Köpek, sincap gibi hayvanların kuyruğu; c.) Hayvanlarda erkek cinsel organı; d.) Genellikle söğüt, gürgen, fındık çalısı, ıhlamur ve kayın ağacından elde edilen iki uçlu dal.

Cicero, eserlerinde bir büyü değneğinden söz eder ki, ø, muhtemelen budur. Ancak bu iki uçlu dala (çatal/ sarkaç) ilişkin ilk ayrıntılı bilgiye, Benedikt keşişi Basilius Valentius sayesinde kavuşulur. Valentius, bu iki uçlu dala ./..

Zira: Sizler hasta ve takatten kesilmiş mahluklar değilseniz, o vakit, kurnaz miskinler* ya da narin, sinsi haz-kedilerisiniz. Ve bir kez daha keyifle koşmak istemiyorsanız, bu durumda – göçüp gidin bari.

Şifası imkânsız olanlara hekimlik etmemek gerekir: Böyle öğretir Zerdüşt – bundan ötürü çekip gitmelisiniz!

Lakin yeni bir mısra yazmak, daha çok cesaret gerektirir, bir şeyi sonlandırmaktan: tüm hekimler ve şairler bilirler bunu. –

18.

Ah kardeşlerim, yorgunluğun şekil verdiği levhalar vardır, ve miskinliğin, yozlaşmış miskinliğin: benzer şeyi söyleseler de, farklı algılanmak isterler. –

Şu takatten düşmüş kişiye bakın hele! Hedefine ulaşmasına kala kala bir karış kalmışken, kafasının dikine gidip, yorgunluktan uzanmış toza toprağa: bu yürekli kişi!

Yorgunluktan esner durur yola, yeryüzüne, hedefe ve kendine: bir adım daha atmak istemez, – bu yürekli kişi!

Şimdi güneş, kor halinde yanıyor onun üstünde ve köpekler yalıyor terini: lakin o yatıyor boylu boyunca, inadı tutmuş bir halde ve razı, rezil rüsva olmaya: –

– Hedefine ulaşmasına bir karış kalmışken rezil rüsva olmak! Hakikaten, saçlarından tutup onu, cennetine sürüklemeye mecbur kalacaksınız, – bu kahramanı!

İyisi mi, bırakın yatsın yattığı yerde, uyku bastırana kadar, o serinletici ve şiddetli yağmur tesellisi olsun onun:

Bırakın uyusun, kendiliğinden uyanıncaya kadar – kendiliğinden inkâr edinceye kadar her türlü yorgunluğu ve yorgunluğun ona bahşettiklerini!

./.. "cadeceum", "Herold asası" ve "Yakup asası" gibi isimler yakıştırır. Öte yandan tüccarların tanrısının elinde tuttuğu "Hermes asası" da böylesi bir daldır. Eskiden, böylesi dalların, ki diğer bir adı da "dilek değneği"dir, seyyahların aradığı her türlü hayati meselenin cevabını bulmada yardımcı olacağına inanılırdı. Çinlilerin değnek gezginciliğine MÖ 3. yy'da başladığı sanılmaktadır. *İncil*'de ise Musa'nın kayayı yaran çubuğu olarak ortaya çıkar. (ç.n.)

* "Faultier", aynı zamanda Güney Afrika'da yaşayan memeli bir hayvanın da adıdır. (ç.n.)

Ne var ki kardeşlerim, köpekleri uzaklaştırmalısınız yanından, o miskin sokulganları ve tüm iğrenç böcekleri:* –

– Vızır Vızır vızıldayan "eğitilmiş" iğrenç böceklerin tümünü, o her kahramanın terini – afiyetle midesine indiren! –

19.

Etrafıma çemberler ve kutsal sınırlar çiziyorum: Giderek azalıyor benimle birlikte daha yüksek dağlara tırmananlar: sıradağlar inşa ediyorum kutsallaşan dağlardan hep.

Ancak benimle nereye kadar tırmanırsanız tırmanın, ey kardeşlerim: Müsaade etmeyin, bir a s a l a ğ ı n size refakat etmesine!

Asalak: Bir solucandır o, sürünen, ezilip büzülen; semizlenmek ister iltihaplı yaranızdan.

Ve ş u d u r onun marifeti, yükselen ruhların nerede yorulduklarını tahmin etmektir: iğrenç yuvasını, sizin derin kederinizin ve mahzunluğunuzun içine, sizin hassas ar duygunuzun içine kurar.

Kuvvetlinin zayıf ve soylunun fazla mülayim olduğu yere – oraya kurar iğrenç yuvasını: Asalak, büyüklerin küçük yaralı köşelerinde yaşar.

Nedir tüm bu var olma sürecindeki şeylerin en yüksek ve en alçak türü? Asalaktır el alçak türü, lakin en çok asalağı, en yüksek türden olan besler.

Ruh mesela, ki en uzun merdivene sahiptir ve en derinlere kadar inebilir: Mümkün mü en çok asalağın orada olmaması? –

– Kendi içinde en uzağa gidebilen ve yolunu şaşırıp kaybolabilen ve avarelik edebilen, en hacimli ruh; keyfinden ötürü kendini tesadüfe atabilen, en zaruri ruh: –

– Oluş haline kendini kaptıran, var olma sürecindeki ruh; sahip olduğu halde, temenni ve hasretlik içinde t a l e p e d e n: –

– Kendinden kaçan, en geniş çember içinde kendine yetişen; çılgınlığın pek bir tatlı hitap ettiği en bilge ruh: –

* Geschmeiss: 1.) Yırtıcı kuş pisliği; 2.) İğrenç böcekler; 3.) Ayaktakımı, serseriler. (ç.n.)

– Kendi kendini fena halde seven ve içinde her şeyin akıntısıyla karşıt akıntısı, kendi içinde med ve cezri bulunan ruh: – Ah, nasıl olur da en yüksek ruhta bulunur en berbat asalaklar?

20.

Ah kardeşlerim, zalim miyim ben şu halde? Lakin derim ki ben: Düşeni, bir daha itmeli!

Bugüne ait her şey – düşen, çürür: Kim tutmak ister ki onu? Lakin ben – itmek *isterim* hâlâ!

Engin derinliklere kaya yuvarlamanın keyfini bilir misiniz? – Bugünkü insanlar: Bakın, nasıl da yuvarlanmakta benim derinliklerime!

Daha iyi oyunların öncüsüyüm ben, ah kardeşlerim! Bir örneğim! Siz de beni örnek alın!

Ve eğer öğretemiyorsanız uçmayı, *hızla düşmesini* öğretin bari! –

21.

Yüreklileri severim ben: Ancak iyi kılıç kullanmak yetmez – kişi, kılıcı kime karşı kullanacağını da bilmeli!

Ve daha büyük cesaret gerektirir çoğu defa sessiz kalmak ve geçip gitmek: *Böylece*, kişi kendini daha değerli bir düşmana saklamış olur!

Yalnız kin güdebileceğim düşmanların olmalı, lakin hakaret edebileceğim düşmanlar değil: gurur duymalısınız düşmanınızdan ötürü: Böyle öğretmiştim vaktiyle!

Daha kıymetli düşmanlar için, ey kardeşlerim, saklamalısınız kendinizi: bu sebeple mecbursunuz geçip gitmeye birçoklarının önünden, –

– Bilhassa kulaklarınızı halk ve halklar hakkındaki gürültüyle dolduran ayaktakımının çoğundan.

Açık tutun gözlerinizi, onların leh ve aleyhtarlığına! Pek çok hak ve pek çok haksızlık vardır burada: her kim ki buna seyirci kalır, öfke kusar.

Ha içlerine bakmışsın,* ha kafalarına vurmuşsun** – ikisi de birdir burada: Bundan ötürü sığının orınana ve bırakın da uyusun kılıcınız!

* "Dreinschauen". (ç.n.)
** "Dreinhaun". (ç.n.)

Kendi yolunuzu yürüyün! Ve bırakın da halk ve halklar da, kendi yollarında gitsinler! – karanlık yollarda sahiden de, üzerinden tek bir umut ışığının bile çakmadığı.

Varsın tüccarlar hüküm sürsün orada, – parlayan her şeyin hâlâ tüccar altını sanıldığı yerde! Kralların devri, artık bitti: Kendini bugün halk olarak tanımlayan, layık değildir bir krala.

Bakın, şu halk, nasıl da tüccarlar gibi davranıyor kendiliğinden: Küçücük menfaatler derliyorlar, her türlü süprüntüden!

Pusu kuruyorlar* birbirlerine, dolap çeviriyorlar birbirlerinin ardından, – bunun adına da "iyi komşuluk" diyorlar. Ah, nerede, bir halkın kendine, "halklar üstünde – hakim olmak istiyorum" dediği o uhrevi uzak saat!

Zira, kardeşlerim: Hükmetmelidir en iyi, hükmetmek ister zaten en iyi! Ve nerede başka türlü öğretiliyorsa – orada, yok demektir en iyi.

22.

Eğer onların, ekmekleri bedava olsaydı, ah ki ah! Ne için haykıracaklardı ki? Geçimleri onların – sahici eğlenceleridir; ve bundan ötürü katlanmalılar zorluğa!

Yırtıcı bir hayvandır onlar, – "emek harcarken" dahi – çalıp çırpmadır bu hâlâ, "kazançları" dahi – bu da bir gasptır hâlâ. Bundan ötürü katlanmalılar zorluğa!

Böylelikle daha yırtıcı hayvan olmaları gerekir, daha ince, daha kurnaz ve daha insana benzer: İnsan zira, hiç şüphesiz en yırtıcı hayvandır.

Zaten çar çur edilmişti hayvanların tüm faziletleri insan tarafından: demek oluyor ki hayvanlar arasında en çok zorlukla karşılaşan insandır.

Yalnız kuşlar üstündedir insanın. Ve eğer, uçmayı bir öğrense insan, ah ki ah! Kim bilir nereye – uçardı onun açgözlülüğü!

* "lauern" (lat. *incidiari*, speculari). (ç.n.)

23.

Şöyle istiyorum erkek ile kadını: Biri cengaver olmalı, diğeri doğurgan; ancak ikisi de raksa maharetli olmalı, hem zihnen hem bedenen.*

Ve bir kez dahi dans etmeden geçirilen gün, kaybolmuş gün sayılmalı! Ve yanlış diye tanımlamalı her hakikati, içinde kahkaha bulunmayan!

24.

Evlenme akdiniz: Dikkat edin berbat bir akit olmasın. Pek acele karar vermişseniz. Onu zina – takip eder!

Ve zina çok daha iyidir, evlilikte takılan zimam** ve söylenen yalandan! – Şöyle demişti kadın bana: "diyelim ki bozdum evliliği, lakin evlilik, daha evvel bozdu – beni!"

Vahim çiftleri,*** daima en vahim kindarlar olarak gördüm ben: artık yalnız olmayışlarının vebalini ödetmek isterler tüm dünyaya.

Bundan ötürü şöyle demelerini isterim samimi kişilerin: "Biz birbirimizi seviyoruz: Bırakın da bir çaresini bulalım, sevgimizi muhafaza etmenin! Aksi takdirde vaadimiz bir hata mı olur?"

– "Küçük bir evlilik için biraz müddet verin ve fırsat tanıyın bize, bakalım, uygun muyuz büyük bir evlilik için! Daima büyük bir şeydir zira, bir çift olmak!"

Böyle öğüt veririm ben tüm samimilere; başka türlü konuşsaydım eğer, bir manası kalır mıydı üstinsana ve ileride geleceklerin hepsine beslediğim sevginin?

Yalnız ileriye doğru değil, yukarıya doğru da üremeniz gerekir – bunun için kardeşlerim, evliliğin bahçesi yardım edecektir size!

* "... tanztüchtig mit Kopf und Beinen"e dair zorlayıcı bir betimleme. (ç.n.)

** Nietzsche, *Ehebrechen*'i (zina–evliliğin bozulması) Ehe–biegen'e dönüştürerek, hem evlilikteki ezilip büzülmeye atıfta bulunur hem de ses oyunu yapar; zina–zimam (yular, hayvan yuları) denkliği de böylesi bir kaygıyla oluşturuldu. (ç.n.)

*** "Schlimm–Gepaarte" türetilmiş bir tamlama; tamlayan, duruma göre "kötü", "berbat"; "hasta"; "tehlikeli"; "azmış"; "afacan" manalarına gelir. "Vahim" sıfatı, hem "kuruntulu", hem de "sonu tehlikeli" ya da "çok korkulu" gibi seçenekleri sunduğu için tercih edildi. (ç.n.)

25.

Kadim kaynaklar hususunda bilgi sahibi olan kişi, sonunda geleceğin pınarlarını arayacak ve yeni kaynaklar peşine düşecektir.*

Ah kardeşlerim, çok geçmeden yeni halklar türeyecek ve yeni pınarlar yeni derinliklere doğru çağlayacaktır.

Deprem zira – pek çok kaynağı yıkıntı altına gömer, bu da susuzluktan helak olmasına sebep olur: Lakin içteki güçleri ve sırları da aydınlığa kavuşturur.

Deprem yeni pınarları çıkarır açığa. Kadim halkların depreminden de yeni pınarlar fışkırır.

Ve her kim şöyle bağırırsa: "Bakın, burada bir pınar var pek çok susuz için; bir kalp var pek çok hasret çeken için; bir irade var pek çok edevat için": – Onun etrafında toplanır bir halk: nice tecrübe eden yani.

Kim emretmesini becerebilir ve kim itaat etmek zorundadır – tecrübe edilen budur orada. Ah, hem de ne uzun arayışlar, buluşlar, başaramayışlar, öğrenmeler ve yeni tecrübelerle!

İnsan topluluğu: Bir tecrübe bu, böyle öğretirim bunu, – ve uzun bir arayış: ne var ki emir verecek olanı arar! –

– Bir tecrübe, ey kardeşim! Bir "akit" değil! Kırın, kırıp parçalayın, yufka yüreklilerin ve yarım yamalakların böylesi sözlerini.

26.

Ah kardeşlerim, insan geleceğine dair en büyük tehdit kimler tarafından gelir? İyilerden ve adillerden değil mi? –

– Şöyle diyen ve içlerinde şöyle hissedenlerce: "Zaten biliyoruz, ne iyidir ve ne adildir, üstelik sahibiz ona; eyvahlar olsun, onu hâlâ arayanlara!"

Ve kötüler ne tür zarar verirlerse versinler, en zararlı zarardır, iyilerin verdiği zarar!

Ve dünyaya iftira edenler ne tür zarar verirlerse versinler, en zararlı zarardır, iyilerin verdiği zarar!

* "der wird zuletzt nach Quellen der Zukunft suchen und nach neuen Ursprüngen"e dair zorlayıcı bir betimleme. (ç.n.)

Ah kardeşlerim, vaktiyle birisi iyilerin ve adillerin kalplerini okumuş ve şöyle demişti: "Ferisidir bunlar." Lakin anlamamıştı kimse onu.

Bizzat iyiler ve adiller de anlayamazlardı onu: iyi vicdanlarına zira, hapsolmuştu ruhları. İyilerin budalalığı anlaşılması imkânsız şekilde ihtiyatlıdır.

Lakin hakikat şudur: İyiler, m e c b u r d u r l a r Ferisi olmaya, – başka seçenekleri yoktur!

İyiler faziletini bizzat icat edeni çarmıha germeye m e c b u r d u r l a r! Hakikat b u d u r!

İkinci kişi ama, memleketi keşfeden, iyilerle adillerin memleketini, yüreğini ve toprağını keşfeden, şöyle sorandı o: "En çok kimden nefret ediyorlar?"

En çok y a r a t ı c ı l a r d a n nefret ederler: Levhaları kırandan ve eski kıymetleri katledenden, – katil* derler ona.

İyiler yaratmazlar. Onlar sonun başlangıcıdır. Bu zayıflık hâmileri helak olacaklardır.

İyiler zira – y a r a t a m a z l a r: Onlar daima sonun başlangıcıdırlar: –

– Çarmıha gererler, yeni levhalara yeni kıymetler yazanı, feda ederler geleceği kendilerine, – çarmıha gererler tüm insan geleceğini!

İyiler – onlar daima sonun başlangıcı olmuşlardır.

27.

Ah kardeşlerim, şu sözü de idrak ettiniz mi: ve vaktiyle "son insan" hakkında söylediğim sözleri? – –

İnsan geleceğine dair en büyük tehdit kimler tarafından gelir? İyilerden ve adillerden değil mi?

K ı r ı n, k ı r ı p p a r ç a l a y ı n b e n i m a d ı m a, i y i l e r l e a d i l l e r i! – Ah kardeşlerim, bu sözümü de idrak ettiniz mi?

28.

Kaçıp gidiyor musunuz benden? Ürktünüz mü? Tir tir titriyor musunuz bu söz karşısında?

* "Katletmek–katil" eşlemesi, "Brecher–Verbrecher" (İng. *breaker/law–breaker*) benzeri bir söz oyununu Türkçeye taşıma girişimi olarak görülmeli. (ç.n.)

Ah kardeşlerim, size, iyileri ve iyilerin levhalarını parçalayın dediğim vakit: ancak o vakit, çıkarabildim insanı, açık denizlerdeki seferine.

Ve asıl şimdi geliyor, devasa dehşet, azametli manzara, muazzam hastalık, büyük tiksinti ve büyük deniz tutması.

İyiler, size sahte sahiller ve düzmece emniyet önlemleri öğrettiler; iyilerin yalanları içinde doğup büyüdünüz. Her şey kökten yalana şerbetli ve iyiler tarafından tahrif edilmiş vaziyette.

Halbuki "insan" denen ülkeyi keşfeden, "insanlığın geleceği" denen ülkeyi de keşfetmiş sayılır. Bundan böyle benim denizcilerim olacaksınız, mert ve sebatkâr!

Vaktinde dik durun, ah kardeşlerim, doğru yürümeyi öğrenin! Deniz fırtınalı: daha çok kişi doğrulmak istiyor sizin yardımınızla.

Deniz fırtınalı: Her şey denizde. Pekâlâ! Sıhhatinize! Eski denizci yürekleri!

Ne ata diyarı! Çocuklarımızın diyarı neresiyse, orasıdır dümenimizin istikameti! Oradan öteye doğru, denizden de fırtınalı, coşup durmakta muazzam hasretimiz! –

29.

"Sen niye bu kadar sertsin?" – diye sormuş bir gün mangal kömürü elmasa, "Yakın akraba değil miyiz?" –

Neden bu kadar yumuşaksınız? Ah kardeşlerim, sorarım size: Değil misiniz siz de benim – kardeşlerim?

Neden bu kadar yumuşak, bu kadar uysal, bu kadar itaatkârsınız? Kalplerinizdeki bu inkâr, bu vazgeçme neden? Ve neden bakışlarınızda bu kadar az kader var?

Ve sizler, eğer kader ve acımasız olmak istemezseniz: Nasıl olabilirsiniz bir gün benimle birlikte – muzaffer?

Ve haşinliğiniz, eğer şimşek misali çakmaz ve kesmez ve parçalamazsa: nasıl olabilirsiniz bir gün yaratıcılıkta bana eş?

Yaratan zira, haşindir. Ve elinizi, muma basar gibi, binlerce yıla basmanız, büyük bahtiyarlık sayılmalı sizin için! –

– bahtiyarlık; binlerce yılın iradesinin üzerine yazmak, yazar gibi bir madenin üzerine, – madenden daha sert ve madenden daha soylu. Bütünüyle haşin olanı tek başına en soylu olandır.

Bu yeni levhayı, ey kardeşlerim, koyuyorum üstünüze: haşin olun! –

30.

Ah sen, iradem benim! Tüm müşküllerin dönüm noktası, ah zaruretim benim! Esirge beni tüm küçük zaferlerden!

Sensin, benim kader diye tanımladığım, ruhumun takdiri ilahisi! Sen içimdeki! Üstümdeki! Esirge ve sakla beni, büyük kader için!

Ve son büyüklüğünü, iradem benim, son büyüklüğün adına sakla kendine – zaferlerinde acımasız olasın diye! Ah, kim mağlup olmadı ki zaferine!

Ah, kimin gözü kararınadı ki şu sarhoş alacakaranlıkta? Ah, kimin ayağı sendelemedi ki zafer esnasında ve – kim ayakta durmayı unutınadı ki! –

– Bir gün büyük öğlede hazırlıklı ve olgun bulunmam için: Hazırlıklı ve olgun, kor halindeki maden filizi misali, şimşeğe gebe bulut ve kabarmış sütlü meme misali hazırlıklı ve olgun: –

– Bizzat kendim ve en mahrem istencim adına hazır: okuna hevesli bir yay ve yıldızına hevesli bir ok gibi: –

– Bir yıldız, kendi öğlesinde olgun ve hazır, kor halinde, delik deşik, mahvedici güneş oklarıyla bahtiyar: –

– Güneşin bizzat kendi ve acımasız güneş iradesi, zafer esnasında mahvetmeye hazır!

Ah irade, müşküllerin dönüm noktası, zaruretim benim! Büyük bir zafer için sakla beni! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Nekahetteki

1.

Bir sabah, mağarasına döndükten az sonra, çılgın gibi yatağından fırladı Zerdüşt, feci bir sesle haykırdı ve sanki döşeğinde bir başkası yatıyor da kalkmak istiyormuş gibi bir tavır

takındı ve Zerdüşt'ün sesi, öyle yankılandı ki hayvanları ürkerek sokuldular yanına; ve Zerdüşt'ün mağarasına civar mağaralar ve inlerdeki tüm haşarat sessizce koşuştular, – bacak ve kanatlarının sunduğu imkân doğrultusunda, uçarak, sürünerek ya da sıçrayarak. Gel gör ki Zerdüşt, şöyle konuştu:

Çık derinliklerimden yukarı, sonsuz derinlikteki düşünce! Horozunum ben senin ve seher vaktin, gözünden uyku akan solucanın: Kalk! Kalk! Sesim yetmeli, seni ayık halde öttürmeye!

Çıkar kulaklarının tıkacını: kulak ver! Duymak istiyorum zira seni! Kalk! Kalk! Mezarlara dahi dinlemeyi öğretecek gökgürültüsü var burada!

Ve sil uykuyu, tüm ahmaklıkları, körlüğü gözlerinden! Gözlerinle de dinle beni: Sesim, anadan doğma körler için dahi bir çaredir.

Ve bir defa uyanınca, uyanık kalmalısın ebediyete değin. Âdetim değildir benim, büyük büyük annenin uykusunu kaçırdıktan sonra, ona şöyle demem – uyumaya devam et!

Kımıldıyor, geriniyor, horluyor musun? Kalk! Kalk! Horlama – konuş benimle! Zerdüşt çağırıyor seni, hani şu tanrıtanımazın teki!

Ben Zerdüşt, hayatın sözcüsü, ıstırabın sözcüsü, çevrimin sözcüsü, – seni çağırıyorum, sonsuz derinlikteki fikrimi!

Müjdeler olsun bana! Geliyorsun – duyuyorum seni! Sonsuz derinliğim konuşuyor, aydınlığa çıkardım en son derinliğimi!

Müjdeler olsun bana! Yaklaş! Uzat ellerini – – ha! Bırak! Ha ha!* – – Tiksinti, tiksinti, tiksinti – – – yazıklar olsun bana!

2.

Fakat, bu sözleri söyler söylemez, bir ölü gibi yıkıldı Zerdüşt ve ölü gibi kaldı yerde uzun müddet. Kendine geldiğinde beti benzi atmıştı, tir tir titriyor, öylece yatıyordu; hayli zaman ne yemek ne de içmek istedi. Yedi gün sürdü bu hal; lakin ayrılmadılar yanından hayvanları gece gündüz; bir tek kartal, yiyecek getirmek için uçtu yuvadan. O da ne bulduy-

* Tatmin ünlemi. (ç.n.)

sa ve ne çalıp çırptıysa, onu getirip yığıyordu Zerdüşt'ün döşeğinin yanına: Öyle ki Zerdüşt sonunda, sarı ve kırmızı böğürtlenler, üzümler, kızıl elmalar,* hoş kokulu otlar ve çam kozalaklarıyla çevrildi. Ayak ucuna ise kartalın çobandan güçlükle aşırabildiği iki kuzu serilmişti.

Nihayet, yedi gün sonra, Zerdüşt döşeğinde doğruldu ve kırmızı bir elma alarak eline kokladı, hoşuna gitti bu koku. Hayvanları ancak o dem, Zerdüşt'le konuşma vaktinin geldiğine inandılar.

"Ey, Zerdüşt," dediler, "yedi gündür gözünü açamadan yattın böyle: Artık ayağa kalkmak istemez misin?

Çık mağaradan dışarı: Bir bahçe gibi bekliyor seni dünya. Rüzgâr, sana kavuşmak isteyen ehemmiyetli hoş kokularla oynaşıyor; ve tüm dereler akmayı arzuluyor peşin sıra.

Her şey sana hasret, yedi gün boyunca tek başına kaldığından ötürü, – çık mağaradan dışarı! Her şey hekimin olmak istiyor senin!

Yeni bir malumat** mı ulaştı sana yoksa, zehir zemberek ve elem ifade eden? Ekşimiş hamur misali yatıyordun, ruhun kabarıp aştı tüm kıyıları. –"

– Ah, hayvanlarım benim, diye karşılık verdi Zerdüşt, çan çan çene çalıp durun, ben de dinleyeyim sizi! Canıma can katıyor sizin çene çalışınız: Çene çalınan her yer, benim için, bahçeyi andıran bir dünyadır.

Ne büyüleyici şey, söz[cük]lerin ve seslerin burada oluşu: bir ebemkuşağı ve hayali [sözde] köprü değil mi, söz[cük]lerle sesler, ebedi ayrılar arasında?

Her ruhun başka bir dünyası vardır, her ruh için, diğer ruh, öte dünyadır.

Hayali olan, en güzel yalanını, birbirine en yakın şeyler arasında söyler: en dar geçit, geçilmesi en zor köprüdür zira.

Benim için, – nasıl olur da benim dışımda bir şey bulunur? Dış diye bir şey yoktur! Lakin ezgilerin tümü, unuttururbize bunu; unutabiliyor olmamız, ne büyüleyici şey!

* Kimi literatürde, "Rosenäpfeln" için şunlar öneriliyor: *Malum rubellianum, rosaceum.* (ç.n.)

** "Erkenntnis". (ç.n.)

Şeylere, isimler ve ezgiler armağan edilmesi, canına can katması için değil midir insanın? Ne fevkalade bir çılgınlıktır konuşmak: insan onunla raks ederek geçer her şeyin üstünden.

Ne kadar büyüleyicidir, konuşmalarla seslerin her türlü yalanı! Ezgilerle raks eder sevgimiz, rengârenk ebemkuşağı üstünde. –

– "Ey Zerdüşt," dediler hayvanlar bunun üzerine, "bizim gibi düşünenler için raks eder, şeylerin bizzat kendi: gelirler ve el uzatırlar ve gülerler ve kaçıp giderler – ve tekrar gelirler.

Her şey gider ve her şey geri gelir; var olmanın çarkı ebediyen döner. Her şey ölür ve her şey yeniden çiçek açar; var olmanın mevsimi ebediyen devreder.

Her şey kırılır, her şey yeniden yapılır; var olmanın evi kendini ebediyen kurar. Her şey münferittir ve her şey yeniden buluşur; var olmanın halkası ebediyen kendine sadık kalır.

Her an yeniden başlar var olma; her "burada"nın etrafından döner "orada"nın topu. Orta, her yerdedir. Eğridir oku, ebediyetin." –

– Ah sizi gidi muzip çılgınlar ve laternacılar! dedi ve bir kez daha güldü Zerdüşt, ne de iyi biliyorsunuz, yedi günde, nelerin yerine getirilmesi gerektiğini: –

– Ve o korkunç canavarın boğazıma sokulup beni nasıl boğduğunu da! Lakin ben onun başını ısırarak kopardım ve tükürüp attım uzağa.

Ve siz, – demek siz, ondan bir rebap* türküsü yaptınız bile, öyle mi? Ne var ki ben, yatıyorum şurada, bu ısırma ve tükürmeden takati kesilmiş, kendi kurtuluşumdan ötürü hasta düşmüş bir haldeyim hâlâ.

Ve siz, seyirci mi kaldınız tüm bunlara? Ah benim hayvanlarım, sizler de mi zalim kesildiniz? Sizler de mi seyirci kalmak istediniz, çektiğim büyük ıstıraba, insanların yaptığı gibi. İnsan zira, hayvanların en gaddarıdır.

* Rebap (Alın. *Leier*, İng. *Lyre*): Gövdesi hindistancevizi kabuğundan yapılmış uzun saplı saz. [Ancak, "Leier" lir anlamına da gelir; bu bağlamda türküyü de belki "ilahi" ya da benzeri bir ezgi olarak görmek gerekir.] (ç.n.)

Yeryüzünde en hüzün verici oyunlardan, boğa güreşleri ve çarmıha germelerden hazzetmiştir bugüne değin; ve insan cehennemi keşfettiğinde, bakın ki, bu onun yeryüzündeki cenneti oldu.

Büyük insan bağırırsa eğer–: Alelacele koşar küçük insan imdada ve keyfinden dili ağzından sarkar: O ise bunu, "merhametim" diye tanımlar.

Küçük adam, hele şair – ne mahirane şikâyet eder hayatı sözlerle! Kulak verin ona, lakin her şikâyette gizli olan hazzı da duymazlıktan gelmeyin!

Hayattan şikâyet eden böyleleri: Bir bakışıyla haklarından gelir hayat bunların. "Beni seviyorsun, öyle mi?" der küstah, "Azıcık bekle, sana ayıracak vaktim yok henüz."

İnsan, kendine karşı en zalim olan hayvandır; ve "günahkâr" ve "çarmıh taşıyan" ve "tövbekâr" diye tanımlananların yakınma ve şikâyetlerindeki hazzı duymazlıktan gelmeyin!

Ve bizzat ben, – şikâyetçisi mi [davacısı mı] olmak istiyorum insanın? Ah, hayvanlarım benim, bugüne değin tek başıma öğrendim şunu, insandaki en kötü yan, en iyi yanı için gereklidir, –

– İnsandaki en kötü yan, onun için en iyi g ü ç t ü r, en yüksek yaratıcı için en sert taştır ve insan daha iyi ve daha kötü olmalıdır.

Bu işkence tahtasına bağlanmadım ben, şunu bildiğim için: İnsan kötüdür, – bilakis, daha evvel kimsenin bağırmadığı kadar bağırdım:

– "Ah, minnacıktır insanda en kötü olan! Ah, minnacıktır insanda en iyi olan da!"

İnsandaki büyük bezginlik – işte b u boğdu beni, bu süzülüp sokuldu boğazıma: Ve kâhinin söylediği gibi: "hepsi bir, değeri yok hiçbir şeyin, bilmek kişiyi boğar."

Önümden uzun bir alacakaranlık topallayarak geçiyordu, esneyerek konuşan, ölüm yorgunluğunda ve ölüm sarhoşluğunda bir keder.

"Ebediyen tekrar gelir, kendisinden usandığın o küçük insan!" – böyle derdi kederim esneyerek ve sürürdü ayağını ve dalamazdı uykuya.

Mağaraya dönüştü gözümde, insanoğlunun dünyası, göğsü içine çöküktü; her canlı şey, bana bir insan çürümesi, ve kemik ve yıkkın bir mazi gibi göründü.

İnsan mezarlarının tamamında oturuyor iç çekişim ve takati yoktu ayağa kalkmaya; iç çekişlerim ve soru soruşlarım, gece gündüz felaketleri vukuundan erken haber veriyor ve gırtlağımdan yakalayıp boğmaya çalışıyor ve içimi kemiriyor ve yakınıyordu:

– "Ah, insan ebediyen tekrar gelir! Küçük insan ebediyen tekrar gelir!"

Vaktiyle anadan üryan görmüştüm ikisini de en büyük insanla en küçük insanı: Pek benziyorlardı birbirlerine – pek insaniydi, en büyüğü dahi!

Pek küçük, en büyüğü dahi insanın! – Buydu benim insanda usandığım! Ve en küçüğünde dahi ebediyen tekrar gelmesi! – Buydu benim usandığım tüm varoluşta.

Ah, tiksinti! Tiksinti! Tiksinti! – – Böyle buyurdu Zerdüşt ve içini çekti ve ürperdi; hastalığını hatırlamıştı zira. Lakin bu andan itibaren, hayvanları konuşmasına müsaade etmediler:

"Konuşma artık, ey nekahetteki! – Böyle karşılık verdi hayvanları kendisine, "buna mukabil, dışarı çık, dünyanın seni bir bahçe gibi beklediği yere.

Dışarıya, güllerin, arıların ve güvercin sürülerinin yanına çık!

Bilhassa öten kuşların yanına git: öğrenebilmek için onlardan şakımayı.

Şakımak yakışır zira, nekahettekine; varsın konuşsunlar sıhhatte olanlar. Ve sıhhatteki kişi, bir türkü istese bile, istediği türkü, başka bir türkü olacaktı zaten nekahettekinden!"

– "Ah sizi gidi muzip çılgınlar ve laternacılar, susun bakalım!" dedi Zerdüşt ve hayvanlarına güldü. "Ne de iyi biliyorsunuz, yedi günde kendime bulduğum teselliyi!

Bir kez daha şakımam gerektiğini – bu teselliyi buldum kendime ve bu nekaheti: bundan da kendinize bir rebap türküsü mü üretmek istiyorsunuz?"

– "Artık konuşma, nekahettesin!" dedi hayvanlar, bir kez daha, "iyisi mi, ey nekahetteki, kendine ilkin yeni bir rebap yap, yeni bir rebap!

Ah Zerdüşt, gör artık! Yeni türkülerin için yeni rebaplara ihtiyacın var!

Ah Zerdüşt, türküler söyle ve kükre, şifalandır ruhunu yeni türkülerle: Şifalandır ki henüz hiçbir insana nasip olmayan büyük kaderini taşıyabilesin!

Ah Zerdüşt, hayvanların zira, bilmekteler senin kim olduğunu ve ne olman gerektiğini: gör artık, ebedi dönüşü öğretensin sen, – budur senin kaderin!

Bu öğretiyi öğreten ilk insan olursun da – bu büyük kader, senin için en büyük tehlike ve hastalık olmaz mı hiç!

Bak, bilmekteyiz, senin öğrettiğini: Her şeyin ebediyen dönüp geldiğini, onlarla birlikte bizim de tabii, ve sonsuz defa var olduğumuzu ve her şeyin de bizimle birlikte var olduğunu.

Sen öğretirsin ki teşekkül halinde olmanın* büyük bir yılı vardır, büyük yılın da bir azmanı: bir kum saati gibi, her defasında tekrar tekrar çevrilmelidir ki yeniden dolsun ve yeniden boşalsın bu yıl: –

– Böylece bu yılların tamamı birbirine benzer, en büyüğü de, en küçüğü de, – böylece tüm bu büyük yılların içinde aynı kalırız, en küçüğünde de, en büyüğünde de.

Ah Zerdüşt, ölmek isteseydin sen şimdi, gör bak: Senin kendine ne diyeceğini dahi bilirdik: – lakin hayvanların ricada bulunuyorlar, henüz ölmemen için sana!

Sen, titremeden hem de bahtiyarlıkla derin bir nefes alarak derdin ki: Ağır bir yük ve baskı alınmış olurdu üzerinden zira, ah, en sabırlı kişi! –

"Ölüyorum işte ve kaybolup gidiyorum" derdin, "ve bir anda hiç olacağım. Ruhlar da bedenler gibi fanidir."

İçinde bulunduğum sebepler düğümü lakin, döner yeniden – O beni yeniden yaratacaktır! Bizzat ben, ebedi dönüşün sebeplerinden biriyim!

Yeniden gelirim, bu güneşle, bu yeryüzüyle, bu kartalla ve bu yılanla beraber, – yeni bir hayata veya daha iyi bir hayata veya şimdiki hayatın benzerine değil:

* "Werdende". (ç.n.)

– Bu farksız ve aynı hayata ebediyen döneceğim, öğretmek adına, tüm şeylere ebedi dönüşü, en büyüğü de, en küçüğe de –

– Yine yeryüzünün ve insanın büyük öğlesinden bahsedeceğim, haber vermek adına, insanlara üstinsanın yeniden geleceğini.

Sözümü söyledim, bu sözüm yüzünden helak olacağım: Böyle ister benim ebedi kaderim – , bir tellal olarak mahvolurum!

Batmakta olanın kendisini kutsama vakti gelip çattı. Böyle – sona erer Zerdüşt'ün batışı.– –

Hayvanları bu sözleri söyledikten sonra sustular ve Zerdüşt'ün kendilerine bir şeyler söylemesini beklediler: Lakin Zerdüşt, fark etmemişti onların sustuğunu. Daha ziyade, sakin sakin yatıyordu; uyumadığı halde, kapalıydı gözleri, uyuyormuşçasına: Ruhuyla görüşüyordu o an zira. Lakin, yılanla kartal, onu bu denli sakin görünce, etrafındaki sükûnete hürmet gösterdiler ve usulca çekildiler.

Büyük Hasret Hakkında

Ey ruhum, sana "vaktiyle" ve "evvelce" der gibi "bugün" demeyi ve buradan, oradan ve şuradan raks ederek geçmeye dair her şeyi öğrettim.

Ey ruhum, kurtardım seni ben tüm karanlık köşelerden, aldım üstündeki tüm tozları, örümcekleri ve loşluğu.

Ey ruhum, arındırdım seni ben, küçük utançtan ve iyi şöhreti olmayan faziletten; ikna ettim seni, güneşin önünde çıplak durmaya.

"Ruh" denen fırtınayla kabaran denizinin üstünden estim; kovdum oradan tüm bulutları; boğdum hatta "günah" denen gırtlak sıkanı.*

* "Würgerin", eskiden kullanılan, bugün daha çok, "boğmaya çalışmak", "kan ter içinde bırakmak" benzeri eylemleri karşılayan *würgen*, ve "örümcek kuşu", "ölüm" ve "canavar otu" gibi manalara gelen *würger* hali tercih edilen çekimli bir isimdir. Literatürde, bu sözcük, şu kavramlarla karşılanır genellikle: *Strangulatrix* [boğazlayan, boynundan yakalayan], *foemina trucidans* [katleden kadın] ve *morte afficiens* [ölüme yol açan]. ç.n.)

Ey ruhum, sana fırtına gibi "hayır" deme, açık gökyüzünün "evet" demesi gibi "evet" deme hakkını verdim; ışık gibi sakin durur ve hayır diyen fırtınalar arasından geçersin.

– Ey ruhum, yaratılmış ve yaratılmamış şeyler hakkındaki özgürlüğünü iade ettim sana: ve kim tanır, senin kadar iyi, gelecek arzusunu?

Ey ruhum, sana kurt kemirmesi gibi gelen hor görüyü değil, büyük, en çok hor görülen, en fazla seven horgörüyü öğrettim.

Ey ruhum, kişileri ikna etmeyi öyle öğrettim ki sana, uçurumları dahi sana gelmeye ikna edebilirsin: Denizi kendi yüksekliğine çıkmaya ikna eden güneş gibi.

Ey ruhum, vazgeçirdim seni itaatten, diz çökmek ve "efendim" demekten; ve sana, "Zaruretin Dönüm Noktası" ve "Kader" adlarını taktım bizzat.

Ey ruhum, sana yeni isimler ve alacalı oyuncaklar verdim, "Kader" ve "Devirlerin Devri" ve "Zamanın Göbek Bağı" ve 'Mine Çanı' adlarını taktım ben sana.

Ey ruhum, tüm bilgeliği verdim toprağına, içsin diye, tüm yeni şarapları ve bilgeliğin eski, fevkalade sert şaraplarını.

Ey ruhum, üstüne döktüm tüm güneşleri ve tüm geceleri ve tüm susmaları ve tüm hasretleri – böylece yeşerdin, benim adıma, bir asma gibi.

Ey ruhum, şimdi orada, aşırı zengin ve yüklü duruyorsun, memeleri dolgun, sık salkımlı, bol altın üzümlü bir asma gibi:

– Bahtiyarlığın karşısında hıncahınç dolmuş ve bezgin, dolup taştığından ötürü bekleyen ve beklerken de utanan bir asma gibi.

Ey ruhum, senden daha fazla seven, daha fazla sarıp sarmalayan ve oldukça vâsi başka bir ruh yoktur. Geçmişle gelecek, nerede yakınlaşmıştır birbirine bu denli, senin yanında olduğundan?

Ey ruhum, her şeyimi verdim sana ben ve ellerim senden ötürü bomboş kaldı: – ve şimdi! Şimdi de diyorsun ki bana, gülerek ve melankolik bir taşkınlıkla: "Hangimiz teşekkür borçluyuz?" –

– Veren teşekkür borçlu değil midir alana, aldığı için? Sizin hediyeniz bir zaruret değil mi? Almak – merhamet göstermek değil midir?"

Ey ruhum, melankolindeki tebessümü anlıyorum: Aşırı zenginliğin, hasret dolu eller uzatıyor, ileri doğru!

Dolgunluğun, kükreyen denizlere bakıyor, arıyor ve bekliyor; aşırı dolgunluğun hasreti bakıyor gülümseyen gözlerinin göğünden!

Ve hakikaten, ey ruhum! Gülümsemeni gören kişinin, hüngür hüngür ağlamaması mümkün mü? Melekler dahi tutamazlar gözyaşlarını, tebessümündeki aşırı lütufkârlık karşısında.

Senin lütufkârlığın ve aşırı lütufkârlığındır, serzenişte bulunmak ve ağlamak isteyen: Lakin yine de ey ruhum, tebessümün gözyaşlarına, hasret çeken ve titreyen ağzın hıçkırıklara özlem duyar.

"Her ağlayış bir yakınma değil midir? Ve her yakınma bir suçlama?" Böyle dersin kendi kendine: Bundan ötürü de ey ruhum, gülümsemeyi tercih edersin, dertlerini dökmek yerine.

– Dolgunluğundan ve asmanın bağ bozumcusuyla bağ bıçağına duyduğu hasretten doğan tüm ıstırabını, gözyaşlarınla dökmek yerine!

Lakin ağlamak istemezsen, erguvani melankolini ağlayarak gidermek istemezsen, mecbur kalırsın, ey ruhum, türkü söylemeye! – Bak, – ben dahi gülümsüyorum sana, şunları önceden haber verirken:

– Türküler söyle, kükreyen nağmelerle, tüm denizler durulup hasretine kulak verene kadar, –

– Sakin, hasret çeken denizlerin üstünde o sandal süzülünceye kadar, hani bütün iyi, kötü ve harika şeylerin hoplayıp zıpladığı o altın harikaya: –

– İrili ufaklı pek çok hayvan, hafif, harika ayakları olan her şey menekşe mavisi yollarda dolaşıncaya kadar, –

– Altın harikaya, özgür irade sandalına ve onun efendisine: halbuki o, elmas hasat bıçağıyla bekleyen bağ bozumcusudur, –

– Senin büyük kurtarıcındır, ey ruhum, adsız kişidir, – – ona ancak müstakbel türküler ad koyacaktır! Ve hakikaten,

daha şimdiden müstakbel türkülere özgü hoş koku bulunmakta nefesinde, –

– Şimdiden kor gibi yanıyor ve hayal görüyorsun, tüm derinliklerde çınlayan teselli pınarlarından kana kana içiyorsun, şimdiden dinlenmekte müstakbel türkülerin melankolinde. – –

Ey ruhum, her şeyimi verdim sana ve son şeyimi dahi; ve ellerim senden ötürü bomboş kaldı: – S a n a ş a k ı d e m i ş t i m y a, bak, oydu işte sana verebileceğim en son şey!

Şakı demiştim ya sana, söyle bakalım şimdi, hadi konuş: H a n g i m i z teşekkür borçlu – Daha iyi, ama: Benim için şakı, şakı ey ruhum! Ve ben müteşekkir kalayım sana! –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Öteki Oyun Türküsü

1.

"Geçenlerde gözlerinin içine baktım, ey hayat: Altın pırıltısı gördüm gece misali – gözlerinde, – kalbim durdu, bunun verdiği keyiften:

– Parıldadığını gördüm gece sularında altın bir kayığın; batıp çıkan, sağa sola salınan, tekrar el sallayan, altuni civelek bir kayığın!

Raks düşkünü olan ayaklarıma bakış attın, gülen, soran, eriten, sallayan bir bakış:

Minnacık ellerinle çalparanı* henüz iki kez çırpmıştın ki raks etme tutkusuyla oynamaya başladı bacaklarım. –

Seni anlayabilmek için şaha kalktı topuklarım, kulak kabarttı parmaklarım: Rakkâselerin kulakları – ayak parmaklarında olur ya!

Sana doğru sıçradım: geri çekildin bunun üzerine; dalgalanan, savrulan saçlarının zülüfleri yalayıp geçti beni!

Uzağına sıçradım senin ve yılanların: Yarı yarıya kazanmış, arzu dolu gözlerle duruyordun karşımda.

* Çalpara: Parmaklara takılıp çalınan zil veya buna benzer ses çıkaran araç. (ç.n.)

Dalavereci bakışlarla – dalavere yollar öğrettin bana; dalavere yollarda öğrendi ayaklarım – hıyaneti!

Korkarım senin yakınlığından, uzaktan severim seni; kaçışın cezbeder beni, beklemen gevşetir beni: – Istırap çekerim lakin nelere katlanmadım ki ben uğruna!

Soğukluğun tutuşturur, nefretin baştan çıkarır, kaçıp gitmelerin bağlar, sarakaya alışın – tahrik eder:

– Kim nefret etmez senden, ey muazzam bağlayıcı, sarıcı, ayartıcı, arayıcı ve bulucu! Kim sevmez seni, ey masum, sabırsız, rüzgâr gibi aceleci, çocuk gözlü günahkâr!

Ey mükemmel örnek, ele avuca gelmeyen yaramaz çocuk, nereye sürüklüyorsun beni? Ve yine kaçıp gidiyorsun benden, ey latif, haşarı çocuk, ey nankör!

Peşin sıra raks ediyorum, takip ediyorum en küçük izlerini dahi. Neredesin? Bana elini ver! Ya da parmağını!

Mağaralar ve fundalıklar mevcut burada: Yolumuzu şaşıracağız! – Dur! Sakin kal! Görmüyor musun baykuşlarla yarasaların uçuşuşlarını?

Ey baykuş! Ey yarasa! Dalga mı geçiyorsun benimle? Neredeyiz? Bu uluma ve havlamayı köpeklerden öğrenmiş olmalısın.

Diş mi biliyorsun bana, o sevimli, beyaz dişlerinle, hınçla süzüyor beni gözlerin, o kıvırcık yelenin altında!

Dağ taş demeden yapılan bir rakstır bu: avcıyım ben, – tazım mı, yoksa dağ keçim mi olmak istersin?

Geliver yanıma! Hem de çarçabuk, gönlü kara aşüfte! Sıçra hadi! Ve atla şuradan – Yazıklar olsun! Düştüm sıçrarken!

Ah küstah, yatarken ve merhamet dilenirken gör beni! Büyük bir keyifli isterdim, seninle – daha iyi yollarda yürümeyi!

– Sakin, alaca fundalıklar arasındaki sevimli patikada! Ya da, karşıdaki göl boyunca: ki orada yüzer, raks eder kırmızı süs balıkları!

Yorgunsun, öyle mi? Tam da şurada koyunlar ve akşam kızıllığı: Uyumak hoş değil midir kaval çalarken çoban?

O kadar bitkinsin ha? Ben taşırım seni oraya, bırak düşsün kolların! Ve susadıysan eğer, – verecek bir şeyim bulunur, lakin içmek istemez onu ağzın! –

– Ah şu lanet, çevik ve kıvrak yılanla kaypak cadı! Nereye kaçtın! Halbuki elinin yüzümde bıraktığı çifte izi, çifte kırmızı lekeyi hissediyorum!

Hakikaten usandım, koyun gibi uysal çobanın olmaktan! Seni cadı seni, bugüne değin hep türkü çığırdım ben sana. Bundan böyle de s e n – çığlık at!

Kırbacımın ahengine uyarak raks ve feryat etmelisin! Unutmuş olabilir miyim kırbacı? Hayır!" –

2.

O vakit, şöyle karşılık verdi hayat bana, zarif kulaklarını kapayarak:

"Ey Zerdüşt! Kırbacını o kadar şiddetli şaklatma! Bilirsin ya: Gürültü öldürür fikri – ve biraz evvel ne zarif fikirler buldum.

Biz ikimiz de, hakiki, iyilik-yapmaz* ve kötülük-yapmazlarız.** İyi ve kötünün ötesinde bulduk biz adamızı ve yeşil çayırlarımızı, – iki yalnızız biz. Bundan ötürü iyi davranmalıyız birbirimize!

Ve canı gönülden sevmesek dahi birbirimizi, – garez mi duymalı kişiler karşılıklı, canı gönülden sevmiyorlar diye birbirlerini?

Ve sana karşı iyi davrandığımı hatta çok defa hayli iyi davrandığımı, biliyorsun zaten: Bunun sebebi, imrenmemdir hikmetine! Ah, bilgeliğin şu muhteşem, ihtiyar çılgınlığı!

Eğer bilgeliğin kaçıp giderse bir gün senden, ah! Sevgim de kaçıp gider." –

Hayat, bunun üzerine, bakındı durdu pek bir düşünceli sağına soluna ve yavaşça şöyle dedi: "Ah Zerdüşt, yeterince sadık değilsin bana!

Uzun zamandan beri, bahsettiğin kadar dahi, sevmiyorsun beni; biliyorum ki terk etmeyi düşünüyorsun pek yakında.

Eski, ağır mı ağır, inildeyen bir çan vardır ki iniltisi, gece vakti, mağarana kadar ulaşır: –

– Bu çan geceyarısını çaldığı vakit, on iki ile bir arasını düşünürsün –

* "Thunichtgute". (ç.n.)
** "Thunichtböse". (ç.n.)

– Ah Zerdüşt, biliyorum, terk etmeyi düşünüyorsun beni pek yakında!" –

"Evet" diye karşılık verdim tereddüt ederek, "şunu da bilirsin ama" – Ve sarı, pek bir deli, tarumar perçemlerinin arasından kulağına bir şey söyledim usulca.

Ah Zerdüşt, bunu biliyorsun öyle mi? Kimse bilemez bunu! – –

Ve birbirimize baktık ve üstünden serin akşamın geçmekte olduğu yeşil çayırı seyre daldık ve ağlaştık. – O vakit halbuki, hayat değerliydi benim için tüm hikmetlerimden. –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

3.

Bir!
Ey insan, dikkatini topla!
İki!
Ne söyler derin geceyarısı?
Üç!
"Uyudum, uyudum –,
Dört!
"Derin rüyadan uyandım: –
Beş!
"Dünya derin,
Altı!
"Daha da derin gündüz vakti düşünülenden.
Yedi!
"Istırabı derin, –
Sekiz!
"Haz – daha da derindir kalp acısından.
Dokuz!
"Istırap veren der ki: Hasretinden eri!
On!
"Yine de ebedi olmak ister, her haz –,
On bir!
"– derinliği ister, derin ebediyeti!"
On iki!

Yedi Mühür (Ya da: Evet ile Amin İlahisi)

1.

Eğer bir kâhinsem ben ve doluysam iki deniz arasındaki dağ sırtlarında gezinen o kâhinlik ruhuyla doluysam, –

Geçmişle gelecek arasında bir ağır bulut olarak gezinen, – yorgun olan ve ne ölmek ne yaşamak isteyen her şeye ve tüm alçak vadilere düşman:

Karanlık kucakta ve kurtarıcı ışık huzmesi şimşekten gebe, Evet! diyen, Evet! gülen, gelecekten haber veren şimşek çakımlarına hazır: –

– mübarektir lakin böyle gebe kişi! Ve hakikaten, mecburdur uzun zaman ağır bir fırtına bulutu gibi dağlarda asılı kalmaya, geleceğin ışığını ateşlemek isteyen kişi! –

Ah, nasıl olur da ihtiras beslemem ebediyete ve yüzüklerin yüzüğü nikah yüzüğüne, – o yeniden dönüş yüzüğüne?

Henüz bulamadım, kendisinden çocuk edinmek istediğim kadını, meğer ki sevdiğim kadın ola bu: zira seviyorum seni ey ebediyet!

Zira seviyorum seni ey ebediyet!

2.

Eğer öfkem mezarları yerle bir etmişse bir kez dahi, oynatmışsa yerinden hudut taşlarını ve paldır küldür yuvarlamışsa sarp derinliklere eski kıymet levhalarını:

Eğer istihzam esip savurmuşsa kokuşmuş lafları ve gelmişsem süpürge misali örümceklerin üzerine ve silip süpürmüşsem rüzgâr misali, köhne, küflü mahzenlerini:

Eğer oturmuşsam bir kere neşeyle, kadim tanrıların gömülü oldukları yere, kutsayarak dünyayı, severek dünyayı, eski hayat iftiracılarının heykellerinin yanında: –

– Kiliseleri zira ve tanrı mezarlarını dahi severim ben; yeter ki harap tavanlarının arasından arınmış gözleriyle baksın gökyüzü; harap kiliseler üstünde otlar ve kırmızı gelincikler misali oturmaktan hoşlanırım ben –

Ah, nasıl olur da ihtiras beslemem ebediyete ve yüzüklerin yüzüğü nikah yüzüğüne, – o yeniden dönüş yüzüğüne?

Henüz bulamadım, kendisinden çocuk edinmek istediğim kadını, meğer ki sevdiğim kadın ola bu: zira seviyorum seni ey ebediyet!

Zira seviyorum seni ey ebediyet!

3.

Eğer bir kez o yaratıcı nefesten almışsam ve tesadüfleri dahi yıldız raksına zorlayan o semavi zaruretten bana bir nefes gelmişse:

Eğer ardından, eylemin uzun gökgürültüsü, homurdanarak gelen, lakin sakince izleyen, yaratıcı şimşeğin kahkahasıyla gülmüşsem bir kez dahi:

Eğer yeryüzünün ilahi masasında tanrılarla zar atmışsam bir kez dahi, yeryüzünü zelzeleye vermiş, çatlatmış ve içinden alev nehirleri fışkırtmışsam: –

– İlahlar masasıdır yeryüzü zira ve titrer yaratıcı yeni sözler ve tanrıların zar atışlarıyla: –

Ah, nasıl olur da ihtiras beslemem ebediyete ve yüzüklerin yüzüğü nikah yüzüğüne, – o yeniden dönüş yüzüğüne?

Henüz bulamadım, kendisinden çocuk edinmek istediğim kadını, meğer ki sevdiğim kadın ola bu: zira seviyorum seni ey ebediyet!

Zira seviyorum seni ey ebediyet!

4.

İçinde her şeyin iyice karıldığı şu köpüklü ve çeşnili, baharlı testiden bir defa olsun dolu bir yudum içtimse:

Elim bir defa olsun en uzağı en yakına, ateşi ruha, keyfi ıstıraba ve en fena şeyleri en iyi şeylere akıtabildiyse:

Her şeyin o potada iyice karışabilmesi için lazım olan o kurtarıcı tuzun bir taneciği isem – zira biri vardır ki iyiyi fena ile birleştirir ve en fena şeyi bile baharat olarak köpürtme işinde elverişlidir. –

Nasıl olur da ebediyete, düğün halkasına ve yeniden dünyaya gelmeye ihtiras duymam.

Henüz çocuk yapmak istediğim kadını bulamadım, meğer ki sevmediğim kadın ola. Zira ben seni seviyorum, ey ebediyet.

Zira ben seni seviyorum, ey ebediyet!

5.

Eğer ben denize ve denize benzeyen şeylere, hele bana öfkeyle karşılık veren şeylere bağlıysam:

Meçhul şeylere doğru yelken açan o arayıcı havası içinde varsa, havamda bir denizci neşesi varsa:

Benim neşem "Sahil kayboldu ve son zincirim söküldü. – Hudutsuz deniz etrafımda gürlüyor, zaman ve mekân bütün genişliği ile önümde parlıyor, – ihtiyar kalp haydi bakalım haydi bakalım." diye haykırırsa!

Ah! nasıl olur da ebediyete ve düğün halkasına, yeniden dünyaya gelmenin halkasına ihtiras duymam?

Henüz çocuk yapmak istediğim kadını bulamadım. Meğer o sevdiğim kadın ola. Zira seni seviyorum ey ebediyet!

Zira ben seni seviyorum, ey ebediyet!

6.

Benim faziletim bir dansör fazileti ise ve iki ayağım ile altın zümrüt bir meftuniyetle sıçrıyorsam.

Benim fenalığım, gül ve leylak fidanlığında yerleşmiş olan ve gülden bir fenalıksa.

– Zira gülmekte bütün fenalıklar yan yanadır fakat bu fenalıklar kutsaldır. Ve kendi bahtiyarlıkları ile hürriyete ermişlerdir: –

Bütün zorlukların kolay, bütün bedenlerin dansör, bütün ruhların kuş oluşu benim için A ve D ise – gerçek, benim için bu A ve D'dir! –

Ah! Nasıl olur da ebediyete ve düğün halkasına, yeniden dünyaya gelme halkasına iştiyak duymam?

Henüz çocuk yapmak istediğim kadını bulamadım. Meğer ki onu sevmiş olayım. Zira ben seni seviyorum, ey ebediyet.

Zira ben seni seviyorum, ey ebediyet!

7.

Ben bir defa olsun üstüme sakin bir sema gerdim ve kendi kanatlarımla kendi semama uçtumsa:

Ve ben oynayarak derin ve ışıktan uzak köşelere yüzdümse ve hürriyet kuşumun hikmetine erdimse:

Fakat kuş hikıneti şöyle der: "Bak ne alt var, ne üst!

Ey hafif at kendini! Türkü söyle! Konuşma artık!

Bütün sözler ağırlar için değil midir? Hafifler için bütün kelimeler yalancı değil midir? Türkü söyle, konuşma artık!

Ah! Nasıl olur da ebediyete ve düğün halkasına, yeniden dünyaya gelmenin halkasına ihtiras duymam?

Henüz çocuk yapmak istediğim kadını bulmadım. Meğer o sevdiğim kadın ola. Zira seni seviyorum ey ebediyet, zira seni seviyorum ey ebediyet!

DÖRDÜNCÜ ve SON BÖLÜM

Ah, dünyanın neresinde görülmüştür,
merhamet gösterenlerin çılgınlıklarından
daha büyük bir çılgınlık? Ve ne,
daha çok ıstırap vermiştir,
merhamet edenlerin çılgınlıklarından?
Yazıklar olsun, tüm o sevenlere,
merhamet göstermekten öte bir şey yapamayanlara!
Vaktiyle şöyle demişti şeytan bana:
"Tanrının dahi, kendine göre bir cehennemi vardır:
İnsanlara duyduğu sevgidir bu."
Ve geçenlerde şöyle dediğini işittim onun:
"Tanrı öldü; insanlara gösterdiği merhamet
yüzünden öldü tanrı." –

Zerdüşt,
İkinci Bölüm,
Merhametliler Hakkında

Bal Sunusu

– Ve yine aylar, yıllar geçti, Zerdüşt'ün ruhu üzerinden ve itibar etmedi bunlara o; ne var ki saçları ağarmıştı. Bir gün mağarasının önünde, bir taşın üstüne oturup sakin sakin uzaklara bakarken, – oradan deniz ve kargacık burgacık uçurumlar görünür – hayvanları düşünceli düşünceli dolaştılar etrafında ve nihayet gelip dikildiler karşısında:

"Ah Zerdüşt," dediler, "kendi saadetine mi bakmaktasın yoksa?" – "Saadet dediğin de nedir ki?" diye karşılık verdi Zerdüşt, "epeydir uğraşmıyorum saadet için, çabalıyorum eserim için." – "Ah Zerdüşt," dediler hayvanları bir kez daha, "elinde kâfi derecede iyi şeyleri olan biri gibi konuşuyorsun. Yatmıyor musun sen, saadetin gök mavisi gölünde?" – "Sizi muzip çılgınlar," dedi Zerdüşt ve güldü. "Ne de güzel tasvir ettiniz! Lakin şunu da biliniz, ağırdır benim saadetim ve benzemez akıp giden su dalgasına: Tazyik eder beni ve ayrılmak istemez benden ve erimiş katran gibidir."

Bunun üzerine hayvanları yeniden düşünceli düşünceli, dolaştılar etrafında ve yeniden gelip dikildiler karşısına: "Ah Zerdüşt," dediler, "bundan ötürü mü sararıp bozarmaktasın, saçın ağarıp lepiskaya döndüğü halde? Gör artık, kendi ziftinin içinde oturuyorsun!" – "Ne söylüyorsunuz, hayvanlarım benim?" dedi Zerdüşt ve buna güldü, "ağzımı bozmuş oldum, hakikaten, zifttten bahsederek. Başıma gelen, tüm olgunlaşan meyvelerin başına gelir. Kanımı koyulaştıran ve ruhumu sakinleştiren, damarlarındaki baldır." – "Ah Zerdüşt, öyle olmalı," dedi hayvanları ve yaklaştılar ona: "Lakin çıkmak istemez misiniz bugün yüksek bir dağa? Hava berrak, her zamankinden daha iyi görülür bugün dünya." – "Haklısınız, hayvanlarım," diye karşılık verdi

Zerdüşt, "doğru ve içime sinen bir tavsiyede bulundunuz: Ulu bir dağa tırmanacağım bugün! Lakin bal temin etmelisiniz bana, elimde olmalı, sarı, beyaz, halis, buz gibi serin altuni petek balı. Malumunuz üzre, bir bal sunusu tertip etmek istiyorum yukarıda."

Ne ki zirveye ulaştığında, kendine refakat eden hayvanları yuvalarına gönderdi Zerdüşt, artık bir başınaydı – o vakit tüm kalbiyle güldü, etrafına bakındı ve şöyle dedi:

Sunulardan ve bal sunusundan bahsediyor oluşum düzmecedir ve hakikaten, faydalı bir çılgınlıktır! Daha özgürce konuşabilirim artık bu dağın zirvesinde, münzevilerin mağarasında ve münzevi evcil hayvanların arasında olduğundan.

Ne sunusu! Bana hediye edileni, çar çur ediyorum, bin elli savurganın tekiyim: Sunu – nasıl olur da böyle tanımlarım bunu ben?

Ve ben bal istediğim vakit, homurdanan ayıların ve tuhaf, somurtkan, habis kuşların dahi ağızlarını sulandıran yemler ve şekerli, yapışkan bir sıvı* ile tutkalımsı** bir şey istemiştim aslında:

– Avcılarla balıkçıların ihtiyaç duydukları yemin en âlâsını. Her ne kadar dünya, hayvanlarla kaynaşan karanlık bir orman ve vahşi avcıların sefa sahasıysa da ben uçsuz bucaksız, zengin bir deniz görmeyi tercih ederim,

– Alacalı balıklar ve yengeçlerle tıka basa bir deniz, tanrıların dahi imrendikleri, balıkçı olup ağ atmayı umdukları bir deniz: İrili ufaklı, mucizevi şeylerle, böylesine zengindir dünya!

Bilhassa da insan dünyası, insan denizi: – O n a doğru atıyorum ben işte altın oltamı ve diyorum ki: Aç kendini, ey insan uçurumu!

Aç kendini ve fırlat bana balıklarınla parlak yengeçlerini! Bugün en âlâ yemimle en acayip insan balığını yemleyeceğim!

– Bizzat atıyorum saadetimi, gün doğumu, öğlesi ve gün batımı arasında, tüm genişlik ve uzaklıklara, bakalım öğrenecek

* Seim (İng. *mucus* [sümüksü şey, çapak, sümük]): Koyu, yapışkan sıvı. (ç.n.)

** Schleim (İng. *mucilage* [bitkilerden elde edilen zamk]): Sümük, balgam, salya. (ç.n.)

mi, diye nice insan balığı, saadetimi bağrına basıp, kuvvetle çekmeyi.

– Ta ki, sivri ve gizli olta iğnelerime takılıp, benim yüksekliğime tırmanmak zorunda kalıncaya, uçurum dibinin en alacalıları, insan balıkçılarının en habisine yükselinceye değin.

Ben zira, esasından bu yana, başlangıçtan beri böyleyim, çeken, buraya doğru çeken, yukarı doğru çeken, çarçabuk çekenim; bir çekici, bir besleyici ve üretici, bir yararlı bitki yetiştirme üstadıyım, vaktiyle kendine, üstelik de boşu boşuna konuşmaksızın, şu öğüdü veren kişiyim: "Olduğun gibi ol!"*

Bundan sonra, insanlar yanıma artık böyle çıkabilirler: Hâlâ inme vaktimin geldiğine dair bir emare bekliyorum zira ve karışınam gerektiği halde insanların arasına, karışmıyorum hâlâ.

Bundan dolayı bekliyorum burada, yüce dağın başında, tahammülsüz olmayan, sebatkâr olmayan, kurnaz ve küçümser biri gibi, daha çok, sabrı unutmuş biri gibi, – artık "çile çekmediği" için.

Kaderim zira, mühlet veriyor bana: Unuttu mu beni acaba? Sinek mi avlıyor yoksa, büyük bir kayanın gölgesine oturup?

Ve hakikaten, minnettarım ebedi kaderime, beni zorlamadığı için, maskaralık ve hınzırlık yapabilmem için mühlet veriyor bana: Değil mi ki balık tutmak gayesiyle çıkmışım yüce dağın başına!

Bugüne değin yüce dağ başlarında balık tutan olmuş mudur hiç? Burada, zirvede arzuladığım ve yaptığım şey, çılgınlık dahi olsa, orada, aşağıda bekleyişi merasime dönüşmüş ve sararmış ve yeşillenmiş olmaktan –

– beklemekten ötürü burnundan soluyan, dağlarda uğuldayan kutsal bir fırtına, vadilere doğru, "dinleyin, aksi takdirde kırbaçlarım sizi tanrının kırbacıyla!" diye haykıran, tahammülsüz bir kişi olmaktan iyidir.

* Alm. "Werde, der du bist!", İng. "Become what thou art!". (ç.n.)

Böylesi öfkelenmelere kederlendiğimden değil: Bunlar benim için yeterince gülünçler! Ya bugün konuşacak ya da bir daha ağzını açmayacak olan bu büyük gürültülü davullar, şimdi pek sabırsız olsalar gerek!

Halbuki ben ve kaderim – Bugün'e hitap etmiyoruz biz, hitap etmiyoruz Asla'ya da: Konuşmak için sabrımız, zamanımız ve hatta fazla zamanımız var. O zira, gelecektir günün birinde ve çekip gidemeyecektir bir daha.

Günün birinde gelecek ve çekip gidemeyecek olan nedir? Bizim büyük Hazar'ımız* bizim ulu, uzak insanlığın saltanatı, bin yıllık Zerdüşt saltanatıdır –

Ne kadar uzak sayılabilir ki şu "Uzaklık"? Ne kadar alakadar eder ki beni! Lakin tam da bundan ötürü, daha az güvenilir benim için – iki ayağımla emniyetle duruyorum bu zeminin üstünde,

– ebedi bir zemin üstünde, çok eski, sert kayalar üstünde ve tüm rüzgârların, hava şartlarında etkili bir düzenle-

* Öteden beri, Hazarların Türk kökenli olduğuna dair kuvvetli iddialar mevcuttur; güçlü bir medeniyete sahip oldukları ve bilinmeyen sebeplerden dolayı Museviliği seçtikleri söylenir. Hazarlar, Hazar Denizi ile Karadeniz arasında V. yüzyıldan XII. yüzyıla kadar hüküm sürmüşlerdir. İşin tuhafı, herhangi bir soykırıma uğramadan da tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Derler ki bugünkü Doğu Avrupa Musevilerinin önemli bir kısmının kökeni Hazarlardan gelmektedir. Ve yine derler ki Naziler tarafından soykırımına uğrayan İsrailoğullarının ataları, Kafkasya'da ortaya çıkan bu 13. kabileden türemiştir. Arthur Koestler, *On Üçüncü Kabile* adlı eserinde, Yahudilerin *İncil*'de anlatılan bir kabilenin soyundan geldiği yolundaki yaygın inancın, antropoloji ve tarih bilimlerinin bulgularına nasıl ters düştüğünü kanıtlamaya çalışır (Ayrıntılı bilgi için bkz. A. Koestler, *On Üçüncü Kabile*, Çev. Belkıs Çorakçı, Say Yayınları, 2003).

Westfalya'da Katolik bir keşiş olan Christian Druthmar d'Aquitaine'nin belirsiz bir tarihte (864'ten önce) yazmış olduğu *Exposito in Evangilium Mattei* (Havari Mattehus'un *İncil*'inin Açıklaması) adlı kitabında, "Gökkubbenin altında, Hıristiyanların olmadığı uzak bir memlekette Hun soyundan olan Yecüc Mecüc adındaki halkların yaşadığı bir yerde, Gazariler diye bir millet vardır ki onların hepsi sünnetlidirler ve de Yahudiliği tam olarak yerine getirirler" der.

Bu arada; Bizans İmparatoru V. Constantine'in bir Hazar prensesiyle yaptığı evlilikten doğan IV. Leon da, tarihte Hazar adıyla anılır. Constantine, söz konusu evliliği, Hazarlar'ın Arapları yenmesinden hemen sonra (MS 732) yapmıştır. Tuhaf olan, MS 737'deki son savaşı kaybetmeleridir.

Öte yandan; "Hazar" günün birinde gelecek ve çekip gidemeyecek olanı, yani kıyamete değin tutsak edilmiş "iblis" yahut "şeytan"ı, daha doğrusu "kötü"yü de temsil etmekte ve *İncil*'de de geçmektedir. (ç.n.)

yici olarak gelip dağıldıkları ve Nerede? ve Nereden? ve Nereye? diye sordukları, şu en yüce, en sert ilkdağ silsilesinin* üstünde.

Gül burada, gül ey benim aydınlık, kutsal muzipliğim! Bırakıver yüce dağlardan aşağıya o parlak, müstehzi kahkahanı! Yemleyiver parıltılarınla benim için en güzel insan balıklarını!

Ve tüm denizlerde b a n a ait ne varsa ve tüm şeylerde benden ve benim için olan ne varsa – avlayıp tut o n u benim adıma, yukarıya, bana getir onu: Onu bekliyorum, tüm balıkçıların en şirretini!

Dışarı, dışarı çık oltam! İçeri gir, aşağı in, talihimin yemi! Damlat en tatlı damlanı, kalbimin balı! Saplan oltam, tüm kara kederlerin karnına!

Etrafına, engine** bak gözüm! Ah, etrafında ne çok deniz var, ne çok ağaran insan istikballeri! Ve üstümde – nasıl da gülgûn bir sükûnet, nasıl da kaygısız*** bir susma var?

İmdat Feryadı

Ertesi gün Zerdüşt, mağarasının önündeki kayanın üstünde oturuyordu yine, hayvanları ise yeni yiyecek ve yeni bal getirmek için dışarılarda dolaşıyorlardı; zira Zerdüşt, son damlasına kadar tüketmiş ve israf etmişti balı. Lakin Zerdüşt, elinde asâsı, yere düşen gölgesinin şekilleri üzerinden geçip dalgın bir halde düşünürken öylece, – hakikat! Şu ki düşündüğü kendisi ya da gölgesi değildi – birdenbire irkildi ve geri çekildi: Bir başka gölge düşmüştü zira, kendi gölgesinin yanına. Telaşla etrafına bakıp ayağa kalktı, bakın ki şu işe, o kâhin dikilmişti yanına, hani bir defasında kendi sofra-

* "Urgebirge". "Ur", "en eski", "çok", "bozulmamışlık" gibi manalara gelen ya da akraba terimlerinde olduğu gibi bir önceki kuşağı simgeleyen ön ektir; "urmensch"le yakınlık kurarak, "ilkdağ silsilesi" yakıştırması tarafımca yapılmıştır. (ç.n.)

** "Hinaus, hinaus, mein Auge"ye dair zorlayıcı bir yakıştırma. (ç.n.)

*** "Entwölktes" (İng. *unclouded*). (ç.n.)

sında yedirip içirdiği, muazzam yorgunluğun habercisi ve: "Hepsi bir, değeri yok hiçbir şeyin, dünya manasız, bilmek kişiyi boğar." diyen kâhin. Lakin bu esnada değişmişti çehresi kâhinin; ve Zerdüşt, gözlerinin içine baktığında, yüreği bir kez daha ürperdi: Ne de çok kötü haber ve kül rengi parıltılar geçmişti yüzünden.

Zerdüşt'ün ruhunda olup bitenleri sezen kâhin, bu tesiri silmek istercesine, eliyle yüzünü sıvazladı; Zerdüşt de benzerini yaptı. Ve her ikisi bu suretle sükût içinde kendilerini toplayıp kuvvetlendiklerinde, birbirlerini tanımak istediklerinin alameti olarak, el sıkıştılar.

"Hoş geldin," dedi Zerdüşt. "Büyük yorgunluğun kâhini, boşuna olmasa gerek, vaktiyle benim sofra dostum ve misafirim oluşun. Bugün de benimle beraber ye, iç, ve mazur gör şen şakrak bir ihtiyarın sofrada sana refakat etmesini!" – "Şen şakrak bir ihtiyar, öyle mi?" diye karşılık verdi kâhin, başını "hayır" dercesine salladı: "Her kimsen ya da kim olmak istiyorsan ol, ey Zerdüşt, sensin epeydir burada, yücelerden kalan – pek yakında sandalın durmayacak artık karada!" – "Karada mı duruyorum ben peki?" – diye sordu Zerdüşt gülerek. – "Dağının etrafındaki dalgalar," diye karşılık verdi kâhin, "yükseldikçe yükseliyor, büyük ıstırap ve ıstırap kaynağı olan dalgalar, yakında sandalını kaldırıp, sürükleyip götürecekler seni." – Bunun üzerine Zerdüşt sustu ve hayret etti. – "İşitmiyor musun hâlâ hiçbir şey?" diye devam etti kâhin: "derinliklerden yukarılara doğru çağıldayarak yükselen kükreyişi?" – Zerdüşt sustu bir kez daha ve kulak verdi: Tam da bu esnada, uçurumların birbirine attığı ve hiç kimsenin tutmak istemediği uzun, hayli uzun bir feryat işitti; hiç kimse muhafaza etmek istemiyordu onu zira: Bu kadar kötü yankılanıyordu.

"Seni felaket tellalı seni!" dedi nihayet Zerdüşt, "bir imdat feryadıdır bu, bir insan feryadı hem de; siyahi bir denizden geliyor muhtemelen. Lakin bana ne insanların çaresizliğinden! Bana bahşedilen son günaha, – biliyorsun değil mi, ne dendiğini?"

– "Merhamet!" diye karşılık verdi kâhin, coşmuş bir kalple ve iki elini birden kaldırdı – "Ah Zerdüşt, son günahın namına baştan çıkarmaya geldim seni ben!"

Ve henüz bitmişti bu sözler ki bir feryat daha yankılandı, bu defa daha uzun, daha ıstıraplıydı bir öncekinden ve daha yakından geliyordu. "İşitiyor musun? İşitiyor musun, ey Zerdüşt?" diye bağırdı kâhin, "bu feryat sana, seni çağırıyor: Gel, gel, gel; vaktidir, hem de tam vakti." –

Bunun üzerine sustu Zerdüşt, zihni karışmış ve sarsılmıştı; nihayet kendi içinde tereddütler yaşayan biri gibi sordu: "Peki, kim, beni çağırıp duran?"

"Pekâlâ biliyorsun kim olduğunu," diye karşılık verdi kâhin haşince, "ne diye saklarsın kendini? Seni çağıran yüksek insandır."

"Yüksek insan mı?" diye haykırdı Zerdüşt, dehşete kapılarak: "Ne ister? Ne ister? Yüksek insan! Ne arar burada" – ve kan ter içinde kaldı vücudu.

Lakin kâhin, Zerdüşt'ün korkusuna cevap vermedi, bilakis kulak verdi, kulak verdi derinliklere. Ancak sükûnet uzun süre bozulmayınca, bakışlarını çevirdi ve Zerdüşt'ü ayakta durur ve titrer bir halde gördü.

"Ey Zerdüşt," diye başladı konuşmaya, kederli bir sesle: "saadetinden başı dönmüş biri gibi durmuyorsun orada: üzerime düşmemen için raks etmelisin!

Ne var ki sen, önümde raks edip, tüm hünerlerini sergilemek istemiş olsan da: Kimse diyememeli bana: "Bak, burada son neşeli insan raks ediyor!"

Boş yere gelmiş olur bu yücelere, onu burada arayan kişi: Bulsa bulsa mağaralar, kovuklar, saklananlar için saklanacak yerler bulurlar; lakin saadet madeni, hazine odası ve yeni altuni saadet damarları bulamazlar.

Saadet – böylesine gömülmüş ve inzivaya çekilmişlerin yanında nasıl bulunur saadet? Saadet Adaları'nda mı aramalıyım ben son saadeti, uzakta, unutulmuş denizler arasında mı?

Lakin hepsi bir, değeri yok hiçbir şeyin, – aramanın faydası yok, zira Saadet Adaları da yok!"

Böylece içini çekti kâhin, lakin son içini çekmesinde, Zerdüşt yine aydınlandı ve daha bir güvenir oldu kendine, derin bir uçurumdan gelip ışığa ulaşmışçasına nurlandı yine. "Hayır! Hayır! Üç defa Hayır!" diye haykırdı gür bir sesle, ve sakalını sıvazladı, – "ben b u n u daha iyi bilirim! Yine de mevcut Saadet Adaları! Bahsetme o n d a n, ey iç çeken, keder kumkuması!

Ey kuşluk vaktinin yağmur bulutu, o n u n hakkında şırıldamayı kes artık! Kederinden ötürü ıslanmış ve sırılsıklam kesilmiş bir köpek gibi değil miyim hâlâ?

Yine kurulanmak için silkiniyor işte ve kaçıyorum senden: buna şaşma! Kaba mı geliyorum sana? Lakin burası benim sarayım.

Senin yüksek insanına gelince: Pekâlâ! onu, o ormanlarda bir an evvel arayacağım: o r a l a r d a n geliyordu feryadı. Belki de kendisine kötü bir hayvan musallat olmuştur.

O, b e n i m mülkümde: Bir zarar gelmemeli burada ona! Ve hakikaten, pek çok kötü hayvan barınır yanımda." –

Zerdüşt, sözünü bitirince, ayrılmak niyetiyle döndü. Tam da bu an şöyle dedi kâhin: "Ah Zerdüşt, maskaranın tekisin sen!

Epeydir biliyorum; başından atmak istiyorsun beni! Tercih ediyorsun hatta, ormanda hayvanların peşinden koşmayı, benimle kalmaya.

Lakin ne yararı var bunun sana? Akşam vakti beni yine yanında bulacaksın nasıl olsa: Senin mağaranda oturuyor olacağım, bir kütük gibi sabırlı ve ağır – bekleyeceğim seni!"

"Öyle olsun!" diye seslendi Zerdüşt yürürken: "Her n e varsa mağaramda bana ait, bil ki senindir de misafirim!

Lakin orada bal dahi bulacak olursan, ne hoş! Yala onu somurtkan adam,* tatlandır ruhunu. Akşamleyin zira, keyfi yerinde olmayabilir ikimizin de.

– Pek keyifli ve iyi bir ruh hali olmayabilir, gün sona erdi diye! Ve bizzat sen, oynatılan ayı misali, raks etmelisin türkülerim eşliğinde.

İnanmıyor musun? Kafanı mı sallıyorsun? Pekâlâ! Pekâlâ! Koca ayı! Ne var ki ben de – bir kâhinim."

Böyle buyurdu Zerdüşt.

* "Brummbär". Birebir çeviride "homurdanan ayı". (ç.n.)

Krallarla Konuşma

1.

Zerdüşt, dağlarında ve ormanlarında henüz bir saat yol almıştı ki birden tuhaf bir alay çıktı karşısına. Tam da ineceği yoldan taçlar ve erguvani kuşaklarla süslü, flamingo misali iki kral geliyordu: Önlerinde de bir eşek sürüyorlardı. "Ne ararlar benim topraklarımda bu krallar?" dedi Zerdüşt, hayretle kendi kendine ve çarçabuk bir fundalığın arkasına saklandı. Lakin krallar kendisine yaklaşınca, kendi kendine konuşan biri gibi, alçak sesle şöyle dedi: Tuhaf! Tuhaf! Nasıl uyum sağlamış bunlar birbirlerine? İki kral görüyorum – ve yalnız bir eşek!"

Bunun üzerine krallar durdular; gülümsediler, sesin geldiği tarafa doğru baktılar, peşi sıra da birbirlerine, "Böyle şeyleri bizim de düşündüğümüz olur." dedi sağ taraftaki kral.

Soldaki kral ise omuzlarını silkti ve şöyle dedi: "Bu bir keçi çobanı olmalı. Ya da epeydir kayalar ve ağaçlar arasında yaşamış bir münzevi. Cemiyetten uzak kalmak zira, iyi âdetleri de bozar."

"İyi âdet mi?" dedi öteki kral gönülsüzce ve inim inim inledi: "Madem öyle, peki kimden kaçıyoruz biz? "İyi âdet"ten mi? Yoksa "iyi toplum"umuzdan mı?

Hakikaten münzeviler ve keçi çobanları arasında bulunmak, bizim yaldızlı, sahte ve aşırı makyajlı avamlar arasında bulunmaktan daha iyidir. – Her ne kadar kendilerini "iyi topluluk" olarak tanımlasalar da,

– Kendilerine "asil" deseler de. Orada her şey sahte ve çürüktür, bilhassa da kanları, eski hastalıklar ve bunlardan da beter şifacılar yüzünden bozulmuştur.

Bence bunlar arasında yine de en iyisi ve sevimlisi, sağlıklı bir köylüdür; kaba, kurnaz, inatçı ve dayanıklı: Budur bugün geçerli olan en seçkin tavır.

Köylüdür bugün en iyi olan ve hâkim de olmalıdır köylülerin cinsi! Halbuki avam ülkesidir bugünkü – müsaade etmem bundan böyle kendimin kandırılmasına. Avam ancak, şöyle tanımlanır: Yamalı bohça!

Avam-yamalı bohçası: Her şey birbiri içine girmiştir burada, mukaddes ile madrabaz, iyi aile çocuğu ile İsrailoğlu ve Nuh'un gemisinden her türlü hayvan.

İyi âdet ha! Bizde her şey sahte ve bozuk. Kimse hürmet etmesini bilmiyor artık: İşte biz de b u n d a n kaçıyoruz. Süslü, yılışık köpeklerdir bunlar, hurma yapraklarını dahi yaldızlarlar.

Bu tiksinti boğuyor beni, biz krallar dahi sahtekâr kesildik, atalarımızdan yadigâr, eski, sararmış ihtişama bürünüp saklanan biz krallar, en budala ve en kurnaz ve iktidar bezirgânlığı yapan herkese panayır bozukluğu olduk.

Önde gelenler d e ğ i l i z bizler - lakin t e m s i l etmek zorundayız onları: Nihayet usandık ve tiksindik bu sahtekârlıktan.

Kaçıp uzaklaştık biz avamdan, tüm o çığırtkanlardan, eli kalem tutan etsineklerinden, çerçi kokusundan, çırpınıp durma hırsından, nahoş kokan nefeslerden -: Ayıp, avam arasında yaşamak,

- Ayıp, önde gelenleri temsil etmek avam arasında! Ah, tiksinti! Tiksinti! Tiksinti. Artık ne kaldı ki mühim, biz krallarda?"

"Eski hastalığın nüksetti yine," dedi soldaki kral, bu anda, "zavallı kardeşim, tiksinme nöbetin tuttu. Lakin biliyorsun ki dinleyen var bizi."

Bu sözleri, gözlerini açıp can kulağıyla dinleyen Zerdüşt, dikiliverdi ayağa, çıkıp saklandığı yerden, yaklaştı krallara ve şöyle dedi:

"Sizi dinleyenin, sizleri memnuniyetle dinleyenin adına ey krallar, Zerdüşt derler.

Vaktiyle şöyle konuşan Zerdüşt'üm ben: "Krallarda ne kaldı mühim?" Bağışlayın beni, lakin birbirinize "Artık ne kaldı ki mühim, biz krallarda?" dediğinizi işittiğime memnun oldum.

Lakin burası b e n i m krallığım ve benim salahiyetimde olan yer: Ne ararsınız benim krallığımda? Gel gör ki aradığım şeyi, kim bilir belki de siz b u l d u n u z yolda: Yüksek insanı yani."

Krallar bunu işitince, göğüslerine vurdular ve ikisi bir ağızdan dediler ki: "Biz tanındık!

Bu sözün kılıcıyla kalbimizdeki en koyu karanlığı* dağladın. Çaresizliğimizi keşfettin bizim, zira bak! Yüksek insanı buluruz diye yola koyulduk biz –

– bizden yüksek o insanı: Her ne kadar kral da olsak. Ona götürüyoruz bu eşeği. Zira en yüksek insan, en yüksek efendisi olacaktır yeryüzünün.

İnsanoğlunun kaderinde, daha kahredici bir talihsizlik yoktur, yeryüzüne hükmedenler içinde önde gelenler arasında olmamaları kadar. Bundan ötürüdür ki her şey sahte, eğri büğrü ve azmanca olur.

Ve hele onlar, sonuncu insanlar ve insandan çok hayvanlarsa: O vakit avamın değeri yükselir de yükselir ve hatta şöyle söyler avam-fazileti: "Bak, yalnız bendedir fazilet!" –

Neler işitiyorum, diye karşılık verdi Zerdüşt; ne büyük hikmet krallar için! Mest oldum ve hakikaten bir şiir yazmak geldi içimden bunun üzerine: –

– Uyaklı da olabilir bu şiir, herkesin kulağına hitap etmese dahi. Epeydir uzun kulaklara itibar etmeyi unuttum. Pekâlâ! Pekâlâ!

(Tam da bu anda lakin, öyle bir şey oldu ki eşek dile geldi: gayet anlaşılır ve haince bir iradeyle A-İ dedi.)

Vaktiyle – galiba mukaddes miladın ilk yılında –

Şöyle demişti, içtiği şaraptan ötürü sarhoş olan Sibylla:**

"Eyvah, işler karışıyor!

"Yozlaşma! Yozlaşma! Hiç bu kadar yozlaşmamıştı dünya!

"Roma fahişe kesildi, düştü kerhanelere,

"Sezar hayvanlaştı, Yahudileşti – tanrı bile!"

* Kalpteki bu en koyu karanlık, *süveyda* olarak bilinir ve mecazi anlamı da "kalpteki gizli günah" demektir. (ç.n.)

** Sibylla (Sibylle): Eski Yunanda falcı kadın. Başlangıçta tanrının kehanetlerini bildiren rahibelerin adıydı. Zaman içinde bu ad, bütün kâhinlere verilir oldu. İlk Sibylla'nın Herophile adında bir kız olduğu söylenir. Herophile, İda Dağı'nın bir Nymphe'siyle ölümlü bir babadan doğmuştur. Smintheus (adına kurulan tapınak Troas bölgesindedir) ise, Apollon'un biliciliğini yapmaktaymış. Smintheus kalıntıları bugün, Çanakkale Ayvacık ilçesinin Gülpınar bucağındadır. Kaynak: Derman Bayladı, *Mitoloji Sözlüğü*, Say Yayınları, 2005. (ç.n.)

2.

Zerdüşt'ün bu mısraları pek bir hoşuna gitti kralların; sağdaki kral dedi ki: "Ey Zerdüşt, seni görmeye çıkınakla ne iyi etmişiz!

Hasımların zira, seni kendi aynalarında gösterdiler bize: Orada, gülüşün alaycı, çehren şeytaniydi: O kadar ki korktuk senden.

Lakin faydası nedir ki bunun? Vecizelerinle sen her daim kulaklarımıza ve yüreklerimize işledin durdun: Nihayet şöyle dedik: Ne önemi var, nasıl göründüğünün!

Bize şunu öğreteni, d i n l e m e k zorundayız: "Barışı, yeni savaşların müsebbibi* olarak sevmelisiniz, kısa süreli barışı, uzun süreli barıştan daha çok sevmelisiniz hem de!"

Bugüne değin kimse böylesine cengâver sözler söylememiştir: "İyi nedir? Cesur olmak iyidir. İyi bir savaştır, her şeyi kutsileştiren."

Ah Zerdüşt, böyle sözler işittiğimiz vakit, kaynıyordu damarlarımızda atalarımızın kanı: Bu, eski şarap fıçılarına hitabesi gibiydi ilkbaharın.

Kılıçlar, kırmızı benekli yılanlar gibi birbirlerine dolanınca, sefasını sürerlerdi atalarımız hayatın; barış güneşlerinin tümü baygın ve ılık gelirdi, uzun süreli barış ise utanç vesilesiydi.

Nasıl da içlerini çekerdi atalarımız, gördüklerinde yıldırım misali parıltısını, duvarda asılı duran atıl kılıçların. O kılıçlar kadar susamışlarda savaşa. Kan içmek ister kılıç zira ve parıldar şehvetle" – –

– Krallar, atalarının saadetleri hakkında bu tür gevezelikler ederken, Zerdüşt, onları sarakaya almak için azımsanmayacak bir hevese kapıldı: zira kralların yaşlı ve zarif çehreleri, ne kadar barışsever olduklarını belli ediyordu. Lakin kendisini tuttu. "Pekâlâ!" dedi. "Oraya uzanır bu yol, oradadır Zerdüşt'ün mağarası ve uzun olmalı bugünün akşamı! Ancak şimdi, bir imdat feryadı çağırıyor beni, ayırıyor sizden.

Şeref verirler mağarama, oturup beklemek isterlerse eğer krallar: ancak, hiç şüphesiz, uzun süre beklemek zorunda kalacaklar.

* Müsebbip: Sebep olan, icat eden. (ç.n.)

Bundan böyle! Ne yapmalı? Daha iyi nerede öğrenir insan beklemeyi, bugün, saraylarda olduğundan? Ve bugün, kralla-ra kalmış yegâne fazilet – ibaret değil mi: bekleme– b e c e r i-s i n d e n?"

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Sülük

Ve Zerdüşt, düşünceli düşünceli ilerledi ormanın derin-liklerinde ve geçti balçıklı toprakların kenarından; gel gör ki çetin meseleler hakkında düşünen her kişinin başına geldiği gibi, farkında olmaksızın bir insanın üstüne bastı. Ve bak şu işe ki bir anda acı dolu bir çığlık, ilki beddua ve yirmi beter küfür fışkırıverdi yüzüne: Öyle ki dehşetinden asâsını kaldır-dı ve üstüne bastığı adama vurdu. Lakin çarçabuk aklını ba-şına devşirdi ve güldü kalbi, biraz evvel yaptığı çılgınlığa.

"Affet beni," dedi, üzerine bastığı, bundan ötürü de hid-detle doğrulup oturan adama, "affet, lakin ilkin dinle, anla-tacağım meseli.

Tenha bir yolda, uzak şeyler tahayyül eden bir seyyah, far-kında olmaksızın basarsa eğer, uyuyan bir köpeğin, güneşte uzanmış bir köpeğin üstüne:

– Nasıl ikisi de can havliyle yerlerinden fırlayıp, saldırır-larsa birbirlerine, ödleri kopmuş iki mahluk misali, – aynen öyle yaptık biz de.

Ve yine de! Ve yine de – az kalsın, okşayacaklardır birbirle-rini, bu köpekle bu münzevi kişi! Halbuki her ikisi de – mün-zevi!"

– "Kim olursan ol," dedi, üstüne basılan, hâlâ öfkeliydi, "yalnız ayağınla değil, anlattığın meselle de çiğniyorsun beni!

Bak bakalım, köpeğe benzer yanım var mı? – oturan adam, bu esnada doğruldu, çıplak kolunu balçıktan çıkardı. Uzanmış yatıyordu zira, bataklık vahşileri için pusuya yat-mış biri gizlenmiş ve fark edilmeyecek bir halde.

Dehşet içinde, "Mamafih, ne halt ediyorsun sen?" diye bağırdı Zerdüşt, kan aktığını görmüştü zira, çıplak kolun üstünden, – "neyle karşılaştın sen? Ey bahtsız, kötü bir hayvan tarafından mı ısırıldın?"

Kolu kanayan adam güldü, hâlâ öfkeliydi, "Seni alakadar etmez bu!" dedi ve yoluna devam etmek istedi. "Ben burada, yuvamdayım ve burası benim mekânım. Burada, dileyen, istediğini sorabilir bana: Lakin bir mankafaya nadiren karşılık veririm."

"Yanılıyorsun," dedi Zerdüşt, merhametle ve sıkıca tuttu adamı, "yanılıyorsun: Yuvan değil burası, benim ülkemdesin; zarar gelsin istemem kimseye burada.

Lakin sen, nasıl istersen öyle tanımla beni, – ben, olmam gereken kişiyim. Zerdüşt diye tanımlarım kendimi.

Pekâlâ! Şuradan yukarı uzanan yol, Zerdüşt'ün mağarasına çıkar: Uzak değildir, – beklemek istemez misin yanımda, yaralarının iyileşmesini?

Ey bahtsız kişi, yaşadığın müddetçe, berbat şeyler gelmiş başına: İlkin hayvan ısırmış seni ve peşi sıra, – üstüne basıldı." –

Üstüne basılan adam, Zerdüşt'ün adını duyar duymaz, değişmeye başladı. "Neler oluyor bana?" diye bağırdı, "bu hayatta beni bu adam, yani Zerdüşt kadar ve kanla beslenen şu hayvan yani sülük kadar düşünen kim var ki?

Balıkçı misali uzanmıştım, şu bataklığın kıyısına, sülük uğruna ve o sülük de uzattığım kolumu, emmişti on defa, tam da bu esnada, hepsinden güzel bir sülük, yani Zerdüşt'ün ta kendi, kanımı emmek için soktu beni.

Ey talih! Ey mucize! Şükürler olsun, beni bu bataklığa çeken güne! Şükürler olsun, bugün hayatta olan hacamat şişelerinin en iyisi, en canlısına; şükürler olsun büyük vicdan sülüğü Zerdüşt'e!" –

Böyle konuştu üstüne basılan adam ve Zerdüşt onun bu sözleri, zarif ve saygılı tavrından ötürü mutluluk duydu: "Kimsin sen?" diye sordu ve elini uzattı, "çok şey var ikimiz arasında aydınlatılıp açıklanması gereken: Lakin berrak, aydınlık bir gün, doğmak üzere sanki."

Kendisine soru sorulan adam, "Manen vicdan sahibiyim ben," diye karşılık verdi, "ve ruh meselelerinde benden daha ihtimamlı, daha mahdut* ve daha haşini yoktur, tüm bunları kendisinden öğrendiğim Zerdüşt dışında.

Pek çok şeyi yarım yamalak bilmektense, hiç bilmemek daha iyidir! Başkalarının fikirleriyle bilgelik mertebesine ermektense, bileğinin hakkıyla divane olmak daha iyidir! Ben – kökenine bakarım her şeyin:

– Ha küçük olmuş, ha büyük, ne fark eder ki? Ha bataklık denmiş adına, ha cennet? Kâfidir bana, avuç içi kadar toprak: yeter ki sahiden toprak ve yer olsun!

Avuç içi kadar bir toprak: Üstünde durulabilir kişi bunun da. Hakiki malumat sahibi–mahir kişi** için daha büyük ve daha küçük diye bir şey yoktur."

"O halde sen, sülük hakkında malumat sahibi olan mısın?" diye sordu Zerdüşt; "ey vicdan sahibi, sülüğü dahi, tektik mi etmektesin son menşeine kadar?"

"Ah Zerdüşt," diye karşılık verdi üstüne basılan, "bu uçsuz bucaksız bir uğraş olurdu, nasıl üstesinden gelirdim bunun!

Lakin benim ustası ve uzmanı olduğum şey, beynidir sülüğün: – Budur, benim dünyam!

Ve bu da bir dünyadır! Affet beni, eğer gururum dile gelirse burada, lakin emsalim yoktur benim bu konuda. Bundan ötürü demekteyim: "Burada, yuvamdayım ben."

Sülüğün beyni, bu tek şeyin peşinden, kaç zamandır koşmaktayım, kaçıp gitmesin diye elimden şu kaygan hakikat! Burasıdır benim dünyam!

– Bundan ötürüdür ki bir kenara attım öteki şeyleri, bundan ötürüdür ki umursamadım öteki şeyleri; ve irfanımın dizi dibinde ikamet eder kara cahilliğim.

* Mahdut: 1.) Çevrilmiş, sınırlanmış; 2.) *mec.* Dar, basit. (ç.n.)

** "Malumat sahibi–mahir kişi" yakıştırması (!), Almancadaki "Wissen–Gewissenschaft", İngilizcedeki "knowing–knowledge" benzeri ses ve mana uyumunu Türkçeye taşıma çabası olarak görülmeli. (ç.n.)

Bir tek şey bilmemi, onun dışında başka bir şey bilmememi ister ruhumun vicdanı: Tiksindirir beni, her türlü yarım bilgi ve tüm müphem, muallakta kalan, kişiyi kendinden geçiren şeyler.

Dürüstlüğümün bittiği yerde körümdür ve kör olmak isterim. Lakin bilmek istediğim yerde de dürüst olmak isterim, – yani haşin, ihtiyatlı, mahdut, zalim ve müsamahasız.

Ah Zerdüşt, vaktiyle s e n , şöyle demiştin: "Ruh, hayatın ta kendisine saplanan hayattır – bu, senin öğretine sevk ve cezp etti beni. Ve hakikaten, kendi kanımla çoğalttım kendi bilgimi!"

– "Müşahede ettiğim kadarıyla," diye söze karıştı Zerdüşt; vicdan sahibinin zira, çıplak kolundan kan akmaktaydı. On sülük birden zira, ısırmıştı bu kolu.

"Ah müşkülpesent adam, şu müşahede ettiğim, ne çok şey öğretiyor bana, yani bizzat sen! Ve kim bilir, belki de her şeyi dökmemeliyim senin müsamahasız kulağına!

Pekâlâ! Böyle ayrılalım burada! Lakin tekrar görmek isterim seni. Şuradan yukarı uzanan yol mağarama çıkar: Bu gece orada benim makbul misafirim ol!

Telafi etmek isterim, Zerdüşt üstüne basarken çektiğin acıyı: Bu konu hakkında düşünmekteyim. Lakin şimdi bir imdat feryadı çağırıyor beni, ayırıyor beni senden."

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Büyücü

1.

Zerdüşt, bir kayanın etrafını dönmüştü ki kendinden biraz aşağıda ve aynı yolun üstünde, kolunu bacağını kudurmuş gibi sallayan ve nihayet karnı üstüne düşen birine rast geldi. "Dur!" dedi Zerdüşt o vakit gönlüne, "bu olsa gerek, yüksen insan, ondan çıkmış olmalı şu dehşetengiz imdat feryadı; – görmek istiyorum, yapabileceğim bir şey var mı." Lakin Zerdüşt, adamın yattığı yere doğru koştuğunda, karşısında sabit bakan, ihtiyar bir adam buldu ve ne kadar uğraştıysa da onu doğ-

rultmak ve ayağa kaldırmak için, muvaffak olamadı! Hatta bahtsız kişi, yanında birinin bulunduğunun dahi farkında değildi; bilakis, dünya tarafından terk edilmiş ve bir başına bırakılmış gibi tesirli el kol hareketleri yaparak, etrafına bakınıyordu. Fakat nihayet, pek çok titreme, çırpınma ve büzülmeden sonra şöyle sızlanmaya başladı:

Kim ısıtır beni bir daha, kim sever?
Uzat sıcacık ellerini!
Uzat gönül mangallarını!
Boylu boyunca uzanmış, ürperti içinde
Yarı ölüler gibi, ayakları ovuşturulan,
Sarsılmışım ah! bilmediğim bir yüksek ateşten ötürü
zangır zangır titrerken, buzdan oklarla
avlamışsın beni, düşünce!
Nitelendirilemez! Gizli kapaklı! Tüyler ürpertici!
Sen, bulutların ardındaki avcı!
Şimşeklerin yüzünden hasta düşmüşüm,
sen istihzalı göz, bana karanlık bakışlar atan!
Yatıyorum öylece,
kıvrılmış, iki büklüm, acısını çekmiş olarak
tüm ebedi ezaların,
vurulmuş olarak,
sayende, zalim avcı,
ey meçhul – tanrı...

Derine vur!
Vur bir kez daha!
İtip kakala, parçala bu yüreği!
Bu eza da neyin nesi
uçları körelmiş oklarla?
Neyi dikizliyorsun yine
yorgun düşmedin mi insana verdiğin ezadan,
eziyet etmekten haz alan tanrı şimşeği gözlerle?
Öldürmek değil istediğin,
yalnızca zulüm, zulüm?
Maksadın ne – beni üzmek mi,
sen, eziyet etmekten haz alan meçhul tanrı?

Ha ha!
Gizlice sokuluyorsun, sürüne sürüne
böylesi bir geceyarısında?..
Nedir istediğin?
Konuş!
İtip kakıyorsun beni, sıkıp sıkıştırıyor –
Ha! Yakınsın, hem de çok!
Duyuyorsun soluğumu,
kulak misafiri oluyorsun yüreğime,
sen, ey kıskanç!
– hal böyleyken kıskançlık niye?
Defol! El sürme!
Ne için bu merdiven?
Girmek mi istiyorsun içeri,
tırmanmak yüreğime,
en mahrem
düşüncelerime tırmanmak?
Utanmaz! Meçhul! Hırsız!
Çalmak istediğin ne?
Duymak istediğin ne?
Yapmak istediğin eza ne,
ey zalim!
Ey – Cellat Tanrı!
Yoksa, bir köpek gibi,
yuvarlanmam mı gerekiyor önünde?
Uzatıp patilerimi, kendimden geçerek
sevginle – kuyruk mu sallamalıyım?
Nafile!
İğnele habire!
Zalim diken!
Köpeğin değil – avınım senin yalnızca,
zalim avcı!
Senin en gururlu esirin,
bulutların ardındaki eşkıya...
Konuş artık!
Sen şimşeklerin ardına saklanan! Meçhul! konuş!
Ne istiyorsun, yol kesen haydut, benden?..

Ne?
Fidye mi?
Fidye olarak ne istiyorsun?
Fazla talepte bulun – bu okşar gururumu!
Ve kısa kes – bu da okşar öteki gururumu!

Haha!
Beni – mi istiyorsun? Beni?
beni – bir bütün olarak?..

Haha!
Zulmediyorsun ya, ey deli, zulmün,
kırıyor gururumu?
Bana sevgini bağışla – başka kim ısıtır ki beni bir daha?
başka kim sever?
Uzat sıcacık ellerini,
uzat gönül mangallarını,
uzat bana, yalnızların en yalnızına,
buz, ah! Yedi kat buz
düşmanları özlemeyi öğreten,
uzat, evet, bağışla
zalim düşman,
bana – kendini!..

Bundan ötürü!
Kaçıyor bizzat kendisi,
benim biricik suç ortağım,
benim yüce düşmanım,
benim meçhulüm,
benim Cellat Tanrım!..
Hayır!
Dön artık! –
Kabulümsün tüm ezanla!
Göz yaşlarım boşalıyor
bu boşalış sana
ve yüreğimin son alevi
aydınlatıyor seni.
Lütfen, dön artık,
Benim meçhul tanrım! Benim acım!
Benim son – talihim!..

2.

– Ancak burada, Zerdüşt daha fazla tutamadı kendini; asâsını eline aldı ve var gücüyle sızlanan kişiye vurdu. Öfkeli bir gülüşle "Dur artık," diye bağırdı, "dur artık, ey şaklaban! Ey kalpazan! Tepeden tırnağa yalancı! İyi bilirim seni ben!

Dur hele, şimdi ısıtırım senin ayaklarını, ey uğursuz büyücü, pek iyi anlarım bu işten, senin gibileri – tutuşturmaktan!"

– "Bırak," dedi ihtiyar adam ve sıçradı yerden, "vurma artık, ey Zerdüşt! Sırf oyun olsun diye yapıyordum öyle!

Sanatımın gereğidir böylesi şeyler; bir oyunla denemek istedim seni! Ve doğrusu, gizli maksadımı iyi anladın!

Lakin sen de – öyle ehemmiyetsiz bir örnek vermedin ya kendinden: Sen haşinsin, ey bilge Zerdüşt! Sıkı vuruyorsun "hakikat"lerinle, asân söyletti bana – bu hakikati!"

– "Yaltaklanma," diye karşılık verdi Zerdüşt, öfkeli ve kaşları çatıktı hâlâ, "tepeden tırnağa şaklabansın! Sahtesin sen: Nasıl olur da söz edersin – hakikatten!

Tavusların tavusu seni, seni kibir deryası, nasıl bir oyundu bana oynadığın, ey uğursuz büyücü; kime inanmalıyım, sen böyle sızlanırken?"

"Ruh tövbekârını," diye karşılık verdi ihtiyar adam, – "buydu – oynadığım oyun; sen bulmuştun vaktiyle bu sözü –

– ruhunu, eninde sonunda kendi aleyhine çeviren şairi ve büyücüyü, kem gözleri ve kara vicdanından ötürü donmuş, dönüşmüş kişiyi oynadım.

Ve kabul et artık şunu: Hayli zaman aldı, ey Zerdüşt, sanatımı ve yalanımı fark etmen! İki elinle başımı tuttuğun vakit, inanmıştın çaresizliğime, –

– "sevgiden nasibini alamamış pek, nasibini alamamış" diye sızlandığını duydum. Pek sevindi, içimdeki hainlik, seni bu derece aldatabilmiş olmama."

"Benden daha zeki olanları aldatmış olabilirsin." diye karşılık verdi Zerdüşt haşince. "Sakınmam sahtekârlara karşı kendimi, mecbur değilim ihtiyatkâr olmaya: Böyle olsun ister kaderim benim!

Lakin sen – mecbursun aldatmaya: Bu kadar tanırım seni! Mecbursun sen daima iki, üç, dört, beş manalı olmaya. Az evvel itiraf ettiğin şey dahi, benim için ne yeterince doğru ne de yeterince yalan.

Ey adi kalpazan, başka türlü olman mümkün mü? Çıplak görünmek zorunda kalsan hekime, allayıp pullarsın sen hastalığını dahi.

Az evvel, "sırf oyun olsun diye yaptım" dediğin vakit dahi, yalanını böyle allayıp pulladın. Fakat bunda ciddi bir taraf da vardı. Bir miktar ciddiyet söz konusudur bunda, değil mi ki ruhun tövbekârlarına özgü bir şey var sende!

Pekâlâ anlıyorum seni: Herkesi büyüleyen kişi olmuşsun; ancak kendine karşı kullanacağın bir yalan ve hile kalmadı – sen kendini büyüleyemezsin!

Tiksintiyi, yegâne hakikat olarak biçtin. Bundan böyle hiçbir sözün doğru değil, lakin ağzın öyle mi: Nitekim tiksintidir, ağzına yapışmış olan." – –

– Küstahça, "Sen de kimsin, öyle!" dedi, ihtiyar büyücü, bu esnada, "kim cüret edebilir benimle, bugün hayatta olanların en yücesiyle konuşmaya?" – ve Zerdüşt'e doğru yeşil bir yıldırım fırladı gözlerinden. Lakin çok geçmeden bir kez daha değişti ve üzgün bir halde şöyle dedi:

"Ah Zerdüşt, usandım artık, tiksiniyorum sanatımdan, yüce değilim ben, neden gizliyorum ki hakiki hislerimi! Lakin âlâsını bilirsin sen – yücelik arayışındayım ben!

Yüce birisi gibi görünmek istemiştim ve inandırdım da pek çoğunu: Lakin bu yalan benim takatimi aştı. Helak oldum bu yüzden.

Ah Zerdüşt, benim her şeyim yalan; lakin helak olduğum– bu benim helak oluşum, hakikidir."–

"Onurlandırır bu seni," dedi Zerdüşt, hüzünlü bir halde ve bakışlarını kaydırarak, "onurlandırır seni, yücelik peşinde koşman, lakin ihanet de eder sana. Sen yüce değilsin.

Seni uğursuz, ihtiyar büyücü, senin en iyi ve en samimi ve benim de hürmet ettiğim tarafın, kendinden usanman ve şunu diyebilmendir: "yüce değilim ben"

Budur sebebi, sana ruhun tövbekârı olarak hürmet etmemin: ve yalnız bir lahza dahi sürse, o an için olsun – sahihtin.

Lakin söyle, ne arıyorsun benim ormanlarım ve kayalıkların arasında? Ve kendini yoluma atmakla, ne tür bir sınava tâbi tuttun beni? –

– Neyimi denedin benim?" –

Böyle buyurdu Zerdüşt, gözleri kıvılcımlıydı. İhtiyar büyücü bir müddet sustu, sonra dedi ki: "Denemek mi seni? Ben – arıyorum sadece.

Ah Zerdüşt, ben sahih, adil, basit, içinde şüphe beslemeyen, her türlü dürüstlükten nasibini almış, bilgeliğin küpünü, bilginin kutsal kişisini, en yüce insanı arıyorum!

Ah Zerdüşt, bilmez misin sen bunu? Ben Zerdüşt'ü arıyorum."

– Ve bu esnada, uzun müddet çıt çıkmadı, ikisi arasında; lakin Zerdüşt, kendi içine dalıp gözlerini kapadı. Ama sonra muhatabına dönerek, büyücünün elini tuttu, gayet kibar ve kancıkça şöyle dedi:

"Pekâlâ! Şu yoldan çıkılır oraya, oradadır mağarası Zerdüşt'ün. Bulmak istediğin kişiyi orada arayabilirsin.

Ve akıl danış hayvanlarıma, kartalımla yılanıma: Yardım ederler aramana. Lakin büyüktür benim mağaram.

Bana gelince – henüz yüce bir kişi görmedim ben. Pek keskin değildir gözleri, en duyarlı kişilerin dahi, bugün yüce olanı görme hususunda. Burası, avam tabakasının ülkesidir.

Nice kişiler gördüm, gerinip şişirilen ki halk bağırmaktaydı onlara şu şeklide: "Bak işte, bir yüce insan!" Lakin körükler neye yarar? Nihayet yerinde yeller eser.

Çatlar nihayet, kendini pek fazla şişiren kurbağa: O vakit çıkar yel. Şişmiş karına bir şey saplamak, terbiyeli eğlence diye buna derim ben. Haberiniz ola, ey delikanlılar!

Bu, avam tabakasının günüdür: Kim bilebilir artık, büyük ne, küçük ne? Kim koşar peşinden büyüklüğün coşkuyla? Sadece bir divane: Divaneler üstesinden gelir.

Seni tuhaf divane, yüksek kişileri mi aramaktasın? Kim öğretti sana bunu? Vakti mi bugün bunun? Ah berbat kâşif, ne diye – sınava çekersin beni?" – –

Böyle buyurdu Zerdüşt, gönlü ferah bir şekilde, gülerek dere tepe* düz gitti.

* "Fürbass". (ç.n.)

Emekli

Lakin Zerdüşt, büyücüden kurtulalı çok olmamıştı ki yürüdüğü yolun üstüne oturmuş birini gördü yine, pek iştahlıydı nitekim, bu uzun boylu, kara kuru, bezgin, beti benzi atmış adam: Pek fazla kedere vesile oldu b u a d a m. "Eyvah," dedi, gönlüne: "Maskeli sefalet oturuyor karşımda. Zannım o ki rahip soyundan birisi: Ne işleri var bunların b e n i m ülkemde?

Nasıl! Tam şu büyücüden yakamı kurtardım derken, yoluma bir başka karabüyücü* mü çıkmak zorundaydı?

– Herhangi bir büyü üstadı, dokunmaya mahir; tanrının lütfuna mahzar olmuş karanlık bir keramet ehli: Şeytan görsün yüzünü!

Lakin şeytan bulunması lazım gelen yerde değildir hiçbir vakit: Daima geç kalır, o melûn cüce, o melûn topal!" –

Zerdüşt, böyle sövdü içinden sabırsızca ve başını diğer yana çevirerek kara adamdan sıyrılıp gitmek istedi: Lakin umduğu gibi olmadı iş. Oturan adam zira o esnada kendisini görmüştü bile; ummadığı bir bahtiyarlığa kovuşmuş biri gibi yerinden fırlamış ve Zerdüşt'ün yanına gelmişti.

"Ey seyyah, kim olursan ol," dedi adam, "yolunu şaşırmış bir ihtiyara, bir arayıcıya, başına her an bir felaket gelebilecek kişiye yardım et!

Bu âlem yabancı ve uzak bana; yabani hayvanların uluduğunu da duydum; beni koruyacak kimse – burada değil artık.

Ben o son dindar adamı arıyorum, ormanında tek başına yaşamış, bugün cümle âlemin bildiğini henüz işitmemiş kişiyi, o mukaddes ve o münzeviyi arıyorum."

"Bugün cümle âlemin bildiği şey n e d i r?" diye sordu Zerdüşt. "Vaktiyle cümle âlemin inandığı o eski tanrının artık ölmüş olduğu mu?"

* "Schwarzkünstler", "kara sanat"tan anlayan büyü üstadı (Alm. *Hexenmeister*) manasına gelen eski bir tabir; başka okumalara da müsait bir yapı arz eder: Corvinus'a göre *necromanticus* [cesetlere bakarak kehanette bulunan kâhin]; Hulsius'a göre *nomenclator* [efendisine karşılaştıkları kimsenin adını söyleyen köle]; Krammer'e göre *stregone* [erkek falcı]. Kara sanat'tan kasıt, büyü yoluyla iblise (ya da şeytana) ulaşma, onun da katkılarıyla dünyevi hedefe ermedir. *Goetie* olarak da bilinir. *Faust*'a göndermedir. (ç.n.)

İhtiyar adam, "Sen söyledin işte," dedi kederli bir halde. "Ben bu eski tanrıya son nefesine kadar hizmet ettim.

Lakin şimdi emekli oldum, artık efendim yok ama yine de özgür değilim ve artık tek bir an dahi neşeli değilim, hatıralarım dışında.

Bundan ötürü çıktım bu dağlara; ihtiyar papa ve kilise pederine yakışır bir şenlik yapayım diye sonunda: Zira bilmelisin ki, ben son papayım! - dindar hatıralar ve dini ayinlerin yer aldığı bir şenlik.

Ne var ki ölmüş o da, o en dindar adam, tanrısına daima ilahiler söyleyerek ve inleyerek öven ormandaki o aziz.

Kendisini bulamadım, kulübesine nihayet gittiğimde, yalnız ölümüne uluyan iki kurt gördüm kulübede, - zira tüm hayvanlar severdi kendisini. Bunun üzerine uzaklaştım oradan.

Demek ki ben, bu ormanlarla dağlara boş yere çıktım, öyle mi? O vakit başka birini, tanrıya inanmayanların en dindarını aramaya karar verdi gönlüm, - Zerdüşt'ü aramaya!"

Böyle buyurdu ihtiyar ve karşısındakine keskin gözlerle baktı. Zerdüşt ise ihtiyar papanın elini tuttu ve hayranlıkla seyretti onu.

Bunun üzerine, "Bak şuna, ey muhterem kişi," dedi sonra, "ne güzel ve uzun bir el! Bu, daima ihsanda bulunmuş birinin eli. Şimdi, aradığın adamı, beni, yani Zerdüşt'ü tutuyor.

O benim, kâfir Zerdüşt'ün ta kendi: "Benden daha kâfir kim var ki haz alayım öğretisinden" diyen. -

Böyle buyurdu Zerdüşt ve bakışlarıyla ihtiyar papanın fikirlerini ve niyetini anlamaya çalıştı. Nihayet öteki şöyle dedi:

"Onu en çok sevmiş ve ona sahip olmuş kişi, onu ziyadesiyle kaybetmiş olandır şimdi -:

- Bak, ikimizin en kâfiri ben değil miyim şimdi? Lakin kimi mutlu eder ki bu?" -

Derin bir suskunluktan sonra, "son nefesine kadar hizmet ettin demek ona?" diye sordu Zerdüşt, düşünceli düşünceli. "biliyor musun nasıl öldüğünü? Doğru mu, söylendiği gibi, onu merhametin boğduğu,

– insanı çarmıha asılı görüp buna tahammül edemediği ve insanlara beslediği sevginin onun cehennemi ve nihayetinde ölümü olduğu doğru mu?" – –

Lakin ihtiyar papa karşılık vermedi, çekingen davranarak yana baktı, ıstıraplı ve kasvetli bir ifadeyle.

Uzun uzun düşündükten sonra, "Bırak gitsin," dedi Zerdüşt, ihtiyar adamın gözlerine içine bakarak.

"Bırak gitsin, kendinde değil zaten. Ve her ne kadar onurlandırsa da seni, bu ölümün ardından yalnız iyi şeyler söylemen, benden çok daha iyi bilmektesin, onun kim olduğunu ve ne tuhaf yollardan geçtiğini."

"Üç göz huzurunda konuşurken," dedi ihtiyar papa keyiflenerek (zira bir gözü kördü), "tanrıyla ilgili konularda, Zerdüşt'ten daha aydınımdır – ve öyle de olmalıdır.

Yıllarca hizmet etti ona sevgim ve iradem, onun iradesini takip etti her şeyde. Lakin iyi bir uşak, efendisine ait her şeyi bilir hatta efendisinin kendisinden gizlediklerini bile.

Saklı bir tanrıydı o, tepeden tırnağa sır dolu. Hakikaten, oğlunu dahi esrarengiz yollarla edindi. Zina durur onun imanının kapısında.

Onu sevginin tanrısı olarak övenler, sevgiyi yeterince yüksek görmeyenlerdir. Hâkim de olmak istememiş miydi bu tanrı? Lakin seven, mükâfat ve mukabele beklemeksizin sever.

Bu doğulu tanrı, gençliğinde haşin ve kindardı ve bir cehennem inşa etmişti gözdelerini eğlendirmek için.

Nihayet lakin, ihtiyarladı ve yumuşak, olgun ve merhametli, babadan ziyade dedeye hatta daha çok sendeleyen nineye benzedi.

Oturur orada, sobanın yanı başında, güçten düşmüş bacaklarını ovardı, dünyadan bezmiş; irade yorgunu biri olarak ve nihayet o pek büyük merhameti yüzünden boğuldu gitti günün birinde." –

"Ey ihtiyar papa," dedi Zerdüşt, "gözlerinle gördün mü bunu? Pekâlâ şu şekilde de gelişmiş olabilir: Öyle ve böyle de: Tanrılar, öldükleri vakit, türlü ölümlerle ölürler daima.

Lakin pekâlâ! Öyle veya böyle, öyle ve böyle – öldü ya. Pek hitap etmezdi o kulak ve göz zevkime, fena bir şey söylemek istemiyorum ardından.

Bakışlarında pırıltı, sözlerinde samimiyet olan herkesi severim ben. Lakin o – senin de bildiğin gibi, ihtiyar papa, senin soyuna, rahiplerin soyuna has bir şey vardı onda – türlü manalara gelirdi o.

Müphem biriydi de. Nasıl da kızardı bize, öfkeyle yatıp öfkeyle kalkan,* kendisini fevkalade anlamadık diye. İyi de neden açık seçik konuşmazdı ki?

Ve kabahat kulağımızdaysa, neden kendisini iyi işitemeyen kulaklar veriyordu bize? Diyelim ki balçık tıkalı kulaklarımıza, tamam! Onu oraya tıkan kim peki?

Nice şeyi fena yarattı bu acemi çömlekçi!** Lakin fena oldular diye, kendi beceriksizliğinin hıncını çömleklerden ve yarattıklarından almaya kalkması – z e v k e h l i n e karşı işlenen bir günahtı.

Dindarlıkta dahi bir zevk sahipliği bulunur: şöyle der nihayet: "Uzaklaş b ö y l e s i tanrılardan! İyisi mi tanrı olmasın, iyisi mi kendi kaderini yumruğunla yaz, iyisi mi divane ol, iyisi mi tanrı ol."

– "Neler duyuyorum?" dedi ihtiyar papa, kulak dikerek: "Ah Zerdüşt, bu inançsızlığınla, sandığından çok daha dindarsın! İçindeki herhangi bir tanrı, döndürmüş seni bu tanrıtanımazlığa."

Dindarlığın ta kendisi değil mi seni artık tanrıya inanmaktan alıkoyan? Ve senin aşırı dürüstlüğün, seni iyinin ve kötünün ötesine gönderecek daha!

Gör artık, senden esirgenen ne kalmış? Gözlerin, ellerin ve ağzın var ki hepsinin de nasibi, ezelden beri kutsamaktır. Kutsamak, yalnız elle olmaz.

En tanrıtanımaz kişi olmak istesen dahi, yanında, uzun kutsamaların gizli, kutsal, tatlı kokusunu alıyorum: Bu, hem hoşuma gidiyor hem de acı veriyor bana.

* "Zornschnauber"e dair zorlayıcı bir betimleme. (ç.n.)

** Platon'un örnek devleti, "hâkim", "asker" ve "çömlekçi"den oluşmaktaydı; ilki devleti yönetip adaleti temin eder, ikincisi onu korur, üçüncüsü de tüm bunları yapacak olanları beslerdi. Mülk hakkı, yalnız çömlekçilere tanınmıştı (ancak satma hakkına sahip değildiler). Diğer iki sınıf, saadeti jimnastik ve müzikte bulurken, çömlekçilerin payına, evrensel saadet, başka bir deyişle adil ve iyi yönetilmek düşerdi. Nietzsche'nin "çömlekçi"si, açık seçik belirtildiği gibi 'Tanrıdan başkası değildir; ne var ki pekâlâ ilk ütopya olarak kabul edilebilecek *Devlet*'e ilişkin bir gönderme olarak da okumak mümkündür! (ç.n.)

Ah Zerdüşt, bırak da konuğun olayım, yalnız bir geceliğine! Daha huzurlu olamam, dünyanın hiçbir yerinde, senin yanında olduğumdan." –

"Âmin! Böyle de olmalı!" dedi Zerdüşt, muazzam bir şaşkınlık içinde, "bu yol oraya ulaşır, oradadır mağarası Zerdüşt'ün.

Ey muhterem kişi, şüpheniz olmasın, memnuniyetle refakat etmek isterim size, oraya kadar, dindarların tümünü severim zira. Lakin şimdi imdat feryadı çağırıyor beni alelacele ve ayırıyor senden.

Benim topraklarımda, kimsenin başına bir bela gelmemeli; iyi bir limandır mağaram benim. Ve en çok, kederlileri emin diyarlara çıkarmak ve kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak isterim.

Lakin s e n i n melankolini kim kaldırabilir ki omzumdan? Bundan ötürüdür ki pek bitkinimdir. Hayli uzun, sahiden de beklemek istiyoruz, ta ki biri gelip senin tanrını uyandırana dek.

O eski tanrı zira, hayatta değil artık: Hakikaten öldü o." –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

En Çirkin İnsan

– Ve yine Zerdüşt'ün ayakları dağları ve ormanları aştı ve gözleri bir şeyler aradı durdu, lakin bu gözlerin görmek istediği, hani şu büyük ıstırap çeken ve imdat feryadı atan kişi, hiçbir yerde yoktu. Ancak tüm yol boyunca gönlü neşeli, içi minnetle doluydu. "Bugün," dedi, "bazı iyi şeyler armağan etti bana, berbat başlamasına rağmen! Ne tuhaf kişilerle muhatap oldum, başkaları hakkında konuşan!

Uzunca bir süre, has tahıl tanelerini çiğner gibi çiğneyeceğim onların sözlerini bundan böyle; o taneleri zerrelere ayırıp öğütmeli dişlerim, ta ki süt misali, ruhuma akıncaya değin!" –

Ancak yol yine bir kayaya dolanınca, birdenbire değişti manzara ve bir ölüm diyarına giriverdi Zerdüşt. Burada siyah ve kızıl kayalıklar yükseliyordu yukarı doğru: Ne ot, ne ağaç, ne de kuş sesi vardı. Burası, tüm hayvanların, en vahşilerin dahi çekindikleri bir vadiydi. Yalnız bir tür çirkin, kalın ve yeşil yılanlar, ihtiyarladıklarında ölmek için gelirlerdi buraya. Bundan ötürüdür ki bu vadiye çobanlar şu adı vermişlerdi: Yılan Ölümü.

Lakin Zerdüşt, karanlık hatıralara daldı, bu vadiye daha önce de geldiğini sanıyordu zira. Ve pek çok ağırlık çökmüştü zihnine, böylece daha ağır yürümeye başladı ve giderek daha da ağırlaştı ve nihayet durdu. Lakin gözünü açtığında, insan suretinde, ancak insana pek az benzeyen, tarifi müşkül birini, yolun üzerinde otururken gördü. Ve Zerdüşt, böylesi bir şeyi, gözleriyle görmekten büyük utanç duydu ansızın: Ak saçlarına kadar kızarmış bir halde, bakışlarını kaçırdı ve bu tekinsiz mekânı terk etmek için ayağını kaldırdı. Tam da o anda, ölü ıssızlığı ses verdi: Nitekim suyun gece vakti tıkanmış borularda şırıldayıp hırıldaması misali, bir şırıltı ve hırıltı geliyordu yerden; nihayet bu, insan sesi ve insan sözüne dönüştü: – Şöyle diyordu:

"Zerdüşt! Zerdüşt! Bilmecemi çöz! Konuş, konuş! Nedir şahitten intikam almak?

Seni geriye çekiyorum; burası kaygan buz! Dikkat et, dikkat et, gururun bacaklarını kırmasın burada!

Ah mağrur Zerdüşt, kendini bilge sanırsın! Madem öyle, çöz o vakit şu bilmeceyi, ey sır küpü, – benle ilgili bilmeceyi! Söyle bakalım – kimim ben?"

– Lakin Zerdüşt bu sözleri işittiğinde, – neler gelip geçti ruhundan dersiniz! Merhamet çöktü üzerine ve hayli vakit odun baltalarına karşı koymuş meşe, nasıl kendisini devirmek isteyenleri dahi ürpertecek şekilde gümbürtüyle devrilirse bir anda – Zerdüşt de bir anda devriliverdi öyle. Lakin hemen doğrulup kalktı yerinden, çehresi haşin bir hal almıştı.

İşi pişkinliğe vurarak, "Elbette tanıyorum seni," dedi: "Sen tanrıyı öldürensin. Bırak gideyim.

Tahammül edemezsin, seni görene – seni daima gören ve içini dışını bilene, ey en çirkin insan! İntikamını aldın bu şahitlerden!"

Böyle buyurdu Zerdüşt ve ayrılmak istedi oradan; Lakin o tarifi müşkül mahluk, Zerdüşt'ün elbisesinin bir ucundan tuttu ve bir kez daha hırıldanmaya ve bir şeyler söylemeye çalıştı. "Kal," dedi nihayet. –

– "Kal! Geçip gitme! Seni deviren baltanın hangisi olduğunu anladım: Ah Zerdüşt, selam sana, yeniden ayağa kalktığın için.

Çözdün, çok iyi biliyorum, hali nice olur onu öldürenin – tanrıyı öldürenin. Kal, otur yanıma! Bakma lakin bana! Hürmet et sadece – çirkinliğime!

Takip ediliyorum: Şimdi sensin benim son sığınağım artık. Nefretleriyle değil, uşaklarıyla değil; – ah, böylesi bir kovuşturmayı sarakaya alırdım, gururlanır ve sevinirdim!

Bugüne değin tüm başarılar iyi takip edilenlerin olmamış mıdır? Ve iyi takip edilen, kolay öğrenir takip etmeyi: – Düşmeyegörsün bir kere – peşlerine! Ancak merhametlerinden –

– merhametlerindendir benim kaçışım ve sana sığınışım. Ah Zerdüşt, ey son sığınağım, ey beni anlayan yegâne kişi, koru beni:

– İyice çözdün, hali nice olur onu öldürenin. Kal! Ve gitmek istersen de, ey sabırsız adam: Gitme, benim geldiğim yoldan. Berbattır o yol.

Kızıyor musun yoksa, çok uzun konuştuğum–yorduğum–kırdığım için? Sana öğüt verdiğim için? Lakin bilesin ki benim, o en çirkin insan,

– en büyük ve en ağır ayaklara sahip olan. Ben nerede yürüsem, bozulur orada yol. Ben, tüm yolları çökertir ve mahvederim.

Sessiz sedasız yanımdan geçişinden lakin yüzünün kızarmasından: Anladım ki sen Zerdüşt'sün.

Başkası olsa, bakışıyla, sözüyle fırlatıp atardı bana sadakasını ve merhametini. Halbuki – buna muktedir bir dilenci değilim ben, keşfettin sen bunu. –

– Bilakis hayli z e n g i n i m ben; büyük, korkunç, en çirkin, en tarifi müşkül şeyler bakımından zengin! Ah Zerdüşt, utancın senin, ş e r e f verir bana!

Zahmetle sıyrıldım merhametlilerin arasından, bugün "merhamet sıkıcıdır" diye telkinde bulunan tek kişiyi, seni ah Zerdüşt, bulabileyim diye!

– İster tanrının, ister insanoğlunun merhameti olsun: Merhamet, üzerine yürür utancın. Ve yardım etmeyi istememek, yardım etmek için çırpınan faziletten daha zarif olabilir.

Halbuki b u d u r, tüm küçük adamların, bugün fazilet diye tanımladıkları, – merhamettir: Onların büyük felakete, büyük çirkinliğe ve büyük fiyaskolara hürmetleri yoktur.

Tüm bu bakışların üzerinden ötelere bakarım ben, inim inim inleyen koyun sürülerinin sırtları üzerinden uzaklara bakan köpek misali. Bunlar, iyi niyet sahibi,* iyi irade sahibi** kurşuni kişiler.

Başını arkaya atmış, sığ havuzlar üzerinden uzaklara bakan balıkçıl kuşlar misali: Bakarım ben de bu kalabalık, kurşuni küçük dalgalar ve iradeler ve ruhlar üzerinden.

Çok uzun süre hak verildi onlara, bu küçük adamlara: Öyle ki iktidar da verildi nihayet onlara – şimdi de şunu telkin ederler: "Ancak küçük adamların iyi dedikleri iyidir."

Ve bugün "hakikat", onların arasından çıkan vaizin, o tuhaf ermişin, o küçük adamların sözcüsünün, o kendi kendine "hakikat benim" diye şahitlik edenin söylediğidir.

Bu kendini beğenmiş adamdır, küçük adamların epeydir ibiklerini kabartır – "hakikat benim" derken öğrettiği yanlış, hiç de yabana atılır bir yanlış değildir.

Bugüne değin, kendini beğenmiş birine, bundan daha nazik karşılık verildiği vaki midir? – Sen halbuki, ah Zerdüşt, yanından geçtin onun ve dedin ki: "Hayır! Hayır! Üç defa Hayır!"

Sen uyardın onu yanlışına karşı, ilk sen uyardın merhamet hususunda – herkesi değil, herhangi birini değil, sadece kendini ve senin gibileri.

* "Wohlwollige". (ç.n.)
** "Wohlwillige". (ç.n.)

Utanç duyarsın, büyük mustariplerin utancından ve hakikaten, "Ey insanlar, sakının, büyük bir bulut geliyor merhametten bu tarafa doğru!" dersen eğer.

– "Tüm yaratıcılar haşin olur, tüm büyük sevgiler üstündür merhametlerimizden" diye öğretirsen eğer: Ah Zerdüşt, ne kadar da mahirsin havanın emareleri karşısında!

Fakat bizzat sen – sen de uyar kendini k e n d i merhametine karşı! Sana doğru gelmek için zira, koyulmuş yola, pek çok mustarip, biçare, boğulmakta ve donmakta olan –

Kendime karşı da uyarırım seni ben. Sen çözdün benim en iyi, en fena muammamı, bizzat beni ve ne yaptığımı. Seni devirecek baltayı bilmekteyim ben.

Lakin o – m e c b u r d u ölmeye: H e r ş e y i gören gözlerle bakıyordu o, – görüyordu insanoğlunun derinliğiyle dibini, üzeri örtülmüş tüm kepazeliklerini ve çirkinliklerini.

Utanç nedir bilmiyordu merhameti: Sokulmuştu en pis köşelerime kadar. Bu meraklı, hayli sırnaşık, hayli merhametli tanrı mecburdu ölmeye.

Daima b e n i görüyordu o: İntikam alınam gerekiyordu böylesi bir şahitten – ya da ölmem.

Her şeyi gören tanrı, h a t t a i n s a n l a r ı d a: Mecburdu bu tanrı ölmeye! T a h a m m ü l e d e m e z insan, böylesi şahidin hayatta kalmasına."

Böyle buyurdu en çirkin insan. Lakin Zerdüşt ayağa kalktı, gitmeye yeltendi: İliklerine kadar donduğunu hissediyordu zira.

"Ey tarifi müşkül olan," dedi, "uyardın beni yolun hususunda. Şükran ifadesi olarak ben de kendi yolumu methedeyim sana. Bak, orada, yukarıdadır Zerdüşt'ün mağarası.

Büyüktür benim mağaram, derin ve çok köşelidir; en gizli kişi dahi saklanacak bir yer bulur orada. Ve hemen yanında, sürünen, uçuşan, sıçrayan mahluklar için yüzlerce sığınak* ve gizli yol** bulunur.

* Alm. "Schlüpfe", lat.*latibulum* [gizlenme yeri, in]. (ç.n.)

** "Schliche", hem ses hem de içerik açısından "schleimm" ile "schleich"a yakın durur; Latincede genellikle "semita occulta" [gizli yol] ya da "via clandestina" [gizli dağ yolu; gizli geçit; *mec.* doğru yol] tamlamalarıyla karşılanır. (ç.n.)

Ey parya,* kendi kendini dışlayan, yaşamak istemiyor musun insanlar ve insan merhameti arasında? Madem öyle, benim gibi yap! Böylece sen de bir şeyler öğren benden; yalnız, yapan öğrenir.

Ve en başta ve – sonra konuş hayvanlarımla! En mağrur hayvanla en kurnaz hayvan – bunlar pekâlâ bizim dürüst rehberlerimiz olmak isteyecektir." – –

Böyle buyurdu Zerdüşt ve yola koyuldu, bir öncekinden daha düşünceli ve daha yavaş: Pek çok şey soruyordu kendine zira ve bulamıyordu bunlara verilebilecek kolay karşılıklar.

"Nasıl da biçare şu insan," diye düşündü içinden, "nasıl da çirkin, nasıl da hırıltılı, nasıl da tıka basa gizli utançla!

Bana diyor ki insan kendisini sever: Ah, nasıl da büyüktür bu öz-sevgi!** Nasıl da çoktur kendine beslediği horgörü!

Şuradaki adam dahi seviyor ve hakir görüyordur kendini – bana göre, büyük bir âşıktır o ve büyük bir muhakkirdir.***

7

Bulamadın henüz, kendisini bu kadar derinden hor göreni: Bu dahi bir yüceliktir. Eyvah, bu adam feryadını işittiğim yüksek insan olmasın sakın?

Severim ben büyük muhakkirleri. Lakin insan, aşılması gereken bir şeydir." –

Gönüllü Dilenci

Zerdüşt, en çirkin insanın yanından ayrılığında kendini üşümüş ve yalnız hissetti: Zihninden pek çok soğuk ve münzevi şey geçiyordu nitekim, öyle ki bundan ötürü tüm uzuvları buz kesmişti. Yine de tırmandıkça tırmandı yukarıya doğru, inip çıktı, çok geçmeden çayırların yanından ama

* Parya: Başkaları tarafından hor görülen ve aşağılanan kimse, ayak takımı. (ç.n.)

** Öz-sevgi (Alm. *Selbst-Liebe*, İng. *Self-Love*.. Kendine, yeteneklerine aşırı değer verme tutumu. (ç.n.)

*** Muhakkir: Tahkir eden, hakir ve hor gören. (ç.n.)

vaktiyle sabırsız bir çayın açtığı yatağın kenarındaki vahşi kayalıklardan da geçti. – tam da orada, eski ısısına ve haleti ruhiyesine kavuştu.

"Ne oldu bana?" diye sordu kendine, "sıcak ve canlı şeyler canıma can katıyor benim, civarımda bir yerde olsa gerek.

Daha az yalnız hissediyorum kendimi şimdi; etrafımda fırdönüyor meçhul yoldaşlar ve kardeşler; sıcak nefeslerini hissediyorum ruhumda."

Lakin Zerdüşt, etrafına bakınıp yalnızlığını teselli edenleri aradığında: Ne görsün, ineklerdi, bir tümseğin üzerinde toplanan; onların yakınlığı ve kokusuydu yüreğini ısıtan. Lakin inekler, hatibin birini ilgiyle dinler gibiydiler ve kendilerine yaklaşanı umursamıyorlardı. Ancak Zerdüşt iyice yakınlarına gelince, ineklerin ortasında bir insan sesi yükseldiğini duydu açıkça; ve görünen o ki inekler, başlarını hatibe doğru çevirmişlerdi.

O vakit Zerdüşt, süratle atılıp ileri, dağıttı hayvanları; endişe ediyordu zira, birinin başına bir iş, inek merhametinin dahi kolay kolay çare olamayacağı bir durumun hasıl olmasından. Lakin yanılmıştı bunda; zira gördü ki bir adam oturmakta yerde ve kendisinden ürkmemelerini telkin etmekteydi sanki hayvanlarına; halim selim bir adamdı, gözlerinden iyilik akan bir dağ vaiziydi. "Ne arıyorsun burada?" diye haykırdı Zerdüşt, şaşkınlık içinde.

"Ne mi arıyorum burada?" diye karşılık verdi öteki: "Senin aradığını, ey huzur kaçıran! yeryüzündeki saadeti yani. Lakin bunu da şu ineklerden öğrenmek istiyorum. Gerçi, bilir misin hiç, sabahın yarısından bu yana dil döktüm onlara ve az evvel karşılık vermeye yeltenmişlerdi. Niçin tedirgin etmektesin onları?

Öyle ki dönmezsek geri ve benzemezsek ineklere, gidemeyiz bu halimizle cennete. Onlardan öğrenmemiz gerek bir tek şey zira: Geviş getirmek.

Ve hakikaten, neye yarar, yeryüzünün her karışından istifade etmeyi öğrenmesi insanın, bir tek şeyi, geviş getirmeyi öğrenemedikten sonra? Kurtulamaz ki ıstırabından.

– Muazzam ıstırabından: Bugün bu ıstırabı t i k s i n t i diye tanımlıyorlar. Bugün yüreği, ağzı ve gözleri tiksintiyle

dolu olmayan kim var? Sen dahil! Sen dahil! Lakin bak şu ineğe!" –

Böyle buyurdu dağ vaizi ve bakışlarını Zerdüşt'e kaydırdı, – o ana kadar zira, sevgiyle bakıyordu ineklere –: Tam da bu esnada değişiverdi birden: "Kimdir, konuştuğum bu kişi?" diye irkilerek haykırdı ve kalktı ayağa.

"Tiksinti nedir bilmeyen bu kişi, Zerdüşt'ün ta kendisi, büyük tiksintinin üstesinden gelen; bu göz, bu ağız, bu yürek bizzat Zerdüşt'ündür."

Ve böyle derken, gözyaşları içinde, muhatabının elini öptü ve beklemediği bir anda gökten düşen değerli hediye ve mücevherlere kavuşmuş gibi davranmaya başladı. İnekler ise bu olup bitenlere şaşkın şaşkın bakıyorlardı.

"Benden bahsetme, ey tuhaf kişi! Ey sevimli kişi!" dedi Zerdüşt ve zapt eyledi müşfik yanını, "kendinden bahset ilkin bana! Sen, vaktiyle büyük bir servetten feragat eden gönüllü dilenci değil misin, –

– servetinden ve zenginlerden utanan, sahip olduğu her şeyi ve yüreğini bağışlamak için en fukaralara koşan değil misin sen? Kabul etmemişlerdi hani."

"Kabul etmedikleri bendim lakin." dedi gönüllü dilenci, "pekâlâ biliyorsun ya. Bunun üzerine ben de nihayet hayvanların ve şu ineklerin yanına geldim."

"Burada da öğrendin ki," diye Zerdüşt, sözünü kesti konuşanın, "fena halde zordur, uygun şekilde vermek, uygun şekilde almaktan, ve hakkıyla hediye etmek de bir s a n a t t ı r; ihsan, nihai ve en kurnazca yapılan sanatların şahıdır."

"Bilhassa da günümüzde," dedi, gönüllü dilenci: "Bugün zira, nerede isyan ediyorsa aşağılık şeylerin tümü, mahcup ve kendince takdime layıksa: Ayaktakımına özgüdür nitekim.

Sen de bilirsin ya, ayaktakımının ve kölelerin o büyük, kötü, uzun, ağır isyan vakti gelip çattı: büyüyüp çoğaldı bu!

Şimdi her türlü hayırseverlik ve küçük elden çıkarmalar, isyana sevk ediyor ayaktakımını; büyük servet sahipleri tetikte olsunlar!

Hani o geniş karınlı ve dar boyunlu gıdım gıdım dalmayan herkes dikkat etsin: – böylesi şişelerin boynunu kırıveriyorlar bugün.

Şehvetli bir açgözlülük, zehir gibi acı* bir haset, keder verici bir öç tutkusu, ayaktakımının gururu: Tüm bunlar çarpıyor yüzüme. Fakirlerin bahtiyar olduğu doğru değil artık. Ne var ki cennet, ineklerin yakınında."

"Niçin zenginlerin yakınında değil?" diye sordu Zerdüşt, yumuşak başlı adama, sınamak istercesine, kovmaya çalıştığı esnada, güven içinde yaklaşıp teklifsizce yalayan inekleri.

"Ne diye sınarsın beni?" diye karşılık verdi öteki. "Benden çok daha iyi bilirsin. Ah Zerdüşt, neydi beni en fakirlerin yanına sevk eden? En zenginlerden duyduğum tiksinti değil mi?

– Her türlü mezbeleden menfaat sağlayan, bakışları soğuk, fikirleri şehevi, mücrim zenginlerden, pis kokuları göklere yükselen bu serseri güruhtan,

– babaları arakçı ya da leş kargası ya da paçavra toplayıcısı, anaları ise itaatkâr, şehvetli, unutkan olan bu altınla kaplı, tahrif edilmiş ayaktakımından: – orospudan farkı yoktur hiçbirinin zira –

Ayaktakımı aşağıda, ayaktakımı yukarıda! Bugün "zengin" ve "fakir" olan kimdir ki? Aradaki farkı unuttum ben – kaçıp uzaklaştım oradan, uzağa, daima uzağa kaçtım, ta ki kaça kaça şu ineklerin yanına gelene dek."

Böyle dedi yumuşak başlı adam, konuşurken zar zor nefes alıyor ve ter döküyordu: Öyle ki hayvanları buna bir defa daha şaşakaldılar. Fakat Zerdüşt onun sert konuşmasını duydukça gülümsüyor ve susarak kafasını sallıyordu.

"Ah dağ vaizi, kendini zorluyorsun, böyle sert sözler söylerken. Ne ağzın ne gözlerin uygun, böylesi bir sertliğe.

Bana öyle geliyor ki miden de uygun değil: Tüm bu öfke ve kin ve taşkınlık, b o z a r o n u. Daha yumuşak şeyler ister senin miden: Kasap değilsin ki sen.

Zannım o ki daha çok nebat meftunu** ve aktarsın.*** Ola ki tahıl taneleri öğütürsün. Hiç kuşkusuz bedensel hazlara muhalif, bala ise tutkunsun."

* "Gallichter", "Gallig": Safraya sahip olan; *mec.* kederli; *mec.* acı alaylı. Latincede: *biliosus, fellicus.* (ç.n.)

** "Pflanzler" (İng. *plant–eater*). (ç.n.)

*** "Wurzelmann", Grimm Kardeşler'e göre, şifalı bitki tababetiyle ilgilenen, onu toplayan ve satan kişiye denmektedir. (ç.n.)

"Beni iyi çözdün," diye karşılık verdi gönüllü dilenci, gönlü ferah bir şekilde. "Balı severim, tahılı da öğütürüm; ararın zira, ağza hoş gelen ve nefesi arındıran şeyleri:

– Boş gezenin boş kalfaları ile haylazlar için uzun zaman isteyen, ağız oyalayıcı, gün doldurucu işler de ararım.

Bunda en ileriye gidenler, şu inekler olmuştur elbette: Onlar geviş getirmeyi ve güneşte yayılmayı keşfetmişlerdir. Sakınmasını da bilirler, yüreğin kabarmasına sebep olan her türlü ağır fikirden."

– "Pekâlâ." dedi Zerdüşt: "Sen benim hayvanlarımı da görmelisin, kartalını ve yılanımı – bir eşleri daha yoktur onların bugün yeryüzünde.

Bak, şu yol benim mağarama çıkar: Misafiri ol bu akşam onların. Ve hayvanlarımla hayvan saadeti üzerine muhabbet et, –

– ben dönünceye kadar. Zira şimdi bir imdat feryadı çağırıyor beni alelacele ve ayırıyor senden: Mağaramda taze bal dahi bulacaksın, buz gibi serin, altın sarısı, petek balı: ye onu!

Hemen şimdi vedalaş ineklerinle, ey tuhaf kişi! Ey sevimli! Onlar zira, senin en yakın dostların ve üstatlarındır." –

"Yalnız biri, pek sevdiğim müstesna," diye karşılık verdi gönüllü dilenci. "Senin ta kendin iyi olan, hatta inekten dahi daha iyi, ah Zerdüşt!"

"Def ol, defol git yanımdan! Seni beter dalkavuk seni!" diye bir kez daha haykırdı öfkeyle, "ne diye kaçırırsın keyfimi, böylesi dalkavukluk ve riya balıyla?"

"Def ol, defol buradan!" diye bir kez daha haykırdı ve asasını nazik dilenciye doğru salladı: lakin adam, çoktan kaçıp uzaklaşmıştı oradan.

Gölge

Lakin gönüllü dilenci henüz uzaklaşmış ve Zerdüşt yine yalnız kalmıştı ki arkasından yeni bir sesin şöyle bağırdığı işitti: "Dur, Zerdüşt! Hadi bekle beni! Benim, ah Zerdüşt, ben,

senin gölgen!" Lakin Zerdüşt beklemedi, zira dağlarındaki bu üşüşme ve bu kalabalık, apansızın hiddetlenmesine sebep olmuştu. "Nereye gitti benim yalnızlığım?" diyordu.

"Hakikaten, bu benim için fazla; bu dağ arı kovanı gibi, bu dünyadan değil artık benim ülkem; yeni dağlar lazım bana.

Gölgem mi çağırıyor beni? Söyleyecek neyi var ki! Varsın takip etsin beni! – ben kaçarım ondan."

Böyle buyurdu Zerdüşt gönlüne ve uzaklaştı oradan. Lakin arkasındaki bırakmadı peşini: Öyle ki çok geçmeden üç koşucu oldu birbirinin ardı sıra koşan, önde gönüllü dilenci, onun arkasında Zerdüşt ve en arkada da gölgesi. Henüz pek fazla koşmamışlardı ki, Zerdüşt budalalılığının farkına vardı ve ani bir hamleyle tüm bezginliği ve bıkkınlığı silkeleyip attı üzerinden.

"Ne?" dedi, "öteden beri en gülünç şeyler, biz ihtiyar münzeviler ile ermişlerin başına gelmez mi?

Sahiden, cinnetim büyüyüp gelişti dağlarda! Şimdi altı ihtiyar delinin bacağının arka arkaya takırdadığını duyuyorum!

Lakin, gölgesinden korkar mı hiç Zerdüşt? Sonra, bana öyle geliyor ki gölgenin bacakları daha uzun benimkilerden."

Böyle buyurdu Zerdüşt, gözleriyle ve içten gülerek; sonra olduğu yerde durdu ve çabucak dönüverdi – ve bir de baktı ki yere devirmek üzere, arkasından gelen gölgeyi: Bu kadar yakından takip ediyordu gölge kendisini ve o kadar zayıftı ki! Zerdüşt gölgesini iyice tetkik edince, karşısına apansızın bir hayalet çıkmışçasına dehşete kapıldı: O kadar zayıf, kara kuru, kof ve uzun yaşamaktan köhneleşmiş görünüyordu arkasındaki.

"Kimsin sen?" diye sordu Zerdüşt hiddetlenerek, "Ne işin var burada? Ve niçin kendini gölgem olarak tanımlıyorsun? Hazzetmedim senden."

"Bağışla beni," diye karşılık verdi gölge. "Ben olduğumdan ötürü; ah Zerdüşt! Hazzetmesen dahi benden, pekâlâ, takdir ederim seni ve beğenini.

Bir seyyahım ben, hayli vakit ense dibinde biten: Daima yoldayım, hedefsiz ve yurtsuz ama: Doğrusu, ramak kalmıştı,

ebedi Yahudi sayılmama, ne var ki, ne ebediyim ben ne de Yahudi.

Nasıl? Yollarda mı olmam lazım daima? Sürüklenmem mi gerek her rüzgârla, savrulmam, yapılmaması gerekeni yapmam? Ey yeryüzü, pek yuvarlak geliyorsun artık bana!

Yorgun tozlar misali oturdum her yüzeyde, uyudum aynaların ve pencere camlarının üzerinde: Her şeyi benden alıyorlar, verense yok, zayıflıyorum giderek, – neredeyse gölgeye benzer haldeyim. Ne var ki, ah Zerdüşt, en çok senin arkandan yürüdüm ve uçtum; kendimi senden sakladımsa da en iyi gölgendim ben yine de: Sen nereye oturduysan, ben de oraya oturdum. En uzak, en soğuk âlemlerde dolaştım seninle, gönüllü olarak kış damları ve karlar üzerinde koşan bir hayalet gibi.

En yasak, pek çirkin ve en uzak olanın içine girdim seninle: ve eğer fazilet diye bir şey varsa içimde, korkmayışımdandır hiçbir yasaktan.

Öteden beri gönlümün hürmet ettiği şeyleri kırıp parçaladım seninle, devirdim tüm sınır taşlarını ve heykelleri, peşinden gittim en tehlikeli arzuların – hakikaten, vaktiyle koştum, hiç değilse bir defa, her türlü cürümün ardı sıra.

Kelimelere, kıymetlere ve büyük isimlere inanınayı unuttum seninle: Değişmez mi ismi de deri değiştirecek olsa iblis? Belki de iblisin ta kendi – deriden ibarettir.

"Hiçbir şey hakikat değildir, müsaade edilmiştir her şeye": Böyle diyordum kendime. En soğuk sulara daldım kafam ve yüreğimle. Ah, ne kadar çok, kızıl bir yengeç olarak anadan üryan kaldım bu sebeple!

Ah, nerelere gitti, tüm utancım ve tüm iyilik hissim ve iyilere karşı beslediğim tüm inanç! Ah, nerelere gitti, vaktiyle sahip olduğum yalancı masumiyet, iyilerin ve soylu yalanlarının masumiyeti nerede şimdi!

Sahiden, çok defa pek yakından takip ederdim hakikati: O vakit, kafama geçirirdi bir tane. Bazen yalan söylediğimi zannederdim, baktım ki tam da o an isabet ettirmişim – hakikate.

Pek fazla aydınlandı her şey nazarımda: Umurumda değil artık hiçbir şey. Hayatta değil artık sevdiğim hiçbir şey, – nasıl seveyim kendimi hâlâ?

"Ya arzu ettiğim gibi yaşamak ya da hiç yaşamamak": Bunu isterim ben, bunu ister en mukaddes kişi de. Lakin, vah ki vah! nasıl olur da hâlâ – istek kalır bende?

Var mı – hâlâ bir hedefim? B e n i m yelkenimin yönelebileceği bir liman?

İyi bir rüzgâr? Ah, kim bilir n e r e y e eser o ve kim bilir hangi rüzgârın kendisi için iyi ve uygun olduğunu?

Bana daha ne kaldı? Yorgun ve küstah bir kalp: İstikrarsız bir irade; pır pır çırpılan kanatlar ve bükülmüş bir belkemiği.

B e n i m yurduma yönelik bir arayış bu: Ah Zerdüşt, pekâlâ bilirsin, felaketim oldu b e n i m, kemirdi beni.

"Nerede – b e n i m yurdum?" Bunu sorar ve ararın, aradım da bulamadım. Ey ebedi "her yer", ey ebedi "hiçbir yer", ey ebedi – "nafile"!"

Böyle buyurdu gölge, ve suratı asıldı Zerdüşt'ün onu dinlerken. Nihayet hüzünle, "Sen benim gölgemsin!" dedi.

"Maruz kaldığın tehlike küçük değildir, ey özgür ruh ve seyyah! Kötü bir gün geçirmişsin: Dikkat et ki daha kötü geçmesin akşamın!

Senin gibi yersiz yurtsuzlara, huzur verir hapishane dahi. Sen gördün mü hiç, nasıl uyumakta hapse atılmış haydutlar? Sakince uyurlar, tadını çıkarırlar yeni güvenliklerinin.

Sakın kendini ki sonunda sınırlı itikadın, sert, amansız bir vehmin tuzağına düşmeyesin. Seni zira, bundan böyle sınırlı ve sıkı olan her şey ayartır ve teşvik eder.

Kaybetmişsin sen amacını: Yazık, nasıl unutacaksın bu kaybın acısını ve teselli bulacaksın? Bu sayede – yolunu da kaybetmiş oldun.

Seni zavallı seyyah, hayalperest, seni yorgun kelebek! İster misin bu akşam, istirahat edebileceğin, aile ocağın olsun? Madem öyle, yukarı, mağarama çık!

Şu yol benim mağarama çıkar. Şimdi alelacele ayrılmam gerek senden. Şimdiden bir gölge var sanki üstümde.

İstiyorum ki tek başına koşayım, ki aydınlansın etrafım yine. Bunun için, daha uzun süre, neşeyle ayakta durmam gerek. Akşamleyin zira, mağaramda – raks edilecek!" – –

Böyle buyurdu Zerdüşt.

Öğle Vakti

– Ve Zerdüşt, yürüdü, yürüdü ve artık karşılaşmadı kimseyle ve yalnız kaldı ve hep kendini buldu ve yalnızlığının sefasını sürdü ve iyi şeyler düşündü – saatlerce. Lakin öğleye doğru, güneş tam tepedeyken, bir asmanın ateşli sevgisiyle sarılmış ve kendinden gizlenmiş yaşlı, eğri ve budaklı bir ağacın yanına geldi: Asmadan sarı üzümler sarkıyordu salkım salkım, seyyahın yüzüne doğru. Bu sıra, susuzluğunu gidermek için biraz, bir salkım üzüm koparmayı arzuladı. Elini üzüme doğru uzatmaya yeltendiğinde ise, başka bir arzu duydu içinde: Bu mükemmel öğle vaktinde, ağacın dibine uzanmak mesela.

Öyle de yaptı Zerdüşt ve alacalı çayırların sükûn ve mahremiyeti içerisinde yerde yatarken, unuttu küçük susuzluğunu ve uykuya daldı. Zerdüşt'ün darbımeselinde de zira, belirtildiği gibi: Yegâne olan, daha gereklidir diğerlerinden. Ne ki Zerdüşt'ün gözleri açık kalmıştı – doyamamıştı bu gözler zira, ağacı ve asmanın görkemini görmeye ve övmeye. Uykuya dalarken, şöyle dedi Zerdüşt gönlüne:

Sus! Konuşma! az evvel yeryüzü mükemmel değil miydi? Neler oluyor bana böyle?

Nazlı bir rüzgâr, nasıl görünmeden, denizin yüzeyinde* dans ederse, hafifçe, çok hafifçe: Öyle, – raks ediyor uykuda benim üzerimde.

Müsaade etmiyor kapamama tek gözümü dahi, uyanık tutuyor ruhumu. Hakikaten, hafif o! Çok hafif.

Kandırdı beni, bilmiyorum nasıl? Okşayan eliyle dokunuyor içime, zorluyor beni. Evet, zorluyor beni, sereserpe uzanması için ruhumun: –

– Garip gönlüm benim, nasıl da gevşedi ve bitap düştü! Yedinci günün akşamı, tam da öğle vakti mi gelmeliydi ru-

* "getäfeltem", "getäfelt", "getäfer" gibi "tafel"den derleme/devşirme (sammelwort) bir sözcüktür; Latincede genellikle "participiales" ve "tabulatum"la [döşemelik, bina katı, tabaka, dizi] karşılanır. "Deniz"le (*Meer*) birlikte düşünüldüğünde, döşeme, parke kadar düz, dalgasız deniz (ki biz "çarşaf gibi" deriz bu hale) yakıştırması yapılabilir. (ç.n.)

huma? Pek bir bahtiyar, iyi ve olgun şeyler arasında mı dolaşmıştı hayli vakit yoksa?

Uzanıyor boylu boyunca işte, uzanıyor – iyice seriliyor! Çıtını çıkarmaksızın yatıyor, garip gönlüm benim. Pek çok iyi şeyin tadına bakmıştır o; bu altuni melankoli eziyor onu – ağzını büzüyor o da.

– En sakin koya yanaşan bir gemi misali: – Uzun seyahatlerden ve meçhul denizlerden ötürü yorgun düşmüş, karaya yaslanıyor şimdi. Kara, daha sadık değil mi?

Karaya yanaşan, ona sığınan, bir gemi misali: Kâfidir, bir örümceğin, bu gemiye karadan ağ atması. Gerek yok daha güçlü halatlara.

En sakin koydaki yorgun bir gemi misali: İstirahat ediyorum ben de, toprağın koynunda, vefalı, emniyetli, bekleyerek, pek ince halatlarla bağlı olarak ona.

Ah saadet! Ah saadet! Ah gönlüm, şakımak mı istersin? Yatıyorsun çayırda. Lakin, bu saat, hiçbir çobanın kaval çalmadığı, mahrem eşref saati.

Sakın ha! Kızgın öğle, uyuyor çimler üstünde. Şakıma! Sus! Ne kadar mükemmel yeryüzü.

Ah gönlüm, seni çakır kuşu seni, şakıma! Fısıldama dahi! Bak sadece – çıtını çıkarma! yaşlı öğle uyuyor, ağzını oynatıyor: içmedi mi az evvel bir damla saadet –

– eski, esmer bir damla, altunî saadetten, altuni şaraptan? Bir şey uçuveriyor üzerinden, gülümsüyor saadeti. Böyle – güler bir tanrı. Sus! –

– 'Saadet için, ne kadar az şey lazım saadet için!' Böyle demiştim vaktiyle, bilge sanarak kendimi. Bir küfürdü bu halbuki: B u n u öğrendim şimdi. Daha iyi konuşmakta akıllı deliler.

Bilhassa da en az, en sessiz, en hafif şey, bir kertenkelenin hışırtısı, bir nefes, bir esinti, bir an gibi – a z olandır e n i y i saadeti yaratan. Sus!

– Ne oldu bana? Dinle! Uçup gitmiş olmasın zaman? Düşmüyor muyum ben? – Düşmedim mi ben – Dinle! ebediyet kuyusuna?

– Ne oluyor bana? Sus! Saplanıyor mu yoksa –eyvah – kalbime? Kalbime! Ah gönül, böylesi saadetten sonra, böylesi bir darbeden sonra, parçalan, parçalan!

– Nasıl? Dünya az evvel daha mükemmel değil miydi? Daha yuvarlak ve daha olgun? Ah, yuvarlak altın halka – nereye uçuyor acaba? Peşi sıra koşmalıyım! Haydi!

Sus – – (burada Zerdüşt gerindi ve uykusu geldiğini hissetti.)

"Kalk!" dedi kendi kendine, "Seni uykucu! seni öğle uykucusu! Pekâlâ, kalkın ihtiyar bacaklar! Vakit geldi, geçti bile. Epeyce yol var önümüzde!

Uyudunuz işte kana kana, daha ne kadar uyuyacaksınız? Yarı ebediyete kadar mı? Haydi, haydi ihtiyar kalbim! Böyle bir uykudan sonra ne kadar uyanık kalacaksın ki?"

(Lakin tekrar uykuya daldı ve ruhu karşı koydu ona, kendini savundu ve tekrar yattı.) – "Rahat bırak beni! Sus! Daha mükemmel olmadı mı şimdi dünya? Ah, o yuvarlak, altın top!"

"Ayağa kalk," dedi Zerdüşt, "Seni küçük hırsız, seni avare! Ne? Gerinip esniyor, iç çekiyor, derin kuyulara mı düşüyorsun hâlâ?

Kimsin sen peki! Ah ruhum benim!" (ve burada irkildi, gökten zira, bir güneş huzmesi düşmüştü yüzüne.)

"Ey üstümdeki gök," dedi içini çekerek, ve doğrulup oturdu, "Bana mı bakıyorsun? Garip ruhumu mu dinliyorsun benim?

Ne zaman içeceksin, yeryüzündeki her şeyin üstüne düşen bu çiğ tanesini, ne zaman içeceksin bu garip ruhu –

– ne zaman, ey ebediyet pınarı! Ey neşeli ve korkunç öğle uçurumu! Ne zaman içeceksin ruhumu geri?"

Böyle buyurdu Zerdüşt ve ağacın dibindeki döşeğinden kalktı, uyanır gibi meçhul bir sarhoşluktan: Ve bakın ki şu işe, güneş tepesindeydi hâlâ. Bundan da anlaşılacağı üzere, Zerdüşt öyle pek uzun uyumamıştı.

Karşılama

Zerdüşt, uzun süren beyhude aramalardan ve dolaşmalardan sonra, ancak ikindi üzeri mağarasına döndü. Lakin mağarasına yirmi adım kadar yaklaştığında, hiç ummadığı bir

şey oldu: O büyük imdat feryadını işitti yeniden. Ve ne tuhaf ki! Feryat, bu kez kendi mağarasından geliyordu. Uzun, kesretli, garip bir feryattı: Zerdüşt, fark etti ki bu, pek çok kişinin müşterek feryadıydı: Her ne kadar, uzaktan işitildiğinde, tek bir ağızdan çıkmışa benziyorsa da.

Bunun üzerine, bir çırpıda mağarasına girdi Zerdüşt, şu işe bakın siz! Meğer bu ses oyunundan sonra ne tuhaf bir tiyatro bekliyormuş kendisini! Orada, yan yana oturmaktaydılar zira, gün boyunca tesadüf ettiği kişiler: Sağdaki kralla soldaki kral, ihtiyar büyücü, papa, gönüllü dilenci, gölge, ruhen vicdanlı kişi, mükedder kâhin ve eşek; en çirkin insan da başına bir taç geçirmiş, beline de ikı erguvan kuşak sarmıştı, – tüm çirkinler gibi zira, hevesliydi güzelleşmeye ve giyinip kuşanmaya. Ortasında ama bu mükedder topluluğun, Zerdüşt'ün kartalı duruyordu, diken diken olmuştu tüyleri ve huzursuzdu, cevap vermek zorunda kalmıştı zira, gururunun müsaade etmediği pek çok soruya; akıllı yılansa, dolanmıştı kartalın boynuna.

Tüm bunlara büyük bir hayretle baktı Zerdüşt; sonra misafirlerini nazik bir tecessüsle süzdü, içlerini okudu ve bir kez daha hayrete düştü. Bu esnada misafirler, oturdukları yerden kalkmış, hürmetle Zerdüşt'ün konuşmasını bekliyorlardı. Zerdüşt ise şöyle buyurdu:

"Ey umutsuzluğa kapılanlar! Ey garipler! Demek ki duyduğum, sizin imdat feryadınızdı! Biliyorum artık, nerede bulacağımı, gün boyunca beyhude aradığım kişiyi: Yüksek insanı –:

– Mağaramda oturmaktaymış meğer, o yüksek insan! Niye hayret ediyorum o halde! Bal sunusu ve talihimin hileli, baştan çıkartıcı davetleriyle onu bizzat ben yaratıp getirmedim mi buraya?

Lakin öyle sanıyorum ki sizler, ey imdat feryadı atanlar, böyle toplu halde otururken, berbat bir cemaat oluyor, tedirgin ediyorsunuz birbirinizi! Her şeyden evvel öyle birisi gelmeli ki,

– sizi tekrar güldürecek birisi, kabiliyetli, şen şakrak bir soytarı, bir köçek, bir rüzgâr, bir haşarı çocuk, herhangi bir divane: – Ne dersiniz?

Ey umutsuzluğa kapılanlar! Ey şaşkınlar, bağışlayın beni, önünüzde sizin böyle basit sözler sarf ettiğim için, size layık olmayan şekilde, hakikaten! böylesi misafirlere! Lakin çözemiyorsunuz, n e d i r yüreğimi böylesine coşturan: –

– Bizzat siz, sizin bakışınız, bağışlar bana! Umutsuzluğa kapılanları gören herkes cesur olur zira. Umutsuzluğa kapını yüreklendirmek, – bu hususta yeterince kuvvetli olduğunu düşünür herkes.

Siz verdiniz bizzat bana bu kuvveti, – hoş bir hediye, muhterem misafirlerim! Münasip bir misafir hediyesi! Pekâlâ, kızmayın siz de kendimden bir şeyler sunmama, bundan böyle.

Burası benim ülkem ve benim krallığım: Lakin benim olan her şey, bu akşam ve bu gece sizin olacak. Size hizmet edecek hayvanlarım: Misafirhaneniz olacak mağaram!

Olmamalı kimse umutsuz yurdumda, yuvamda benim: Korurum herkesi vahşi hayvanlardan bölgem içindeki. Size sunduğum ilk şey de budur: Emniyet!

İkincisi ise: Serçe parmağımdır. Ve aldınız mı bir kere o n u , elimin tamamını, hatta kalbimi dahi alın! Hoş geldiniz mağarama, hoş geldiniz misafirlerim!"

Böyle buyurdu Zerdüşt ve güldü, sevgi ve muziplikle. Bu karşılamadan sonra misafirleri bir defa daha eğildiler ve saygıyla sustular; lakin sağdaki kral karşılık verdi hepsinin adına.

"Ah Zerdüşt, senin Zerdüşt olduğunu, bize uzattığın el ve verdiğin selamdan anladık. Küçük düşürdün kendini karşımızda; zedelemek üzereydin neredeyse, saygı duygumuzu – :

– Lakin senden başka kim böyle gururla küçük düşürebilir ki kendini? B u , ayağa kaldırır bizi, canına can katar gözümüzün ve gönlümüzün.

Yalnız bunu görmek için bile memnuniyetle tırmanırız bundan daha yüksek dağlara. Temaşaya düşkün kişiler olarak geldik zira, görmek istedik, nedir kederli gözleri aydınlatan.

Ve bak, dindi epeydir tüm imdat feryatları. Zihnimiz ve gönlümüz ferahladı, büyülendi hatta. Çok az şey eksik: O vakit, daha da coşacak cesaretimiz.

Yetişemez, ah Zerdüşt, sevindirici bir şey, yüksek ve kuvvetli bir irade kadar yeryüzünde: En güzel mahsulüdür o yeryüzünün. Tüm doğa canlanır, böylesi b i r ağaçla.

Senin gibi büyümüş olanları, ah Zerdüşt, çamlarla kıyaslarım: Uzun, suskun, haşin, yalnız, en iyi, en esnek odundan, azametli, –

– nihayet lakin, k e n d i krallığına doğru uzanan, kuvvetli yeşil dallarıyla; zorlu sorular sorar rüzgâra, fırtınaya ve daima yüksekliklerde bulunan şeylere;

– daha zorlu yanıtlar veren bir kumandan, bir muzaffer: Ah, kim istemez, böylesi ağaçları görmek için dağlara tırmanmayı?

Buradaki ağacın, ah Zerdüşt, hayat verir kederlileri, başarısızları dahi; bakışınla emniyette hisseder kendini huzursuz kişi, şifaya kavuşur yüreği.

Ve hakikat şu ki pek çok göz dikilmiştir dağına ve ağacına bugün; devasa bir hasret çöküp içine, öğrenmiştir pek çoğu da sormayı: "Kimdir Zerdüşt?"

Ve vaktiyle türkünle balını kulağına damlattıkların: Tüm saklanmış, bir başına oturanlarla çift yaşayan münzeviler, hep bir ağızdan derler ki yüreklerine:

"Zerdüşt sağ mı hâlâ? Yaşamak niye? Her şey aynı, her şey beyhude: ya da, yaşamalıyız Zerdüşt'le."

"Niçin gelmiyor, geleceğini çok önceden bildiren o kişi?" diye sorar pek çoğu; "yoksa yalnızlığı yuttu mu onu? Ya da bizim mi ona gitmemiz gerekir?"

Şimdi, yalnızlığın kendisi de çürüyor ve parçalanıyor, parçalanan ve içindeki ölüleri artık muhafaza edemeyen bir mezar misali. Yeniden dirilmişler görünüyor dört bir yanda.

Ah Zerdüşt, şimdi dalgalar yükseldikçe yükseliyor dağın etrafında. Ve zirven ne kadar yüksekte de olsa, erişecektir pek çoğu sana: Kalamaz daha fazla artık sandalın karada.

Ve biz umutsuzların mağarana gelmesi, düşmemesi artık umutsuzluğa: – Bizden çok daha iyilerin yolda olduğuna dair bir emare ve alamettir, –

– sana doğru gelmekte olanlar zira, son kalıntılarıdır tanrının: Cümlesidir* o kişiler, büyük hasretin, büyük tiksintinin, büyük bezginliğin!

* Cümle: 1.) Bütün, hep, birikiş; 2.) fiil, fail (özne) ve mef'ûl (nesne)den meydana gelen manalı söz, 3.) Sistem. (ç.n.)

– U m u t l a n m a y ı yeniden, – ya da, ah Zerdüşt, o b ü y ü k umudu senden öğrenmedikçe yaşamak istemeyenlerin cümlesi!"

Böyle konuştu sağ taraftaki kral ve öpmek için elini tuttu Zerdüşt'ün; lakin Zerdüşt mâni oldu saygısını göstermesine ve irkilerek geri çekildi, kaçmak ister gibi uzaklara apansızın ve sükût içinde. Derken çok geçmeden döndü misafirlerinin yanına yine, aydınlık ve sınayan gözlerle baktı onlara ve şöyle dedi:

"Misafirlerim, ey yüksek insanlar, sizinle açık* ve seçik konuşmak isterim. S i z l e r değilsiniz benim bu dağlarda beklediğim."

("Açık ve seçik?** Aman Yarabbi!" dedi soldaki kral kendi kendine; "Anlaşılan o ki tanımıyor bu doğulu bilge, sevgili Almanlar'ı!

Lakin o "açık ve kaba"*** demek istiyor, – pekâlâ! En berbat beğeni değil bugünlerde bu henüz!")

"Sizler, hakikaten yüksek insanlar olabilirsiniz," diye devam etti Zerdüşt, "lakin benim için, – yeterince yüksek ve güçlü değilsiniz!

Benim için, demek oluyor ki: İçimde susan, lakin daima susmayacak olan o insafsız için. Ve sizler benden yana olsanız dahi, sağ kolum değilsiniz yine de.

Sizler gibi zira, hastalıklı ve ince bacaklar üzerinde duranlar, itiraf etseler de etmeseler de e s i r g e n m e k isterler.

Halbuki ben esirgemem kollarımı ve bacaklarımı, e s i r g e m e m m u h a r i p l e r i m i: Ne işe yararsınız ki benim harbimde?

Sizler sayesinde mahvolur benim zaferim. Ve duysanız trampetlerimin çıkardığı sesi, yere yıkılır içinizden bazıları hatta.

Sonra, yeterince güzel ve muhterem de değilsiniz nazarımda. Öğretilerim için saf ve pürüzsüz aynalara ihtiyacım var; halbuki sizin yüzeyinizde benim suretim bile çarpık görünüyor.

* "Deutsch" (Alın.). (Çev.n.)
** "Deutsch und deutlich". (ç.n.)
*** "Deutsche und derb". (ç.n.)

Omuzlarınızı çökertiyor nice yük ve nice hatıra; nice melun cüce, çökmüş köşenize bucağınıza. Sizin içinizde dahi gizli ayaktakımı güruhu var.

Ve hatta yüksek olsanız, daha yüce soydan gelseniz dahi, eğri büğrü içinizdeki pek çok şey. Yok henüz yeryüzünde, sizi doğrultup düzeltecek bir demirci.

Sizler köprüsünüz yalnızca: Daha yüksek kişiler geçmeli sizin üstünüzden! Basamaklarsınız sizler: Kızmayın bundan ötürü sizi çiğneyerek kendi mağarasına çıkmak isteyen kişiye!

Tohumlarınızdan benim için bir gün belki halis bir oğul ve mükemmel bir varis doğabilir: Lakin bu, uzak henüz. Sizler, benim ismimi ve mirasımı sürdürecek kişiler değilsiniz.

Sizler değilsiniz benim bu dağlarda beklediğim; sizler değilsiniz, benim son defa olarak birlikte aşağı ineceğim kişiler. Sizler, daha üstün insanların bana doğru yola çıktıklarının bir alametisiniz sadece, –

– büyük hasretin, büyük tiksintinin, büyük bezginliğin ve tanrıdan arta kalanlar diye tanımladığınız kişiler değil.

– Hayır! Hayır! Üç defa hayır! Başkalarını bekliyorum bu dağlarda ve onlar olmaksızın bir adım dahi gitmem uzağa,

– daha yüksek, daha kuvvetli, daha muzaffer, daha neşeli, ruhen ve bedenen dosdoğru kişileri bekliyorum: Gelmeli o gülen aslanlar!

Ah, misafirlerim, ey tuhaf insanlar, – duymadınız mı henüz bir şey, çocuklarım hakkında? Bana gelmek üzere yola çıktıklarını mesela?

Bahçelerimden, Saadet Adaları'mdan, yeni, güzel soyumdan bahsedin, – neden bahsetmezsiniz ki bunlardan bana?

Sevginizden beklediğim hediye, bana çocuklarımdan bahsetmenizdir. Bunun için yeterince zenginim, bunun için fakir kaldım: Neler vermem ki,

– neler vermem ki o biricik [tek] şey için: Bu çocuklar, bu hayat dolu fidanlık, bu irademin, en yüksek umudumun hayat ağaçları için!"

Böyle buyurdu Zerdüşt ve apansızın kesti konuşmasını: Zira hasret kaplamıştı içini; yürek çarpıntısıyla ağzını ve

gözlerini yumdu. Sükûn ve sükût içinde şaşakalmıştı tüm misafirleri: Yalnız ihtiyar kâhin, el ve tavırlarıyla bir şeyler ima ediyordu.

Akşam Yemeği

Bu esnada zira, Zerdüşt ile misafirlerinin selamlaşmasını kesti kâhin: ve kaybedecek vakti olmayan birisi gibi sokularak Zerdüşt'ün elini tuttu ve haykırdı: "Fakat Zerdüşt!

Bir şey ötekinden daha gereklidir, diyen bizzat sendin: Pekâlâ, şimdi de bir şey *benim için* her şeyden daha gerekli.

Tam da sırası şimdi şu sözün: Sen davet etmedin mi beni yemeğe? Burada uzun yolları aşmış pek çok kişi var. Sözlerinle karnımızı doyurmayı düşünmüyorsundur herhalde?

Ayrıca hepiniz donmak, boğulmak, tıkanmak ve bedenin karşılaşabileceği tüm diğer acil durumlar hakkında bir sürü şeyden bahsettiniz de hiçbiriniz benim ıstırabımdan, yani açlıktan öleceğimden söz açmadı."

(Böyle buyurdu kâhin ve korkuyla kaçıştı Zerdüşt'ün hayvanları, bu sözleri işitir işitmez. Zira gördüler ki gündüz vakti topladıkları, yalnız kâhinin karnını bile doyurmaya yetmeyecek.)

"Susuzluğumu da hesaba katmak gerek" diye sürdürdü kâhin. "Vakıa buralarda suların bilgelik hitabeleri gibi bol ve usanmadan şarıldadığını duyuyorum: Lakin ben – şarap isterim!

Herkes Zerdüşt misali, anadan doğma su içicisi değildir! Su, yorgun ve solgunlar için uygun da değildir: Bize şarap gerek; ancak şarap acil şifa ve sıhhat verir."

Kâhinin şarap istediği bu esnada, soldaki kral, o sükûtî adam, konuşmaya başladı: "Şarap için" dedi, "tasalanmıştık biz, sağımdaki kralla birlikte: Yeterince şarap tedarik ettik – bir eşek yükü kadar. Yok eksiğimiz ekmekten gayri."

"Ekmek mi?" diye karşılık verdi Zerdüşt ve güldü: "Münzevilerde eksik olan tam da budur. Lakin insan, yalnız ekmek yiyerek yaşayamaz ki, nefis kuzu eti de ister: İki kuzum var benim:

– Kessinler bu kuzuları hemen ve baharatlayıp adaçayıyla hazırlasınlar: Böylesini severim ben. Meyve ve sebzemiz de eksik değil, damak tadı gelişmişler için dahi kâfi derecede leziz şeyimiz var ve kırılacak cevizlerimiz, çözülecek farklı muammalarımız da.

Böylece çarçabuk iyi bir yemek yiyebileceğiz. Lakin her kim yemek istiyorsa, yardım da etmeli pişirmeye, krallar bile. Caizdir zira, Zerdüşt'ün yanında aşçılık etmesi kralın."

Bu teklif, hepsinin yüreğine hitap etti: Yalnız gönüllü dilenci itiraz etti et, şarap ve baharata.

Müstehzi, "Şu pisboğaz Zerdüşt'e bakın hele!" dedi, "İnsan, böyle yemekler pişirmek için mi çekilir mağara ve yüksek dağlara?

Vaktiyle bize öğrettiği şeyin ne olduğunu şimdi anlıyorum: "Şükürler olsun küçük fukaralığa!" Şimdi anlıyorum dilencileri kovmak istememenin de gerekçesini."

"Keyfine bak" diye karşılık verdi Zerdüşt, "Benim yaptığım gibi. Bağlı kal âdetlerine, ey kusursuz kişi, öğüt tahıl tanelerini, iç suyunu, öv aşçılığını: Mutlu kılacaksa eğer bu seni!

Ben, benden olanlar için geçerli olan kanunum, herkes için geçerli kanun değilim ben. Ne var ki benden yana olanlar da sağlam yapılı, hafif ayaklı olmalıdır, –

– savaşta ve bayramda neşeli olmalı, karamsar* değil, hayalperest değil, hazır olmalı, en müşkül işlere ve dahi şölene, turp gibi güçlü ve zinde.

Bana ve benden olanlara aittir en iyi şeyler; verilmezse bunlar bize, almasını biliriz: En iyi yiyeceği, en berrak göğü, en güçlü düşünceleri, en güzel kadınları!"

Böyle buyurdu Zerdüşt; lakin sağdaki kral şöyle karşılık verdi:

"Tuhaf! Hiç işitilmiş midir acaba, böylesine bilgece sözler bir bilgenin ağzından?

Ve hakikaten, pek tuhaf şeydir, bunun yanı sıra akıllı olup da eşek olmaması."

Böyle buyurdu sağdaki kral ve hayret etti; lakin eşek, onun sözlerine, öfkeyle A–İ çekti. Gel gör ki bu tarih kitapla-

* Düsterling: Ruhani karanlıktan hoşlanan; olası Latince karşılıkları *"obscurare"*, *"opacare"*, *"caligare"*. (ç.n.)

rında "akşam yemeği" diye geçen uzun yemeğin başlangıcıydı. Bu yemekte, yüksek insan dışında başka bir şeyden bahsedilmedi.

Yüksek İnsan Hakkında

İnsanlar arasına ilk karıştığımda, münzevilere has bir çılgınlık yaptım, büyük bir çılgınlık: Pazara gittim.

Ve herkese hitap etmeye kalkarken, kimseye hitap etmemiş oldum. Lakin akşamleyin, ip cambazları ve cesetler yoldaşlık etti bana; benim de cesetten farkım kalmamıştı aslında.

Halbuki yeni günle birlikte yeni bir hakikate ermiştim: İşte o vakit öğrenmiştim, "Panayırdan ve ayaktakımından ve ayaktakımının gürültüsünden ve uzun kulaklarından bana ne?" demeyi.

Ey yüksek insanlar, şunu öğrenin benden: Kimse inanmaz yüksek insanlara pazar yerinde. Ve buna rağmen konuşmak isterseniz, buyurun! Ancak avam kısmı "hepimiz eşitiz!" diye göz kırpar.

"Ey, yüksek insanlar" – böyle kırpar gözünü avam kısmı – "Yüksek insan yoktur, hepimiz eşitiz: İnsan insandır – hepimiz biriz tanrının nazarında!"

Tanrının nazarında ha! – Gel gör ki bu tanrı öldü. Üstelik halkın nazarında eşit görülmek istemeyiz. Ey yüksek insanlar, çekilin pazar yerinden!

2.

Tanrının nazarında ha! Gel gör ki bu tanrı öldü! Ey yüksek insanlar, en büyük tehditti bu tanrı sizin için.

O toprağa gömüldükten sonra, yeniden dirildiniz siz. Asıl şimdi büyük öğle geliyor, asıl şimdi olacak yüksek insan – efendi!

Ah kardeşlerim, idrak ediyor musunuz bu sözleri? İrkildiniz: Yüreğiniz mi sersemledi? Uçurum mu açılıyor önünüze? Cehennem köpeği* mi ısırıyor sizi?

* Höllenhund: Cehenneme zincirlenen şeytana dair bir gönderme; halk arasında küfür olarak da kullanılır. Öte yandan "Şeytan" İbrancada "düşman" veya "karşı koyan" anlamına gelir; "İblis" "suçlayan" demektir. (ç.n.)

Pekâlâ! Öyle olsun! Ey yüksek insanlar! Asıl şimdi doğum sancısıyla kıvranır insan istikbalinin dağı. Tanrı öldü: ve bundan böyle isteriz ki b i z, – üstinsan yaşasın.

3.

En kaygılılar dahi sorar bugün: "İnsan nasıl korunacak?" Zerdüşt ise tek ve ilk insan olarak şunu sorar: "İnsan nasıl k e n d i n i a ş a r?"

Üstinsan gönlümdedir benim, b u d u r benim için ilk ve tek şey – i n s a n değil: En yakındaki değil, en yoksul değil, en mustarip değil, en iyi değil –

Ah kardeşlerim, benim insanda sevebileceğim şey, onun bir geçiş ve bir batış oluşudur. Sizde de bana sevgi ve umut veren çok şey var. Sizin horgörünüz, ey yüksek insanlar, bana umut veriyor. Büyük horgörenler zira, büyük saygı duyanlardır.

Sizin çaresizliğinizde, hürmete layık çok şey vardır. Sizler zira, tevekkülü ve küçük tilkilikleri öğrenmediniz.

Değil mi ki bugün, küçük insanlar efendidir: B u n l a r ı n hepsi, tevekkülü ve tevazuyu ve kurnazlığı ve çalışkanlığı ve ihtimamı vesaire küçük faziletleri tavsiye ederler.

Kadına özgü olan, köle soyundan gelen ve bilhassa ayaktakımı-terkibi:* İşte b u n l a r, tüm insanlığın kaderini belirleyen efendi olmayı isterler; – ah nefret! Nefret! Nefret!

B u n l a r, bıkıp usanmaksızın sorarlar ve hiç yorulmazlar: "İnsan en iyi, en uzun ve en güzel nasıl korunur?" Böylelikle – bugünün efendisi olurlar.

Ah kardeşlerim, benim adıma, aşın bugünün efendilerini, – bu küçük insanları: B u n l a r d ı r, üstinsan için en büyük tehlike.

Ey yüksek insanlar, aşın küçük faziletleri, küçük kurnazlıkları, kum tanelerine mahsus nezaketi,** karıncalara mahsus gösterişli, lakin önemsiz meşgaleleri,*** sefil miskinliği, "çoğunluğun refahını" – !

* Alm. "Pöbel-Mischmasch" (İng. *populace-mismash)* Halk arasında "ayaktakımı" olarak görülen kesimi bir bütün oluşturmak kaygısıyla karıştırma (lat. *confuso, mixtura*); yığınlar arasındaki karmakarışıklık (lat. *farrago).* (ç.n.)

** Sandkorn-Rücksichten (İng. *sand-grain considerateness*). Nietzsche, büyük olasılıkla gereksiz, önemsiz bir nezaket yahut ihtimamdan söz ediyor. (ç.n.)

*** Ameisen-Kribbelkram (İng. *the ant-hill trumpery*). (ç.n.)

Ve itaatkâr olmaktansa, yeislere düşün daha iyi. Ve hakikat şu ki bugün yaşamayı bilmediğinizden ötürü seviyorum sizi, ey yüksek insanlar! Siz, bu suretle zira, en iyi şekilde yaşamış oluyorsunuz.

4.

Ah kardeşlerim, cesaretiniz var mı? Metanetli misiniz? Şahitler huzurunda sergilenecek cesaret değil, tanrının dahi görmediği münzevilerin ve kartalların cesareti var mı sizde?

Hissiz* ruhlar, katırlar, körler ve sarhoşlar metanetli değildir bence. Metanet, korkuyu bilen, yine de üzerine gidendedir; uçurumu gören, ona gururla bakandadır.

Her kim ki uçurumu görür ama kartal gözüyle görür; her kim ki, kartal pençesiyle uçurumu kavrar: İşte cesur o kişidir. – –

5.

"İnsan kötüdür." – Böyle teselli ederlerdi beni tüm bilgeler. Ah, doğru olsaydı keşke bu! Kötülük zira, en iyi gücüdür insanın.

"İnsan daha iyi ve daha kötü olmalıdır." – bunu öğretirim ben. Üstinsanın en iyisi için gereklidir en kötü.

Küçük insanların vaizi için acı çekmek ve insanların günahını yüklenmek iyi olabilir. Lakin ben, büyük günahı, büyük teselli sayarım kendime. –

Ancak bu sözler uzun kulaklılara göre değildir. Her söz de, her ağza yakışmaz zaten. Bunlar, ince ve uzak şeylerdir: Koyun tırnakları erişmemelidir bunlara.

6.

Ey yüksek insanlar, fenalaştırdıklarını iyileştirmek için mi burada olduğumu sanıyorsunuz?

Yahut, siz mustaripleri daha rahat yatırmak istediğimi mi? Yahut siz vesveselilere, yolunu şaşırmışlara ve yanlış yere tırmananlara, yeni ve daha kolay yollar göstereceğimi mi?

* Kalte Selen (İng. *Cold souls*). "Kalt"ın birincil anlamı "soğuk"tur; burada davranış bakımından bir soğukluktan bahsediliyor ki mecazi karşılığı daha yerini buluyor sanki: "Duygusuz", "hissiz". (ç.n.)

Hayır! Hayır! Üç defa hayır! Helak olup gitmelidir, cinsinizden daha iyileri, daha fazlası – sizlerin zira, giderek daha kötü ve daha çetin geçmeli hayatınız. Ancak bu suretle,

– ancak bu suretle tırmanır insan, yıldırımın kendisini çarpıp darmaduman edeceği yüksekliğe: Yıldırım için uygun yüksekliğe!

Aza, uzuna ve uzağa kayar düşüncelerim ve hasretim: Bana ne, sizin küçük, kısa ve çeşitli sefaletinizden?

Kâfi değil bence çektiğiniz ıstırap! Sizler zira, kendinizden çekiyorsunuz, henüz insanın ıstırabını çekmediniz. Yalan söylemiş olursunuz, başka türlü konuşursanız! Hiçbiriniz çekmediniz, benim ıstırabını çektiğim şeyin. –

7.

Yeterli değil artık benim için, yıldırımın zararsız hale gelmesi. Niyetim yok yönünü değiştirmeye yıldırımın: O öğrenmeli b e n i m i ç i n – çalışmayı. –

Bulut misali toplandı bilgeliğim uzun zamandan beri, daha bir sakinleşti ve karardı. Böyle olur, vakti geldiğinde yıldırım doğuracak olan her bilgelik. –

I ş ı k olmak istemiyorum bugünün insanlarına, istemem bana ışık denmesini. Kör etmek isterim o n l a r ı. Bilgeliğimin yıldırımı! Oy gözlerini onların!

8.

Sakın ola istemeyin, gücünüzün yetmediği şeyi: Beter bir sahtekârlık vardır, kudretlerinin yetmediği şeyi yapanlarda.

Bilhassa büyük şeyler istediklerinde! Bu narin kalpazanlar ve oyuncular zira, büyük şeylere karşı güvensizlik uyandırırlar: –

– Ta ki bu şaşı gözlüler, bu yaldızlı kurt yenikleri, tesirli sözcüklere bürünerek, yapmacık faziletlerle ve parlak, sahte eserlerle, nihayet kendilerine karşı da yapmacıklaşırlar.

Aman ihtiyatlı olun, ey yüksek insanlar! Bugün zira, nazarımda dürüstlükten daha nadir, daha değerli bir şey yoktur.

Bugün, yığınların günü değil midir? Lakin yığınlar bilmez, neyin küçük, neyin büyük, neyin doğru, neyin dürüst olduğunu: Masumane eğridir onlar ve daima yalan söylerler.

9.

Aman sağlıklı bir kuşkunuz olsun bugün, ey yüksek insanlar, ey yürekliler! Gizli tutun nedenlerinizi! Bugün zira, yığınların günüdür.

Vaktiyle yığınların sebepsiz olarak inanmaya alıştıklarını, kim, sebeplerini göstererek – yıkabilir ki?

Ve pazar yerinde ikna, ancak jest ve mimiklerle mümkündür. Lakin sebepler söylenirse yığınlar kuşkuya düşer.

Ve bir gün hakiki bir zafer kazanırsa, o vakit haklı bir kuşkuyla kendinize sorun: "Hangi kuvvetli yanılgı, bu zafer uğruna mücadele etti?"

Âlimlerden dahi sakının! Kin beslerler onlar size: Kısırdır zira onlar! Soğuk ve kurumuştur gözleri; tüylerini döker her kuş karşılarında.

Böyleleri, böbürlenirler, yalan söylememekle: Lakin yalan söylememek, henüz hakikat sevgisi manasına gelmez ki! Sakının kendinizi!

Hummadan hür olmak, irfan demek değildir henüz! Dondurulmuş ruhlara inanmam. Yalan söyleyemeyen, hakikatin ne olduğunu bilmez.

10.

Yukarıya tırmanmak istediğinizde, kendi ayaklarınızı kullanın! Kendinizi yukarıya t a ş ı t m a y ı n, yabancı sırtlara ve kafalara binmeyin.

Sen lakin, ata bindin değil mi? Hedefine doğru at mı koşturuyorsun? Pekâlâ, dostum! Lakin topal bacağın da atın üstünde.

Hedefine varıp, attan indiğinde: Tam da kendi yüksekliğindeyken, ey yüksek insan – tökezleyeceksin!

11.

Ey yaratıcılar, ey yüksek insanlar! İnsan yalnız kendi çocuğuna gebe kalır.

Müsaade etmeyin hiçbir şeyin sizi ikna etmesine* ya da telkinde bulunmasına!** Kimdir s i z i n en yakınınız o halde?

* Vorreden. (ç.n.)
** Einreden. (ç.n.)

"En yakınınız için" çabalasanız da yaratamazsınız onun için bir şey!

Ey yaratıcılar, şu "için"i unuttun: İstemez erdeminiz "için" ile, "yüzünden" [uğruna] ile, "zira" ile iş yapmanızı. Bu tür küçük ve sahte kelimelere tıkayın kulağınızı.

"En yakınınız için", bu, küçük insanların erdemidir: Orada "her şey karşılıklı" ve "el eli yıkar"* denir: – Ne hakları ne de güçleri var onların, s i z i n menfaatlerinizi düşünmeye.

Ey yaratıcılar, menfaatlerinizde gebelerin tedbir ve öngörüsü mevcut! Henüz kimsenin görmediği o m e y v e: Korunur, esirgenir ve beslenir tüm sevginizle.

Tüm sevginiz, erdeminizin de bulunduğu yerde; çocuğunuzda yani! Sizin "en yakınınız", eseriniz ve iradenizdir. Müsaade etmeyin esassız [batıl] değerlerin size telkinde bulunmasına!

12.

Ey yaratıcılar, ey yüksek insanlar! Hastadır doğuracak olan; kirlidir doğurmuş kişi.

Kadınlara sorun: Keyif verdiği için yapılmaz doğum. Sancı, tavukları ve şairleri gıdaklatır.

Ey yaratıcılar, sizde pek çok kirli şey mevcut. Bu sebeple ana olmak zorundasınız.

Yeni bir çocuk: Ah, ne kadar çok yeni kirle gelir dünyaya! Çekilin kenara! Ve kim doğuracaksa, arıtsın ruhunu!

13.

Kudretinizin yetmeyeceği kadar erdemli olmayın! Ve olmayacak şeyler talep etmeyin kendinizden.

İzini sürün babalarınıza ait erdemlerin! Nasıl tırmanacaksınız yükseklere, sizinle değilse babalarınızın erdemi?

Her kim ki ilk olmayı istemekte, balkın hele, dikkat de etmeli sonuncu olmamaya. Ve babalarınızın kötü huylarının olduğu yerde, azizler gibi davranmayın!

Neye benzer, babaları kadına, sert şaraba ve domuz etine düşkün kişilerin nefsinden iffet beklemesi?

* Hand wäscht Hand (lat. *manus manum lavat*). MS 1. yy'da, özellikle Seneca ve Petronius'un döneminde sık kullanılmış bir deyiş. Genellikle karşılıklı çıkar güdülerek yapılan işleri ifade eder. (ç.n.)

Ahmaklık olur! Çok, sahiden çok görünür, böyle birinin, bir yahut iki yahut üç kadına kocalık etmesi.

Ve manastırlar yaptırıp üzerine "kutsiyet yolu" yazdırsa dahi – yine de derim ki: Neye yarar? bu yeni bir ahmaklık!

Kendisine bir ıslahevi* veya bir sığınak** yaratırsa da: Hayırlı olsun! Lakin buna itikadım yok.

Ne getirirse kişi, o büyür yalnızlığında — içindeki adi insan*** da. Tavsiye edilmez bundan ötürü pek çoğuna yalnızlık.

Var mıdır çöl azizlerinden daha kirlisi yeryüzünde? Onların etrafında yalnız şeytan değil, – domuz dahi cirit atmıştır.

14.

Sıçrama yetisinden yoksun bir kaplan gibi ürkek, mahcup, garip: Ey yüksek insanlar, böyle gördüm sizi çoğu kere, sıvışırken yan tarafa. Sizin açınızdan başarısız bir sıçrama!

Lakin ne önemi var bunun, ey barbutçular! Öğrenmediniz layıkıyla oynamayı ve sarakaya almayı! Değil mi ki oturmaktayız daima, büyük bir istihza ve oyun masasında!

Ve büyük bir işi başaramamanız durumunda, beceriksiz mi kabul edilmeli kişi? Ve bizzat uğradığınız başarısızlıktan ötürü beceriksiz mi sayılmalı insanoğlu? Ya insan başarısızlığa uğradıysa: Pekâlâ! Öyle olsun!

15.

Bir şeyin soyu ne kadar yüksek olursa, o denli nadir başarı elde eder. Ey yüksek insanlar, hepiniz, birer başarısızlık değil misiniz?

Cesaretiniz kırılmasın, ne var bunda? Daha nice şey mümkündür! Kendinize gülmeyi öğrenin, şöyle layıkıyla gülmeyi!

* Zuchthaus: 16. yy'da kurulmuş, 17 ve 18. yy'da Felemenklilerden örnek alınarak tanımlanan (flemenkçe "*tuchthuis*") ve gelişen, bir tür okul, şifa yurdu ve hapishane gibi yer. (ç.n.)

** Fluchthaus: Dini yahut bir başka gerekçe ile yurdundan sürülen, kaçan kişilerin, iltica edenlerin ama bilhassa göçmen hastaların (*asylum languentium*) sığındığı ev, yurt, barınak. (ç.n.)

*** Vieh (İng. *brute*). "Cehennem zebanisi", "hayvan gibi adam" ve "kaba kuvvete sahip kişi" gibi yan anlamları da hesaba katmak gerek. (ç.n.)

Şaşılacak ne var bunda, ey yarı parçalanmışlar, ancak yarısını becermiş, başarısızlığa uğramışsanız! Sıkıştırıp tazyik etmiyor mu içinizde – insanın g e l e c e ğ i?

İnsanın en uzağı, en derini ve yıldızlar kadar yücesi, muazzam kuvveti: Karşılıklı köpürmüyor mu tüm bunlar sizin çanağınızda?

Şaşıracak ne var bazı çanakların kırılmasında? Kendinize gülmeyi öğretin, şöyle gereği gibi! Ey yüksek insanlar, daha neler mümkündür neler!

Ve hakikaten, neler başarılmıştır şimdiden? Bu yeryüzü ne kadar zengin, küçük, iyi, kusursuz yaratılmış şeylerden yana.

Ey yüksek insanlar, etrafınıza küçük, iyi, kusursuz şeyler dizin! Şifa verir yüreğinize bunların altın olgunluğu. Kusursuz olan şey, umut etmeyi öğretir.

16.

Neydi, bugüne değin, şu yeryüzündeki en büyük günah? "Vay haline burada gülenlerin!" diyenin sözü değil miydi?

Yeryüzünde gülecek bir şey bulamamış mıydı, kendisine bunu söyleyen? Bilmiyordu o halde aramasını. Bir çocuk dahi, gülünecek bir şey bulur burada.

O – sevmiyordu yeterince: Aksi halde bizi de severdi, biz gülenleri! Lakin o, nefret ediyordu bizden, sarakaya alıyordu bizi; uluma ve diş gıcırtısıydı bize taahhüt ettiği.

Beddua mı etmeli insan sevmediğinde? Bu – zevksizliktir zannımca. Lakin buydu, o uzlaşmaz kişinin yaptığı. Ayaktakımından biriydi.

Ve o, yeterince sevmezdi: Sevse, sevilmeyişine bu denli öfkelenmezdi. Hiçbir büyük sevgi, sevgi i s t e m e z – daha fazlasını ister.

Uzak durun böylesi uzlaşmaz* kişilerden! Bu mariz** bir tarzdır, avam tarzıdır: Onlar berbat görürler bu hayatı ve kem gözle bakarlar dünyaya.

* Unbedingten. "Kayıtsız şartsız". 'katî' anlamlarına gelen sıfatın (Alın. *unbedingt*) yapım eki almış hali. Biraz zorlama da olsa, bu terimi, *mutlakçılar*, başka bir deyişle, doğruluğun, güzelliğin, değerin (kıymetin) ya da hakikatin değişmez, ebedi ve ezeli olduğu görüşünü savunanlar olarak da okumak mümkün. (ç.n.)

** Mariz: Hastalıklı, hasta olan. (ç.n.)

Uzak durun böylesi uzlaşmaz kişilerden! Onların ayakları ağır, yürekleri bunaltıcıdır – bilmezler raks etmesini. Böyleleri için yeryüzü nasıl hafif* olabilir ki?

17.

Tüm iyi şeyler, hedeflerine eğri büğrü yaklaşırlar. Kedi gibi kamburlarını çıkarırlar, mırıldanırlar içlerinden yaklaşan saadetlerine – tüm iyi şeyler, gülerler.

Kişinin k e n d i yolunda olup olmadığı adımından belli olur: Bakın şu gidişime! Gel gör ki hedefine yaklaşan kişi, dans eder.

Ve hakikaten, boy heykeline dönüşmedim henüz; bir sütun gibi katı, duygularını kaybetmiş, taşlaşmış değilim; hızlı koşmayı severim ben.

Ve eğer yeryüzünde bataklık ve derin elemler mevcutsa: Ayağı hafif olan geçebilir bataklıktan, raks edebilir süpürülmüş buz üstünde kayar gibi.

Ah kardeşlerim, yükseltin yüreklerinizi, daha, çok daha yükseltin! Ve ayaklarınızı da unutmayın! Ayaklarınızı da kaldırın, ey muhteşem rakkâseler; iyisi mi, durun kafanızın üzerinde.

18.

Gülen kişinin bu tacını, bu gül çelengini: Bizzat ben koydum başıma,** bizzat ben kutsadım gülüşümü. Bulamadım bu işi yapacak denli kudretli kişiyi.

Rakkâse Zerdüşt, kanat çırpan hafif Zerdüşt, uçmaya müsait, tüm kuşlara rehberlik eden, hazır ve nazır, cüretli bir vurdumduymaz:

Hakikati söyleyen*** Zerdüşt, hakikate gülen**** Zerdüşt, sabırsız olmayan, uzlaşılmaz olmayan, atlamalara ve gönül çalmalara meyilli kişi; bizzat ben koydum tacı başıma!

19.

Ah kardeşlerim, yükseltin yüreklerinizi, daha, çok daha yükseltin! Ve ayaklarınızı da unutmayın! Yükseltiniz. Ayakla-

* Leicht. (ç.n.)
** Muhtemelen Napolyon'a gönderme. (ç.n.)
*** Wahrsager. Aslında "kâhin" ya da "falcı". (ç.n.)
**** Wahrlacher. Muhtemelen Nietzsche'nin türettiği bir sözcük. (ç.n.)

rınızı da kaldırın, ey muhteşem rakkâseler; iyisi mi, durun kafanızın üzerinde.

Saadette dahi ağır hayvanlar vardır, doğuştan düz tabanlar* vardır. Bunlar, başının üzerinde durmaya çalışan fil misali, tuhaf zahmetlere katlanırlar.

Mevladır mutluluktan çıldırmak, mutsuzluktan çıldırmaktan; âlâdır acemice raksetmek, ağır aksak yürümekten. Bundan ötürü dinleyin şu bilgeliğimi: İki iyi ters tarafı vardır, en fena şeyin bile, –

– en fena şeyin bile iyi raks edecek bacakları vardır: Bundan ötürü öğrenin, ey yüksek insanlar, doğru bacak üzerinde durmayı!

Böylelikle unutursunuz tüm o derin keder üfürüklerini,** avam kasavetini!*** Ah, o avam maskaraları,**** ne kadar da üzer bugün beni! Bugün lakin, avamların günü.

20.

Dağ inlerinden kopan rüzgârlara benzeyin: kendi çaldığı ıslıkla raks etmek ister o; ayakları altında denizler titresin ve sıçrasın ister.

Eşeklere kanat takan, dişi aslanları sağan; tüm bu Bugün'lerin ve avamın üzerine kasırga gibi esen o iyi, eşsiz ruha şükürler olsun! , –

– tüm dikkafalıları,***** kılı kırk yaranları,****** solmuş yaprakları ve çerçöpü düşman bilen: bataklıklar ve gamlar

* Plumpfüssler. "Plump", Alın. "dumpf" karşılığı kullanılan ve "boğuk", "küflü", "karışık", "sıkıcı", "belirsiz" vb. anlamlara gelen Flemenkçe kökenli bir sözcük. "Füssler" (...füsser) ise "ayaklı", "bacaklı" demektir. "Hantal ayaklı", "çarpık bacaklı" gibi vs. tamlamalar da türetilebilir. (ç.n.)

** Trübsal–Blasen. (ç.n.)

*** Pöbel–Traurigkeit. (ç.n.)

**** Pöbels Hanswürste. (ç.n.)

***** Distelkopf. "Distel", genellikle botanikte dikenli bitkileri adlandırmada kullanılan genel bir terim; ancak daha çok devedikenine yakıştırılır. Nemnich, bu sözcüğe karşılık olarak zaman zaman "murex tribulus"u [midyeye benzeyen, üstünde çeşitli uzunlukta dikenler bulunan kabuklu hayvan] önermiş. Sieler ise bu sözcüğü, aksi, huysuz kişiler için kullanmış. (ç.n.)

****** Tiftelkopf. Başka bir deyişle "Tüftelnkopf". Uzaktan uzağa "klügeln" [düşünüp taşınmak] ve "Klügerei"yla [ukâlalık] akraba. 16. ve 17. yy'da "*gebildeten* klügeln" [belirli bir kültüre dayanarak düşünmek] karşılığı kullanılmış. "Tüftelei" [zor beğenme], "tüftler" [titiz], "tüftlig" [zihin kurcalayıcı] gibi türevleri de mevcut. Muhtemelen Luther'e gönderme. (ç.n.)

içinde, çimenlerin üzerindeymişçesine raks eden, bu yaban, bu özgür kasırga ruha şükürler olsun!

Ayaktakımının dalavereci köpeklerine ve tüm o kötü eğitilmiş, cesareti kırılmış mahluklara kin güden: Tüm özgür ruhların özü olan, tüm karamsarların ve karanlığa meftunların gözlerine toz üfüren o gülen kasırgaya şükürler olsun!

Ey yüksek insanlar, en fena tarafınız, hiçbirinizin raks etmeyi, kendinizi aşarak raks etmeyi öğrenememiş olmanız! Ne var yani, beceriksizseniz!

Daha nice şey mümkündür! Gülerek kendinizden geçmeyi öğrenin artık! Yükseltin yüreklerinizi, ey mükemmel raks edenler, daha, çok daha yükseltin! Ve güzel gülmeyi unutmayın!

Bu gülenin tacını, gül çelengini: Size, ey kardeşlerim, size takıyorum! Gülmeyi takdis ediyorum: Ey yüksek insanlar, öğrenin raks etmeyi!

Kara Sevda* Türküsü

1.

Mağarasının girişine yakın bir yerde duruyordu Zerdüşt, bu sözleri söylerken; lakin son sözünü söyledikten sonra misafirlerinin yanından kaçtı ve bir süreliğine açık havaya çıktı.

"Ey etrafımdaki temiz kokular," diye bağırdı, "Ey etrafımdaki ilahi sükûnet! Lakin hayvanlarım nerede? Kartalım ve yılanım, gelin, gelin!

* Schwermuth (İng. *melancholy*). Serol Teber, "melankoli"yi "özellikle toplumsal huzursuzlukların artığı dönemlerde yaşanan güvensizlik ortamlarında sıklıkla sözü edilmeye başlanan bir yaşam tarzı, bir ruhsal durum, bir kişilik tipidir." şeklinde tarif eder. Hegel ise onu, "...tutkunun ötesinde, özünde haklı çıkmış bir gücün, ussallığın ve özgürlüğün özsel içeriği" olarak tanımlar. Prof. Dr. Yunus Emre Evlice de "her türlü kronik akıl hastalığı" olarak. Kişisel yazgısını, bizzat belirlemek isteyen melankolik kişiliklerde iki tür hüzün görülür: *Tristita otilis* [iyi niyetli hüzün] ile *tristita mortifera* [kötü niyetli hüzün]. "Günah" ise kara sevdada mühim bir etmendir, hem belirleyici hem de yönlendiricidir. Onu kimileyin "ruhsal bir başkaldırı" olarak okumak da mümkündür. "Kara sevda"nın, böylesine çok dallı, çok katmanlı ve biraz da mağmum bir terimi karşılamada kifayetsiz kaldığını peşinen kabullenmekte yarar var sanırım. (ç.n.)

Söyleyin bana hayvanlarım: Bu yüksek insanların hepsi – fena mı kokuyorlar acaba? Ey etrafimdaki güzel kokular! Sizi ne kadar sevdiğimi şimdi anlıyor ve hissediyorum, hayvanlarım benim."

– Zerdüşt bir daha tekrarladı: "Hayvanlarım, sizi seviyorum!" O, bu sözleri söylerken, kartal ile yılan yanına sokuldular ve başlarını kaldırıp, yüzüne baktılar. Böylece üçü bir arada sessizce güzel havayı teneffüs edip içlerine çektiler. Burada hava zira, yüksek insanların yanındakinden daha temizdi.

2.

Ancak Zerdüşt, mağarasından henüz ayrılmıştı ki ihtiyar büyücü ayağa kalktı, kurnazca etrafına bakındı ve şöyle dedi: "Gitmiş!

Ve şimdiden, ey yüksek insanlar – ben de Zerdüşt gibi, övücü ve okşayıcı sözlerle sizi gıdıklayayım derken – o berbat, sahtekâr ve efsunlu ruhum, kara sevdalı şeytanım sardı beni çepeçevre,

– Zerdüşt'le taban tabana zıt olanı: Bağışlayın onu! Şimdi büyücülüğünü göstermek ister size, tam vaktidir zira onun, beyhude boğuşurum bu uğursuz ruhla.

– Hangi şerefli ismi alırsanız alın; kendinize isterseniz "özgür ruhlar", isterseniz "doğrucular", isterseniz "ruh tövbekârları" yahut "zincirlerinden kurtulmuşlar" yahut "büyük hasret çekenler" deyin –

– Benim gibi, büyük tiksintinin ıstırabını çeken sizlere, eski Tanrının öldüğünü ve henüz beşikte yahut kundakta yeni bir tanrı bulunmadığını bilen sizlere – hepinize tutkundur benim uğursuz ruhum, büyücü şeytanım.

Ey yüksek insanlar, sizi de tanırım, onu da – istemim dışında sevdiğim bu ifriti, Zerdüşt'ü tanırım: Çok defa, güzel bir aziz sürfesi gibi görünür bana o,

– uğursuz ruhumun ve kara sevdalı şeytanımın pek haz aldığı tuhaf bir maskaralık gibi – severim Zerdüşt'ü, çoğu defa da uğursuz ruhumun hatırı için seviyormuşum gibi gelir bana. –

Lakin bu karasevdalı ruh, akşam alacakaranlığının şeytanı musallat oluyor bana: Ve hakikaten, ey yüksek insanlar, arzuluyor onu.

– Yeter ki gözlerinizi açın! – Onun canı çıplak gelmeyi istemekte, erkek ya da kadın olarak mı, bilmiyorum: Lakin gelmekte ve beni zorlamakta, ah! Gözünüzü açın!

Gün bitiyor, akşam çöküyor artık her şeyin üzerine, en iyi şeylerin bile: Dinleyin ve görün, ey yüksek insanlar, nasıl bir şeytandır bu –erkek mi, kadın mı– bu akşamki karamsarlığın ruhu!"

Böyle buyurdu ihtiyar büyücü, kurnazca etrafına bakındı ve peşi sıra harpını eline aldı.

3.

Aydınlığı yitmiş havada,
ne zaman, çiyin tesellisi
düşse toprağa,
görülmeksizin, işitilmeksizin hatta
– yumuşacık pabuçlar giyer
teselli eden çiy, tüm müşfikler gibi –
Hatırlarsın o vakit, hatırlarsın hararetli gönül,
nasıl susadığını, bir zamanlar,
semavî gözyaşları ve çiy damlalarından sonra
nasıl yanık ve yorgun susadığını,
otları sararmış patikada
gönlü kara akşam güneşinin nazarı
sıyrılıp kara ağaçlardan, dolaşırken üzerinde
güneşin parlak, harlı nazarı, eziyetten hoşlanan.

"Hakikatle izdivaç talep eden – sen misin? diye
sarakaya alırlardı
hayır! bir şair yalnızca!
bir hayvan, bir hilekâr, çapulcu, sürüngen
yalan söylemesi gereken,
yalan, kasten ve mahsus,
ganimet düşkünü,
güzelce, ama soluk yüzlü,
maskesini düşüren bizzat kendi

yağma edilen bizzat kendi
b u m u – hakikatle izdivaç talep eden?..
Yalnızca soytarı! Yalnızca şair!
Lafügüzâf,
karnaval maskaralığı söyledikleri,
yalancı söz köprülerine tırmanan,
yalandan ebemkuşağına
sahte gökler arasında
gizlice dolanıp duran, sürünüp duran –
y a l n ı z c a soytarı! y a l n ı z c a şair!..

B u m u – hakikatle izdivaç talep eden?..
Değil dingin, bükülmez, pürüzsüz, soğuk,
resmedilmemiş,
dönüşmemiş tanrısal sütuna,
dikili değil, tapınaklara,
değil kapı kulu, tanrıya:
Hayır! Düşman böylesi fazilet heykellerine,
evi gibi her yabanıl, tapınak nesine,
hıncahınç dolu kedi muzipliğiyle
zıplayıp her pencereden
hop! Düşmekte her tesadüfün peşine,
almakta kokusunu her bakir ormanın,
sen ki bakir ormanlarda
kılları alacalı yırtıcı hayvanlar arasında
günahkârca sağlıklı ve zarif ve mütenevvi,
gezip durdun ihtiraslı ağzınla,
istihfaftan, iblislikten, hunharlıktan çakırkeyif,
eşkıyaca, sinsice yerde sürünerek, maval okuyarak...

Yahut, kartal gibi, uzun,
uzun dik dik bakan uçuruma,
k e n d i uçurumuna...
– ah, nasıl inerler buradan aşağıya,
aşağıya, içerlere,
daima daha derine, döne döne! –
o vakit,
birdenbire

dümdüz bir uçuşla
ani bir hamleyle
k u z u l a r a çullanmak,
açlıktan tutuşarak, hurra üzerlerine
kuzulara teşne,
tüm kuzu beyinlilere lanet okuyarak,
hiddetle kahredip herkese,
faziletli, koyun gibi mutedil, kıvır kıvır
kuzu sütü hüsnüniyetiyle eblehleşenlere...

Hülasa
kartalvari, kaplanvaridir
hasreti şairin,
hasretini gizlemektedir bin surat,
seni soytarı! seni şair!..

Sen ki bakarken insana,
tanrı suretiyle koyun olarak, –
insandaki tanrıyı p a r a l a m a k
paralar gibi insandaki koyunu
ve paralarken gülmek –

B u d u r, budur senin mutluluğun,
budur kaplanın ve kartalın mutluluğu,
budur şairin ve soytarının mutluluğu!..

Aydınlığı yitmiş havada,
orak kılıklı ay
erguvaniler arasında yeşil
ve haset içinde, ilerlerken sinsi sinsi,
– gündüze düşman,
her adımda biraz daha biçerken
gül tarhlarını gizlice,
sararıp soldurana, çökertene dek,
gecenin felaketine gömene dek:
ben de batmıştım bir kez öyle
hakikate divaneliğim yüzünden,
gündüz hasretim yüzünden,

günden yorgun, ışıktan huzursuz düşmüşken,
– aşağıya, akşama, gölgeye gömülü
bir hakikatten
yanmış ve susamış
– hatırlar mısın hâlâ, hatırlar mısın, hararetli gönül,
nasıl susadığını? –
bunu söylerken sürülmüşüm
her türlü hakikatten!
Yalnızca soytarı! Yalnızca şair!..

Bilim Hakkında

Böyle çığırdı büyücü türküsünü ve tüm orada bulunanlar, farkında olmaksızın, kuşlar gibi, büyücünün hilekâr ve melankolik şehvetinin ağına düştüler. Yalnız ruhu insaflı olan kanmadı kendisine: Büyücünün elinden bir çırpıda harpı aldı ve şöyle bağırdı: "Hava! Müsaade edin de temiz hava girsin içeri! Zerdüşt girsin! Boğdun, zehrettin mağarayı, seni rezil, seni bunak büyücü!

Seni yolunu şaşırmış, seni sahtekâr, meçhul ihtiraslara ve el değmemiş topraklara ayartırsın bizi. Ve yazıklar olsun, senin gibi hakikatten bahsedip yapmacık tavır takınanlara!

Yazıklar olsun, böylesi büyücülere karşı tetikte olmayan özgür ruhlara! At bir kenara onların özgürlüğünü: Sen zindanları öğretmektesin bize ve düşürmek istersin yeniden oraya, –

– seni bunak, melankolik şeytan, yakınmalarında bir baştan çıkarma seziliyor: Överek iffeti, şehvete davetiye çıkarıyorsun gizlice."

Böyle konuştu vicdanlı kişi; ihtiyar büyücü ise etrafına bakındı, zaferinin tadını çıkardı ve vicdanlı kişinin telkin ettiği bezginliği bertaraf etti: "Sakin ol!" dedi mütevazı bir sesle, "İyi türküler, iyi yanılanmak isterler; güzel türkülerden sonra uzun zaman susmak gerekir.

Tüm yüksek adamlar böyle yaparlar burada. Lakin sen, türkümden bir şey anlamadın değil mi? Büyücülük ruhundan pek az şey var sende."

"Peḳâlâ!" dedi vicdanlı kişi, "Kendinden ayırmakla beni övmüş oluyorsun. Lakin siz ötekiler, ne görüyorum? Şehvetli gözlerle oturup durmaktasınız hâlâ:

Ey özgür ruhlar, nereye gitti özgürlüğünüz! Sizi neredeyse, uzun süre berbat raks eden çıplak genç kızları seyredenlere benzeteceğim: Sizin bizzat ruhunuz raks ediyor!

Sizin içinizde, ey yüksek insanlar, büyücünün, kötü büyü ve yalan ruhlu dediği şeyden, daha fazla bulunsa gerek: Sanırım biz farklıyız sizden.

Ve hakikaten Zerdüşt mağarasına dönene kadar kâfi derecede konuşmuş ve düşünmüştük birlikte, sanki bilmiyormuşum gibi: farklı o l d u ğ u m u z u .

Biz burada, yukarıda farklı şeyler a r ı y o r u z , sizler ve ben. Mesela ben daha ziyade e m n i y e t arıyorum, bundan ötürü geldim Zerdüşt'e. Zira o, en sağlam kule ve iradedir,

– her şeyin sarsıldığı, her yerde depremin yaşandığı bugünde – lakin sizler, gözlerinize bakınca fark ettim de d a h a ç o k e m n i y e t s i z l i k arıyorsunuz,

– daha fazla korku, daha fazla tehlike, daha fazla deprem. Bana öyle geliyor ki sanki canınızın çektiği şey – mazur görün beni, ey yüksek insanlar,

– sanki canınızın çektiği şey, bana ziyadesiyle korku veren, en kötü, en tehlikeli hayat; vahşi hayvanların hayatı, ormanlar, mağaralar, yalçın dağlar ve dik uçurumlar.

Ve siz, en çok sizi tehlikeden kurtaran önderlerden değil sizi bütün yollardan saptıranlardan, baştan çıkartıcılardan hoşlanıyorsunuz. Lakin h a k i k a t e n böylesi arzular besliyorsanız, bu bana i m k â n s ı z gibi gelir.

Korku zira, – insanın sahip olduğu ilk ve en temel duygudur; ilk günah,* ilk erdem** korkuyla izah edilir. Benim erdemim de korkudan doğmuştur; adı da: Bilimdir.

* Erbsünde. Hıristiyan inancına göre, Âdem ile Havva'nın işledikleri günah yüzünden her insanda doğuştan var olan günahkârlık. (ç.n.)

** Erbtugend (lat. *virtus insita*). Goethe'ye göre insanlığın en eski erdemi, derin saygı ve huşudur (Alm. *Ehrfuhrt*); derin saygıdan da daha çok dini inançlara saygıyı anlamak gerekir. Bu arada, 17.–18. yy'da Protestanlık içinde sevgiye, duygusallığa dayalı bir dindarlık amaçlayan harekete ise Pietismus dendiğini anımsamakta da yarar var. (ç.n.)

Vahşi hayvan korkusu – insanoğlunun en uzun zamandan beri beslediği korkudur, buna insanın içinde sakladığı ve korktuğu, Zerdüşt'ün "içsel hayvan" dediği de buna dahildir.

Bu uzun, eski korku nihayet incelip, ruhani, tinsel bir hal alır, buna da sanırım bilim denmektedir!

Böyle konuştu vicdanlı kişi; lakin mağarasına henüz dönen ve son sözleri duyup anlayan Zerdüşt, elindeki birkaç gülü vicdanlı kişiye attı ve onun "hakikatler"ine güldü. "Ne!" diye haykırdı, "Neler işittim biraz önce? Bana öyle geliyor ki hakikaten, ya sen delisin ya da ben: Şimdi tepetaklak edeceğim senin "hakikatini." dedi.

Korku zira – istisnadır bizde. Halbuki cesaret ve serüven ve meçhulden, cüret edilmemişten duyulan haz – yani cesaret, sanırım budur mazisi insanın.

İnsan, en vahşi, en cesur hayvanların erdemlerini kıskanmış, onların tüm erdemlerini çalmıştır: İşte ancak bu sayede – insan olabilmiştir.

Sonunda incelen, ruhani, tinsel, kartal kanatlı ve yılan kurnazlığına sahip bu insan cesareti: bu, sanırım ki bugün olarak tarif ediliyor."

"Zerdüşt!" diye bağırdılar yan yana oturanlar hep bir ağızdan ve yüksek sesle kahkaha attılar; ancak bu kahkaha ağır bir bulut misali yükseldi üstlerinden. Büyücü dahi güldü ve kurnazca şöyle dedi: "Pekâlâ! Çekip gitti kötü ruhum benim!

Ve sahtekârın biri, yalancı ve dalavereci olduğunu söyleyip, bizzat uyarmış mıydım sizi?

Bilhassa kendisini çıplak gösterdiğinde. Lakin onun hilelerine karşı ben ne yapabilirim ki? Onu ve dünyayı ben mi yarattım?

Pekâlâ! Barışıp, iyi şeyler düşünelim yine! Öyle kötü kötü baksa dahi Zerdüşt; baksanıza bir! Nasıl da kızgın bana –:

– gece olmadan, beni sevmeyi ve övmeyı öğrenecektir yine; böyle divanelikler yapmadan uzun süre yaşayamaz o.

O – sever düşmanlarını: Odur bu sanattan en çok anlayan, gördüğüm insanlar arasında. Buna mukabil, öcünü dostlarından alır."

Böyle buyurdu ihtiyar büyücü ve yüksek insanlar kendisini alkışladılar: Öyle ki Zerdüşt, her şeyi düzeltmesi gereken, herkesten bağışlanmayı dileyen biri gibi dolaştı, – hınzırlık ve sevgiyle dostlarının elini sıktı. Mağarasının kapısına gelince lakin, baktı ki canı dışarıdaki güzel havayı ve hayvanlarını çekiyor, – çekip gitmek istedi hemen.

Çölün Kızları Arasında

1.

O vakit, "Gitme kal! dedi, kendine Zerdüşt'ün Gölgesi adını koyan seyyah, kal bizimle, – aksi takdirde, o eski, boğucu hüzün çöker tekrar üzerimize.

Şu İhtiyar Büyücü, kendi fenalıklarının en iyisini bahşetti, bak işte, iyi, mutekit Papa, gözünde yaş, malihulyalara dalıp gitmiş yine.

Bırak şu Krallar, istedikleri kadar, hallerinden memnun gözüksünler, hoş bir çehre takınsınlar: Tanıkları olmasaydı eğer, bahse girerim ki o n l a r da oynardı fenalık oyununu,

– sürüklenen bulutların, rutubetli karasevdaların, kapalı gökyüzünün, çalınmış güneşlerin, uluyan güz yellerinin fenalık oyununu,

– uğultularımızın, imdat feryatlarımızın fenalık oyununu: Kal bizimle Zerdüşt! Burası dile gelmeyi arzulayan saklı sefilliklerle dolu, akşamla dolu, bulutla dolu, bunaltıcı havayla dolu!

Besledin bizi erkeklere has yiyeceklerle, cesaret veren sözlerinle: İzin verme, ziyafet sonrası zayıf, kadınsı ruhların üzerimize çökmesine bir kez daha!

Sensin, tek başına, etrafımızdaki havayı sert ve berrak kılan! İnindeki kadar güzel havayı, şu yeryüzünde, nerede bulabilirim ki?

Ülke ülke gezip gördüm, öğrendi burnum pek çok havayı tecrübe ve takdir etmesini: Lakin burun deliklerim, ancak yanındayken varıyor tadına, hazlarının en yücesine!

Yalnız, –yalnız–, ah, affet eski bir hatırayı! Affet, çölün kızları arasında nazmettiğim, bir ziyafet sonrası türküsünü!

Nitekim onların etrafında da bulunmakta temiz, aydınlık şarkî hava; orada, en uzağındaydım, bulutlu, rutubetli, melankolik kadim Avrupa'nın!

O vakit, meftunuydum şarklı kızların ve bir başka severdim üzerinde hiçbir bulutun ve hiçbir fikrin sarkmadığı diğer mavi gökyüzü krallığını.

İnanmazdınız, nasıl da terbiyeli terbiyeli oturduklarına, raksetmezken, derin, ancak düşüncelerden uzak, minnacık sırlar gibi, kurdelelerle süslü muammalar gibi, ziyafet sonrası cevizleri gibi –

Alacalı ve yabancı allah için! Lakin bulutsuz: Bilinebilir muammalar: Böylesi kızların hatırı için bir ziyafet sonrası mezmuru nazmetmiştim o vakit."

Böyle buyurdu Seyyah, kendine Zerdüşt'ün Gölgesi adını koyan; henüz biri yanıtlamamışken onu, yapıştı İhtiyar Büyücünün harpına, bağdaş kurup, istifini bozmadan etrafını bilgece süzdü: – Lakin soludu havayı, burun delikleriyle usul usul ve sorarcasına, tadına bakar gibi yeni ülkelerde, yeni havaların. Nihayet başladı türküye, bir çeşit kükremeyle:

2.

Çöl çoğalır: Vay haline, içinde çöller saklayanın...

Hey!
Merasimle yapılan!
layık bir başlangıç!
Afrikalılara has bir merasim!
aslana layık
yahut ahlak vaizi bir maymuna*
– lakin size göre değil,
size, ey nur damlası kızlar,

* "Brüllaffen", Alouattinae de denilen, şapkayı andıran uzun kılları bulunan bir maymun cinsi. Bu maymunların erkekleri, kösnüyerek, gümbürtüyle bağırırlar. Sesleri çok uzaktan dahi işitilebilir niteliktedir. (ç.n.)

dibinde oturmak ayaklarınızın,
palmiyeler altında bir Avrupalı olarak,
bana bağışlandı. Sela.*

Sahiden harika!
Oturuyorum işte, burada,
çöle yakın, ne ki uzağında
yine de çölün,
dönüşmemiş halde, hiçbir bakımdan çöle,
yalayıp yutmuş zira beni
şu vahaların en küçüğü
– tam da o an açtı, esneyerek
o sevilesi ağzını,**
ağızlar içinde en rayihalısını:
Düştüm bir anda içine,
aşağıya, ortasına – aranıza,
siz, ey latif kızlar! Sela.

Selam, selam olsun o balinaya,
madem ki ağırlarken misafirlerini
huzurlu kılmakta! – anladınız değil mi
bilgece imamı?..
Selam olsun karnına,
madem ki karnı,
bulunmaz bir vaha,
çöldeki vaha misali: Gerçi bundan da şüpheliyim ya.
Bunun için geldim Avrupa'dan,
müptela, şüpheye, evli kadıncıkların hepsinden,
Tanrı ıslah etsin!
Amin!

Oturuyorum işte, burada,
ortasında minnacık vahanın,
bir hurma gibi,

* "Sela", mezburlarda geçen, "devamlı", "sürekli", "ara vermeden" anlamına gelen ve yalnız yazılı dilde kullanılan bir sözcüktür. Müzikte "dur" anlamına gelmektedir. (ç.n.)

** Alm. "maul", ağız anlamına gelse dahi, daha çok hayvan çenesinin karşılığı olarak kullanılır. (ç.n.)

esmer, tatlı mı tatlı, altın kıvamında,
dudakları okka bir kızın hasretiyle,
lakin biraz daha kızca
buz gibi soğuk, kar gibi beyaz, keskin mi keskin
ön dişlerin hasretiyle: Yanıp tutuşur işte buna
tüm olgun hurmaların yüreği. Sela.

Bahsedilen güney meyveleri
gibi, birebir onlar gibi
uzanmışım şuracıkta, minnacık
kanatlı genç kızlar*
raks edip gerdan kırarlar etrafımda,
ondan daha minik,
daha alık, daha gönlü kara
arzular ve temenniler, –
kuşatılmış tarafınızca,
sizi dilsiz, sizi tasavvur zengini
kedi-kızlar
Dudu** ve Züleyha***
– S f e n s k l e k u ş a t ı l m ı ş, bundan ötürü bir sözcüğe
bir sürü duygu tıkarak
(bağışla tanrım
şu dille işlediğim günahları!..)
oturuyorum, teneffüs ede ede en temiz havayı
sahici cennet havasını,
parlak, yeğni bir hava, altın bezeli,
öyle temiz ki

* Daha çok "böcek" olarak bilinen "käfer"in bir anlamı da "genç kız"dır; argoda "piliç", "çitlembik" gibi karşılıkları da vardır. Bu sözcük, dış görünümü açısından belirli bir güzelliği temsil eden "Marienkäfer"den [uğur böceği] esinlenerek, 19. yy'dan sonra "genç kız" anlamında da kullanılmaktadır. (ç.n.)

** Dudu: (Fars. Tûti, papağandan) Kadınlara verilen bir unvan; İhtiyar Ermeni kadını. "Dudu dilli", çok konuşan, tatlı dilli kadın anlamına gelir; "dudu burnu hotoz" eski İstanbul hanımları arasında moda olan bir baş süsleme çeşididir. Ayrıca, Sümerlerin büyük tanrısı NİN-Girsu'ya ait tapınağın baş rahibi de "dudu" olarak anılır. (ç.n.)

*** Züleyha (Zeliha): Hz. Yusuf'u baştan çıkarmak isteyen kadın. Kuran'a göre Mısır vezirinin karısıdır. (ç.n.)

aydan düşmüş sanki,
tesadüf eseri mi acaba,
yahut küstahlık sonucu mu?
kadim şairlerin rivayet ettiği gibi.
Ancak ben, Şüpheci, şüpheliyim bundan da
bunun için geldim
Avrupa'dan,
müptela, şüpheye, evli kadıncıkların hepsinden.
Tanrı ıslah etsin!
Amin.

Teneffüs ederek bu temiz havayı,
büyüdü burun deliklerim, oldu kudeyhe* eş,
istikbalsiz, hatırasız,
öylece oturuyorum, burada,
ey latif kızlar,
ve seyrediyorum palmiyeyi,
onun, bir rakkase gibi,
bel kırıp, boyun büküp, kalça atmalarını
– eşlik eder insan, fazla seyretmeyegörsün...
bir rakkase gibi, o, bana öyle geliyor ki
hayli uzun, vehmedilecek kadar uzun
hep, hep t e k bacağı üzerinde dikilen?
– sanırım, hatırdan çıkmış gibi,
diğer bacağı?
Hiç değilse aradım,
beyhude de olsa, o noksanı
mücevherin ikizini
– diğer bacağı yani –
kutsal yakınında
o en sevilesi, en çıtı pıtı
pilili, nevheves, gösterişli eteklerinin.
Evet, ey güzel kızlar,
sahiden inanmak isterseniz bana:
kaybetmiş bacağını...

* Kudeyh (a.i.): Kadehçik, küçük kadeh. (ç.n.)

Vah! Vah! Vah! Vah! Vah!
Artık yok,
ebediyete değin yok,
diğer bacak!
Ah, yazık, sevgili diğer bacağa!
Nerede – gezinmekte mi acaba, yas mı tutmakta
o yalnız bacak?
Muhtemelen endişe içinde
bir karın ağrısı, sarışın, hafifineşrep
aslan azınanının karşısında? yoksa şimdiden
kemirilmekte mi, kıtır kıtır yenmekte mi –
çok fena! heyhat! kıtır kıtır yenmekte! Sela.
Ah, ağlamayın bana,
yufka yürekler!
Ağlamayın, siz
hurma yürekler! Süt göğüsler!
Meyanköklü–yürek–
kesecikleri!
Erkek ol, Züleyha! Cesur! Yürekli!
Ağlama bundan gayrı,
solgun Dudu!
– Kim bilir belki de
cana can katan, teselli veren
bir şey mi uygun düşerdi buraya?
Kutsanmış bir söz?
Vakur bir teselli?

Haydi!
Yüksel haysiyet!
Es gürle, üfür bir kez daha,
faziletin körüğü!
Ha!
Kükre bir kez daha,
ahlaken kükre, çölün kızları önünde, bir ahlaklı
aslan olarak!
– Faziletli kükremeler zira,
ey nur damlası kızlar,
her şeyden çok

heyecanıdır Avrupalının, aşermesidir Avrupalının!
Nitekim dikilirim burada böylece,
bir Avrupalı olarak,
başka bir şey gelmez elimden, tanrı yardımcım olsun!*
Amin!

Çöl çoğalır: Vay haline, içinde çöl saklayanın...

Uyanış

1.

Seyyah ve gölgenin türküsünden sonra, mağaranın içi bir anda gürültü ve kahkahayla doldu; toplanmış olan misafirler bir ağızdan konuştukları içindir ki bundan cesaret alan eşek dahi sakin kalamadığından, Zerdüşt'te misafirlerine karşı küçük bir tiksinti ve istihza uyandı – bu coşkudan memnuniyet duysa dahi. Bu coşku zira, bir nekahet alameti gibi geldi ona. Ve böylece kaçıp, açık havaya çıktığında hayvanlarına şöyle dedi:

"Nereye gitti bunların çaresizlikleri?" derken, az evvel duyduğu tiksintiyi üzerinden atmıştı bile. – "zannederim unuttular yanımda imdat feryatlarını!

– Ne var ki unutmadınız bağırmayı hâlâ!" Kulaklarını tıkadı Zerdüşt; o sırada zira, eşeğinin A–İ sesi, tuhaf bir şekilde, karışmıştı yüksek insanların coşkunluk gürültülerine.

"Keyifleri yerinde" diye başladı söze yine, "ve kim bilir? belki de ev sahiplerinin zararına ve gel gör ki gülmeyi benden öğrendilerse de öğrendikleri, b e n i m gülüşüm değildir.

Lakin ne çıkar bundan! Onlar ihtiyar adamlar: Nekahetleri kendilerine göre, gülmeleri kendilerine göre; kulaklarım daha beter şeylere tahammül ettiler de kızmadılar yine de.

Bugün bir zaferdir: A ğ ı r l ı ğ ı n r u h u, ezeli düşmanım benim kaçıyor, uzaklaşıyor! Bu kadar kötü ve zor başlayan bugün ne güzel sona eriyor!

* Martin Luther'in 1521'de söylediği söze gönderme. (ç.n.)

Ve nihayet de bulsun istiyor. Akşam olmakta işte: O müthiş binici, denizin üstünde sürüyor atını! Nasıl da şahlanıyor erguvani eğerinin üstünde, evine dönen o mesut kişi!

Gökyüzü, pırıl pırıl seyrediyor onu; dünya derin duruyor: Ah, yanıma gelen tuhaf kişiler, benim yanımda yaşamaya değer."

Böyle buyurdu Zerdüşt. Bu esnada mağaradan yine yüksek insanların kahkahaları ve feryatları duyuldu: Bunun üzerine yeniden söz aldı:

"Isırıyorlar onu, attığım yem etkisini gösteriyor; düşmanları, ağırlığın ruhu da kaçıyor onlardan. Şimdiden kendilerine gülmeyi öğrendiler: Doğru mu işitiyorum?

Benim erkeklere has yemeğim, benim özlü ve kuvvetli sözlerim tesirini gösteriyor: ve doğrusu, gaz yapan sebzelerle beslemedim onları! Bilakis muharip yemeği, fatih yemeğiyle besledim: Taze ihtiraslar uyandırdım onlarda.

Yeni umutlarla doldu kolları ve bacakları; genişledi yürekleri. Yeni kelimeler buluyorlar, yakında haşarılık* soluyacak ruhları.

Böyle bir yemek, çocuklara göre değildir elbette; hasret çeken ihtiyarlara ve genç kadıncıklara göre de değildir. Başka türlü ikna edilir onların bağırsakları: Ne var ki ben onların hekimleri, hocaları olamam.

Tiksinti, geri çekiliyor şu yüksek insanlardan: Pekâlâ! Bu benim zaferim. Benim ülkemde kendilerini emniyette hissediyorlar, kurtuluyorlar budalaca utançlardan, içlerini döküyorlar.

Yüreklerini döküyorlar, geri geliyor güzel günler, bayram ediyorlar ve geviş getiriyorlar yine - müteşekkir oluyorlar.

En makbul emare sayarım ben bunu: Müteşekkir oluşlarını. Çok sürmez, yeni bayramlar yapmayı düşünecekler ve anıtlar dikecekler eski dostlarına.

Nekahette olanlardır bunlar!" Zerdüşt, gönlüne böyle dedi ve uzaklara baktı; hayvanları ona sokuldular, onun saadetine ve sükûnetine saygı gösterdiler.

* Muthwille. Kötü niyet, haşarılık; bazen kusur, ağır ihmal. (İng. *wantonness*). (ç.n.)

2.

Lakin Zerdüşt'ün kulağı ansızın irkildi: Şimdi zira, gürültü ve kahkahalarla çınlayan mağara, bir anda ölüm sessizliğine bürünmüştü; – burnu hoş bir buğu, bir buhur kokusu aldı; yanan çam kozalaklarından gelir gibiydi.

"Ne oluyor? Ne yapıyorlar?" diye sordu kendine ve misafirlerini hissettirmeden seyredebilmek için kapıya yaklaştı. O da ne, keramet üstüne keramet! Orada ne gördü dersiniz!

"Hepsi sofu kesilmiş yine, ibadet ediyorlar, çıldırmışlar!" – dedi Zerdüşt ve çok şaştı. Hem de nasıl! Tüm bu yüksek insanlar, yani iki kral, emekli papa, uğursuz büyücü, gönüllü dilenci, seyyah ve gölge, ihtiyar kâhin, ruhu vicdanlı kişi ve en çirkin insan: Bunlar, çocuklar ve sofu ihtiyar kadınlar gibi diz çökmüşler, eşeğe tapıyorlardı. Ve şimdi en çirkin insan, hırlamaya ve homurdanmaya başlamıştı, sanki ifadesi mümkün olmayan bir şeyi içinden dışarı çıkarmaya çalışıyordu; lakin nihayet ağzını açıp kelimeler meydana getirecek hale geldiğinde, o da ne, taptıkları ve tütsü yaktıkları eşeğe karşı tuhaf ve dindarane övgüler düzmez mi? Bu övgüler şu şekildeydi:

Âmin! Ve takdir ve iffet ve hikmet ve şükran ve şan ve kuvvet tanrımızla olsun, ebediyete kadar!

– Lakin eşek bu sözlere A–İ diye eşlik etti.

O konuşmaz: Yarattığı dünyayı onamanın dışında: Kendi âlemini över. Konuşmaması kurnazlığından: Bu sayede nadiren haksız görünür.

– Lakin eşek bu sözlere A–İ diye eşlik etti.

Göze çarpmaksızın dolaşır âlemi. Kül renklidir içinde faziletini sakladığı vücudu. Ruhu varsa saklar onu; lakin herkes onun uzun kulaklarına inanır.

– Lakin eşek bu sözlere A–İ diye eşlik etti.

Uzun kulaklarının olması, daima Evet demesi, katiyen Hayır dememesi, ne meçhul bir hikmettir bu? Kendisine benzeterek yaratmadı mı âlemi, mümkün olduğunca budalaca yani?

– Lakin eşek bu sözlere A–İ diye eşlik etti.

Sen eğri ve doğru yollardan gidersin; pek umurunda değildir biz insanlara neyin eğri, neyin doğru geldiği. Senin ül-

ken iyi ile kötünün ötesindedir. Senin masumiyetin, masumiyetin ne olduğunu bilmemendir.

– Lakin eşek bu sözlere A–İ diye eşlik etti.

Fark et artık, nasıl da kovmadığını kimseyi, ne dilencileri ne de kralları; müsaade edersin küçük çocukların yanına sokulmasına ve yalnız A–İ diye anırırsın, yaramaz oğlanlar seni aldattıklarında.

– Lakin eşek bu sözlere A–İ diye eşlik etti.

Sen dişi eşekleri ve taze inciri seversin, yemek seçmezsin. Acıktığında, deve dikeni dahi yüreğini çarptırır. İlahi bir hikmet vardır bunda.

– Lakin eşek bu sözlere A–İ diye eşlik etti.

Eşek Merasimi

1.

Bu sıkıcı konuşmanın* tam da burasında, Zerdüşt artık kendine hâkim olamadı, eşekten gür bir sesle A–İ diye bağırdı ve çıldırmış misafirlerin ortasına daldı.

"Lakin ne yapıyorsunuz orada, koca çocuklar?" diye haykırdı, tapmakta olanları yerden kaldırırken. "Zerdüşt'ten başka birisi görseydi sizi yazık olurdu:

Sizin beter birer tanrıtanımaz yahut ihtiyar kadınlar içinde en çılgını olduğunuza kanaat getirirdi, sizi bu yeni inancınızla gören herkes.

Hele sen, sen ihtiyar papa, böylesi bir eşeğe tanrı diye tapmayı, kişiliğinle nasıl bağdaştırıyorsun?"

"Ey Zerdüşt," diye karşılık verdi papa, "Bağışla, lakin tanrıyla ilgili meselelerde ben senden daha aydınım. Ve doğrusu da budur.

Tanrıya bu şekilde tapınak, hiçbir şekilde tapmamaktan daha hayırlıdır! Aziz dostum, bu vecizeyi düşün: Bu vecizede bir hikmetin saklı olduğunu derhal anlayacaksın.

* Litanei. Aslında vaiz veren ile cemaat arasında karşılıklı okunan dua; ancak daha çok bu ya da benzeri konuşmaların sıkıcılığını belirtmek amacıyla kullanılan Yunanca kökenli bir sözcük. *Litationis* (lat.) ise "uygun sunu" manasına gelmektedir. (ç.n.)

"Tanrı bir ruhtur," diyen kişi – bugüne değin inançsızlığa doğru en büyük adımı atmış, en büyük sıçrayışı sıçramış kişidir yeryüzünde: Böyle bir vecizeyi tekrar düzeltmek kolay değildir yeryüzünde!

Hâlâ tapılacak bir şey bulunduğu içindir ki hop hop atıyor ihtiyar yüreğim. Mazur gör Zerdüşt, sofu ve ihtiyar papanın yüreğini." –

"Peki, ya sen..." dedi Zerdüşt seyyah ve gölgeye hitaben: "Kendini özgür ruhlu mu sayıyor, öyle olduğunu mu vehmediyorsun? Ve bir de burada putperestlik ve papazlıkla hizmetinde bulunuyorsun, öyle mi?

Hakikaten, o uğursuz, esmer kızın yanında yaptığından daha beterini yapıyorsun burada, ey feci yeni mümin!"

"Çok fena," dedi seyyah ve gölge, "Haklısın: Lakin ne yapabilirim! Ah Zerdüşt, sen ne dersen de, eski tanrı yaşıyor yine de.

Tüm kabahat en çirkin insanda: Tanrıyı o uyandırdı. Vaktiyle tanrıyı öldürdüğünü söylüyorduysa da ölüm, tanrılar için bir peşin hükümdür sadece."

"Peki sen," dedi Zerdüşt. "Sen ey kötü, ihtiyar büyücü, sen ne yaptın? Eğer sen böyle, tanrının eşekliklerine inanırsan, bu özgür çağda kim inanır artık sana?

Budalalıkta yaptığın; ey zeki adam, nasıl oldu da yaptın bu budalalığı!"

"Ah Zerdüşt," diye karşılık verdi zeki büyücü. "Haklısın, bir budalalıktı – benim için de kâfi derecede güçtü."

"Hele sen," dedi Zerdüşt, ruhun iyi vicdanlısına, "Düşün ve parmağını burnuna götür. Vicdanını rahatsız eden bir şey yok mu burada? Ruhun bu tapınmayı yapmayacak ve bu iman kardeşlerinin kokusuna tahammül edemeyecek kadar saf değil mi?"

"Ters bir şey var bunda," dedi ruhu vicdanlı adam ve parmağını burnuna götürdü, "Bu oyunda vicdanımı tatmin eden bir şey var hatta.

Belki de tanrıya inanmamam gerektiğinden: Lakin şurası muhakkak ki bana göre tanrı en çok bu şekilde inanılmaya müsait.

En soğuların şahadetine göre tanrı ebediymiş: Vakti bunca bol olanın acelesi de olmaz. Mümkün mertebe yavaş ve budalaca: Böyle biri, bu şekilde de yol alabilir.

Ve ruhu aşırı olan kişi, budalalığa da, çılgınlığa da kaptırmak isteyebilir kendini. Kendini bir düşün, ey Zerdüşt!

Kendini – sahiden! Sen dahi bolluğundan ve hikmetinden ötürü eşekleşebilirsin.

Yetkin bir bilge, en eğri yollara sapınayı sevemez mi? Görünüşe göre öyle, ey Zerdüşt. S e n i n görünüşüne göre!"

– "Ve sen," dedi Zerdüşt, en çirkin insana dönerek; adam elini eşeğe doğru kaldırmış bir halde yerde yatıyordu (ona eliyle şarap sunuyordu). "Anlat bakalım, ey ifade edilemeyen kişi, sen neler yaptın burada!

Büsbütün değişmiş görünüyorsun, gözlerin ışıldıyor ve sarıp sarmalamış çirkinliğini ulviliğin örtüsü: N e yaptın sen?

Doğru mu, söylendiği gibi, tanrıyı yeniden uyandırdığın? Peki, neden? Haklı nedenlerle öldürülüp, bertaraf edilmemiş miydi o?

Bence sen de uyanmış sayılırsın: Nasıl yaptın? Niçin d ö n d ü n ? İnancını ne değiştirdi? Söyle, ey ifade edilemeyen kişi!"

"Ah Zerdüşt!" diye karşılık verdi en çirkin insan, "Ne maskara şeysin sen!

T a n r ı sağ mı hâlâ, yahut dirildi mi, yahut tamamen öldü mü, – içimizden hangimiz daha iyi bilir bunu? Sorarım sana.

Lakin bildiğim bir şey var; vaktiyle senden öğrenmiştim bunu, ey Zerdüşt: Doğru dürüst öldürmek isteyen, g ü l e r.

"Öfkeyle değil, gülerek öldürülür." – böyle demiştin vaktiyle. Ah Zerdüşt, ey esrarlı adam, seni öfkesiz öldüren, sen tehlikeli aziz; – ne maskara şeysin sen!"

2.

Bu esnada, tüm bu muzipçe cevaplar karşısında hayrete düşmüş halde mağarasının kapısına fırladı Zerdüşt ve misafirlerine dönüp gür bir sesle şöyle bağırdı:

"Ey muzip divaneler, ey şaklabanlar! Ne diye yerinizi değiştiriyor, saklanıyorsunuz benden?

Hepinizin yüreği nasıl da hop hop keyif ve hınzırlıktan, nihayet yine çocuklaştığınız için, sofulaştığınız için, –

– nihayet çocuklar gibi tapabildiğiniz, el açıp "sevgili Tanrı" diyebildiğiniz için!

Lakin çıkın artık şu çocuk odasından, tüm çocukluğunuzu yaşadığınız, çocuk yuvasına dönüştürdüğünüz mağaramdan çıkın artık. Dışarıda dindirin çocuksu hararetinizi ve yürek çarpıntınızı!

Elbette; çocuklar gibi olmazsanız cennete gidemezsiniz." (Ve Zerdüşt bu esnada eliyle yukarıyı işaret eder.)

"Lakin biz zaten cenneti istemiyoruz: Koca adamlar olduk biz, – bundandır ki istemekteyiz yeryüzünü!

3.

Ve Zerdüşt bir kez daha konuşmaya başladı. "Ey, yeni dostlarım benim," dedi – "Ey tuhaf adamlar, ey yüksek adamlar, nasıl da hoşuma gidiyorsunuz şimdi, –

– yine neşeli olduğunuzdan beri! Hakikaten çiçek açtınız hepiniz: Bana öyle geliyor ki sizin gibi çiçeklere, yeni bayramlar lazım,

– şöyle küçük, yiğitlere has bir hezeyan, herhangi bir tapınma, eşek merasimi, herhangi bir ihtiyar, şen Zerdüşt soytarısı, ruhlarınızı parlatacak uğultulu bir rüzgâr!

Ey yüksek insanlar, unutmayın bu geceyi ve eşek merasimini! Bunu benim yanımda bulduğunuz, iyi bir alamet sayıyorum bunu; böyle şeyleri ancak nekahettekiler bulur!

Ve bu eşek merasimini kendiniz için, benim hatırım için, bir daha kutlayın. Ve bunu benim anıma yapın!"

Böyle buyurdu Zerdüşt..

Uyurgezer* Türkü

1.

Bu esnada misafirler teker teker dışarıya, serin, düşünceli geceye çıktılar; Zerdüşt ise kendi gece âlemini, iri, yuvar-

* Nachtwandler. Bilhassa çocukluk döneminde görülen, REM dışı, delta dalgalı uyku sırasında ortaya çıkan bir rahatsızlık. Bu rahatsızlığa sahip kişiler, uyku halindeyken yatağından kalkıp, dışarı çıkan, gezen, konuşan, ertesi gün yaptığı hiçbir şeyi hatırlamayan kişilerdir. Eskiden "Nachttier" [gece avlanan hayvan] anlamında da kullanıldığı olmuş. Ancak Zerdüşt'ün İngilizce çevirilerinde genellikle "Drunken" [sarhoş, içkici] sözcüğü tercih edilmiş. Muhtemelen *Macbeth*'e gönderme. (ç.n.)

lak Ay'ı ve mağarasının yanındaki gümüş çağlayanları göstermek için en çirkin insanın elinden tutmuş yürüyordu. Nihayet tümü sessizce toplanmıştı; hepsi de kocamıştı, lakin yürekleri ferah ve korkusuzdu ve yeryüzünde kendilerini bu kadar iyi hissettikleri için şaşkındılar; ne var ki gecenin mahremiyeti yavaş yavaş yüreklerini kapladı. Zerdüşt kendi kendine şöyle düşündü: "Nasıl da hoşlanır oldum şimdi onlardan, şu yüksek insanlardan!" – lakin bunu yüksek sesle dile getirmedi, onların saadetine ve sükûtuna zira, hürmet ediyordu.–

Ne var ki, bu esnada, şaşırtıcı uzun günün en şaşılası hadisesi vuku buldu: En çirkin insan, bir ve son defa daha hırlamaya ve homurdanmaya başladı ve tam kelimeler telaffuz etmeye başladığı an, bir de baktı ki ağzından pat diye düzgün bir soru çıkıverdi; derin, saf, iyi bir soru ki dinleyenlerin yüreğini oynattı.

"Dostlarım," dedi en çirkin insan, "ne düşünüyorsunuz? Bugünün hatırından ötürü – hayatımda ilk kez, yaşamış olmaktan memnunum.

Ve bu kadarına tanıklık etmek, yeterli değil benim için. Dünya, yaşanmaya değer: Zerdüşt'le geçen bir gün, onunla kutlanan bir merasim, dünyayı sevmeyi öğretti bana.

"Hayat – bu muydu" diye sormak isterim ölüme, "Madem öyle! Bir kez daha!'

Dostlarım ne düşünüyorsunuz? Siz de benimle birlikte ölüme hitap etmek istemez misiniz: hayat – bu muydu? Pekâlâ, Zerdüşt aşkına! Bir kez daha!"

Böyle dedi, en çirkin insan; lakin gece yarısına az zaman kalmıştı. Peki, sonrasından ne oldu dersiniz? Yüksek insanlar onun sorusunu duyar duymaz, değiştiklerini, nekahete erdiklerini ve bunları kime borçlu olduklarını fark ettiler: Ve hemen Zerdüşt'e koştular, her biri kendince, okşayarak, el öperek, saygı göstererek teşekkür etti: Hatta bazıları ağladı, bazıları güldü. İhtiyar büyücü ise keyfinden raks ediyordu; bunun sebebi her ne kadar tatlı şarap olarak rivayet edilse de gerçek sebep, tatlı hayatla daha dolu ve tüm yorgunluğunu üzerinden atmış olmasıydı. Hatta o gün eşeğin dahi raks ettiği rivayet edilir: Onlara göre, en çirkin insanın eşeğe şarap verişi beyhude değildi. İs-

ter öyle olsun, ister böyle; eşek sahiden raks etmiş olsa dahi, bir eşeğin raks etmesinden daha tuhaf, daha mühim, harikulade şeyler cereyan etmişti o akşam. Velhasıl, Zerdüşt'ün vecizesinde buyurduğu gibi: "Ne var ki bunda!"

2.

Bu en çirkin insanla ilgili tüm bunlar olup biterken, Zerdüşt sarhoş vaziyette, orada öylece duruyordu: Bakışı donuklaşmış, dili sürçüyor, bacakları titriyordu. O vakit kim bilir neler geçiyordu aklından! Lakin görünen oydu ki ruhu geri çekilmiş, kendinden önce firar etmiş ta uzaklara gitmişti; tarif edildiği gibi "iki deniz arasındaki yüksek dağ sırtlarındaydı,

– geçmişle gelecek arasında gezinen kara bir bulut gibi."

Ne var ki yüksek insanlar onu kolları arasında tutarken, kendine gelir gibi oldu, saygı ve ilgi gösteren kalabalığı eliyle itti; tek laf etmedi lakin. Ancak ansızın kafasını çevirdi; sanki bir şeyler işitmişti: O vakit parmağını ağzına götürüp, şöyle dedi: "Gelin!"

Ve bunu söyler söylemez, etrafında sükûnet ve esrarengiz bir hava oluştu: Derinlerden lakin, yavaş yavaş bir çan sesi yükseliyordu. Zerdüşt de yüksek insanlar misali, kulak verdi bu sese ve parmağını bir kez daha ağzına götürerek, yine şöyle dedi: "Gelin! Gelin! Gece yarısı oluyor!" – sesi değişmişti! Lakin yerinden kımıldamamıştı henüz: Derken ortalık daha sakin ve daha esrarengiz bir hal almıştı ve herkes, hatta eşek, Zerdüşt'ün soylu hayvanları, kartalla yılan; ve hatta Zerdüşt'ün mağarası, büyük, serin Ay ile gece dahi dinlemekteydi. Zerdüşt, üçüncü defa parmağını ağzına götürdü ve şöyle dedi:

"Gelin! Gelin! Gelin! Bırak da dolaşalım biraz! Vaktidir: Müsaade et, gecenin içinde yol alalım!"

3.

Ey yüksek insanlar, gece yarısı oluyor: O eski çanın kulağıma fısıldaması gibi, – bir şey fısıldamak istiyorum kulağınıza,

– öyle esrarengiz, öyle dehşetli, öyle candan, bir insandan çok daha fazla şey görmüş geçirmiş olan o gece yarısı çanının bana söylediği gibi:

– O çan ki babalarımızın ıstıraplı yürek atışlarını dahi saymıştır – Ah! Ah ! Nasıl da içini çekiyor! Nasıl da gülüyor rüyasında! O eski, derin, derinlik, derin gece yarısı!

Sükûnet! Sükûnet! Dile gelmekte, gündüzün çıt çıkarmayan nice şey; lakin şimdi, şu serin havada, yüreklerdeki gürültünün dahi sükûnete çekildiği şu anda, –

– artık konuşuyor, artık duyuruyor kendini, artık sokuluyor gecenin pür dikkat kesilmiş ruhlarına: Ah! Ah! Nasıl da içini çekiyor! Nasıl da gülüyor rüyasında!

İşitmiyor musun, nasıl da esrarengiz, dehşetli, canı gönülden konuştuğunu seninle, o eski, derin, derin gece yarısının?

Ey insanoğlu, dikkat et!

4.

Eyvahlar olsun bana! Nereye gitti zaman? Gömülmedim mi derin kuyulara? Dünya uyuyor –

Ah! Ah! Köpek uluyor, Ay parlıyor. Gece yarısı – gönlümden az evvel geçenleri size söylemektense, ölmeyi, ölmeyi tercih ederim.

Artık öldüm sayılır. Gelip geçti. Ne örer durursun etrafımda örümcek? Kan mı istiyorsun? Ah! Ah! Çiy düşüyor, vakit yaklaşıyor –

– tüylerimi ürperten, beni donduran vakit, soruyor ha soruyor: "Kimde var buna dayanacak yürek?

– Kim olacak dünyanın efendisi? Kim diyecek: Ey büyük ve küçük nehirler, şöyle akınız!"

– Vakit yaklaşıyor: Ey insan, ey yüksek insan, dikkat et! Bu sözler hassas kulaklar için, senin kulağın için – ne söylemekte derin gece yarısı?

5.

Alıp sürüklüyor beni oraya, raks ediyor ruhum. Günün mevzuu! Günün mevzuu! Kim olacak dünyanın efendisi?

Ay serin, rüzgâr sakin. Ah! Ah! Uçtunuz mu yeterince yükseğe? Raks ediyordunuz: Bacak lakin, kanat değildir.

Ey muazzam rakkâseler, tam neşe gelip geçti: Şarap mayalandı, tüm kadehler çürüdü, mezarlar sızlanmakta.

Uçamadınız yeterince yükseğe: Sızlanmakta şimdi mezarlar: "Kurtarın şimdi ölüleri! Neden bu denli uzun gece? Sarhoş etmiyor mu Ay artık bizi?"

Ey yüksek insanlar, kurtarın mezarları, uyandırın cesetleri! Ah, neyi kemirip durmakta hâlâ kurt? Vakit yaklaşıyor, yaklaşıyor, –

– çan homurdanıyor, yürek inliyor hâlâ, ağaç kurdu ve yürek kurdu kemirip duruyor daha. Ah! Ah! D ü n y a d e r i n!

6.

Tatlı laterna! Tatlı laterna! Severim sesini, senin sarhoş, geleceğe dair kötü haberler veren* sesini! – ne zamandır uzaklardan gelir sesin bana, çok uzaklardan, sevgi havuzlarından!

Ey eski çan, ey tatlı laterna! Her ıstırap parçaladı senin yüreğini. Baba ıstırabı, ata ıstırabı, ecdat ıstırabı; hitaben olgunlaştı, –

– altuni sonbahar misali, ikindi misali, benim münzevi yüreğim misali olgunlaştı – dersin: Bizzat dünya olgunlaştı, üzümler esmerleşti.

– Ölmek istiyor bundan böyle, saadetten ölmek. Ey yüksek insanlar, almıyor musunuz bunun kokusunu? Ondan yukarıya esrarlı bir koku yükselmekte,

– bir ebediyet kokusu ve ıtırı, gülgûn, esmer bir altın şarap kokusu, eski saadetin.

– Dünya derin, g ü n d ü z ü n d ü ş ü n ü l d ü ğ ü n d e n d a h a d e r i n! diye türkü çığıran gece yarısı ölümündeki o sarhoş saadetin!

7.

Bırak beni! Bırak beni! Senin için fazlasıyla temizim ben. Dokunma bana! Az evvel mükemmel olmamış mıydı benim dünyam?

Tenim senin ellerin için fazla temiz! Bırak beni, ey şapşal, hoyrat boğucu gündüz! Gece yarısı daha parlak değil mi?

* "Unken". Şom ağızlık yapmak; gelecekte olacak kötü olayları önceden haber vermek. (ç.n.)

En temizler olmalı dünyanın efendileri, en az tanınanlar, en güçlüler, her gündüzden daha aydınlık ve daha derin olan gece yarısı ruhları.

Ey gündüz, beni mi aramaktasın? Saadetimi mi aramaktasın? Sence ben zengin, münzevi, bir hazine kuyusu, bir altın ambarı mıyım?

Ey dünya, beni mi istiyorsun? Sence ben dünyevi miyim? Ruhani miyim? İlahi miyim? Halbuki ey gündüz ve dünya, siz de pek hantalsınız, –

– daha zeki elleriniz olmalı, daha derin saadetlere, daha derin talihsizliklere, herhangi bir tanrıya uzanın, lakin bana uzanmayın:

– Derindir benim talihim de talihsizliğim de, ey garip gündüz; buna rağmen ben bir tanrı değilim, tanrının cehennemi de değilim: Istırabı derindir onun.

8.

Ey tuhaf dünya, daha derindir tanrının ıstırabı! Bana değil, tanrının ıstırabına tutun! Ben kimim ki? Sarhoş, tatlı bir laterna, –

– Bir gece yarısı laternası, kimsenin anlamadığı, lakin sağırlar önünde konuşması gereken, geleceğe dair kötü haberler veren bir çan, ey yüksek insanlar! Siz zira, anlamazsınız beni!

Oraya! İleriye! Ey gençlik! Ey öğle! Ey ikindi! İşte geldi akşam ve gece ve gece yarısı, – köpek uluyor, o rüzgâr:

– bir köpek değil mi rüzgâr? İnler, havlar, ulur. Ah! Ah! nasıl da iç çekiyor! Nasıl gülüyor, nasıl hırıldayıp nasıl da soluk soluğa kalıyor, gece yarısı!

Nasıl da uyanık konuşuyor şimdi, o sarhoş kadın şair! Sarhoşluğunun dahi üstesinden mi geldi? Fazla mı uyanık yoksa? Geviş mi getiriyor acaba?

– Rüyasında ıstırabını çiğniyor bir kez daha, derin gece yarısı, ve ıstırabından çok hazzını. Haz, ıstırap derin de olsa: Daha derindir yürek ağrısı hazdan.

9.

Ey asma! Neden översin beni! Kesmedim mi ben seni! Gaddarım ben, bak kanamaktasın –: Ne yararı olur ki benim sarhoş gaddarlığıma senin övgünün?

"Kemale eren, olgunlaşan her şey – ölmek ister!" böyle dersin sen. Kutlu, kutlu ola bağbozumcunun bıçağı! Halbuki ham olan her şey yaşamak ister: Yazık!

Istırap der ki: "Helak ol! Defol, ey ıstırap!" Halbuki ıstırap çeken her şey olgunlaşmak, neşelenmek ve hasretlik çekmek için yaşamak ister,

– daha uzak, daha yüksek, daha aydınlık şeylere hasret. "Ben vâris isterim." böyle der ıstırap çeken her şey, "çocuklar isterim, kendimi istemem.", –

Lakin haz, vâris yaratmak, çocuğa sahip olmak istemez – haz, kendisini ister, ebediyet ister, yeniden gelmek ister, ebediyen aynı kalmak ister.

Istırap der ki: "Parçalan, kana ey yürek! Dolaş, ey bacak! Uç, ey kanat! İleri! Yukarı! Ey acı!" Pekâlâ! Haydi! Ey benim ihtiyar kalbim: Istırap der ki: "Helak ol!"

10.

Ne düşünüyorsunuz, ey yüksek insanlar? Kâhin miyim ben? Bir hayalperest mi yoksa? Bir sarhoş? Bir rüya tabircisi mi? Bir gece yarısı çanı mı?

Bir çiy damlası mıyım? Bir ebediyet kokusu ve ıtırı mıyım? İşitiyor musunuz? Kokusunu almıyor musunuz? Az evvel mükemmel olmuştu dünyam, gece yarısı bir öğledir aynı zamanda.

Istırap bir hazdır aynı zamanda, lanet de bir takdis ve gece de bir güneş – ya çekilip gidin ya da bilin şunu: Bir bilge de delidir aynı zamanda.

Hayatınızda bir hazzı kabul ettiğiniz oldu mu hiç? Ah dostlarım, böylece tüm ıstırapları da kabul etmiş oldunuz. Her şey birbirine zincirli, birbirine kenetli, birbirine vurgundur, –

– bir defa, ikinci defa gelmeyi istediniz mi hiç; hiç dediniz mi: "Hoşuma gidiyorsun, ey talih! Bir lahza! Bir an!" Böylece – istemiş oldunuz her şeyin tekerrür etmesini!

"Her şey yeni baştan, her şey ebedi, her şey birbirine zincirli, birbirine kenetli, birbirine vurgun, ah böyle sevdiniz siz dünyayı, –

– ey ebediler, ebediyen ve daima seviniz onu: Ve ıstıraba da deyin ki: "Helak ol, lakin yine gel! Tüm hazlar ister zira – ebediyeti!"

11.

Her haz, ebediliğini ister her şeyin, bal ister, tortu ister, sarhoş gece yarısı ister, mezarlar ister, mezar gözyaşlarının tesellisini ister, yaldızlı akşam kızıllığı ister –

– ne istemez ki haz! O tüm ıstıraplardan daha susuz, daha candan, daha aç, daha dehşetli ve daha esrarengizdir, o kendisini ister, kendisini ısırır, içinde, halkaların iradesi güreşir, –

– sevgi ister o, nefret ister, hayli zengindir, hediye eder, atar, birisi alsın diye yalvarır, alana teşekkür eder, hoşlanır nefret edilmekten, –

– o kadar zengindir ki haz, ıstıraplara susar, cehenneme, nefrete, rezalete, sakatlığa, dünyaya susar, – zira bu dünya, ah bilirsiniz zaten onu!

Ey yüksek insanlar, hasrettir bu haz, bu yola gelmez, bu mesut haz – sizin eleminize, sizin başarısızlığınıza! Hasrettir başarısızlığa her ebedi haz.

Tüm hazlar kendini ister zira, bundandır ıstırabı da ister! Ey saadet, ey ıstırap! Parçalan, ey kalp! Ey yüksek insanlar, öğrenin artık, haz ebediyet ister.

– Haz, her şey ebedi olsun ister, derin, derin ebediyet ister.

12.

Nihayet öğrendiniz mi türkümü? Kavradınız mı türkünün manasını? Pekâlâ! Haydi! Ey yüksek insanlar, eşlik edin artık siz de türküme!

Adı "Bir defa daha" ve manası "Bütün ebediyette" olan türküyü söyleyin bana; eşlik edin ey yüksek insanlar, Zerdüşt'ün türküsüne!

Ey insan! Temkinli ol!
Ne demekte derin gece yarısı?
"Uyudum, uyudum –
Uyandım derin rüyadan: –
Dünya derin,

Gündüz düşündüğümden daha derin,
Istırap derin,
Haz ıstıraptan da derin –,
Istırap der ki: "Helak ol!"
Lakin her haz ebediyet ister –,
– derin, derin ebediyet ister!"

Emare

Lakin Zerdüşt, bu gecenin sabahında yatağından fırladı, kuşağını sarındı ve mağarasından çıktı; karanlık dağlardan doğan sabah güneşi kadar kuvvetli ve parlaktı.

"Ey büyük yıldız," dedi, vaktiyle söylediği gibi, "ey derin saadet gözü, olmasaydı eğer aydınlattıkların, neye yarardı senin saadetin?

Sen uyanıp da geldiğinde, hediye verip dağıttığında, insanlar odalarında kalsalardı, nasıl da öfkelenirdi senin o mağrur utancın!

Pekâlâ! Ben uyanık olduğum halde, onlar, o yüksek insanlar uyuyorlar hâlâ: Bunlar benim hakiki yoldaşlarım değil! Burada, dağlarımda beklediğim onlar değil.

Ben kendi eserime gitmek isterim, kendi günüme: Lakin onlar bilmezler sabahının emaresini; adımım – onlar için kalk çağrısı değil.

Uyumaktalar hâlâ mağaramda, rüyaları benim gece yarılarımı geviş getirmekte hâlâ. Halbuki o kulak, beni dinleyen kulak –, söz dinleyen kulak henüz yok onlarda."

– Bunları söyledi gönlüne Zerdüşt, güneş doğarken: Bu esnada yukarı baktı sorgularcasına, üstünde kartalının keskin çığlığını duymuştu zira. "Pekâlâ!" diye seslendi yukarıya doğru, "Hoşuma gidiyor böylesi, bana layık bu. Uyandı hayvanlarım, ben uyandım zira.

Kartalım uyandı, hürmet etmekte benim gibi güneşe. Kartal pençesiyle kavrıyor yeni ışığı. Sizler benim hakiki hayvanlarımsınız, seviyorum sizi.

Lakin hakikatli insanlar bulamadım henüz." –

Böyle buyurdu Zerdüşt; tam da bu esnada birdenbire sayısız kuşun etrafında kanat çırptığını, uçuştuğunu duydu – bunca kanattan çıkan ses ve izdiham öyle kesifti ki gözlerini yumdu. Ve hakikaten, bulut misali çökmüştü üzerine; yeni bir düşman üstüne boşalan oklardan bir bulut misali. Ne var ki bu, yeni bir dost üstüne yağan sevgi bulutuydu.

"Neler oluyor bana?" diye geçirdi aklından Zerdüşt, hayret içinde ve yavaşça çömeldi mağarasının girişindeki büyük taşın üzerine. Ellerini, sağa sola, aşağı yukarı sallayarak o küçük kuşları kovalarken, daha da tuhaf bir şey oldu: Farkında olmaksızın kesif, sıcak bir yeleyi tutmuştu eli; tam da o anda, bir kükreme duydu önünde – yumuşak, uzun bir aslan kükremesi.

"Emare beliriyor," dedi Zerdüşt ve kalbinde bir değişme meydana geldi. Hakikaten de ortalık biraz aydınlandığında, ayaklarının ucunda, başını dizine yaslamış, sarı, muazzam bir hayvanın yatmakta olduğunu gördü; hayvan kendisinden ayrılmak istemiyordu, eski efendisini yeniden bulmuş köpek misali. Lakin güvercinlerin gösterdiği sevgi, aslanınkinden daha az değildi ve ne zaman bir güvercin aslanın burnunun dibinden geçse, aslan başını sallıyor, afallıyor ve gülüyordu.

Tüm bunlar için tek bir laf etti Zerdüşt: "Çocuklarım yakınımda, benim çocuklarım" – sonra büsbütün sustu. Gel gör ki yüreğinin bağları çözülmüştü; gözlerinden ellerine yaş damlıyordu. Artık hiçbir şeye dikkat etmiyordu, hayvanlara aldırış etmeden hareketsiz oturuyordu. Bu esnada güvercinler etrafında uçuşuyor, omzuna konuyor, kır saçını okşuyor ve sokulmaya ve okşamaya doymuyorlardı. Lakin kuvvetli aslan, Zerdüşt'ün avucuna damlayan gözyaşlarını yalıyor ve mahcubiyetle kükrüyor, homurdanıyordu. İşte bunlardı hayvanların yaptığı. –

Tüm bunlar uzun veya kısa bir zaman devam etti: Zira, doğrusunu söylemek gerekirse, böyle şeyler için zaman yoktur hiç yeryüzünde. Bu arada, Zerdüşt'ün mağarasındaki yüksek insanlar uyanmışlardı, ona bir sabah selamında bulunmak üzere sıraya dizilmişlerdi: Uyandıklarında Zerdüşt'ün yanlarında bulunmadığını fark etmişlerdi zira. La-

kin mağaranın girişine vardıklarında ve adımlarının gürültüsü kendilerinden önde gittiğinde, aslan, kudretle ve ansızın Zerdüşt'ü bırakıp mağaraya doğru kükreyerek sıçradı. Yüksek insanlar, aslanın kükreyişini işitince bir ağızdan feryat edip kaçışmaya başladılar ve bir anda kayboldular ortadan.

Lakin Zerdüşt, sersemlemiş ve yabancılaşmış bir halde doğruldu yerinden, etrafına bakındı ve hayretler içinde kalakaldı; orada, yüreğine sordu, kendini toparladı; yalnızdı. Usulca, "İşittiğim neydi öyle?" dedi nihayet, "Az evvel ne geldi başıma?"

Sonra birden hatırladı ve bir bakışta dünle bugün arasında meydana gelen hadiseleri kavramıştı. "Bu taş işte" dedi ve sakalını sıvazladı, "Dün bunun üzerinde oturuyordum ve burada çıkmıştı kâhin karşıma ve ilk kez burada duymuştum az evvel duyduğum feryadı; büyük imdat feryadını.

Ey yüksek insanlar, dün sabah ihtiyar kâhinin bana bildirdiği sizin çaresizliğinizdi, –

– sizin çaresizliğinize ayartmak ve baştan çıkarmak istedi beni: Ey Zerdüşt, dedi bana, seni son günahın için ayartmaya geldim.

Benim son günahım için mi?, diye bağırdı Zerdüşt ve kendi sözüne öfkelenerek güldü: Ne kaldı ki bana son günahım olarak?

– Ve Zerdüşt tekrar içine çekildi, tekrar o büyük taşın üzerine çömeldi ve düşüncelere daldı. Birden yerinden fırladı:

"Merhamet! Yüksek insanlara merhamet!" diye feryat etti, ve çehresi bronza dönüştü. "Pekâlâ! Bunun da – bir vakti var!

Benim ıstırabımın, benim merhametimin – ne ehemmiyeti var ki! Saadet için çaba gösterdim mi? Ben eserim için çaba gösteririm!

Pekâlâ! Aslan geldi, çocuklarım yakınımda, Zerdüşt olgunlaştı, vaktim geldi:

– Bu, benim sabahımdır, benim günüm başlıyor; yüksel, yüksel ey büyük öğle!" –

– Böyle buyurdu Zerdüşt ve ayrıldı mağarasından; karanlık dağlardan doğan sabah güneşi kadar kuvvetli ve parlak.

NOTLAR*

Anthony M. Ludovichi

Nietzsche'nin Almanya, Fransa ve İngiltere'de hangi koşullarda okunduğunu inceleme firsatım oldu ve bu ülkelerin hepsinde felsefe öğrencilerinin, sanki özellikle benzer güdü ve arzularla harekete geçirilmiş gibi ve çoğu yayıncının yanlış taktikleri yüzünden "ona başladıklarında" hep aynı kaygısız tarzda ilerlediklerini gördüm. Onlara göre sistemsiz yazdığı için hangi kitabından başladıklarının önemi yok, başta gelen ve en sansasyonel ilkelerine ilişkin birkaç kabaca fikir edinmeleri yeterli.

Şimdi, en gizemli, şaşırtıcı veya iddialı başlığa sahip kitabın, seçimlerinde başlıktan başka onları yönlendirecek bir kıstasları bulunmayanlarca satın alınma şansının daha yüksek olduğu açıktır; bu da *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün daima Nietzsche'nin, onu tanımayanlarca satın alınan ilk ve tek kitabı oluşunu açıklamaktadır.

Kitabın adı her türlü gizemi sunmaktadır; bölüm başlıklarına bir göz atmak zaten uyanmış olan merakı alevlendirecektir ve bir de alt başlık var: "Herkes ve Hiç Kimse İçin Bir Kitap", muhtemel okurun kitabın kendisine ya da kendisinin kitaba uygun olup olmadığı konusundaki son şüphelerini dağıtmakta genellikle başarılı olur. Sonra ne olur?

Böyle Buyurdu Zerdüşt eve götürülür; okuyucu, Nietzsche hakkında bir derginin söylediklerinden fazlasını bilmiyorsa, kitabı okumaya çalışır ve okuduğunun yarısından fazlasını anlamayınca da ikinci-üçüncü bölümden öteye gidemez, – ve o zaman Nietzsche'nin kendisinin bile neden bahsettiğin-

* İngilizceden çeviren: Özgü Çelik

den "pek emin olmadığına" inanır. "Ayna Tutan Çocuk", "Saadet Adaları'nda", "Mezar Türküsü", "İffetli Bilgi Hakkında", "En Sakin Saat", "Yedi Mühür" ve daha birçoğu, Nietzsche'nin yaşamı, hedefleri ve arkadaşlıkları hakkında hiçbir şey bilmeyenler için tamamıyla anlamdan yoksundur.

Mesele şu ki *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, her ne kadar Nietzsche'nin tartışmasız *opus magnum*'u olsa da onun okunması gereken ilk kitabı değildir asla. Yazarın kendisi de bunun şimdiye kadar Alman ulusuna sunulmuş en derin eser olduğunu söylemekte ve başka bir yerde de bu kitabını anlamak için öteki eserlerini de okumuş olmak gerektiğini belirtmektedir. Fakat *Zerdüşt*'te sadece onun en özel deneyim, arkadaşlık, düşmanlık, hayal kırıklığı, zaferlerinin v.b. değil, aynı zamanda bunları aydınlatmaktan ziyade gölgeleyen anlatım biçiminin de bulunacağı hatırlanırsa, tamamıyla hazırlıksız okumaya başlayan okuyucunun karşılaştığı güçlükler çok büyük olacaktır.

O halde Zerdüşt –kinaye ve kıssalarla konuşan hatta bazen kendi rüyalarını anlatmaktan çekinmeyen bu karanlık, kinayeci kişilik– anlayabileceğimiz, ama yaratıcısı ve emsali Friedrich Nietzsche'yi hiç tanımadığımız taktirde kusurlu bir şekilde anlayacağımız bir insandır; bu nedenle bu kitabın anlaşılması daha zor kısımlarına geçmeden önce, Nietzsche'nin hayatı ve eserleri üzerine yetkin bir kitaba başvurur ve orada konu üzerine söylenen her şeyi okursak daha iyi olur. Almanca bilenler için bu anlamda Frau Foerster–Nietzsche'nin, erkek kardeşinin hayli ayrıntılı ve ilginç biyografisi mükemmel bir rehber olacaktır: *Das Leben Friedrich Nietzsche's* (yayımlayan Naumann); Deussen, Raoul Richter ve Barones Isabelle von Unger–Sternberg'in eserleri de bir kız kardeşin değinmesinin zor olacağı birçok soruyu yerinde ve gerekli bir aydınlığa kavuşturmaktadır.

Bu eserde açıklanan mevcut felsefi görüşlere ilişkin olarak, karşılaşılabilecek sorunları gidermenin mükemmel bir yolu vardır ve bu da Nietzsche'nin öteki eserlerine başvurmaktır. Tekrar belirtmekte fayda var, elbette öteki yazılarına yapılan bütün referansları gereksiz kılacak kadar kendini iyi ifade edebildiği görülecektir; fakat bu durumun geçerli olmadığı noktalarda, burada izlenmesi gereken yine kendisinin

tavsiyesidir, yani: – *Şen Bilim, İyinin ve Kötünün Ötesinde, Ahlakın Soykütüğü, Putların Alacakaranlığı, Deccal, Güç İstenci* vb. eserleri *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'e gerekli bir hazırlık olarak görmek.

Bu direktifler, izlenmesi hiç kolay olmasa da en azından kesinlik ve açıklık sağlamaktadır. "Bunları izleyin ve her şey anlaşılır olacak" diyor gibi görünüyorum. Ama ne yazık ki pek öyle değil. Öğrenci, bütün bu direktifleri gayretle izlediğinde bile bazı bölümler karşısında kafa karışıklığı içinde duraksayacak ve ne anlama geldiklerini merak edecektir. İşte, kendini bu durumda bulanlara bir parça yardımcı olmak amacıyla bu eserdeki nispeten güç anlaşılır bölümlere ilişkin olarak kişisel yorumumu sunmaya girişiyorum.

Nietzsche öğrencisine bu küçük tefsiri sunarken, bunun şaşmazlığı ve kaçınılmazlığı konusunda bir iddiada bulunmadığımın anlaşılınasını isterim. Nietzsche'nin hayatı ve eserleri üzerine yaptığım uzun çalışma sayesinde, okuyucuya güçlüklerin üstesinden gelmede kısmen de olsa yardımcı olma girişimidir bu benim açımdan.

Belki Nietzsche'nin yazar olarak Ahlak, Evrim ve Sosyoloji üzerine düşüncelerine kısaca ve hızlı bir biçimde göz atarak başlamak iyi olur.

(A.) Nietzsche ve Ahlak: Ahlakta Nietzsche relativist duruşu benimseyerek başlar. Mutlak "iyi" ve "kötü" değerleri olmadığını söyler; bunlar herkesin dünyadaki yerlerini sürdürmek veya üstünlük sağlamak için güç edinmek amacıyla benimsenen anlamlardır yalnızca. Bir antilobu yemek aslana göre iyidir. Kallima kelebeği için düşmanını aldatmak iyidir. Zira Kallima kelebeği tehlikede olduğu zaman ince bir dala yapışarak düşmanına şöyle der: "Ben bir kelebek değilim, ben kuru bir yaprağım ve senin işine yaramam." Bu, kelebeğin iyiliğine bir yalandır, zira onu korur. Doğadaki organik varlıkların bütün türleri, kendi türünün egemenliği ve üstünlüğüne en çok katkıda bulunan bu davranışları benimser ve uygular. En işe yarar düzen bulunup yeterliği kanıtlandıktan ve kurulduktan sonra onu benimseyen türlerin hâkim ahlakı haline gelir. Bütün türler aynı şekilde değer biçmeme-

lidir, biçemez de zira aslan için iyi olan antilop için kötüdür, aynı zamanda *tam tersi* de.

Dolayısıyla iyi ve kötü kavramları esas olarak sadece bir amaca hizmet ederler, güç elde etmeye yarayan yollardır bunlar.

Nietzsche bu ilkeyi insanoğluna uygulayarak Hıristiyan ahlaki değerlerine saldırmıştır. Bunların diğer bütün ahlaki değerler gibi belli bir insan çeşidini korumak için alınan tedbirlerden başka bir şey olmadıklarını söylemektedir. Hıristiyanlık durumunda bu çeşit, Nietzsche'ye göre düşük bir seviyeye aittir.

Çatışan ahlaki kurallar farklı insan sınıflarının çatışan silahlarından başka bir şey değildir; zira insanoğlunda, güçlü, soylu ve iyi yapılanmış olanla güçsüz, kötü, zayıf ve kötü yapılanmış olan arasında sürekli bir savaş vardır. Savaş bir ahlaki ilkeler savaşıdır. Nietzsche güçlü sınıfın ahlakına *soylu*- veya *efendi ahlakı* demektedir; güçsüz ve alt sınıfınkine ise *köle ahlakı*. Birincisinde aşağı, otlayan bir koyuna bakan kartal, "koyun yemek iyidir" der. İkincisinde, köle ahlakında otlaktan yukarı bakan koyun karşı çıkarak meler: "koyun yemek kötüdür."

(B.) Efendi ve Köle Ahlaklarının Karşılaştırılması. Efendi ahlakı etkin, yaratıcı ve Dionysoscudur. Köle ahlakı ise edilgin ve savunmacıdır – "varolma mücadelesi" buna aittir. Bu iki ahlakı uzlaştırma girişiminde bulunulmadığı taktirde şöyle tanımlanabilirler: – Hareket noktası dayanıklılık, güç, sağlık, iyi yapılanmışlık, mutluluk ve mükemmellik olan soylu ahlakında her şey *iyi*dir; zira bu ahlakı uygulayan insanların ardındaki itici kuvvet "güç için çabalamak"tır. Bu birinci sınıfın "iyi ve kötü" antitezi "soylu" ve "adi"yle aynı anlama gelmektedir. Efendi ahlakında "kötü", kitleye, zayıflıktan kaynaklanan tüm hareketlere, yaşamak için her şeyi feda edecek "gözü kısmette"ki insana uygulanmalıdır.

İkincisinde yani köle ahlakında durum farklıdır. Burada, toplum bastırılmış, acı çeken, özgürlüğüne kavuşmamış ve yıpranmış bir topluluk olduğundan ıstırabı yatıştıran her şey iyi olarak görülür. Merhamet, yardım eli, sıcak kalp, sa-

bır, sanayi ve tevazu –bunlar burada, onaylama ve hayranlık ışığıyla birlikte bolca bulabileceğimiz niteliklerdir şüphesiz; zira bunlar en *yararlı* niteliklerdir–; bunlar hayatı katlanılabilir kılar, bu ahlakı uygulayan insanların itici gücü olan "varolma mücadelesi"ne destek sağlarlar. Bu sınıf için, *korkunç* olan her şey zararlıdır, bu aslında kötü *par excellence*'dır. Güç, sağlık, hayvani ruh ve güçlerin aşırı bolluğu alt sınıf tarafından nefret, şüphe ve korkuyla karşılanır.

Nietzsche birinci ahlakın yani soylu ahlakının yaşam seviyesinin yükselmesine katkıda bulunduğuna inanmaktadır. Öte yandan ikinci ahlakın yani köle ahlakının yüceltildiği vakit dejenerasyona yol açtığını öne sürmektedir, zira bu ikincisi edilgin ve savunmacıdır, onu uygulayanları hayatta tutmaktan başka bir şey istemez. Bu yüzden Nietzsche soylu ahlakını ciddi olarak savunur.

(C.) Nietzche ve Evrim. Evrimci olarak Nietzsche'yi *Eski ve Yeni Levhalar*, 10. paragraf ve *Nekahetteki* Bölüm üzerine notlarda tanımlayacak ve tartışacağım. Şimdilik onun "Gelişim Hipotezi"ni türlerin kökeninin bir açıklaması olarak kabul ettiğini bilmek bizim için yeterlidir: Fakat birçok natüralistin bocaladığı yerde o bocalamadı. O insanı evrimin ulaşabileceği olası en yüksek varlık olarak görmemektedir; zira her ne kadar fiziksel gelişimi sınırına varmışsa da zihinsel ve ruhsal özellikleri bakımından aynı durum geçerli değildir. Eğer bu ilerleme bir gerçekse; her şey bu *hale geldiyse* insanın özlemlerinin sınırlarını belirleyebilmemizin mümkün olmadığını öne sürmektedir. Barbarlıktan ve hatta Primattan yukarı tırmandıysa ideali kendini aşıp üstinsana ulaşmak olmalıdır (özellikle bkz. Başlangıç Hitabesi).

(D.) Nietzsche ve Sosyoloji. Bir sosyolog olarak Nietzsche bir toplum düzenini hedef alır. Bize bir ideal ırk inşa ettirir. Düşünsel konularda dürüst ve samimi olan Nietzsche insanların eşit olduğunu düşünemez bile. "Ben o eşitlik vaizleriyle karıştırılmam. Zira adalet bana böyle demektedir: 'İnsanlar eşit değildir.'" Tam da bu eşitsizlikte hizmet edilmesi gereken bir amaç, faydalanılması gereken bir koşul görür. "'İnsan' türü-

nün her yükselmesi," diye yazar *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'de, "bugüne kadar hep aristokrat bir toplumun, sınıfların derecelendirildiği uzun ölçeklere ve insanlar arasında değer farkları bulunduğuna inanan bir toplumun çalışması olmuştur – ve hep öyle olacaktır."

BİRİNCİ BÖLÜM

BAŞLANGIÇ HİTABESİ. Başlangıç Hitabesi de dahil Birinci Bölümde çok büyük zorluklarla karşılaşılmayacaktır. Zerdüşt'ün bütün bir insan sınıfını veya düşünce okulunu tek bir takma adla belirtmesi belki başlangıçta ufak bir kafa karışıklığına yol açabilir; ama kural olarak anlatımının genel gidişatını kavradıktan sonra, kimden bahsettiğini anlamak için sadece biraz hayal gücü yeterlidir. Başlangıç Hitabesi'nin dokuzuncu bölümünde örneğin "Çobanlar" derken toplu halde yaşamayı, karınca yuvasını savunanları kastettiği bellidir. Ve yazarımız "Çobanlar Zerdüşt'e soyguncu demeli," dediği zaman bu sözlerin, daha yüksek bir aristokrasi kurma ideali taşıyan birinin sözleri olduğu açıktır. Yine tüm kitaptaki "iyi ve adil", modern zamanların tepeden bakanlarına – iyi ile kötü hakkında bilinebilecek her şeyi bildiklerinden gayet emin ve kendi küçük dünyalarının onlara verdiği değerlerin, insanoğluna varolduğu müddetçe hükmetmeye yazgılı olmasından hoşnut olanlara – atıfta bulunurken kullanılan bir ifadedir. Başlangıç Hitabesi'nin son bölümünün 7. paragrafında Zerdüşt, art arda açıklanan büyük ve küçük hikmetlerle ilgili öğretisinin tadına baktırır bize. Kendisinin yılanı kadar bilge olduğunu ve olacağını söyler; bu arzu, "Bedeni Küçümseyenler" başlıklı konuşmada açıklanmış bulunabilir. Ben de daha sonra bu bölüme temas edeceğim.

ZERDÜŞT'ÜN KONUŞMALARI. *Üç Dönüşüm.* Bu açılış konuşması Zerdüşt'ün yeni değerlerin tüm yaratıcılarının zihinsel gelişimini gösterdiği bir kıssadır. Bu, ikinci bir saflık elde ederek veya çocukluğa geri dönerek tamamına eren bir yaşamın öyküsüdür. Anarşist denilen Nietzsche burada anarşiyle her

türlü ilişkisini açıkça yalanlar, zira özgür bir tin sadece varolan yasanın yükümlülüklerini yerine getirerek ve tıpkı bir devenin yüklenmeye boyun eğmesi gibi ona sabırla boyun eğerek geleneğe karşı üstünlük elde eder ki bu da onu "–melisin" ejderiyle – pullarının üzerinde parlayan binlerce yılın değerlerini taşıyan ejderle – karşılaşıp ona hükmetmesini sağlayan üstünlüğe ulaştırır. Bu konuşmadan alınacak iki ders vardır: ilki, yaratmak için insanın küçük bir çocuk gibi olması gerek; ikincisi, sadece varolan yasalar ve düzen sayesinde, yeni yasa ve yeni düzenin resmen ilan edileceği yüksekliğe ulaşılır.

Fazilet Kürsüleri. Bu bölümün neredeyse tümü anlaşılır. Bu erdemi yumuşakbaşlılık ve kendini beğenmiş bir rahatlıkla yıkanların ve sadece güvenlik tesis eden ve uykuyu derinleştirmeye hizmet sunanı erdemli olarak görenlerin tümüne karşı bir konuşmadır.

Bedeni Küçümseyenler. Burada Zerdüşt zekâ ve içgüdülere isimler verir; birine "küçük akıl", diğerine "büyük akıl" demektedir. Schopenhauer'in zihinle ilgili öğretisi tamamen onaylanmaktadır burada. "Vücudunun bir uzvu da küçük akıldır, kardeşim, ki ona sen "tin" demektesin," der Zerdüşt. Başından sonuna kadar içgüdüleri fazla hafife alan ve zekâyla türevlerini, yani Mantık ve Kavrayışı gereksiz yere yüceltenleri uyarmaktadır.

Ölüm Vaizleri. Bütün "kem gözlü"lerin ve yapılarının erdemi gereği kötümser olanların psikolojik analizidir.

Bin Bir Amaç. Bu konuşmada Zerdüşt ahlakın göreliliği öğretisini yorumlar ve tüm ahlakı güce ulaşmanın bir yolu olarak açıklar. 9, 10, 11 ve 12. paragrafların sırayla Yunan, Pers, Yahudiler ve Almanlardan bahsettiğini söylemeye gerek yok. Sondan bir önceki paragrafta çağdaş Nihilizm ve kayıtsızlığın –yani modern insanın hiçbir hedef, gaye, ideale sahip olmamasının– kökenleriyle ilgili keşfini ortaya koyar.

İhtiyar ve Genç Kadıncıklar. Nietzsche'nin kadınlar hakkındaki görüşleri ya ilk bakışta kabul edilir ya da aksi halde felsefesini kabul etmeye meyillilerin yolunda belki de en büyük engel haline gelir. Tabii özellikle kadınlara, Nietzsche'nin kadınlarla ilgili düşüncelerinin pek dostane olmadığı rivayet edildiği için onlardan hoşlanılmaması öğretilmiştir. Bence bütün bunlar tam bir yanlış anlama ve yanılgıdır.

Alman filozoflar, Schopenhauer yüzünden, kadınlar hakkındaki düşünceleri konusunda kötü bir üne sahiptir. Onlardan biri için konu hakkında, ne kadar nazikçe yaparsa yapsın, adil sekse savaş açmayı dilemeden tek satır yazmak mümkün değildir. Dolayısıyla, Nietzsche'nin bu konudaki fikirlerinin tümü ona en derin aşk tarafından dikte edilmesine, Zerdüşt'ün bu konuşmadaki "kadınlarla [söylenebilecek] hiçbir şey imkânsız değildir" ön koşuluna ve öteki aksi kanıtlara rağmen, Nietzsche'nin genel olarak kadın cinsi söz konusu olduğunda *mis son pied dans la plat* olduğu söylenir. Peki bu kadar sertlik ve nefrete yol açan öğretinin temelinde ne yatmaktadır? – Şudur: Cinsler temelde birbirine *rakiptir* – yani mavinin sarıdan farklı olduğu kadar farklıdır ve arzu edilir bir ırka yakın bir şey elde edebilmek için tek olası yol bu derin düşmanlığı korumak ve beslemektir. Nietzsche'nin savaşmak ve ortadan kaldırmak istediğiyse, yavaş yavaş her şeyi –hatta cinsleri– eşit hale getirmeye çalışan çağdaş demokratik eğilimdir. Onun kavgası kadınlarla değil –gerçekten de daha şerefsizce bir şey olamazdı– cinsler arasındaki doğal ilişkiyi, onları daha çok birbirine benzetmek için ya birinde ya diğerinde değişiklik yaparak yok edenlerledir. İnsan dünyası erkeğin güçlerine olduğu kadar kadının güçlerine de bağlıdır. Gelecek nesillerin babasının kim olacağını belirlemeye yardımcı olan, kadınların güçlü ve değerli içgüdüleridir. Bu özel içgüdüleri yok ederek, yani kadını erkekleştirme, erkeği de kadınlaştırma girişiminde bulunarak, insanlarımızın geleceğini tehlikeye sokmuş oluruz. Bütün farklılıkları azaltmak için çılgınca bir gayret içinde olan modern zamanların genel demokratik hareketi şimdi de cinsiyet dünyasını ele geçirmektedir. Nietzsche işte bu harekete karşı sesini yükseltir; kadınların daha kadın, erkeklerin daha erkek olmalarını ister. Yalnız bu şekilde kombine içgüdüleri mükemmel insana götürebilir. Bu açıdan bakınca kadınlar üzerine görüşlerinin tümü yalnızca gerekli değil, aynı zamanda adil de görünür (bkz. *Eski ve Yeni Levhalar*, 21. parça üzerine not).

Konuşmanın, kadınların Nietzsche'nin kendileriyle ilgili görüşlerine karşı bir silah olarak kullandıkları son satırının

Nietzsche'ye bir kadın tarafından söylenmiş olduğunu görmek de ilginçtir (bkz. *Das Leben F. Nietzsche's*).

Gönüllü Ölüm. Bu konuşmayla ilgili olarak, Nietzsche'nin "intihar" – kendini öldürme – sözcüğünden özellikle hoşlanmadığını belirtmek isterim yalnızca. Sözcüğün günahı ima etmesinden hoşlanmıyordu ve Gönüllü Ölüm eylemini, yani insanın kendi elinden ölümünü yücelterek onu klasik antikitede yerleştirildiği konuma yükseltmeyi arzuluyordu (bkz. *Putların Alacakaranlığı*, 36).

Hediye Veren Erdem. Nietzsche'nin felsefesinin önemli bir yönü bu konuşmada aydınlatılmaktadır. Bilindiği gibi öğretisi Aristotelesçi insan ruhunu insanın doğal ayrımında ötekilerden daha yükseğe yerleştirir. Hem zihinsel hem de bedensel kudretle dolup taşan ve bu kudreti boşaltması ya da öldürmesi gereken insan Nietzscheci idealdir. Bu insan için kendi kudretinden vermek bir zorunluluk olur; armağan etmek bir varolma yolu haline gelir ve bu Nietzsche'nin tanıdığı tek verme, tek bağıştır. Konuşmanın 3. paragrafında Zerdüşt'ün öğrencilerine özgür düşünürler olmaları ve ondan daha fazla öğrenmeden önce kendilerini bulmaları sağlıklı öğüdünü verişini okuruz (bkz. LVI. 5. par. Ve LXXIII., 10, 11. parçalar).

İKİNCİ BÖLÜM

Ayna Tutan Çocuk. Nietzsche bize burada şiirsel bir formda, yayınlanan eserlerine ilişkin yaygın hale gelen türlü türlü yanlış anlama ve yorumlamanın ona ne çok acı verdiğini anlatır bize. Kendisini halkın düşünce aynasında tanımaz ve uzuvlarının çarpık aksinden dehşete düşerek geri çekilir. 20. paragrafta pek hafife alınmayacak bir ipucu vermektedir; zira *Ahlakın Soy Kütüğü*'nün (1887'de yazıldı) girişinde meseleye tekrar ve daha büyük bir ehemmiyetle değinmeyi gerekli bulmuştur. Konu, yeni değerlerin yaratıcısının, tam da kullandığı dilin ruhunda en güçlü ve kesin engellerle karşılaşmasıdır. Gelişmekte olan bir ırkın bütün diğer beyanları gibi sözcükler de o ırkta uzun süredir birikmekte olan değerlerle onaylanmışlardır. İşte dostlarına yeni ve o zamana ka-

dar kullanılmamış görüşleri açıklamak için memleketinin geçerli dilini kullanmaya mahkûm olduğunu gören orijinal düşünür, sohbetin doğal araçlarına bir görev yükler ki bu, uygulamada çok kullanışsızdır – işte bu yüzden orijinal düşünürlerin yazılarında sık sık karşılaşılan anlaşılmazlık ve uzun sözler ortaya çıkar. *Tan Kızıllığı*'nda Nietzsche genç yazarları *düşüncelerinin kullandıkları dil tarafından şekillendirilmesine müsaade etme tehlikesi*ne karşı uyarmaktadır.

Saadet Adaları'nda. Nietzsche bunu yazarken, bir depremde tamamen yok olan Ischia adasını düşünüyor olmalıydı. Buradaki öğretisi apaçıktır. Avrupa'nın, tanrısızlığın zayıf anında genellikle ortaya çıkan kötümserliğin üstesinden gelen ilk düşünürleri arasındaydı. Tüm yüksek yaşamların beraberinde getirdiğini acıdan kurtulma olarak yaratmaya dikkat çekmektedir. "Yaratacak ne kalırdı," diye sorar, "Tanrılar olsaydı?" İdeali üstinsan ona genelde tanrısızlığa ve tanrısız bir dünyanın amaçsızlığına eşlik eden umutsuzluğun üstesinden gelmek için gerekli olan neşeyi verir.

Zehirli Örümcekler. Zehirli örümcekler Sosyalistler ve Demokratlardır. Bu konuşma bize onların zihinsel durumlarının bir analizini sunar. Nietzsche bu, toplumu içten içe lanetleyen ve eleştirileri bastırılmış kıskançlıktan başka bir şey olmayan kindar ve intikamcılarla karıştırılmayı reddediyor. "Benim yaşam öğretimi vaaz edenler var," diye söz eder Nietzscheci Sosyalistlerden, "ve aynı zamanda eşitlik vaizleri ve zehirli örümcekler var" (bkz. *Büyük Vakalar* ve *Geçip Gitme* üzerine notlar).

Meşhur Bilgeler. Bu bölüm mevcut değerlerinin koşum takımlarında koşmuş ve ünlerini gerçeği arayan insanlarla tehlikeye sokmamış, gelmiş geçmiş bütün filozoflardan söz eder. Fakat Nietzsche'nin anlayışına göre filozof yeni değerler yaratan ve böylece insanlığı yeni bir yöne sevk eden kişidir.

Mezar Türküsü. Zerdüşt burada gençliğinin idealleri ve arkadaşlıklarıyla ilgili bir şarkı söylemektedir. 27–31 arası paragraflarda hiç şüphesiz Richard Wagner'den söz edilmektedir (bkz. *Büyücü* üzerine Not).

Kendini Aşmak. Bu konuşmada Nietzsche'nin Güç İstenci öğretisinin kitaptaki en iyi açıklamasını buluruz. Bu soruya *Nekahetteki* üzerine notta genişçe değineceğim.

Nietzsche kendi seçimiyle bir gelenek düşmanı olmadı. Onu hemen anarşistlerle (veya bu yüzyılın İlericileriyle) aynı sınıfa sokanlar onun yasa ve disipline duyduğu büyük saygıyı anlamamışlardır. Bu çok net konuşmanın 41. paragrafında şunları söyleyerek durumunu hakikaten açıklar: "...iyi ve kötüyle yaratıcı olmak isteyen kişinin – doğrusu önce bir yıkıcı olması ve değerleri paramparça etmesi gerekmektedir." Öz-kontrole ilişkin bu öğreti yasalara saygısı olduğunu gösteren yeterli bir kanıttır.

Ulular. Bunlar Nietzsche'nin hepten antipati duymadığı ama daha incelikli ve şekillendirilebilir olarak yorumladığı bir türe aittir. Bu kendini ve hayatı fazla ciddiye alan, ilk konuşmada sözü edilen deve aşamasını asla geçemeyen ve inatla yüce ve ciddi olan türdür. Yüce şeylerden bahsederken de gülümseyebilmek ve *onlar tarafından eziyete uğramamak* gerçek büyüklüğün sırrıdır. Güzel bir şeyi tutan eli titreyen biri sanatçının güzellikle utanmaksızın kurduğu arkadaşlığı kapsamayan bir saygı niteliğine sahiptir. İşte Nietzsche'nin anarşist ve tahrikçilerle bir tutulmasına ilişkin yanılgı da buradan çıkar. Zira onların, değer bilmezce arsızlık ve saygısızlıkla el sürmeye ve yıkmaya cüret ettiklerine Nietzsche de el sürer – ama başka parmaklarla – güzellikle arası iyi olan ve onu yaratmaya ve temasıyla onu zenginleştirmeye muktedir olduğunu hisseden sevgi dolu ve utanmayan sanatçının parmaklarıyla, sevgi dolu ve utanmayan sanatçının parmaklarıyla. Zevk Nietzsche'nin felsefesinde önemli bir rol oynar ve bu konuşmanın 9., 10. paragrafları Nietzsche'nin konu üzerine tüm görüşünü tam olarak ortaya koyar. "Ağırlığın Ruhu"nda Nietzsche hakikaten şöyle demektedir: "İyi veya kötü zevk değil, *benim* zevkim, ki artık ne ondan utanıyorum ne de onu saklıyorum."

Kültür Ülkesi. Çağa Aykırı Düşünceler'in ilk kitabında –David Strauss ve ekolüne karşı ihtilaflı bir kitapçık (1873'de yazıldı)– görülen kimi iğneleyici bilgin eleştirilerinin şiirsel bir özeti. Kendinden önceki meslektaşlarını kısır olmakla suçlamakta ve onlara kısırlıklarının hiçbir şeye inanmamalarının sonucu olduğunu göstermektedir. "Yaratmak zorunda olan kişinin daima geleceği bildiren rüyaları ve yıldızsal önsezileri oldu – ve inanca inandı!" (bkz. *Akşam Yemeği* üzerine

not). Son iki paragrafta diğerkâmlığının doğasını açıklar. "Komşu Sevgisi"nde Hıristiyanlıktaki diğerkâmlıktan ne kadar farklı olduğunu zaten okuduk ama burada kesinlikle insanoğluna olan sevgisini anlatmakta bize; Hıristiyan merhamet ve aşırı komşu sevgisine neden saldırmakta olduğunu açıklar. Sadece bunlar köle değerleri olduğu ve dolayısıyla dejenerasyonu desteklediği için değil, aynı zamanda yalnızca çocuklarının ülkesini, uzak bir denizdeki keşfedilmemiş ülkeyi sevebildiği; babalarının hatalarını mecburen çocuklarında telafi ettiği için.

İffetli Bilgi. Nietzsche'nin yaşam yorumunun önemli bir özelliği açıklanmaktadır bu bölümde. Buckle'ın *Bilgi İlerlemesinde Kadınların Etkisi*'nde (Influence of Women on the Progress of Knowledge) söylediği gibi araştırmacının bilimsel ruhu, onun hem duyguları hem de kişiliği tarafından yardım ve destek görür ve duygularla bireysel coşkunun bilimden ayrılması kısırlığa götüren tehlikeli bir adımdır. Zerdüşt, doğaya mecburen *kişisel olmayan* bir gözle bakanlardan ayrılır ve doğa olgularını günümüz bilimsel idealistlerin ulaşmayı çok istedikleri bir has nesnellikle düşünür. Bu idealistleri ikiyüzlülük ve kurnazlıkla suçlar; arzularında masumiyetten yoksun olduklarını ve dolayısıyla arzulamaya kara çaldıklarını söyler.

Âlimler. Nietzsche'nin kendinden önceki bilginlerle –Alman bilginlerle– son ihtilafının bir kaydıdır. *Tragedyanın Doğuşu*'nun yayımlanmasından hemen sonra birçok Alman filolog ve filozof onu cemaatlerinden ayrıldığı için kınandı ve sonuçta Basel Üniversitesi'ndeki dersleri bırakıldı; sonunda 1879'da üniversiteyle ilişiğini tamamen kesti, bu konuşmaya damgasını basan özgürlüğüne kavuştuğu da söylenebilir.

Şairler. İnsanlar bazen Nietzsche'nin hiç espri anlayışının olmadığını söylerler. Burada onun hakkında yapılan bu aptalca eleştirilere karşı korumak değil niyetim; fakat burada okura göstermem gerekir ki bu kitapta gerçekten çok formundadır, sürekli kendisiyle ve şair dostlarıyla dalga geçer (bkz. *Krallarla Konuşma* 16, 17, 18 19 ve 20. paragraflar üzerine notlar).

Büyük Vakalar. Burada bir bilmeceyle karşı karşıyayız. Zerdüşt müritlerine ateş köpeğiyle olan deneyimini anlatırken dikkatlerini konuya çekmeyi başaramaz, biz de anlattıkları-

nın basit bir fantezi veya şiirsel bir gösteriden başka bir şey olmadığı izlenimiyle hemen sayfaları çevirmeye hazırızdır. Halbuki Zerdüşt'ün ateş köpeğiyle görüşmesi bir hayli önemlidir. Bunda Nietzsche'yi en nefret ettiği şeyle yüzleşirken buluruz – devrim ruhu ve anarşistlerle asilere olan nefretine ilişkin yeni ipuçları elde ederiz. "'Özgürlük' diye bağırırsınız hepiniz hevesle," diyor ocak ayaklığına, "ama ben 'Büyük Olaylar'a inancı, etraflarında çok fazla gürültü ve duman varken isteyerek unuttum. Yeni gürültüler icat edenlerin değil, yeni değerler icat edenlerin etrafında döner dünya; *sessizce* döner."

Kâhin. Kastedilen elbette Shopenhauer'dır. Nietzsche bilindiği gibi bir zamanlar Schopenhauer'ın ateşli bir takipçisiydi. Kötümserliği varoluşta bir gaye keşfederek yendi; toplumu daha yüksek bir seviyeye yükseltme olasılığını gördü ve sonuç olarak en derin iyimserliği telkin etti.

Kurtuluş. Zerdüşt burada kötürümlere hitap etmektedir. Onlara öteki kötürümlerden – bu dünyadaki, bir organları veya becerilerini öteki becerileri pahasına ölçüsüzce geliştiren *büyük adamlar*dan – söz eder. Sanat, bilim ve dinde dünyanın devlerinin birçoğunda görülen bir gerçeğe yapılan su götürmez bir göndermedir bu. 19. paragrafta Nietzsche'nin neye Kurtuluş dediğini öğreniriz – geçmiş gitmiş her şeyi söyleyebilmeye: "Ben böyle istedim." Bunu söyleyememeyi ve buradan doğan hoşnutsuzluğu bütün intikam duygularının ve tüm cezalandırma arzularımızın kaynağı olarak görür – ona göre cezalandırma, intikam sözcüğü yerine kullanılan, vicdanlarımızı rahatlatmak için icat edilmiş bir örtmecedir. Düşmanlarıyla gurur duyabilen, yoluna çıkardıkları engeller için müteşekkir olan; en büyük felaketini özlem okunu umduğundan da ileri gönderen, yaşam yayının fazla gerilmesi olarak gören; – bu adam intikam nedir bilmez, ümitsizliği de tanımaz, gerçekten selameti bulmuştur ve yaşamındaki, hatta kendi içindeki en kötüyü harekete geçirebilir ve ona 'en iyim' diyebilir (bkz. *Nekahetteki* üzerine notlar).

İnsanın Basireti. Bu konuşma çok önemlidir. *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'de seçkin ve üstün insanın bir maske takması ge-

rektiğini sık sık işitiriz, burada da izah edilen bu ihtarı bulmaktayız. "İnsanlar arsında çürümeyecek kişi bütün bardaklardan içmeyi öğrenmelidir: Ve insanlar arasında temiz kalacak olan, kendini kirli suyla bile yıkamayı bilmelidir." Bence bunun biraz açıklanması gerekmektedir. Bireyselliğin en etkili biçimde, ellere bot, ayaklara eldiven giyilerek gösterildiği bir zamanda, başkalarıyla arasındaki mesafeyi, iç farklılığı göz ardı edilsin diye kendisini her konuda onlara dışarıdan uydurmaya çalışacak kadar yoğun hisseden, gerçek bir bireyle karşılaşmak yeni bir şeydir ne de olsa. Nietzsche burada şunu söyler aşağı yukarı: Amaçlı bir şekilde alışılmadık biçimde giyinen ve alışılmadık şeyler yapan değildir gerçek bireyselci. Doğallıkla türdeşlerinden ayrılan bilge insan bu farklılığı, ona dışarıya yapılan bir gösteriyle dikkati çekmeyecek kadar şiddetli hisseder. Çevresini saranlar onun utanıp sıkılmasına neden olur ve tıpkı insanın fakir bir akrabasının yanında refah ve zenginliğini fazlaca göstermekten kaçınması gibi etrafındakiler tarafından fark edilmemeyi diler.

En Sakin Saat. Bu bana, Nietzsche'nin öğretisinin daha gizli parçalarını açıklamaya karar vermeden önce, ruhunda yer almış olması gereken büyük ıstırabı anlatıyor gibi geliyor. En derin duygularımız sessizliğe hasrettir. Ciddi insanın, en derin duygularını kutsal görmesine yol açan belli bir öz saygısı vardır. Dile getirilmeden önce bir balkirenin iffetiyle dolup taşarlarken, bu bekâret onu en derin düşüncelerini açıklamaya zorlayan boşboğazlık tarafından bozulduğunda en yaşlı bilge bir genç kız gibi kızarır genellikle.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Üçüncü bölüm bütün diğer bölümlerin en önemlisidir. Sadece "Evham ve Muamma" ile "Eski ve Yeni Levhalar"den ibaret olsaydı da yine aynı fikirde olurdum; zira birincisinde Nietzsche'nin, felsefesinin en parlak öğretisi olarak gördüğü konuşmalar çıkar karşımıza, "Eski ve Yeni Levhalar"de ise başta gelen ilkelerinin kayda değer bir özetini buluruz.

Evham ve Muamma. "Evham ve Muamma" en karanlık ruh halindeki Nietzsche'ye bir örnektir belki de. Bu konuşmanın önemini tam olarak kavrayabilmek için insanın suçluluk hissi ve günah bilincinin eziyet eden ve baskı yapan etkisiyle ısrarla mücadele ettiğini bilmeliyiz. Yavaş yavaş ama emin bir şekilde Hıristiyan ve Yahudi geleneklerin değerlerinin insan zihninde işlerini tamamladıklarını düşünüyordu. Bir zamanlar insanların belli bir kısmının denetimi için icat edilen yöntemlerden başka anlam taşımayan şeyler artık insanın kanına işlemiş ve içgüdüsel hale gelmişti. Nietzsche "ağırlık ruhu"ndan söz ederken bu eziyet eden ve hareketsiz bırakan suçluluk ve günah duygusunu kastetmektedir. Tırmanışında belli bir mesafeye kadar yanında taşıdığı ama sonunda ona meydan okuduğu yarı cüce, yarı köstebek yaratık, günümüzde insanlığın boynunda bir halka olan günah kavramının yanı sıra "vicdan azabı"ndan başka bir şey değildir. Bunu aşmak – üzerinde uçmak – bugün yapılması en zor şeydir. Nietzsche cüceyi omuzlarından attığı zaman bu dünyada tekrar tekrar başa dönen yaşam olasılığını neşe ve iyimserlikle düşünebilmektedir ve küçük, büyük her şeyin Bengi Dönüş öğretisini kurnaz düşmanına, ona meydan okuyarak bildirir.

Konu üzerine okuma yapmış olan hiç kimse Nietzsche'nin küçük büyük her şeyin Bengi Dönüş varsayımı hakkında söylenecek çok şey olduğundan bir an bile şüphe duymayacaktır ama bu yine de hayli cüretli bir varsayımdır ve insanların zihinlerinde bir dogma olarak nihai etkisine bakılacak olursa Nietzsche'nin kendisinin bile bunun değerini yeterince takdir edebildiğinden şüpheliyim (bkz. *Nekahetteki* üzerine not).

İzleyen kısım yeterince açıktır. Zerdüşt yerde gırtlağına yapışmış bir yılanla boğuşan çobanın tekini görür. Yılanın genç adam uzanmış uyurken sürünerek ağzından içeri girmiş olduğunu düşünen bilge hemen yardımına koşar ve iğrenç sürüngeni bütün gücüyle çeker ama nafile. Zerdüşt sonunda çaresiz, genç adamın isteğini yerine getirir. Önerdiği şeyin berbat bir iş olduğunu çok iyi bilse de, "Isır! Kafasını kopar! Isır!" diye bağırır tek çare olarak. Genç çoban yılanın kafasını ısırarak fırlatır, ondan sonra ayağa kalkarak şöyle

der: "Artık ne bir çoban ne de bir insan – dönüşüme uğramış, etrafı ışıkla çevrili, *gülen* bir varlık. Dünyada hiç kimse onun gibi gülmedi!"

Bu kıssada genç çoban bugünün insanıdır; onu boğan yılan, insanlığı yok etmekle tehdit eden, çürüten ve felç eden toplumsal değerleri temsil ederken; "Isır! Isır!" tavsiyesi de Nietzsche'nin insanoğluna çok geç olmadan değerlerini değiştirmesi için öfkeyle haykırmasıdır.

Arzu Edilmeden Gelen Saadet. "Seyyah" gibi bu da kitaptaki iç gözleme dayanan birçok bölümden biridir ve yaşama Nietzsche'ce bakışın imaları ve ipuçlarıyla doludur.

Güneşin Doğuşundan Önce. Burada Zerdüşt'ün, aynı zamanda "Şans" veya "Tesadüf"le ilgili önemli açıklama olarak iyimserliği kabulünün bildirimini buluruz (27. par.). Nietzsche'nin felsefesine aşina olanlara, onun şans öğretisinin felsefesinde ne kadar önemli bir rol oynadığını anlatmaya gerek yok. Devasa Şans bugüne kadar kukla "insan"la oynadı – bu, sakince düşünebileceği bir gerçek değildir. İnsan artık şansı araştırmalı, der tekrar tekrar ve ona önünde diz çöktürür! (bkz. "Zeytin Dağı" 33 parça ve "Küçülten Fazilet" 9–10. parçalar).

Küçültücü Fazilet. Bu pek açıklama gerektirmemektedir. Modern insan ve onun küçülten faziletleri üzerine bir taşlamadır. Konuşmanın ikinci kısmının 23. ve 24. paragraflarında, zamanın büyüklerinin *Deccal*'de (43. aforizma) etkili bir şekilde itham edilmesi hatırlatılır bize: "Günümüzde hiç kimsenin ayrı haklar, egemenlik hakkı, kendi ve denklerine saygı hissi – *uzak olma dokunaklı özelliği* – için cesareti yok. Siyasetçilerimiz bu cesaret eksikliğinden *hastalıklı* hale gelmişlerdir! – Bu özellik aristokrasisi ruhların eşitliği yalanı tarafından kurnazca baltalanmıştır; ve "çoğunluğun ayrıcalığı"na inanç devrimler yapar ve onları *yapmaya devam ederse*, Hıristiyanlıktır, hiç şüphesiz, *Hıristiyan* değerlerdir, her devrimi kan ve suça çeviren!" (ayrıca bkz. *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, s. 120–1). Nietzsche bunun idarecilerin bile konumlarının cesaretini kaybettikleri ve Büyük Frederick gibi güç ve hatırı sayılır yeteneklere sahip bir adamın bile, "Ich bin der erste Diener des Staates" (Devletin baş hizmetkârıyım) dedi-

ği zamanların kötü bir işareti olduğunu düşünüyordu. 24. paragraf büyük kralın bu sözünden bahsetmektedir hiç şüphesiz. "Korkaklık" ve "vasatlık" onun çağdaş erdem ve ölçülülük nosyonlarını sınıflandırırken kullandığı isimlerdir.

Üçüncü Bölümde "Saadet Adaları'nda" konuşmasındaki düşünceleri buluyoruz, belki daha güçlü sözcüklerle. Nietzsche, bir ateist olarak ve baş döndürücü bir cesaretle şansa önünde diz çöktürürken neşeli değilse de, yine keyfi yerindedir. Zerdüşt 20. paragrafta anti-anarşik tavrını tanımlamak için bir girişimde daha bulunur ve bu bölümler tamamen gözden kaçırılmadığı veya ona anarşizmi yakıştırmakta ısrar edenlerce bugüne kadar bilerek göz ardı edilmediği müddetçe, onun bu kokuşmuş siyasi partiyle arasında nasıl bağlantı kurulduğunu anlamak mümkün değildir.

Son paragraf "*büyük öğle*" ifadesini sunar. *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'nin sonunda yer alan şiirde aynı ifadeyle karşılaşırız yeniden ve Nietzsche'nin eserlerinde arada sırada karşımıza çıkar. Buna *Putların Alacakaranlığı*'nın beşinci bölümünde tam bir açıklama getirilmektedir; fakat bu kitaba başvuramayacak olanlar için Nietzsche'nin mevcut zamana – zamanımıza – insanoğlunun öğle vakti dediğini söylemek gerekir. Şafak ardımızda kalmıştır. İnsanoğlunun çocukluğu sona ermiştir. Artık *biliyoruz* ki insan türünün bozulmasına neden olan hatalar için hiçbir mazeret bulunmamaktadır. "Geçmişle ilgili olarak," der, "bütün zeki insanlar gibi ben de büyük bir müsamaha yani cömert bir özdenetim sergiliyorum... Ama modern döneme, *bizim* dönemimize girer girmez düşüncem değişiveriyor ve patlak veriyor. Bizim çağımız *bilir*. (bkz. *Öğle Vakti* üzerine not).

Geçip Gitme Hakkında. Burada, dikkatsizlerin genellikle Nietzsche'yle karıştırdığı, onun tam ziddını buluruz. Konuşmada ona "Zerdüşt'ün maymunu" der. O, Nietzsche'nin, hayattayken ellerinde bizzat kendisinin, öldükten sonra ise felsefesinin en çok eziyet çekmek zorunda kaldığı kişilerdendir. Bu anlamda buna kutupların buluşması demek biraz saçma görünebilir; ama şaşılacak derecede yerinde bir ifadedir. Nietzsche'yle, eserlerinden aşırdıkları düşünceler ve "iş" dışında hiçbir ortakyönleri olmayan birçok kimse onun üslubunu ve söz-

cük oyunlarını sahiplenmiştir; ama yüzeysel gözlemciler ve halkın büyük kısmı, bunları bilmediği için, –sevgilerinden yıkan ve bu yüzden yaratıcı olan, bir de memnuniyetsizlik ve kindarlıklarından yıkan ve bu yüzden devrimci ve anarşist olan gelenek karşıtları olabileceğini bilmediği için– daha soylu olanın zararına bu ikisini birbirine karıştırmaya meyillidir.

Şimdi divanenin Zerdüşt'e dediğine bir bakar ve ondan ödünç aldığı konuşma hilelerine dikkat edersek: sergilediği tavrı dikkatlice takip edersek neden Zerdüşt'ün en sonunda onun sözünü kestiğini anlarız: "Sus artık," diye bağırır Zerdüşt, "konuşmandan da türünden de uzun zamandır nefret ediyorum. Benim horgörüm ve uyarı kuşum sevgiden havalanır; *bataklıktan değil!*" Bu konuşma Nietzsche'yle ondan daha alçaktaki ve daha gürültülü insanlar – şarlatan ve maskaralarla – arasında bağlantı kurmaya hazır olanlarca iyice anlaşılırsa iyi olur.

Dönmeler. Bu konuşmanın, sabırsızlıkla bağımsız ve "aykırı" düşünce denizine dalan, güçlerini yanlış hesaplamış ve kendi yağıyla kavrulmayı imkânsız bulan, nefes nefese ve aceleci "her şeyi yaşama sevdalıları"yla ilgili olduğu açıktır. "Biraz daha eskice, biraz daha soğukça" der Nietzsche. Kısa bir süre sonra, değiştirmeyi istedikleri çağın geleneklerine ellerinin ve dizlerinin üzerinde geri dönerler. Bu halde Fransızlar, "*le diable se fait hermite*" derler ama bir kural olarak bu adamlar asla şeytan değildirler, melek de olamazlar; zira gerçekten iyi ya da kötü olmak için biraz güç ve derin soluk gerekir. Verdikleri desteğin türü hakkında aşırı hassas olmaktan ziyade onaylanmışlığı desteklemekle daha çok ilgilenenler bu insanlardan genellikle hakiki inancın lehinde delil olarak bahsederler.

Yuvaya Dönüş. Yazı sınıfının, şair bozuntularının şiirden soğuttuğu kimselerce dikkatsizce göz ardı edilebilecek bir örneğidir bu. Başından sonuna otobiyografik bir not olarak son derece değerlidir. Gürültücü kalabalığın kaçınılmaz yüzeyselliği, yalnızlığı seven adamın huzurlu ve bilge derinlikleriyle zıttır. Burada ilkin Nietzsche'nin temel tutkusuyla – tüm yeni değerlerinin ardındaki ana gücü varolan değerlerin iğneleyici eleştirisiyle – ilgili dolaysız ipuçlarını bulabiliriz. 30. paragrafta merhametin onun en büyük tehlikesi ol-

duğu söylenmektedir. Yasa koyucunun uçsuz bucaksız özgeciliği Nietzsche tarafından, belki de diğer tüm çağdaşlarından daha fazla çektiği ama sadece kendisi için değil gelecek nesiller için de çok büyük tehlikeler içerdiğinden emin olduğu, komşuya duyulan geçici ve daha hasis sempatiye karşı, birçok çağ üzerinde düşünülerek, sürekli olarak didik didik edildi. Kitabın ilerleyen kısımlarında bilgece merhametinin onu ayartmaya götürüşünü ve bununla ümitsizce mücadele edişini göreceğiz. 31. ve 32. paragraflarda sevdiği dostları tahammül edebilsin diye kendini ne ölçüde değiştirmesi gerektiğini anlatır bize (ayrıca bkz. "İnsani Basiret"de 12. satır). Nietzsche'nin Başlangıç Hitabesi'nde dile getirdiği ve bütün öğretisinin temelinde yer alan, dostlarına duyduğu sevgi ortalama insancıl ve modern insanın zekice güçlerinden sıyrılıyor gibi görünmektedir. Ağaçlardan orınanı göremektedir. Gelecek nesli oluşturan çoğunluk için günümüzün azınlığını feda eden bir insancıllık onun anlayışına sığmamaktadır ve Nietzsche'nin felsefesi, Hıristiyanlık değerlerinin türümüzün geleceği için bir tehlike oluşturduğunu söylediği için zalim, soğuk ve katı diye rafa kaldırılmıştır (bkz. *Kültür Ülkesi* üzerine notlar). Nietzsche herkes için her şey olmaya çalışmıştır; bunun için dostlarını yeterince sevdi: Yuvaya Dönüş'te yaşadığı deneyimin etkilerinden kurtulmak için nihayet yalnızlığa dönüşünü anlatır.

Üç Kötülük. Dünyanın şimdiye kadar en çok lanetlenen ve kara çalınan üç şeyi ölçülüp biçilmek üzere ortaya kondu. Nietzsche şehvet düşkünlüğü, iktidar hırsı ve bencilliğe – Hıristiyanlığın çarpıtmak ve kirletmek için elinden geleni yaptığı insanoğlundaki üç güce – eski şerefini kazandırmak için çabalamaktadır. Şehvet düşkünlüğü veya cinsel zevk günümüzde tartışması tehlikeli bir şeydir. Onun lehinde konuştuğumuz taktirde, haksızca da olsa, yabanilerin, şehvet düşkünlerinin ve salt bedensel zevklere düşkünlüğün savunuculuğunu yapıyormuş gibi görülürüz. Onu kınarsak da tutucuların tarafına geçmiş oluruz. Sağlıklı masumane şehvet düşkünlüğünün değerinin, tıpkı sağlığın kendisinin değeri gibi, dünya nimetlerinden faydalanamamalarına içerleyerek Aziz Pavlus gibi, "Bütün insanlar benim gibi olsaydı." diye hayk-

ranlarca küçümsenmiş olduğuna hiç şüphe yok. Nietzsche'nin felsefesine normal insanlara arzularında masumiyet ve temiz vicdanı geri verme girişimi diyebiliriz; her güdüye karşılık veren ve tutkuları kontrolden çıkmış olan bayağı şehvet düşkünlerini destekleme girişimi değil; ya da bencilliği bir kirlenme olan kaba, bencil bireye haklı olduğunu ya da zayıf, hasta ve güçsüzün, daha mutlu ve daha sağlıklıları istismar ederek kendilerini kaptırdıkları güç ihtiyacını savunma değil, temiz, sağlıklı insanı, her şeye vücutlarındaki çamurun içinden bakanların değerlerinden korumak – yalnızca ona insanlığında, insanlığının arzularında temiz bir vicdan verme girişimidir. "Size içgüdülerinizi öldürmenizi mi öğütlüyorum? İçgüdülerinizde masumiyet öneriyorum." İkinci paragrafın 7. cümlesinde ("Eski ve Yeni Levhalar"ın 19. bölümünün I. Paragrafında olduğu gibi) Nietzsche bize ara sıra ortaya çıkan gizliliği için bir neden sunar (ayrıca bkz. "Şairler" 3–7. paragraflar). Daha önce de belirttiğim gibi felsefesini yalnızca özel bigisi olanlar anlayabilir. Sıradan, ortalama insan türüne hizmet etmemektedir. Ben şahsen artık hiç şüphe duymuyorum ki felsefesinin, dostlarına "İyinin ve Kötünün Ötesinde"yi onunla birlikte desteklemelerini söylediği kısmında Nietzsche'nin tek gayesi, gelişimi ve ufku modern değerlerin fazla katı töreleriyle sınırlanabilecek daha yüksek insanları kendi dehalarıyla geleneksel düzenleri "uzlaştırma" belasına saplanıp kalmaktan korumaktı. Büyük adamın büyüklük elde edebileceği tek olasi yol istisnai özgürlüktür – *kendini* yaşayabilmesine yardımcı olan özgürlük. 20–30. paragraflar, Nietzsche'nin, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'nin 260. aforizmasında yer alan, soylu türün kölelere karşı tutumuna ilişkin tasvirine nefis bir ilave yapar.

Ağırlığın Ruhu. (Bkz *Evham ve Muamma* üzerine not.) Bu konuşmanın II. Kısmında bugüne kadar sadece dolaylı olarak değinilmiş bir öğretiyle karşılaşırız; – kendini seymeden söz ediyorum. Öncelikle bunu eksiksiz anlayalım; zira esas bağlamından çekilip çıkarıldıktan sonra, Nietzsche'nin felsefesinin genel sağlıksızlığının dahili kanıtı olarak her yerde tekrar edilen tam da bu türden eleştirilerdir. Nietzsche daha *Çağa Aykırı Düşünceler*'in sonuncusunda modern insan hakkında şunları söy-

ler: "bu modern mahluklar yalnız sükûnet içinde kendileriyle bir başlarına yaşamaktansa avlanıp yaralanmayı ve parça parça edilmeyi dilerler. Kendiyle bir başına! – bu düşünce modern ruhları dehşete düşürür; bu onun bir endişesi, dehşetli korkusudur" (İngilizce baskıda s. 14). Hararetli koşturması içinde bir romanda, gazetede veya oyunda eğlence ve oyalanma arayan modern insan kendi çağını tamamen kınamaktadır; zira derinlerinde kendinden nefret etmektedir. İnsan böyle bir durumu bir günde değiştiremez; öz–tahammül için bir içsel dönüşüm gereklidir. Kendimizi arkadaşlarımızda ve eğlencelerimizde kaybedip hemen sonra bir başkasının emrinde bulalı çok oldu. "Aslında ne bugün ne de yarın bir emirdir kendini sevmeyi *öğrenmek*. Bu daha çok tüm sanatların en güzeli, en inceliklisi, en sonuncusu ve en sabır isteyenidir."

Son paragrafta Nietzsche bizi kendi yolumuzun en iyi yol olduğunu göstermeye davet ediyor. Öğretisinde bizi zorlamaz veya ikna etmeye çalışmaz; sadece şöyle der: "Ben sadece kendimin kanunuyum; herkesin kanunu değilim. Bu benim yolum, seninki nerede?"

Eski ve Yeni Levhalar. 2. Kısım. Bunun *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün en belirleyici kısmı olduğunu Nietzsche'nin kendisi söylemektedir. Ana öğretilerinin bir özeti gibidir. İkinci kısmın 12. paragrafında, bugünlerde yeni bir öğretinin tutunabilmesinin onun dünyaya bir çeşit sanat formunda verilmesine bağlı olduğunu gayet iyi bilmeseydi şiirsel metodu seve seve bırakacağını öğreniyoruz. Tıpkı yüzyıllar önce, kendileri gibi görmeyen ve göremeyenlerin nefretini yatıştırmak için kâhinlerin genellikle maskeye başvurması gibi; bugün de aynen, fikirler ve değerler arasında varolma mücadelesi o kadar büyüktür ki bir sanat formu yeni bir felsefenin kendini bize sunmaya cesaret edebildiği neredeyse tek kılıktır.

3. ve 4. Kısımlar. Birçok kısmın daha önceki konuşmaları hatırlattığı görülmektedir. Örneğin 3. kısım "Kurtarma"yı hatırlatmaktadır. 4. kısmın son paragrafı önemlidir. Daha önce belirttiğim gibi, Nietzsche'nin deneyimsiz veya layık olmayan ellerde tehlikeli bir edinim olarak gördüğü özgürlük burada genel bir ihtiyaç olarak yıkıcı darbesini alır. Birinci Bölümde "Yaratıcının Yolu"nda kendinde erek olarak özgür-

lüğün Zerdüşt'ü hiç mi hiç ilgilendirmediğini okuruz. "Neden bağımsız? Bundan Zerdüşt'e ne? Ama gözün beni açıkça yanıtlıyor: *ne için* özgür?" Bir de "Küçültücü Fazilet"de: Ah, şu sözümü bir anlasanız: "Daima, her ne istiyorsanız onu yapın – yeter ki her şeyden evvel, *istemeyi bilenlerden* olun!"

5. Kısım. Burada Nietzsche'nin daha yüce insandan ısrarla istediği özgecilik türünün tasviri çıkar karşımıza. Bu gerçekte "Hediye Eden Fazilet" üzerine bir yorumdur (bkz. *Hediye Veren Erdem* üzerine notlar).

6. Kısım. Tabii ki, Nietzsche'nin türünün öncülerinin, çağdaşlarının ellerinde karşılaştığı tepkiyi anlatır bu bölüm.

8. Kısım. Nietzsche hiçbir şeyin – değerlerin bile – durağan olmadığını gösterir, iyi ve kötü kavramlarının bile. Hayatı bir akıntıya benzetir. Ama yaya köprüleri ve raylar vardır akıntıda ve sağlam görünürler. Bu yapılara baktığında birçok kişinin aklına iyi ve kötü gelecektir; zira bu değerler de yaşam akıntısının üzerinde böyle dururlar ve yaşam akmaya devam eder, onlar ise öylece kalırlar. Fakat kış gelip de akıntı donduğunda pek çok kişi sorar: "Her şeyin *olduğu gibi kalması* gerekmiyor mu? Temel olarak her şey olduğu gibi kalır." Ama kısa bir süre sonra bahar ve onunla birlikte buzları eriten rüzgârlar gelir. Buzu kırar ve buz yaya köprüleriyle demir yollarını yıkar, bunun üzerine her şey silinip süpürülür. Nietzsche'ye göre artık bu vaziyete gelinmiştir. "Ey, kardeşlerim, her şey *halihazırda akış halinde* değil midir? Bütün yaya köprüleri ve demir yolları suya karışmamış mıdır? Kim hâlâ "iyi" ve "kötü"ye *tutunur* ki?"

9. Kısım. Bu, 2. kısmın ilk üç paragrafı tamamlayıcı niteliktedir.

10. Kısım. Bu belki de şimdiye kadarki en önemli kısım. Hayattaki bazı şeylerin ahlaki bir düzenini çıkarmaya karşı bir protestodur. "Hayat aslında ahlak dışı bir şeydir!" der Nietzsche *Tragedyanın Doğuşu*'nun girişinde. Nietzsche hayata "faaliyet" demeyi veya Spencer gibi onu "içsel bağıntıların sürekli olarak dışsal bağıntılara göre ayarlanması" şeklinde tanımlamayı "demokratik bir kişisel tutum" olarak tanımlamaktadır. Hayatı bu şekilde tanımlamak "hakiki doğayla, hayatın işlevini karıştırmaktır, bu işlev ki Güç İstenci'dir. Yaşam *esas olarak* kendine mal etme, yaralama, tuhaf ve güçsüz

olanı zapt etme, sindirme, şiddet, kendi yöntemlerini zorla kabul ettirme, birleştirme, en azından, en hafif deyişle kullanmadır". Uyum sağlama sadece ikinci derecede bir faaliyet, basit bir tepkimedir. (bkz. *Nekahetteki* üzerine not).

11. ve 12. Kısımlar. Bu kısımlar Nietzsche'nin, seçkin bir ırk yetiştirmenin çekiciliği ilkesiyle ilgilidir. Bu ilke üzerinde durmasının biyolojik ve tarihsel temelleri elbette çok katmanlıdır. Gobineau, büyük yapıtı *L'Inegalité des Races Humaines*'de karışık ve toplumlar arası evliliklerin ortaya çıkardığı kötülüklere dikkati çeker özellikle. Tek başına Gobineau, Nietzsche'nin, öteki koşullara, Roma'yı kurtarmış olabilecek, Yahudi ırkının gücünü sürdüren ve dünyanın bütün hayvan üreticilerince korunan şartlara karşı çıkanlara karşı amacını nakletmeye muktedirdi. Darwin de, *yetiştirilen* hayvan türlerinin ayrım gözetmeyen üremenin neden olduğu dejenerasyonuyla ilgili yorumlarıyla Gobineau'ya biyoloji alanından destek getirmektedir.

12. *Kısmın* son iki paragrafı *Kültür Ülkesi* ve *Yuvaya Dönüş* Bölümler üzerine notlarda tartışılmaktadır.

13. Kısım. "Kâhin"in ilk kısmı gibi bu da besbelli Schopenhauer'ın pesimizmine bir atıftır.

14, 15, 16, 17. Kısımlar. "Öte Dünyalılar" hitabına ek niteliğindedir.

18. Kısım. Bu kısmı önceki dördünden ayrı tutmalıyız. Nietzsche burada hâlâ pesimizmden söz etmektedir; fakat bu, kahramanın – kendi cinsinden insanların çok seyrek olduğu ve sürekli feda edildiği bir dünyada önüne çıkan engeller yüzünden yaşama ilişkin ümitsiz görüşler edinmeye en yatkın insanın – pesimizmidir. Nietzsche'nin yazdığı adamı kurtarmak içindi bu. Sonuna kadar ümit edip mücadele vererek, engellenen, önüne geçilen ve harap edilen kahramanlık sonunda ümitsizlik tarafından alt edilir ve mücadeleden vazgeçip uyur. Bu sağlıksız bir bedenden –hazımsızın iştahsızlığı– ileri gelen doğal ya da yapısal bir pesimizm değildir; bu daha çok tüm hareketini engelleyen bir ağa takılmış bir aslanın çaresizliği gibidir, zira ne kadar hareket ederse o kadar dolanır.

20. Kısım. "Gücü artıran her şey iyidir, zayıflıktan kaynaklanan her şey kötüdür. Zayıf ve bozuk yapılı olanlar yok ol-

malıdır: merhametimizin ilk kuralı. İnsan onlara da yardım etmeli ayrıca." Nietzsche, Avrupa'nın kadınsı erkekliğinin ellerindeki bu türden ahlak değerlerinin hoş karşılanacağını kısmen haber vermiştir. Burada onların eleştiriciliklerinin alacağı biçimi bir hayli isabetli tahmin etmiştir (ayrıca bkz. 17. kısmın son iki paragrafı).

21. Kısım. Burada, ilk 10 paragraf "Savaş ve Savaşçılar"ı ve "Panayırın Sinekleri"ni akla getirir. Fakat 11. ve 12. paragraflar özellikle önemlidir. Nietzsche'nin bütün yazılarında kastların ırklardan (ve hatta cinslerden; bkz. *İhtiyar ve Genç Kadıncıklar* üzerine notlar) ayrı tutulmasını savunan güçlü bir iddia vardır. Ama keskin ayrım aynı zamanda bir şekilde düşmanlık -dolayısıyla Nietzsche'nin modern insandan korkularını- da ifade etmektedir. Modern insan her şeyden çok huzur ve acının durmasını istemektedir. Ama ne büyük ırklar ne de büyük kastlar bu şekilde meydana getirilmiştir. "Kim hâlâ hükmetmek ister?" diye sorar Zerdüşt "Başlangıç Hitabesi"nde. "Kim hâlâ itaat etmek ister? İkisi de çok zahmetli." Artık herkes bu tavırdadır. Doğanın görünümünün yavan ahlaki anlamı ile Herbert Spencer'ın öne sürdükleri gibi yaşam üzerine demokratik yorumlar, daha sert ve daha trajik değerlerin hüküm sürdüğü canlı ve sorumsuz sağlıklılığın tersi olan psikolojik durumun belirtileridir.

24. Kısım. Bu kısım "Çocuk ve Evlilik"le birlikte okunmalıdır. Beşinci paragrafta, Georg Meredith'in birkaç yıl önce önerdiği, eski dostumuz "on yıllık sisteme dayalı evlilik"i burada da görülebilir. Yine de burada kast edilen tam olarak bu değildir. Nietzsche'nin evliliğe ilişkin en esaslı düşüncelerini halka açıklamaya niyetinin olduğunu, en azından burada, zannetmiyorum. Bu düşünceler kız kardeşinin yazdığı biyografide ortaya çıkar, düşüncelerin hikmetinden sual olmasa da, önerdiği reformların yapısı şimdilik yaygın hale gelmelerini imkânsız kılmaktadır.

26, 27. Kısımlar. Bkz. "Başlangıç Hitabesi"yle ilgili not.

28. Kısım. Nietzsche tercih ettiği için ikonoklast değildi. Mevcut değerlere ve ebeveynlerinin, atalarının dogmalarına karşı şiddetli ve boş bir nefret yüzünden sövüp saymaz. Bu şeylerin, icracıları için ne anlama geldiğini, onları köklerin-

den sökme işine ciddiyetsiz bir biçimde ve hatta alelacele yaklaşmayacak kadar iyi biliyordu. O, modern anarşistlerin ve devrimcilerin *göremediğini* gördü – yani insanın, değerleri ve gelenekleri yıkıldığı zaman kendisinin de yıkım tehlikesiyle karşı kaşıya olduğunu. Bizi konumumuzu yeniden gözden geçirmeye davet ederken omuzlarımıza ne kadar ağır bir sorumluluk yüklediğinin gayet iyi bilincinde olduğunu da belirtmeme gerek yoktur. Bu kısımdaki satırlar onun ciddiyetini yeterince kanıtlamaktadır.

Nekahetteki. Burada birçok bilmece çıkar karşımıza. Zerdüşt kendisine döngünün (her şeyin Ebedi Tekerrürü) savunucusu, bu öğretiye de derindeki düşüncem der. Fakat ilk kısmın son paragrafında en derin düşüncesini ifade ettikten söyle şöyle haykırır: "Tiksinti, tiksinti, tiksinti!" Halbuki Nietzsche'nin ideal insanının "geçmişte ve şimdi varolanla uzlaşmayı ve onu düzenlemeyi öğrenmekle kalmayıp aynı zamanda ona, sadece kendisine değil, bütün oyuna sonsuza dek doymaz bir şekilde *da capo* diye talimat vererek, *geçmişteki ve şimdiki haliyle,* tekrar sahip olmayı dileyen, dünyayı olumlayan, üretken ve hayat dolu bir varlık" olduğunu biliyoruz. (bkz. *Kurtuluş* üzerine not). Ama insan kendine böyle bir davranışın koşullarının ne olduğunu sorduğunda Nietzsche'nin, idealinden ne kadar farklı olduğunu hemen anlayacaktır. Kendine ve bütün *mise-en-scène*'ine doymak bilmez bir şekilde *da capo* diye bağıran insanın, yaşamındaki her olayı sonsuza dek yeniden yaşamayı arzu edecek bir halde olması gerekir. Ama Nietzsche'nin yaşamı hayal kırıklıkları, hastalıklar, başarısız mücadeleler ve küçümsemelerle öylesine doludur ki Sonsuz Döngüsünü nefret duymadan düşünemez – son paragraftaki sözcükler de muhtemelen bu yüzdendir.

15. ve 16. paragraflarda Nietzsche kendisinin en geniş anlamıyla evrimci olduğunu –yani Gelişim Varsayımına türlerin geldiği sürecin tanımı olarak inandığını– açıklıyor. Onun konumunu doğru bir şekilde anlamak için çağdaş evrimcilerin en önemli iki tanesiyle –Darwin ve Spencer'la– ilişkisini incelememiz gerekmektedir. Ne var ki Nietzsche bir filozof olarak Darwinci veya Spencercı kozmogoniye karşı çıkmıyor. Biyoloji alanında derin bilgisi olduğunu asla iddia etmedi,

onun eleştirisi, konunun uzmanından ziyade taze bir zihnin tavrı olarak çok daha değerlidir. Dahası itirazlarında, birçok güçlük ortaya çıktı, ki bu güçlükler sözü edilen iki insana başvurmaktan kaynaklanmıyordu. *Eski ve Yeni Levhalar* 10. paragrafa ilişkin notta Nietzsche'nin yaşam tanımını verdik. Yine de Darwin ile Nietzsche'nin bir gün, türlerin meydana geldiği sürecin yeni bir tanımıyla uzlaştırılacağı umudu devam etmektedir. Hayvan türlerinin ve sebze âlemindeki bitkilerin ortaya çıkışları hâlâ gizemli bir konudur ve Darwin ile Nietzsche'nin buluşacağı zeminin tam olarak bu olup olmadığı sorusu da ilginçtir. Darwin *Türlerin Kökeni*'nde değişme konusunda şöyle demektedir: "... iki faktör bulunmaktadır, organizmanın yapısı ve koşulların yapısı. *Organizmanın yapısı çok daha önemli görünmektedir* [italikler bana ait], zira görebildiğimiz kadarıyla, benzer değişimler kadar benzer olmayan değişimler de neredeyse birörnek koşullar altında ortaya çıkmaktadır." Aynı hakikati gören Nietzsche "yaşam istencinin faal ve biçimlendirici bir ilke olarak ortaya çıktığı organizmanın en üst seviyesindeki görevliler"e çok önem atfetmekte ve (yalnızca pasif organizmaların ele alındığı) belli bazı vakalar hariç çevrenin etkisine böyle göze çarpan bir yer vermemektedir. Ona göre intibak ikincil bir faaliyet, sadece bir tepki gibidir, dolayısıyla Nietzsche Spencer'ın şu tanımına tamamıyla karşıdır: "Hayat dahili nispetlerin harici nispetlere sürekli olarak uydurulmasıdır." Hayvan ve bitki yaşamının itici gücü konusunda da Darwin'le aynı fikirde değildir. Pasif ve gönülsüz bir durum olan "Varolma Mücadelesi"ni, Darwin'in yukarıda belirtilen, organizmanın önemine ilişkin kendi düşüncesiyle daha uyumlu olan aktif ve yaratıcı "Güç Mücadelesi"ne çevirir. Değişimin önemi o kadar geniş kapsamlıdır ki onu basit bir sözcük oyunu olarak bir solukta halledemeyiz. "Canlılar pek çok şeyi yaşamın kendisinden daha üstün kılmaktadır." Nietzsche, yaşam faaliyetinden "varolma mücadelesi" olarak bahsetmenin, meseleyi eksik aksettirmek olduğunu söyler. Organik varlıklarla bu dünya arasında mücadeleden daha fazlası vardır; bu mücadeleye neden olması gereken eksiklik yeterince yaygın değildir; başka bir kuvvet daha etkindir. Bu kuvvet Güç İs-

tenci'dir, "kendini muhafaza etme içgüdüsü onun yalnızca dolaylı ve en sık görülen sonuçlarından biridir." Darwin yazarken, İngiltere'de görülen psikolojik sorulardaki belli bir kavrayış noksanlığı ve günün koşulları, Nietzsche'ye göre, ünlü natüralisti, doğa güçlerini *Türlerin Kökeni*'ndeki gibi tanımlamaya sevk etmiştir.

Bu konuşmanın ikinci kısmının 28, 29 ve 30. paragraflarında ilk bakışta sadece bir "*le manoir à l'envers*" olarak görünen bir öğretiyle karşılaşırız, doğrusu bir İngiliz eleştirmen *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün tersyüz edilmiş modern görüş ve düsturların özetinden ibaret olduğunu söylemektedir, Nietzsche'den söz ederken. Fakat bu karşıt görüşteki bildirimleri yakından incelediğimizde doğru olduklarını görebiliriz. İyi ve kötü tamamen izafi değerler olarak ele alındığında, bir insanda, belli bir çevreye göre kötü veya habis olan şey, başka bir çevreye göre, çok erdemlice değilse de iyi bir şey olabilir. Bu varsayımsal insan yaşamın yükselen çizgisini temsil ediyor, yani Greko-Romen anlayışında bütün yüce şeyleri vaat ediyorsa, o zaman, yaşamın tam zıddı ve alçalan çizgisini temsil eden insanlardan oluşan bir toplumda ahlaksızla suçlanacaktır.

Bu nedenle, bir insanı içindeki ahlaksızlıktan mahrum bırakmak -özellikle günümüzde- ondaki en muhteşem şeyi, bilmeden mahvetmek anlamına gelebilir. Bu, tıpkı bir bacağın budanması gibi, onun bütünlüğünü bozmak olabilir. Neyse ki, daha üst insanların doğal "ahlaksızlığı", birbirini izleyen köle ahlaklarının uyguladığı budama işlemine bir ölçüde direnebilmiştir; ama en soylu ahlaksızlığın -cesaret ve kararlılık ahlaksızlığı- toplumdan çabuk silindiğini ve Nietzsche'nin, "Ah, [insanın] en kötüsü çok küçüktür! Ah, insanın en iyisi çok küçüktür. Nedir iyi olan? Cesur olmak iyidir! İyi savaştır her bahaneyi kutsal kılan!" (ayrıca bkz. 5. paragraf, "Daha yüksek insan") diye bağırmak için haklı nedenleri olduğunu gösteren emareler de yok değildir.

LX. Bölüm. Yedi Mühür. Bu, Zerdüşt'ün Sonsuzluğa ve evlilik yüzüğüne, Sonsuz Dönüş yüzüğüne söylediği son övgü şarkısıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Fikrimce bu bölüm Nietzsche'nin, bütün umutları, coşkulu taşmaları, küfürleri, muğlaklıkları ve anlaşılmazlıklarıyla birlikte bütün felsefesinin daha yüksek insanların önlerine serilen sayısız hediyeden başka bir şey olmadığını belirten açık beyanıdır. Onun dünyayı kurtarma arzusu yoktu. Onun belirlemek istediği şey şuydu: Dünyanın efendisi kim olacak? Bu çok farklı bir şeydir. O daha yüksek insanları kurtarmaya geldi; – sayesinde kendi zirvelerini oluşturup ona ulaşabilecekleri o özgürlüğü vermeye (bkz. *Üç Kötü Şey* üzerine not). Daha üstün insanların böyle bir felsefe istemediği, esasında daha üstün insanların, daima yapıları gereği İyinin ve Kötünün Ötesinde durduğu ve hiçbir şeyin tam gelişimlerini etkilemesine izin vermeyecekleri öne sürülmüştür. Fakat Nietzsche belli ki bundan çok emin değildi. Sadece başarılı vakaları gördüğümüzü öne sürecekti muhtemelen. Bizzat büyük bir adam olarak, çağımızın büyüklüğünü tehdit eden tehlikelerin gayet iyi farkındaydı. *İyinin ve Kötünün Ötesinde*'de şöyle demektedir: "Müstesna bir insanın yolunu kaybedip bozuluşunu görmek, bilmek veya yaşamak kadar ağır bir acı pek yoktur. Gelecek vaat eden, en üst dereceden gelişmelerin hain engeller yüzünden şimdiye kadar çoğunlukla paramparça olduğunu, bozulduğunu, boğulduğunu ve aşağılık hale geldiğini en üzücü anılarından" biliyordu. *İşte Bedeni Küçümseyenler*'de onu çağdaşlarına "merhamet" hissi duymaya iten en güçlü nedenin, modern çevrelerinin yarattığı korkunç tehlikeye maruz kalan üstün insanların ağzından çıktığını işittiği "imdat çığlıkları" olduğunu göreceğiz.

Bal Sunusu. Nietzsche bu konuşmanın on dördüncü paragrafında kendine yüklediği ciddi görevi tanımlar. "Neysen o ol." Hiç şüphesiz, bu özdeyişe yöneltilen eleştiri, Nietzsche'nin öğretisini bilerek gizemli kılmayı seçtiği hatırlanacak olursa, tamamen geçersiz olacaktır. "Ben sadece kendimin düsturuyum," demektedir üzerine basarak, "Herkesin düsturu değilim." Bir toplumun en üstün bireylerinin tüm gelişimlerini tamamlayabilmelerine izin verilmesi insanlık için en çok önem taşıyan husustur. Tabii "Neysen o ol" herkese

tatbik edildiğinde kusurlu bir düstur haline gelir; fakat bir hareketin ne kadar çok sayıda insan tarafından yapılırsa o denli özdeşliğini kaybedeceğini zamanla öğrenebileceğimizi ummak gerekir. – "Quod licet Jovi, non licet bovi."*

Son sekiz paragrafta okurlar gülmelerini tutamayabilir. İngiltere'de biz biri spor hariç herhangi bir konuda kendini ciddiye aldığı zaman hep güleriz. Okurun eğlenmemesi için de bir neden yok. – Yücelik için de, yüceliğe saygı göstermek için de belli bir büyüklük şarttır. Nietzsche bir gün Zerdüşt–krallığının –bin yıllık hanedanlığın– geleceğine yürekten inanıyordu. Buna bu kadar yürekten inanmasaydı, aslında her sanatçı on, on beş, yüz, bin yıllık Hazar'ına bu kadar yürekten inanmasaydı en üstün insanlarımızı kaybederdik; bunu yapamasalardı karamsar, intihara eğilimli ya da tüccar olurlardı. Eğer önemsiz bir şair–filozof bizim bir Yeşaya ya da Yeremya'yı tanımlayan kâhince ciddiyetten çekinmemize neden olmuşsa, bu şüphesiz bizim kaybımız ama önemsiz şairin kazancıdır.

İmdat Feryadı. Burada Zerdüşt sıra dışı koşullarda karşımıza çıkmaktadır. Schopenhauer'la karşılaşır ve ihtiyar Kâhin tarafından merhamet günahına teşebbüs etmeye teşvik edilir. "Seni son günahına teşvik etmeye geldim!" der Kâhin, Zerdüşt'e. Schopenhauer'ın etiğinde merhametin erdemlerin en yücesi mertebesine çıkarıldığı hatırlanarak, buradaki Weltanschauung'un** gayet karamsarca olduğu anlaşılacaktır. Schopenhauer, Nietzsche'nin en derin ve en güçlü duygusuna dokunmaktadır – üstün insanlara duyduğu sempati. "Neden kendini gizliyorsun?" diye haykırır. "*Üstün insan*dır seni çağıran!" Zerdüşt neredeyse, Kâhinin yalvarmasına teslim olur, geçmişte bir kez olduğu gibi, ama ona azar azar direnir. Sonunda Kâhine daha fazla dayanamaz ve üstün insanın onun toprağında, dolayısıyla onun korumasında olduğunu söyleyip onu aramaya çıkarak, –Nietzsche'nin gözünde bir üstün insan olan– Schopenhauer'ı misafir olarak mağarada bırakır.

* "Tanrıların yapmasına müsaade edilen şey sığır sürüsüne yasaktır." (ç.n.)
** Weltanschauung: Dünya görüşü. (ç.n.)

Krallarla Konuşma. Zerdüşt yolunun üzerinde zamanının iki üstün insanıyla karşılaşır; karşısına iki kral çıkmıştır. Bunlar ortalama modern tipin üzerindedirler; zira içgüdüleri esas yönetimin ne olduğunu onlara söylemektedir ve "hüküm sürmek" diye öğrendikleri anlamsız şeyden nefret etmektedirler. "Biz erkân *değiliz*," derler, "ve ne var ki onları *savunmak* zorundayız: bu sahtekârlık yüzünden bıkkın ve bezgin bir hale geldik." Krallardır Zerdüşt'e şunu söyleyen: "Dünyanın güçlülerinin aynı zamanda erkân olmamasından daha feci talihsizlik yoktur. O zaman her şey yanlış, çarpıtılmış ve korkunç olur." Zerdüşt, krallara da mağarasına sığınmalarını söyler, sonra da yoluna devam eder.

Sülük. Zerdüşt'ün korumayı istediği üstün insanların arasında bir bilim adamı da vardır – tıpkı Darwin gibi, bir bilgi alanında dürüstçe ve meraklı bir şekilde araştırmalarını sürdüren bir adam. "Öğrenmek için yaşayanı ve üstinsan ileride yaşayabilsin diye öğrenmek isteyeni severim. Böylelikle o kendi düşüşünü arayabilir." "Manevi açıdan dürüst," denmektedir ona Zerdüşt'ün konuşmasında. Zerdüşt yanlışlıkla üstüne basar ve kendine yüklediği görevle kendine uyguladığı şiddet yüzünden yaralı olan bilimin kölesi, küçük bilgi alanından –Zerdüşt'ün toprağında, küçük elinin genişliği kadar bir alan olan felsefeden– gururla söz eder. "Dürüstlüğümün sona erdiği yerde," der hakiki bilim adamı, "işte orada ben körüm ve kör olmak istiyorum da. Fakat bilmek istediğim yerde aynı zamanda dürüst – yani haşin, disiplinli, katı, zalim ve yaman– olmak istiyorum." Bu adama büyük bir saygı duyan Zerdüşt onu da mağaraya davet eder ve ardından bir başka yardım çağrısına cevap vermek üzere gözden kaybolur.

Büyücü. Büyücü tabii ki bir sanatçıdır, Nietzsche'nin çağının belki de en büyük sanatçısına dair yakın bilgisi de, bu konuşmadaki tip olarak Wagner seçimini neredeyse kaçınılmaz kılmaktadır. Çoğu okuyucu Nietzsche ile Wagner'in dostluğu ve nihai ayrılığa dair gerçekleri biliyordur. Nietzsche çocukluğunda ve gençliğinde müziğe öyle yatkındı ki, bir seferinde, bu yeteneğini geliştirmek için diğer her şeyi bıraksa mıydı diye bir soru gündeme gelmişti, ama beste yapmayı ve piyano çalmayı hiçbir zaman tam olarak bırakmamış olsa da, bir akademisyen oldu. Henüz bir delikanlıyken, Wag-

ner'in müziğiyle tanıştı ve onu giderek tutkuyla sevmeye başladı. Onunla yüz yüze tanışmadan uzun zaman önce onu gözünde ancak aşırı derecede sanata yatkın bir mizacın becerebileceği kadar idealleştirmişti. Nietzsche'nin insanlık için daima büyük idealleri oldu. İnsanın, kendisine birçok değişiklik yaşadığı sırada, sıkıca tutunduğu bir hedef, bir istikamet ve bir umut olup olmadığı sorulduğunda, olumlu cevap vermesi, hedef, istikamet ve umudun "ideal insanın yüceltilmesi" olduğunu belirtmesi gerekir. İşte Nietzsche, Wagner'le karşılaştığında Alman halkı için kurduğu hayallerin canlı bir örneğini arıyordu, dolayısıyla o ilk coşkusu içinde tavrının ne kadar eleştiriden uzak olduğunu anlamak için, yaşını (Wagner'le tanıştırıldığında sadece 21 yaşındaydı), Wagner'in müziğine olan sevgisini ve büyük müzisyenin kişiliğinin su götürmez etkileyiciliğini hatırlamak yeterlidir. Ayrıca, dostlukları olgunlaştığında, daha genç olan Nietzsche'nin, büyüğünün ilgi ve sevgisiyle sarhoş olduğunu hayal etmek güç değildir bizim için, dolayısıyla onun Wagner'i insanlığın büyük Devrimci ve Kurtarıcısı olarak öne sürmesine de şaşırmayız. *Wagner Bayreuth'da* bize Nietzsche'nin sevdasının en iyi kanıtlarını sunmaktadır ve gerçi arkadaşını bilinçaltında açıkça ve acımasızca "ölçüp biçişini" gösteren bu metinde belirtiler yok değil – öyleyken bile eser, bir insanın büyük sevgi ve hayranlığının, sevgi nesnesini ancak zengin bir hayal gücünün tasavvur edebileceği bütün nitelik ve ideallerle donatışını belgelemektedir.

Bu yüzden, patlama olduğunda darbenin etkisi daha da şiddetli oldu. Sonunda Nietzsche fark etti ki, hayallerindeki dost ile gerçek Richard Wagner –Parsifal'in bestecisi– bir değildi; gerçek kafasına yavaş yavaş dank etti; hayal kırıklı üstüne hayal kırıklığı, birbiri ardına tecelliler nihayet onu gerçeğe uyandırdı, her ne kadar içgüdüleri buna ilk başta doğal olarak karşı çıktıysa da nefret hissi sonunda dayanılmaz hale geldi ve Nietzsche çok ağır bir ümitsizliğe düştü. Wagner'le yaşadığı hayal kırıklığından yıllar sonra *Wagner Olayı* ve *Nietzsche Wagner'e Karşı*'yı yazdı. Bu eserler, hayatının en büyük olayı olan adam hakkındaki en samimi ve en derin görüşlerini aktarmaktadır bize.

Bu konuşmadaki şiir elbette Wagner'in kendi şiir üslubunu andırır ve bütün şiirin Nietzsche'nin arkadaşından nihai ayrılışının ardından yazılmıştır. Zerdüşt'le Büyücü arasındaki konuşma, Nietzsche'nin Wagner'de bu kadar nefret ettiği şeyin ne olduğunu tamamen ortaya koymaktadır – belirgin aşırı duygusal eğilimleri, gizli güçleri, ölçüsüz kibri, müphemliği ve yapmacıklığı. "Şeref verir sana," der Zerdüşt, "azamet istemek, ama o da sana ihanet ediyor. Sen büyük değilsin." Yine de Büyücü misafir olarak Zerdüşt'ün mağarasına gönderilir; zira Zerdüşt daima Büyücünün modern değerlerle bozulmuş bir üstün insan olduğuna inanmıştır içten içe.

Bölüm. Emekli. Zerdüşt şimdi de son papayla karşılaşır ve Yahudilik ile Hıristiyanlığın, en son Tanrıtanımazlık, Bilinmezcilik vb.'ye ayrılmadan önce izlediği yolun şiirsel izahını dinleriz Nietzsche'den. Güçlü, savaşa benzer bir ırkın Tanrısı –İsrail'in Tanrısı– kıskanç, kinci bir Tanrıdır. O, yalnızca dayanıklı ve cesur bir ırkın, yalnızca feragat edebilecek ve feragatle kaybedecek kadar zengin bir ırkın hayal edebileceği ve dayanabileceği bir kudrettir. Bu Tanrının imgesi onu kullanan insanlarla birlikte yozlaşır ve giderek bir sevgi Tanrısı haline gelir – alt-orta sınıfın "merhametli" tanrısı, "yumuşak ve olgun". Artık bizden feragat isteyecek bir Tanrı olamaz, zira biz de artık o kadar zengin değilizdir. Bu yüzden tablalar Onun üstüne kapanmıştır; *O* bizim için feragatte bulunmalıdır. Merhameti öyle hale gelir ki bizim için bir şeyi feda eder gerçekten – sevgili oğlunu. Mantıki sonuçlarına varan böyle bir süreç nihayet Kendi yıkımıyla son bulur, böylelikle papa, Tanrının bir gün kendi büyük merhametinde boğulduğunu bildirir. Sonrası malum. Zerdüşt bu eski papada da bir üstün insan tespit eder ve onu da misafir olarak mağaraya gönderir.

Bölüm. En Çirkin İnsan. Bu konuşmada Nietzsche'nin Tanrıtanımazlığa ilişkin belki de en cesur fikirleri ve acıma duygusuna dair bazı aşırı ölçüde tesirli açıklamaları yer almaktadır. Zerdüşt yol kenarında oturan itici bir mahlukla karşılaşır ve ne yapar? Böyle büyük bir sefaletin karşısında ortaya çıkabilecek en uygun hisleri beyan eder – yani utanç, huşu ve mahcubiyet. Nietzsche, yanağında veya yüreğinde olsun

bir kızarına meydana gelmeden sefalete atlayan sırnaşık ve taşkın merhametten –kendini yüceltmenin bir diğer şeklinden başka bir şey olmayan merhametten– hiç hazzetmezdi. "Tanrıya şükür ki senin gibi değilim!" – yalnızca bu kendini yüceltme duygusu iyi yapılı bir insanı sakat ve kötü yapılılara merhametini *gösterme* arsızlığına sevk edebilir. Nietzsche en çirkin insanın karşısında utancından kızarır – ırkı namına utanç duyar; kendi hususi özgeciliği –bu adamın varlığını engellemiş olabilecek özgecilik– onu tüm gücüyle etkiler. Onun dünyası tam tersidir. Onun dünyasında insan kendi türünden utanma ihtiyacı duymaz – bundan ötürü Nietzsche bize yalnızca çocuklarımızın ülkesini, en uzak denizlerdeki keşfedilmemiş ülkeyi sevmemiz için yalvarır.

Zerdüşt en çirkin insana Tanrının katili der! Şüphesiz ki bu da belli bir türden ateizmin –nefret ettiği çirkinliğini, Zerdüşt'ün gösterdiği saygıyı görmesin diye saklayacak kadar güzelliğe saygı gösteren insanın ateizminin– bir yönüdür. Eğer burada bir Tanrı varsa, Ondan da sakınmak gerekir. Merhametinin önüne geçilmelidir. Fakat Tanrı her yerde ve her şeye kadirdir. Bu yüzden, gerçekten *çok* çirkin insan için, O varolmamalıdır. "Onların merhametinden saklanıyorum ben," der çirkin insan – yani, "onların müthiş sefaletim karşısında saygı ve utanç eksikliklerinden kaçınıyorum!" En çirkin insan kendini hor görür; ama Zerdüşt Başlangıç Hitabesi'nde şöyle demektedir: "Büyük hor görücülere bayılırım zira onlardır büyük hayranlar ve karşı kıyıya duyulan özlemin işaretleri." Bu nedenle en çirkin insanı şereflendirir: Kendini hor görmesinde bir yücelik görür ve onu da mağaradaki diğer üstün insanlara katılmaya davet eder.

Gönüllü Dilenci. Bu konuşmada Gautama Buda'nın kendisi değilse de ideal Budist çıkmaktadır karşımıza. Nietzsche Budizm'e çok büyük bir saygı duymaktadır ve eserlerinde ondan neredeyse her zaman övgüyle söz eder. Ona göre Budizm şüphesiz yozlaşmışların (decadent'lar) dini olmasına karşın, onun yoz değerleri, Hıristiyanlıkta olduğu gibi toplumun düşük tabakalarından değil, daha yüksek tabakalarından çıkmaktadır. *Deccal*'in 20. aforizmasında Budizmi Hıristiyanlıkla

etraflı bir şekilde mukayese eder ve sorgulamasının sonucu daha eski dinin lehinedir. Yine de İsa'nın öğretisinde çok mukarrer bir Budist etkisi tespit etmiştir ve 20., 30. ve 31. bölümlerdeki sözcükler Hıristiyan Kurtarıcıya ilişkin görüşlerine çok benzemektedir.

İsa figürü sık sık kurmacaya sokulmuştur ve birçok akademisyen kendi bilgilerince onun hayatını yazmayı üstlenmiş, fakat ancak birkaçı, doktrinlerinin öğretildiği çağlar boyunca uyumdan yoksun bir şekilde şahsına atfedilen bütün o özellikleri kullanmadan bize Onu sunma girişiminde bulunmuştur. Nietzsche Renan'ın, İsa'nın *"le grand maître en ironie"** olduğu yolundaki görüşüne kesinlikle katılmıyordu; *Deccal*'in 31. aforizmasında kendisinin daima, ilk Hıristiyanların çektiği sıkıntılar dolayısıyla, o sırada en çok ihtiyaç duydukları şeyin münakaşacı ve kötü niyetli bir tanrı olduğunu görerek işe yarar psikolojik noktaları göz önünde bulundurma imkânı bulan Müdafiler ve Mezhepçiler'in, pekâlâ onun esas özelliklerine eklemiş olabileceği bütün o şiddetli ve kindar patlamaları sergileyen Mütevazı Nazarin'in resmini arıttığını söylemektedir. Nietzsche, İncillerin İsa'sının sağlıklı bir psikolojinin asla bağdaştıramayacağı iki zıt karakterini, zihninde daima birbirinden ayrı tutmuştur; bazen böylesine soylu bazen çok kaba duygulara sahip olan bir adamı ciddiye alamıyordu ve bize, tüm bozukluklarından arınan Kurtarıcı'nın bu yeni portresini sunarken, kendi müritlerinin Ona atfettiklerinden kat kat değerli bir resmi defin törenini düşmanına teslim etmiştir. 26. paragrafta Herbert Spencer'ın şu sözlerini hatırlatır bize: "'*Le mariage de convenance*'** yasal fahişeliktir."

Gölge. Bu bölümde karşımıza çıkan, her büyük düşünürün ve önderin adımlarına tam anlamıyla musallat olan cesur ve dikbaşlı ruhun tasviridir; bazen sonuçları öyle olur ki, bütün gayelerini, bütün umutlarını ve belli bir hedefe olan tüm inancını kaybeder. Bu günümüzün en cesur ve en açık fikirli insanlarının başına gelen olaydır. Bunlar kendi nesillerinin bilim ve sanatının en cesur hamlelerini tam anlamıyla

* Büyük ironi ustası. (ç.n.)
** Anlaşmalı evlilik. (ç.n.)

gölgeler; bağlantılarını tümüyle yitirir ve sonunda yolsuz, amaçsız ve evsiz kalırlar. "Her satıhta oturdum ben zaten! İnceldim, bir gölgeden farkım kalmadı!" Sonunda bu adamlar çaresizlik içinde gerçekten şöyle haykırırlar: "Hiçbir şey gerçek değil; hepsine rıza gösterilmekte," derken basbayağı dağılırlar. "Bana çok fazla şey tebarüz etti: artık hiçbir şeyin önemi yok benim için. Bir şey ben sevdiğim sürece vardır, – kendimi hâlâ nasıl seveyim? Amacım mı kaldı? Evim nerede *benim*?" Zerdüşt böyle bir adamı bekleyen tehlikeyi fark eder. "Senin bekleyen tehlike az buz değildir, özgür ruh ve seyyah," der. "Kötü bir gün geçirdin. Bak, akşamın o kadar berbat değil!" Zerdüşt'ün sözünü ettiği tehlike işte budur, bir hapis bile böyle bir adama lütuf gibi görünebilir. En azından parmaklıkların arkasında dinlenebilecektir; bir cezalandırma mekânı gerçektir en azından. "Sonunda sınırlı bir inancın seni ele geçirmesinden sakın," diyor Zerdüşt, "zira sınırlı ve sabit her şey seni yoldan çıkarır."

Öğle Vakti. Hayatın öğle vaktinde dünyaya geldiğini söyler Nietzsche; insan onunla (Nietzsche'yle) rüştünü ispat etti. Artık davranışlarımızdan sorumlu tutuluyoruz; eski gardiyanlarımız, gençliğimizin tanrıları ve yarı tanrıları, çocukluğumuzun batıl itikatları ve korkuları geri çekildi; alan önümüzde serilidir; sabahımızı bir efendiyle –şans– geçirdik; öğleden sonramızı kendimize *ayırmaya* bakalım (bkz. Üçüncü Bölüm, *Küçülten Fazilet*.

Karşılama. Sanırım burada, Nietzsche'nin tüm felsefesinin amaç ve hedefi hakkındaki (Dördüncü Bölümün başında da belirttiğim) kanımın tamamıyla onaylandığını öne sürebilirim. O, "Yeniden *ümit etmeyi* öğrenmedikçe –*büyük* umudu öğrenmedikçe [ondan]– yaşamak istemeyenler" için mücadele etmiştir. Zerdüşt'ün misafirlerine hitabesi onlara ne kadar yardım etmek istediğini açıkça göstermektedir: "*Savaşçılarıma hoşgörüyle davranmam*," der: "O zaman *benim* savaşım için nasıl uygun olabilirdiniz?" Onları paylar ve reddeder, ağzından tek bir hoş sözcük çıkmaz. Başka bir yerde de, insanın arkadaşına sert davranması gerektiğini ancak bu şekilde ona faydası olabileceğini söyler. Nietzsche de üstün insanlara ser davranırdı. Onları daha sert kılardı; insanın kendini idare

edebilmesi için belli bir sertliğe sahip olması gerekir. "Daha üstünleri bekliyorum, daha güçlüleri, daha muzaffer olanları, daha şen, zira öyleleri hem bedenen hem ruhen dengelidir." Daha Üstün İnsan"ın 6. kısmında şöyle demektedir:

"Siz üstün insanlar, sizin yanlış hamlettiğinizi benim doğru hamletmek için burada olduğumu mu sanıyorsunuz? Yoksa bundan böyle siz çekenler için daha rahat ve sıcak yataklar hazırlamayı dilediğimi mi? Ya da siz yerinde duramayan, olmadık yerlerde dolaşan, yanlış yerlere tırmananlara yeni ve daha kolay yollar göstereceğimi mi?

Hayır! Hayır! Üç kere hayır! Sizin türünüzün daha güçlü, daha iyi olanları daima yenilecektir – zira sizin başınıza gelenler daima daha beter ve daha zorludur."

Akşam Yemeği. Bu konuşmanın ilk yedi paragrafında, Schopenhauer'in bir *bonvivant** olarak alışkanlıklarına nazik bir bahis görmekten kendimi alamıyorum. Schopenhauer bir kötümser için hayli sıra dışı bir yaşam sürdü. Yedi içti, sevdi, flüt çaldı ve eminim en iyi puroları içti. Ardından gelen de gayet açıktır.

Yüksek Üstün İnsan. I. Kısım. Nietzsche bir keresinde insanlara, pazar kalabalığına başvurmayı düşündüğünü, ama sonunda bundan vazgeçmek zorunda kaldığını söylüyor. Daha üstün insanların pazar yerini terk etmesini buyuruyor.

3. Kısım. Burada hangi sınıftan insanların bütün dürtü ve arzularını kendini koruma içgüdüsüne borçlu olduğunu açıkça görmekteyiz. Bu insanların durumunda varolma mücadelesi gerçekten de tek saiktir. Onlar için insanın hangi şekilde ve koşulda korunduğu önemli değildir, yeter ki hayatta kalsın. Transandantal özdeyiş "Hayat *per se*** değerlidir" bu durum için çok uygundur.

4. Kısım. Nekahetteki üzerine notta (son kısımda) Nietzsche'nin Cesaret erdemini en yüksek mevkie yerleştirmesinden söz ediyorum. Burada üstün insanlara onlardan beklediği cesaretin kalitesini anlatmaktadır.

5. ve 6. Kısımlar. Nekahetteki (son kısım) ve *Karşılama Üzerine* Notlarda bunlara değinildi.

* Kalender, keyif ehli, iyi yaşayan.
** Kendi başına. (ç.n.)

7. Kısım. Bu kısımdaki son paragrafın Nietzsche'nin öğretisinin, bizzat kendisince gizemli olmasını ve yalnızca üstün insanlara hitap etmesini istediği görüşünü etkili bir şekilde onayladığını öne sürüyorum.

9. Kısım. Burada son paragrafta Lekesiz İdrakin veya bilimsel aklın "saf nesnellik"inin üzerine bir başka ışık yansıtılmaktadır. "Hastalıktan kurtulmak yine de bilgi olmaktan uzaktır." Bir insanın duyguları araştırmalarında ona eşlik etmeyi bıraktığı zaman ille de gerçeğe daha yakın değildir. Spencer otobiyografisinin önsözünde şöyle demektedir: –"Bir düşünce sisteminin ortaya çıkışında duygusal yapı önemli bir faktördür: belki de düşünsel yapı kadar" (bkz. S. 134, 141, I. Cilt, "Çağa Aykırı Düşünceler").

10. ve 11. Kısımlar. Nietzsche'nin felsefesine yaklaşırken özgür düşünürler olmaya hazırlanmalıyız; aslında, eserlerinin en büyük etkisi insana yalnız düşünme, kimsenin yardımı olmadan başarı kazanma ve düşünsel açıdan kendi adına değişme zorunluluğunu yükler.

13. Kısım. "Ben selin kenarındaki parmaklığım, bana tutunan tutunabilir! Yine de ben sizin dayanabileceğiniz desteğiniz değilim." Bu iki cümle üstün insanlara özgürleşmeleri için bir öğüttür.

15. Kısım. Nietzsche burada soyaçekimin önemini abartıyor olabilir. Fakat mesele üzerinde hiçbir şekilde fikir birliğine sahip olmadığımız için söyledikleri değersiz değildir.

Nietzsche'nin felsefesinin en önemli ilkesi bu kısmın ilk paragrafında belirtilmektedir. Bir şey ne kadar yüceyse o kadar nadir muvaffak olur" İnsan yaşamı ve enerjisinin korkunç ziyanı hakkında siyasal ekonomiciler gibi ticari bir tarzda konuşanlar en üzücü ziyanların genellikle daha üstün bireylerde meydana geldiğini, bilerek göz ardı ederler. Ekonomi hiçbir zaman doğanın önde gelen yasalarından biri olmadı. İnsan yaşamındaki başarılardan daha yüksek orandaki başarısızlıklar hakkındaki bütün bu duygusal feryat figan hayatta ileri derecede örgütlü bir varlığın, sırf ileri derecede örgütlü olduğu için bütün işlevlerini tam olarak geliştirip faal hale getirmeyi başarması kadar zor bir şey olmadığını hesaba katmamaktadır. Bu nedenle doğadaki kör Güç İstencinin acilen insan tarafından yönlendirilmesi gerekmektedir.

16, 17, 18, 19 ve 20. Kısımlar. Bu paragraflar Nietzsche'nin modern zamanların avam ciddiyetini (*Pöbelernst*) protestosuna yer vermektedir. "Bütün iyi şeyler güler," der ve üstün insanla ilgili son yorumu, "yalvarırım gülmeyi *öğrenin*"dir. Nietzsche'nin nazarında *iyi* olan her şey şendir. İnsanın en derin hisleri hakkında şaka yapabilmesi hislerinin değerinin en ciddi sınanmasıdır. Suratını şekilden şekle sokmayan gibi gülmeyen kişinin de kalbi çoktan soytarı olmuştur.

"Bugüne kadarki en büyük günah neydi? "Vay gülenlerin haline!" diyen insanın sözleri değil miydi? O bu dünyada gülecek bir şey bulamadı mı? O zaman iyi bakmamış. Çocuk bile gülmeye sebep bulur."

Kara Sevda Türküsü ve *Bilim.* Zerdüşt üstün insanlara seslendikten sonra kendine gelmek için dışarı çıkar. Bu sırada herkesi bir kere daha kendi ağına düşürme fırsatı yakalayan büyücü (Wagner) Karasevda Türküsü'nü söyler. Sanatının "melankolik şehvetine" kapılmayan tek kişi manen dürüst olandı – "Hekim" başlıklı konuşmada okuduğumuz bilim adamı. Harpı müzisyenin elinden alır ve onu "Wagner Olayı" tarzında paylayarak ara vermesini söyler. Müzisyen, manen dürüst olana şarkısını hiç anlamadığını söyleyerek misilleme yapınca, öteki şöyle karşılık verir: "Beni kendinizden ayırarak bana övgüde bulunuyorsunuz." Bilim adamının kendi gibi üstün insanlara söylediği sözler üzerinde düşünülmeye değerdir. Nietzsche gerçek uzmanın dürüstlüğünü bu şekilde taktir ederken, onu müzisyenin müziğinin şeytani etkisine direnen tek kişi olarak sunmak suretiyle bir çırpıda orada bulunanların en üstüne çıkarmış olmaktadır. Zerdüşt ve manen dürüst olan sonunda, insanın tarihinde "korku"nun uygun yeri sorunu üzerinde tartışmaya başlarlar ve Nietzsche de fırsattan istifade cesaretin insanlıkla bağlantısına ilişkin görüşlerini tekrarlar. Muhtemelen cesaret, gelişimimizde en önemli rolü oynadığı için onun bugünün erdemleri arasında yer almadığını görmemiştir. "... bana göre cesaret insanlığın tüm asli tarihidir."

Çölün Kızları Arasında ve *Uyanış.* Bu konuşmada Nietzsche takipçilerine bir uyarıda bulunur. Ona göre şimdiye kadar, nekahette olmalarına, içlerinde yeni arzular, kollarında ve ba-

caklarında yeni ümitler uyanmasına yardımcı olmuştu. Hakikaten onlara yardım etmiş, en çok ihtiyaç duydukları şeyi, yani inanmaya inancı onlara geri vermişti – bir şeye güvenmeye duyulan güven, ama bunu nasıl kullanacaklardı? Tekrara düşmemek için inanca güven diyelim, onlara geri verildi ve ilk coşku anlarında bunu bir eşeğin önünde eğilip ona tapınarak kullandılar! Bu bölümü yazarken Nietzsche'nin aklında belli ki, ilk Hıristiyanlara, o dönemdeki putperestlerin yöneltiği suçlamalar vardı. Sadece insan eti yemekle kalmayıp eşeğe tapındıkları da iyi bilinmektedir ve Roma anıt resimlerinin en meşhurlarından biri Palatino'da bulunmuştur, üzerine eşek kafalı bir figürün asılı olduğu bir haça tapınan bir adam resmedilmektedir (bkz. Minucius Felix, *Octavius*, IX – Tacitus, *Historiae*, 3. cilt; Tertullian, *Apologia*, vb.). Fakat Nietzsche'ye göre, büyük bilim adamları ve düşünürler, şüpheciliği kuşatan duvara erişen, böylece inanma edimine duydukları güveni yeniden buldukları zaman, bunlar gibi genellikle bakışlarındaki değişimi en bağnaz itikatların kurbanı olurlar. Eşeğin tapınma nesnesi olma hikâyesi de bundan ibarettir.

İşte, gerçek hizmet ve Eşek Merasimine gelince, Ortaçağın dini tarihini bilen hiçbir okur 13., 14. ve 15. yy'larda Fransa, Almanya ve Avrupa'nın başka yerlerinde yaygın olan *asineria festa*'yla olan bağlantıyı gözden kaçırmayacaktır.

Eşek Merasimi. Nihayet, merasimlerinin ortasında Zerdüşt onlara patlar ve sertçe azarlar. Ama bunu kısa keser; Eşek Merasiminde birden aklına belki de sebepsiz olmayan, aptalca ama gerekli bir şey olarak –bilge insanlar için bir eğlence– bir tören yüzünden kaygı duyduğu gelir. Dolayısıyla üstün insanların gelişmesinden memnun olur; onlara yeni merasimler de gerekir – "Küçük bir yiğitlik saçmalığı, biraz ilahi hizmet ve eşek merasimi, biraz bizim şen Zerdüşt soytarısı, ruhlarını aydınlatacak şiddetli bir rüzgâr."

Onlara o geceyi ve eşek merasimini unutmamalarını söyler, zira "böyle şeyleri yalnızca nekahetteki kişiler kullanır! Hatta bunu tekrar kutlamalısınız," der, "bunu kendinize olan sevginizden ve bana olan sevginizden yapın! Benim anıma!"

Uyurgezer Türkü. Bu şarkının sözlerine kendi yorumumu yerleştirmem yüksek bir ihtimaldi. Okuyucu bu şiiri okurken onda kendi anlamını arayıp bulabilecektir. Ebedi Tekerrür öğretisi burada son kez, bir sanat formunda ortaya çıkmaktadır. Nietzsche tüm mutluluk, hazzın tekerrürle sürdüğünü üzerine basa basa söylemektedir, tıpkı onu eğlendiren yetişkine "Yine! Yine!" diye bağıran bir çocuk gibi; dolayısıyla varoluşta bir anlam, şen bir anlam gören insan da "Yine!" diye bağırmalıdır ama bu sefer hayatına.

Emare. Bu konuşmada Nietzsche kendini nihayet üstün insanlardan ayırır ve aslan sembolüyle, doğadaki en iyi ve en dehşetli yaratığı yendiğini ve ona hükmettiğini bize anlatmak ister. Büyük güç ve müşfikliğin birbirine yakın olduğuna daha 1875'de –bu konuşmayı yazmadan sekiz yıl önce– inanmaktaydı, kuşlar da aslan da kendisine geliyorsa bu o iki özelliği de bünyesinde barındırdığı içindir. Üstün insanlar doğadaki dehşetli ve muhteşem şeylere hazır değildir henüz; zira aslan onlara doğru fırladığında dehşet içinde mağaraya kaçıyorlar; ama Zerdüşt onlara doğru bir hamlede bulunmaz. Önceki gün onlara uyduğunu söyler, ama "Bunun zamanı geçti! Benim çektiklerim ve arkadaşlarımın çektikleri – ne önemi var bunların! O halde *mutluluk* peşinde mi koşuyorum? İşimin derdindeyim ben! İşte! aslan geldi, çocuklarım da yakında. Zerdüşt olgunlaştı. Günüm başlıyor: *ortaya çık artık, ortaya çık büyük öğle vakti!*"

Yorumlarımın eleştiriye açık olduğunun farkındayım. Bana nerede ve nasıl hatalı olduğumu gösterecek herkese minnet duyarım; fakat hazırlananlara şunu da söylemek isterim, bu notlara henüz son şeklini vermiş değilim.

Londra, *Şubat* 1909

Tüm yazılmışlar arasında sevdiğim tek şey,
birilerinin kendi kanıyla yazdığıdır.
Kanla yaz: fark edeceksin ki, kan ruhtur.
Kolay bir iş değildir, meçhul kanı anlamak:
nefret ederim, avare okurlardan.
Her kim ki okuru tanır,
daha fazlasını yapmaz onun için. (...)
Cümle âlem okumayı öğrenecek olsa,
yalnız yazmak değil, düşünmek de çürürdü.
Vaktiyle ruh tanrıydı, sonra insanlaştı ve şimdi,
neredeyse avamlaşmak üzere.
Kanla ve hikmetle yazan kişi, okunmayı değil,
ezberlenmeyi ister.

Friedrich Nietzsche

ISBN 975-468-540-1
9 789754 685404
SAY YAYINLARI

Online satış: www.saykitap.com